BEZPEČNOST PRÁCE
ve stavebnictví

určeno především pro zadavatele staveb, zhotovitele
na stavbách a odborně způsobilé osoby k zajišťování úkolů
v prevenci rizik a k činnostem koordinátora BOZP na staveništi
podle zákona č. 309/2006 Sb. a dalších právních předpisů

MPSV

© Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 2014
ISBN 978-80-7421-085-3

OBSAH

Předmluva 6

1. ZADAVATELÉ STAVEB a jejich vliv na BOZP na staveništích 8
1.1 Úvod
1.2 Legislativní požadavky na zadavatele staveb 10
1.3 Rozhodovací proces na zařazování staveb podle jejich rizikovosti v oblasti BOZP 12
1.4 Určování koordinátorů BOZP na staveništi 18
1.5 Zajištění zpracování plánu BOZP na staveništi 22
1.6 Oznámení o zahájení prací na staveništi 30
1.7 Další povinnosti zadavatelů staveb 37
1.8 Nedostatky zjišťované u zadavatelů staveb na kontrolách orgánů inspekce práce 39

2. PLÁNY BOZP NA STAVENIŠTÍCH 40
2.1 Úvod
2.2 Legislativní požadavky na obsah plánů BOZP na staveništích 44
2.3 Proces zpracování plánů BOZP na staveništích při přípravě stavby a jejich aktualizace při realizaci stavby 48
2.4 Obsah plánů BOZP na staveništích 49
2.5 Poznámky a praktické rady pro zpracovatele plánů BOZP a ukázka konkrétního plánu BOZP (nejčastější nedostatky plánů BOZP na staveništích anebo co do plánů BOZP nepatří) 53
2.6 Postupy řešící koordinaci prací a způsoby jejich provedení z hlediska BOZP 66

3. KOORDINÁTOR BOZP NA STAVENIŠTI VE FÁZI PŘÍPRAVY STAVBY 71
3.1 Úvod
3.2 Legislativní požadavky na činnost koordinátorů BOZP na staveništích ve fázi přípravy stavby 72
3.3 Problematika údržby staveb a činnost koordinátorů BOZP 78
3.4 Nedostatky v činnosti koordinátorů BOZP na staveništích ve fázi přípravy stavby 90

4. KOORDINÁTOR BOZP NA STAVENIŠTI VE FÁZI REALIZACE STAVBY 92
4.1 Úvod
4.2 Legislativní požadavky na činnost koordinátorů BOZP na staveništích ve fázi realizace stavby 94
4.3 Seznamování se s postupy na staveništích a s riziky, které z toho vyplývají 103
4.4 Koordinace opatření k zajištění BOZP na staveništích 107
4.5 Významná oprávnění koordinátorů BOZP na kontrolní činnost na staveništích 117

4.6 Nedostatky v činnosti koordinátorů BOZP na staveništích ve fázi realizace stavby 121

5. ZHOTOVITELÉ NA STAVBÁCH 123
5.1 Legislativní požadavky na činnost zhotovitelů na staveništích
5.2 Postup zhotovitelů při získání zakázky na práci na stavbě a nástupu na staveniště 124
5.3 Spolupráce jednotlivých zhotovitelů na staveništi s koordinátorem BOZP při realizaci stavby 126
5.4 Přehled základních problémů zjišťovaných u zhotovitelů orgány inspekce práce v praxi 128

6. PRÁVNÍ ÚPRAVA BEZPEČNOSTI PRÁCE NA STAVENIŠTÍCH V ČR 134
6.1 Směrnice EU a národní právní úprava v oblasti prevence rizik a bezpečnosti práce na staveništích
6.2 Přehled základních platných právních předpisů platných k 31. 10. 2014 v oblasti BOZP 143
6.3 Akreditace odborných způsobilostí v oblasti bezpečnosti práce 145
6.4 Kontrolní činnost orgánů inspekce práce a sankce dle zákona č. 251/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů a kontrolní činnost Ministerstva práce a sociálních věcí v oblasti bezpečnosti práce dle zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů 146

Závěr 150

Předmluva

Vážení čtenáři, publikace, která se vám dostává do rukou, je určena především pro Vás zaměstnavatele v odvětví stavebnictví, kteří se svými zaměstnanci realizujete nebo se podílíte na realizaci staveb a dále pro Vás zadavatele těchto staveb (jinak řečeno slovy stavebního zákona pro stavebníky, investory, objednatele), kteří si zhotovení staveb objednávají u jednotlivých zhotovitelů. Tato publikace je rovněž určena Vám odborně způsobilým osobám podle zákona č. 309/2006 Sb., a to nejen pro odborně způsobilé osoby k činnostem koordinátora bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi (dále jen „koordinátor BOZP"), ale i pro odborně způsobilé osoby k zajišťování úkolů v prevenci rizik, které také působí často na staveništích (dále jen „v prevenci rizik"). Tyto odborně způsobilé osoby mají ze zákona za úkol na základě své odbornosti potvrzené dokladem o úspěšně vykonané zkoušce, tj. osvědčením platným 5 let, odborně pomáhat zaměstnavatelům (zhotovitelům na stavbě) při řádném provádění jejich činnosti na staveništi, ale i zadavatelům staveb, kterým pomáhají spoluvytvářet podmínky pro řádné plnění jejich zákonných povinností v oblasti bezpečného provádění prací ve výstavbě.

Cenným přínosem této publikace je, že oproti jiným publikacím, které byly doposud na toto téma vydány, je zpracována z pohledu inspektora jednoho z oblastních inspektorátů práce v České republice, který téměř 30 let působí v oblasti stavebnictví a má za sebou dozorování řady staveb, například výstavby největší stavbu u nás v posledních 20ti letech, a to Jaderné elektrárny Temelín u Týna nad Vltavou. Nedílnou součástí této publikace jsou upozornění na vazby národního práva na právní předpisy Evropské unie (tzv. právo evropských společenství), včetně určitých nezbytných odlišností vyplývajících ze systému našeho právního systému a práva v okolních státech, které patří do „rodiny" 27 členských států sdružených v Evropské unii. Publikace si klade současně za cíl seznámit nejen odbornou, ale i laickou veřejnost se současnou národní právní úpravou bezpečnosti práce na staveništích, zejména se zákonem č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů, se zákonem č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů a s jejich prováděcími předpisy a upozornit na možná rizika aplikace těchto právních předpisů do praxe, která vytváří právní podmínky k zajišťování bezpečné a zdraví neohrožující práce na staveništích. Publikace je členěna do jednotlivých věcných okruhů, a to proto, aby se jednotliví účastníci procesu přípravy a realizace staveb pod příslušnou kapitolou publikace dozvěděli maximum informací, týkajících se jejich činnosti, které je zajímají nejvíce, a to bez potřeby jejich dlouhého hledání v celém jejím textu. Dále je třeba uvést, že přestože v současné době (říjen 2014), Ministerstvo práce a sociálních věcí zpracovalo návrh novely zákona č. 309/2006 Sb. a současně novelu zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, včetně návrhů úprav některých navazujících prováděcích právních předpisů, u kterých se předpokládá podle „Legislativního plánu práce vlády České republiky na rok 2014", že budou účinné ke dni 1. července 2015, tak je třeba předeslat, že se výše uvedenou novelizací v zásadních věcech tyto základní právní předpisy v oblasti BOZP nemění. Důvodem této novelizace právních předpisů je, že transpozice dvou evropských směrnic, které byly jejich předlohou, byla provedena již v roce 2006 a od té doby došlo k některým společenským, politickým a ekonomickým změnám, které významným způsobem a ne vždy pozitivně ovlivnily a dosud ovlivňují nejen rozsah a kvalitu prováděných staveb u nás, ale i úroveň bezpečnosti práce na staveništích.

Cílem připravované novelizace právních předpisů je zapracovat do novel uvedených právních předpisů získané poznatky a zkušenosti všech subjektů, které se v souladu se zákonem č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, podílejí na procesu výstavby, dále do novel zapracovat poznatky orgánů inspekce práce získané z kontrol a rovněž poznatky Ministerstva práce a sociálních věcí z kontrol u držitelů akreditací, které má ve své věcné působnosti podle kompetenčního zákona č. 2/1969 Sb., ve znění pozdějších předpisů, kromě jiného i problematiku „bezpečnosti práce". V navrhovaných novelách právních předpisů se jedná, zejména o upřesnění činnosti (oprávnění i povinností) odborně způsobilých fyzických osob podle zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů a u koordinátora bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi o zpřísnění zákonných předpokladů této odborné způsobilosti, tj. zvýšení požadavků na jejich vzdělání (v technických oborech) a na jejich odbornou praxi prováděnou při přípravě anebo při realizaci staveb, tak jak si to praxe vyžádala. Součástí návrhů na novelizaci některých ustanovení výše uvedených právních předpisů je rovněž přesnější úprava některých otázek, týkajících se povinností zhotovitelů na staveništích anebo zadavatelů staveb, kteří si podle poznatků inspektorů orgánů inspekce práce na úseku stavebnictví stále dostatečně neuvědomují význam tohoto institutu pro zajišťování vyšší úrovně systému řízení bezpečnosti práce na staveništích, přestože zákon, kterým byl tento institut v souvislosti s transpozicí 8. dílčí směrnice Rady 92/57/EHS zapracován do národního právního řádu před 8 lety (zákon č. 309/2006 Sb.), neboť nabyl účinnosti již dnem 1. ledna 2007. Uváděné nedostatky zjišťované na staveništích orgány inspekce práce jsou v převážné míře stále stejné a jsou příčinou neuspokojivě velkého počtu pracovních úrazů s důsledkem smrti u zaměstnanců na staveništích, kterých zvláště v roce 2014 bylo více než bychom si všichni, kteří se bezpečností práce na staveništích zabývají, přáli. Z těchto důvodů je v návrhu novely zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, navazující na novelu zákona č. 309/2006 Sb., navrhováno, aby neplnění zákonných povinností účastníků výstavby, včetně odborně způsobilých osob, bylo pod sankcí, a to jak v případě nových přestupků u fyzických osob, tak u právnických osob v případě nových správních deliktů. Věříme, že tato publikace, která reaguje na problémy vyplývající z nesprávné aplikace platných právních předpisů v této oblasti, přispěje k tomu, že si více lidí na jednotlivých úrovních řízení a v jednotlivých funkcích, ale i samotní zaměstnanci uvědomí, kde dělají v oblasti bezpečnosti práce na staveništích největší chyby. Je třeba na tyto chyby neustále upozorňovat a přijímat potřebná opatření, aby se pracovní úrazovost na staveništích byť postupně, ale přece jen snižovala, aby zaměstnanci měli větší pocit bezpečí při práci na staveništi a aby se jejich rodiny nemusely obávat o jejich život a zdraví při výkonu prací na stavbě.

Ing. Václav Kápl

1. ZADAVATELÉ STAVEB

1.1 Úvod

Často diskutovanou otázkou k zákonu č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci), ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon č. 309/2006 Sb.“) ze strany zadavatelů staveb je, **„Proč by se zadavatel nějaké stavby měl zajímat o bezpečnost práce na staveništi, kde se stavba realizuje.“** Vždyť zadavatel stavby, který má zajištěny finanční prostředky na její realizaci, si dodávku stavby objednává u odborné firmy, která v rámci své odbornosti musí znát i platné bezpečnostní předpisy a dodržovat je. Na podporu této argumentace se uvádí různé příklady z jiných oblastí. Například když si chceme pořídit osobní automobil, tak si jej jdeme do prodejny koupit, ale nemáme vůči výrobci tohoto automobilu žádné povinnosti. A přesto se při výrobě takového automobilu musí dodržovat bezpečnost práce.

Co je možné k těmto názorům uvést? Především charakter stavební činnosti se od ostatních výrobních činností, např. i od výroby osobních automobilů, značně liší. Dále je neoddiskutovatelnou skutečností, že základní vliv na úroveň zajišťování bezpečnosti práce na staveništi mají finanční prostředky, které jsou na realizaci stavby vyčleněny. Zhotovitelé při diskusích shodně konstatují, že když bude dost finančních prostředků pro realizaci stavby, tak budou i pro bezpečnost práce dělat více, než je víceméně formální naplňování požadavků na bezpečnost práce uvedených v právních a jiných předpisech v oblasti bezpečnosti práce.

Jaká je však dosavadní praxe na staveništích? Nejnižší nabídková cena za zhotovení stavby je stále většinou jediným závazným ukazatelem výběrových řízení na zhotovitele. A to již samo o sobě vede zhotovitele - uchazeče o zakázku při výběru zhotovitelů hledat rezervy v nákladech na zhotovení stavby, aby zakázku získali za každou cenu. Nižší nabídkové ceny může dosáhnout zhotovitel úsporou na stavebních materiálech, pokud umí využívat různých množstevních slev nebo použitím méně kvalitních materiálů a výrobků, což zadavateli stavby není jedno. Proto zadavatel stavby doposud bez diskuse zřizuje na stavbě svůj technický dozor stavebníka, který mu může ušetřit na nákladech za pracovní sílu např. využitím levné zahraniční pracovní síly. A potom již zůstává jediná možnost úspor, nepostupovat v souladu s požadavky na zajišťování bezpečnosti práce. Vždyť pokud staveniště musí být oploceno a zhotovitel jej neoplotí, rázem získá cenovou výhodu proti jinému subjektu, který ve své cenové nabídce respektuje požadavky bezpečnosti práce. Samozřejmě tuto skutečnost si stát a potažmo i Evropská unie uvědomují.

Proto přišla Evropská unie se systémem komplexního řešení bezpečnosti práce na staveništích tak, aby byl do tohoto procesu zapojen i ten, který si zhotovení stavby u zhotovitele nebo zhotovitelů objedná. Touto osobou je zadavatel stavby. Je prokázanou skutečností, že rovněž zadavatel stavby má možnosti jak významným způsobem stav v oblasti bezpečnosti práce na staveništích ovlivnit. A paralela s výrobou automobilů? Ani zde stát nenechává otázku zajištění bezpečnosti práce bez povšim-

nutí. Protože však výroba automobilů spočívá v opakovaných činnostech dlouhodobě neměnných, je stát schopen kontrolou inspektorů z oblastních inspektorátů práce zajistit dodržování požadavků bezpečnosti práce při jejich výrobě. Je naprosto zřejmé, že pokud se v souladu s právními předpisy zavede nějaká technologie, tak potom již celé měsíce či roky je bezpečnostní stav nastaven a stačí jej pouze udržovat. Stavební činnost je však úplně jiného charakteru. Každý „výrobek“, tj. výsledek stavební činnosti, je jedinečným dílem. A proto i jeho realizace přináší unikátní postupy a řešení. Proto platí, že při realizaci staveb se požadavky na jednotlivá bezpečnostní opatření mění nejen ze dne na den, ale mnohdy i z hodiny na hodinu. Do toho navíc vstupuje i vliv „vyšší moci“, např. počasí. Pokud by stát přistupoval k řešení bezpečnosti práce jen tím, že rozšíří svoji kontrolu prostřednictvím většího počtu inspektorů oblastních inspektorátů práce, znamenalo by to neúměrný nárůst finančních prostředků ze státního rozpočtu nejen na zvýšení jejich počtu, ale i na jejich vlastní činnost. Ale to není pravděpodobně ta pravá cesta, kterou by podporovali daňoví poplatníci. I v ceně automobilu ten, kdo si jej kupuje, jsou samozřejmě započteny náklady na zajištění bezpečnosti práce, ale vzhledem k již uvedené unifikaci, nepředstavují tak významnou položku, jako je tomu v případech realizace staveb.

Proto Evropská unie hledala právní cestu k tomu, aby nejen stát, ale i zadavatel stavby musel nést náklady spojené s přijímáním opatření v oblasti bezpečností práce na staveništi, které by byly identifikovatelné, nikoliv paušální. Výše uvedená řešení bezpečnosti práce na staveništích byla již mnohokrát v praxi ověřena, a to nejen u nás, ale na řadě staveništ v zahraničí.

Například na okraji hlavního města Dánska-Kodaně stát realizoval stavební komplex budov, ve kterých nyní sídlí státní televize, rozhlas a symfonický orchestr. Stát tuto stavbu vyhlásil za „Bezpečnou stavbu“. Každý, kdo přišel na staveniště pracovat, musel projít vstupním školením, kde byl seznámen se stavbou i s tím, že bude pracovat na staveništi ucházejícím se o označení „Bezpečné stavby“. Bylo mu vysvětleno, jak se má chovat, aby se nezranil sám anebo nezranil své kolegy. Jako „doklad“ o absolvování tohoto školení obdržel informační materiál obsahující zásady vyplývající z platných právních a jiných bezpečnostních předpisů, včetně obrázků jak bezpečnostní problémy řešit v souladu s právními a jinými předpisy a dále informace o tom, co se nepovažuje za vyhovující jednání či co je již porušením bezpečnostních pravidel na staveništi. Každý zaměstnanec obdržel i pracovní tričko s logem-nápisem „Bezpečná stavba“ a zároveň samolepku na přilbu opět připomínající, že pracovník se nachází na bezpečném staveništi.

Podle nám poskytnutých informací v průběhu exkurze, tak na této rozsáhlé stavbě nedošlo v průběhu celé její realizace k žádným závažným pracovním úrazům…!

Pohled na bezpečné staveniště komplexu státních budov v Kodani 09/2004

1.2 Legislativní požadavky v oblasti bezpečnosti práce

Na základě ústavní Listiny základních práv a svobod, která byla zveřejněna ve Sbírce zákonů pod č. 2 v roce 1993 (USNESENÍ předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky) došlo k zásadní změně v posuzování závaznosti právních předpisů, včetně předpisů řešících bezpečnost práce. V ustanovení článku 2 bodu 3 se uvádí: Každý může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. V ustanovení článku 4 bodu 1 se pak dále uvádí: Povinnosti mohou být ukládány toliko na základě zákona a v jeho mezích a jen při zachování základních práv a svobod.

Z výše uvedeného je podstatnou informací to, že v zásadě pouze zákon je právním předpisem, který může ukládat povinnosti. Samozřejmě, že povinnosti mohou být uvedeny i v jiných právních předpisech. Jedná se o prováděcí právní předpisy k zákonům, na které se výslovně tyto právní předpisy odvolávají (např. nařízení vlády, kterým se stanoví bližší požadavky na staveniště). Prováděcími právními předpisy zákonů jsou kromě nařízení vlády i vyhlášky jednotlivých ministerstev. Jejich právní síla je stejná, neboť se jedná o obecně závazné právní předpisy a v podstatě se neliší ani jejich příprava a projednávání. Pouze závěrečný akt před jejich schválením a uveřejněním ve Sbírce zákonů je odlišný. Zatímco nařízení vlády schvaluje na svém zasedání vláda České republiky, konečné schválení vyhlášek probíhá na garančním ministerstvu. Může nastat otázka, proč máme dva druhy prováděcích předpisů k zákonům. Je to v podstatě v tom, že prováděcí předpisy k zákonům v gesci jednoho ministerstva se vydávají formou vyhlášky, neboť toto ministerstvo nese za řešenou oblast zodpovědnost, ale v případě řešení problematiky bezpečnosti práce a technických zařízení jsou prováděcími předpisy nařízení

vlády, neboť upravují tuto oblast ve více resortech, tj. mají dopad do problematiky otázek řešených více ministerstvy.

Požadavky bezpečnosti práce a technických zařízení jsou upraveny v České republice dvěma základními zákony. Tím prvním obecně závazným právním předpisem je zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Zákoník práce nabyl účinnosti 1. 1. 2007. Požadavky na bezpečnost jsou v tomto zákoně řešeny zejména v části páté BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ PŘI PRÁCI (§ 101 až § 108). Druhým zákonem je zákon č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon má celkem čtyři části. Část první je nazvaná DALŠÍ POŽADAVKY BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVÍ PŘI PRÁCI V PRACOVNĚPRÁVNÍCH VZTAZÍCH. Tato část obsahuje § 1 - § 11, kterými navazuje na příslušná ustanovení zákoníku práce. V této části jsou upraveny požadavky na pracoviště, na výrobní a pracovní prostředky a zařízení, na organizaci práce a pracovní postupy, na bezpečnostní značky, značení a signály. Řeší i předcházení ohrožení života a zdraví prostřednictvím rizikových faktorů pracovních podmínek a kontrolovaných pásem, uvádí zákaz výkonu některých prací. V Hlavě III. pak stanoví požadavky na odbornou způsobilost a zvláštní odbornou způsobilost. Z pohledu zadavatele stavby zaslouží pozornost ustanovení § 3 zákona, který stanoví požadavky na pracoviště a pracovní prostředí na staveništi. Zde se v úvodním ustanovení uvádí: ***„Zaměstnavatel, který provádí jako zhotovitel stavební, montážní, stavebně montážní nebo udržovací práce pro jinou fyzickou nebo právnickou osobu na jejím pracovišti, zajistí v součinnosti s touto osobou vybavení pracoviště pro bezpečný výkon práce. Práce podle věty první mohou být zahájeny pouze tehdy, pokud je pracoviště náležitě zajištěno a vybaveno“.*** Jinou fyzickou nebo právnickou osobou není nikdo jiný než zadavatel stavby. Zákon zde požaduje, aby zadavatel stavby poskytoval zhotoviteli součinnost při zajišťování dalších požadavků kladených na bezpečnost a ochranu zdraví při práci, a to jak při přípravě projektu, tak při realizaci stavby, které jsou v obsahu § 3 uvedeny, a které je povinen zhotovitel na dané stavbě dodržovat. Protože zákoník práce je pracovně právním předpisem, tak upravuje požadavky a povinnosti v pracovně právních vztazích (založených na základě pracovní smlouvy nebo dohody o provedení práce nebo o pracovní činnosti), a z řešení problematiky bezpečnosti práce tak vypadla velká skupina pracovníků. Na tuto skutečnost reaguje další část zákona. Část druhá nazvaná ZAJIŠTĚNÍ BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVÍ PŘI ČINNOSTI NEBO POSKYTOVÁNÍ SLUŽEB MIMO PRACOVNĚPRÁVNÍ VZTAHY. Tato část má pouze dva paragrafy, které v podstatě uvádějí, že nejen zaměstnavatelé jako právnické osoby, podnikající fyzické osoby, osoby samostatně výdělečně činné, ale i jejich rodinní příslušníci a zadavatelé staveb jsou povinni naplňovat bezpečnostní požadavky vyplývající z platných právních **předpisů.**

V § 12 je uvedeno ve vazbě na zadavatele staveb následující:

„Na právní vztahy týkající se zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy, jde-li o

d) fyzickou nebo právnickou osobu, která je ***zadavatelem stavby*** *nebo jejím zhotovitelem, popřípadě se na zhotovení stavby podílí, se vztahuje § 101 odst. 1 a 2, § 102, § 104 a § 105 zákoníku práce a § 2 až § 11 s přihlédnutím k podmínkám vykonávané činnosti nebo poskytování služeb a jejich rozsahu.“*

Je dnes již historickou skutečností, že v roce 2006 byl samostatně připravovaným návrhem zákona zákon naplňující požadavky evropské směrnice pro staveniště, tj. zkráceně zákon zavádějící koordinátory na staveništích. Protože tento zákon opakovaně neprošel schvalovacím procesem v Parlamentu ČR, vstoupila Česká republika v roce 2005 do svazku států Evropské unie jako jediný stát, který neměl evropskou směrnici implementovánu, tj. zapracovanou do národního právního řádu. Proto se tato problematika dostala do Části třetí zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, nazvané „DALŠÍ ÚKOLY ZADAVATELE STAVBY, JEJÍHO ZHOTOVITELE, POPŘÍPADĚ FYZICKÉ OSOBY, KTERÁ SE PODÍLÍ NA ZHOTOVENÍ STAVBY, A KOORDINÁTORA BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVÍ PŘI PRÁCI NA STAVENIŠTI“ až v roce 2006, kdy byl tento zákon schválen a vyšel ve Sbírce zákonů.

Povinnosti zadavatelů staveb obsahují ustanovení § 14 a § 15 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění dalších předpisů. Jedná se zkráceně o následující povinnosti:

- **určit koordinátora BOZP na staveništi** ve fázi přípravy a realizace stavby se řeší smlouvou o dílo mezi zadavatelem stavby a koordinátorem BOZP
- **předat koordinátorovi veškeré podklady a informace** pro jeho činnost, včetně informace o fyzických osobách, které se mohou s jeho vědomím zdržovat na staveništi
- **poskytovat koordinátorovi potřebnou součinnost**
- **zavázat všechny zhotovitele stavby k součinnosti** s koordinátorem po celou dobu přípravy a realizace stavby
- **zajistit zpracování plánu BOZP na staveništi** koordinátorem, pokud byl v souladu se zákonem určen, pokud v souladu s § 14 zákona určen nebyl, tak plán BOZP může vypracovat kterákoliv fyzická osoba, která má znalosti v oboru
- **podepsat oznámení o zahájení prací**
- **zajistit doručení oznámení o zahájení prací**
- **zajistit, aby byl stejnopis oznámení o zahájení prací vyvěšen** na viditelném místě u vstupu na staveniště
- **provést bez zbytečného odkladu aktualizaci oznámení** o zahájení prací
- zajistit aktualizaci plánu BOZP
- **při určování koordinátora BOZP prověřit, zda má fyzická osoba doklad o úspěšně složené zkoušce,** tj. osvědčení, které má platnost 5 let a potřebné živnostenské oprávnění.

1.3 Rozhodovací proces zařazení stavby podle její rizikovosti

Přijetím zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, došlo k tomu, že se veškeré stavby v České republice se dostaly do působnosti tohoto zákona. Evropská unie hledala nějaká kritéria, která by byla pro oblast zajištění bezpečnosti práce na staveništích pomoci koordinátorů BOPZP na staveništích použitelná ve všech zemích Evropské

unie. Návrhy, aby tímto kritériem byly finanční náklady na zhotovení stavby, bylo nutno již z počátku přípravy směrnice opustit, protože stejné stavby v jednotlivých členských státech se nákladově výrazně odlišují. Navíc kritérium z hlediska cen je nevýhodné, neboť zde hrají roli i použité materiály či vybavení budov.

Na tomto místě je nezbytné vysvětlit, proč se pro zadavatele staveb zavádí povinnost určit koordinátory a s tím související další povinnosti. Hlavním důvodem je to, že díky specializaci jednotlivých zhotovitelů na stavbách došlo k tomu, že stavba není realizována zaměstnanci jednoho zaměstnavatele, ale velkým počtem subdodavatelů, tj. právnických osob nebo podnikajících fyzických osob se zaměstnanci nebo bez nich. A proto bylo potřeba, aby tito subdodavatelé byli mezi sebou z hlediska zajišťování bezpečnosti práce koordinováni, neboť jejich činnost je realizovaná na společném pracovišti, tj. na staveništi.

Začněme rozborem povinností zadavatele stavby chronologicky, tak jak by měly po sobě jít. První povinností zadavatelů staveb je učinit rozhodnutí o tom, jak bude stavba zařazena z hlediska svých parametrů. Zákon v budoucím čase uvádí: „Budou-li na staveništi působit zaměstnanci více než jednoho zhotovitele ...“ (§ 14 odst. 1 zákona č. 309/2006 Sb.).

Tímto ustanovením je zadavatelům staveb uloženo, že v okamžiku, kdy se rozhodnou realizovat nějakou stavbu, měli by si udělat rozvahu, jejímž obsahem jsou tři níže uvedené základní otázky.

- **První otázkou je posoudit, zda je reálné, aby zamýšlenou akci realizoval pouze jeden zhotovitel** (nepředpokládá se tedy účast subdodavatelů). Pokud k takovému názoru dospěje, mělo by se to následně objevit i v zadávací dokumentaci pro výběr zhotovitele. Zadavatelé velmi často argumentují, že takovouto úvahu nejsou schopni udělat, protože problematice stavebnictví nerozumí, nemají přehled o tom, zda existují zaměstnavatelé schopni očekávané činnosti zajistit pouze svými zaměstnanci apod. Těmto argumentům je možné přisvědčit, ale nelze na základě tohoto omlouvat nečinnost zadavatelů staveb. Vždyť konec konců při přípravě stavby spolupracuje zadavatel stavby s celou řadou odborníků, kteří mu mohou poradit. Tím nejbližším je jím vybraný projektant, který pro zadavatele stavby zpracovává projektovou dokumentaci, mnohdy v několika stupních. Dále potřebné informace může získat u specializovaných inženýrských organizací, u zhotovitelů, a pokud se bude jednat o většího zaměstnavatele (nad 25 zaměstnanců), tak potřebnou radu mu poskytne i odborně způsobilá osoba k zajišťování úkolů v prevenci rizik, která vykonává v souladu se zákonem činnosti, týkající se vyhledávání a hodnocení rizik na staveništích. Obecně i sám zadavatel stavby však může při své úvaze dospět k vlastnímu názoru. Stačí se jen zamyslet, jaké činnosti budou při provádění stavby realizovány. Lze jen obtížně předpokládat, že pokud na stavbě bude elektro instalace, zabezpečovací technika a zároveň se budou asfaltovat plochy parkoviště, že existuje zaměstnavatel, který by měl tak široký záběr svých činností. Domníváme se, že by v tomto případě měl zadavatel stavby k tomuto kritériu přistupovat spíše konzervativně a neuvažovat směrem ke snaze vyhnout se nějaké povinnosti vyplývající ze zákona. Ve svém důsledku se takové jednání totiž může při realizaci obrátit proti němu.

- **Druhou otázkou je, zda musí být stavební povolení nebo ohlášení stavby dle požadavků stavebního zákona** (zákon č. 183/2006 Sb. § 103 až § 118). V zákoně č. 309/2006 Sb. je uvedeno, že povinnost určovat koordinátory se nevztahuje na případy, kdy je stavba realizovaná svépomocí. Dalším poznatkem z praxe je nejednotnost výkladu stavebních úřadů jednotlivých ustanovení stavebního zákona. Tím potom dochází u jedné z nejčastějších stavebních činností, tj. provádění zateplování obytných a kancelářských objektů, k tomu, že některé stavební úřady dávají zadavatelům stanoviska, že není pro jejich akci potřeba zaslat příslušnému stavebnímu úřadu žádost o stavební povolení ani ohlášení. Jiné stavební úřady se spokojují s ohlášením a některé dokonce vyžadují stavební povolení. U tohoto parametru kupodivu zadavatelé staveb nemají problém v tom, že by argumentovali, že nejsou odborníci a nerozumí stavebnímu zákonu apod. Důvodem této skutečnosti je zřejmě skutečnost, že základní požadavky ze stavebních právních předpisů jsou dlouhodobě neměnné a tudíž i neodborníky na tuto oblast podvědomě vnímané. ***Určitým nedostatkem tohoto kritéria je otázka velkých liniových staveb, které jsou realizovány, například na základě územního souhlasu.***

- **Třetí otázkou, většinou nejdůležitější a nejtěžší v rozhodovacím procesu, je předpokládaná doba realizace v přepočtu na fyzické osoby:** „celková předpokládaná doba trvání prací a činností je delší než 30 pracovních dnů, ve kterých budou vykonávány práce a činnosti a bude na nich pracovat současně více než 20 fyzických osob po dobu delší než 1 pracovní den, nebo celkový plánovaný objem prací a činností během realizace díla přesáhne 500 pracovních dnů v přepočtu na jednu fyzickou osobu, **tzv. „osobodní“** (§ 15 odst. 1 zákona č. 309/2006 Sb.). Jak má toto ustanovení naplnit zadavatel stavby, který není odborníkem ve stavebnictví? Zde by asi již měl, podobně jako v prvém případě, požádat o konzultaci projektanta, případně nějakého zástupce stavební firmy apod. Určitým vodítkem při tomto rozhodování bude informace či přání zadavatele stavby, za jak dlouho, resp. kdy bude chtít, aby stavba byla předána do užívání. Pokud z tohoto vyplyne, že doba výstavby bude například 9 měsíců, potom se zde nabízí jednoduchý propočet: 9 měsíců x 21 pracovních dní x např. 5 pracovníků na stavbě = 945 pracovních dní, a to je výrazně více než kriteriálních 500 pracovních dní.

Zejména důležitou je tato otázka u staveb, u kterých se odhady pohybují kolem kritéria 500 pracovních dní a kdy se doporučuje, aby ze strany zadavatelů staveb byl pořízen o rozhodovacím procesu písemný doklad. Toto kritérium bude důležité v případech, kdy kontrolní orgán na stavbě v době realizace zjistí, že např. ze zápisů ve stavebním deníku, již došlo k překročení hranice 500 „osobodní“ a zadavatel stavby si přesto neplní zákonné povinnosti. K tomu může dojít nepředvídanými vícepracemi, rozšířením zadání či změnou stavby před jejím dokončením apod.

Další pomoc zadavatelům staveb přináší v této věci novelizace vyhlášky ke stavebnímu zákonu, a to vyhláška č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, jejíž novelizace byla provedena schválením vyhlášky č. 62/2013 Sb., kterou se mění vyhláška č. 499/2006 Sb., o dokumentaci staveb, a kde se v příloze č. 4 – „Rozsah a obsah společné dokumentace pro vydání společného územního rozhodnutí a stavebního povolení“ uvádí, že projektová dokumentace musí obsahovat mimo jiné i následující informaci:

B.8 Zásady organizace výstavby

j) zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi, posouzení potřeby koordinátora bezpečnosti a ochrany zdraví při práci podle jiných právních předpisů5).

Identický požadavek na projektovou dokumentaci je také v příloze č. 5 – „Rozsah a obsah projektové dokumentace pro ohlášení stavby uvedené v § 104 odst. 1 písm. a) až e) stavebního zákona nebo pro vydání stavebního povolení“. ***K tomu je potřeba uvést, že se jedná o novelizaci vyhlášky vyvolanou především zájmem projektantů, aby plány BOZP na staveništi nebyly součástí projektových dokumentací a tím neumožňovaly zadavatelům staveb argumentaci, že plán BOZP je součástí celkové ceny za zhotovení projektové dokumentace.*** Schválená novela vyhlášky však dobrý záměr, tj. pomoci zadavatelům staveb, nedomyslela, neboť, jak bude dále uvedeno a jak již bylo naznačeno.

Koordinátora ve fázi přípravy je třeba podle § 14 odst. 1 určit již v okamžiku zahájení projektování, aby mohl spolupracovat s projektantem a tím si plnit své úkoly.

Pokud zadavatel stavby určí koordinátora až po odevzdání projektové dokumentace, nebudou moci být plněny povinnosti uložené koordinátorovi ve fázi přípravy stavby zákonem č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V jednom městě jsem se setkal s níže uvedeným rozhodovacím dokladem.

Oprava chodníku s výměnou veřejného osvětlení v ulici...

Doba trvání	Počet pracovníků	Prováděné práce	Celkem
25 dní	5 zedníků a přidavačů	Osazení obrubníků, zámkové dlažby, stožárů VO	125
3 dny	Strojníci JCB, nákl. auto, UNC	Provedení zemních prací, odvoz a dovoz materiálů	9
5	4 elektrikáři	Montáž veřejného osvětlení	20
30dní	2 vedoucí	Řízení prací	60
			Σ 214

Pokud dojde ke splnění současně všech 3 kritérií, měl by zadavatel stavby přistoupit k naplnění své povinnosti a to ***„určit potřebný počet koordinátorů s přihlédnutím k rozsahu a složitosti díla a jeho náročnosti na koordinaci ve fázi přípravy a ve fázi jeho realizace“*** a zároveň plnit i další povinnosti, které budou uvedeny dále.

Základní povinnosti zadavatele staveb přehledně ukazuje následující schéma

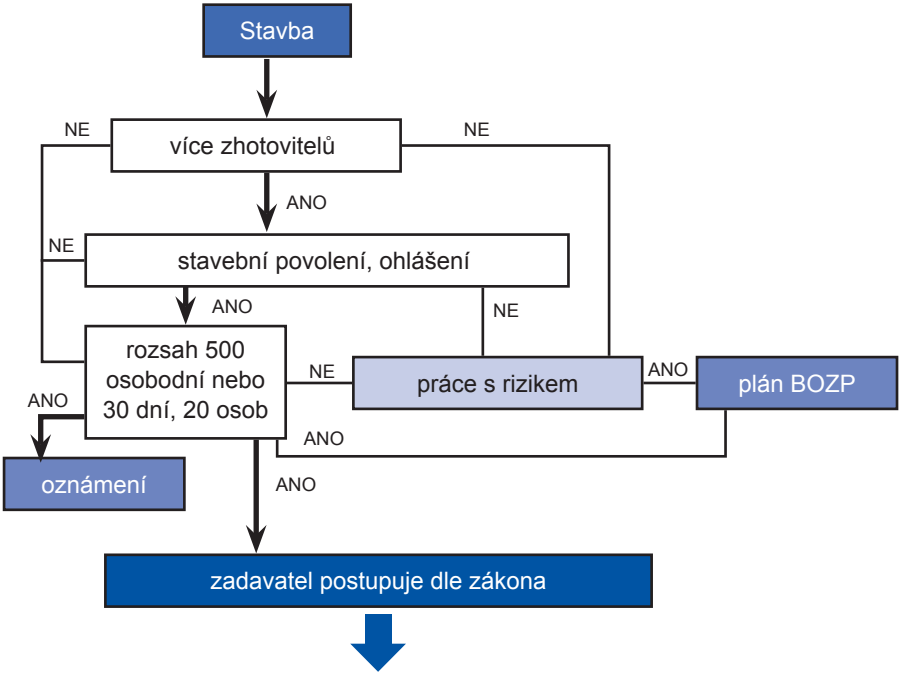

Komentář ke schématu:

- pokud budou bíle označené parametry současně vyhodnoceny jako aktuální, znamená to pro zadavatele stavby, že musí postupovat dle všech ustanovení uvedených v § 14 a § 15 zákona č. 309/2006 Sb.
- pokud minimálně v jednom případě u bíle označených parametrů bude odpověď negativní, musí zadavatel stavby posoudit vazby na parametr, týkající se rozsahu stavby ve vazbě na počet pracujících. V případě naplnění tohoto požadavku musí (i když nebude určovat koordinátora ve fázi přípravy ani realizace) doručit na příslušný oblastní inspektorát oznámení o zahájení prací (dle přílohy č. 4 k nařízení vlády č. 591/2006 Sb.) a zajistit zpracování plánu BOZP (dle § 15 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb.)
- pokud nebude naplněn třetí požadavek, týkající se rozsahu stavby, potom musí zadavatel stavby posoudit, zda předpokládané práce a činnosti na staveništi nejsou uvedeny v příloze č. 5 k nařízení vlády č. 591/2006 Sb. Pokud budou uvedeny, tak je opět povinen zajistit zpracování plánu BOZP (§ 15 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb.)

Postup podle zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, ukazuje následující schéma naplnění základních povinností zadavatelů staveb

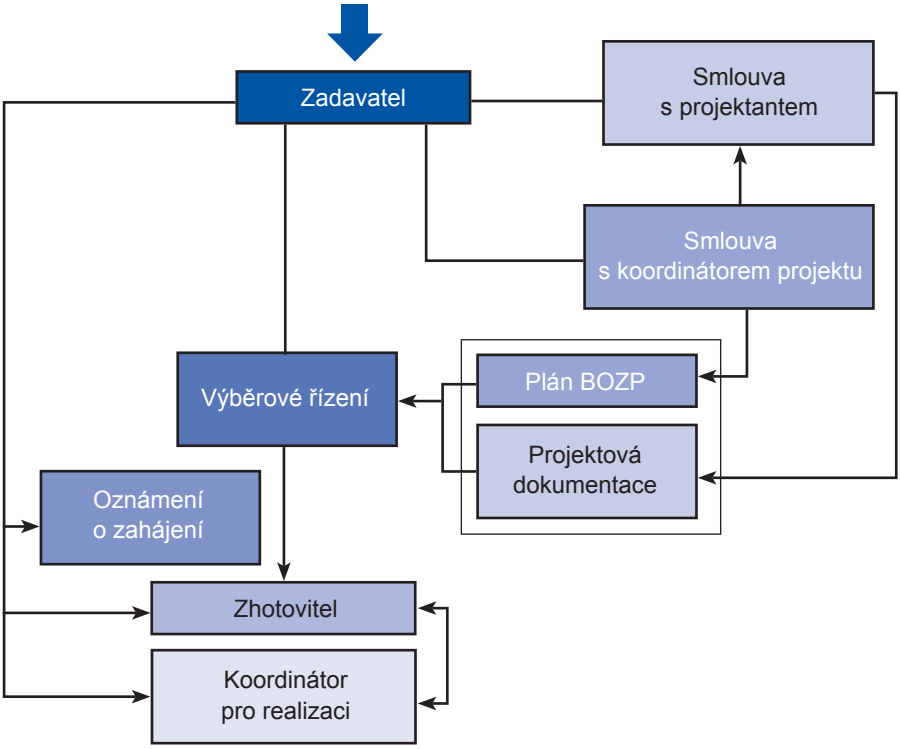

Komentář ke schématu naplnění základních povinností zadavatelů staveb

- při uzavírání smlouvy s projektantem zpracovávajícím dokumentaci ke stavebnímu povolení nebo ohlášení stavby (v budoucnu případně pro územní souhlas) by měl zadavatel uzavřít obchodní smlouvu rovněž s vybraným koordinátorem ve fázi přípravy stavby. Smluvně by oba subjekty měl zavázat **ke vzájemné spolupráci** při zpracování projektové dokumentace a plánu BOZP na staveništi,
- výstupem práce projektanta a koordinátora ve fázi přípravy je projektová dokumentace a plán BOZP na staveništi. Zatímco projektová dokumentace sděluje zadavateli stavby, jaké finanční náklady bude představovat „materiál a práce s jeho zabudováním“, plán BOZP by mu měl sdělit, jaká opatření pro zajištění bezpečnosti práce bude během výstavby potřeba na staveništi realizovat, tzn. jaké náklady vzniknou realizací opatření k zajištění bezpečnosti práce. Takovými opatřeními budou opatření spojená se zajištěním staveniště, zejména oplocení, ohrazení, převedení dopravy, zábory ploch pro zařízení staveništ, skladování materiálů, pažení výkopů, řešení přechodů a přejezdů na veřejných komunikacích, použití pomocných konstrukcí pro práce ve výškách atp.

- projektová dokumentace s plánem BOZP by měla být předmětem zadávací dokumentace pro výběrové řízení na zhotovitele stavby. Tím by každý z účastníků měl stejné zadání, nejen co se týče ocenění nákladů na materiál, ale i na požadavky z hlediska bezpečnosti práce,
- po výběru zhotovitele/lů před předáním staveniště musí zadavatel stavby zajistit doručení Oznámení o zahájení prací (zde mimo jiné již uvádí i kdo bude zhotovitelem stavby i kdo bude koordinátorem ve fázi realizace stavby) na příslušný oblastní inspektorát práce,
- s vybraným zhotovitelem a současně s vybraným koordinátorem uzavírá zadavatel stavby smlouvu, ve které opět musí řešit vzájemnou spolupráci obou subjektů, jak bude dále uvedeno.

1.4 Určování koordinátorů

1.4.1 Základní ustanovení

Požadavek na určení koordinátorů je uveden v § 14 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Jak již bylo uvedeno, předchází mu **rozhodovací proces** založený na posouzení tří kritérií, a to

- zvážit potřebu na realizaci stavby více zhotoviteli,
- stavební povolení nebo ohlášení a
- rozsah stavby.

Legislativně tato kritéria obsahuje text odstavce 1 § 14 zákona č. 309/2006 Sb.:

„Budou-li na staveništi působit zaměstnanci více než jednoho zhotovitele stavby, je zadavatel stavby povinen určit potřebný počet koordinátorů bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi (dále jen „koordinátor“) s přihlédnutím k rozsahu a složitosti díla a jeho náročnosti na koordinaci ve fázi přípravy a ve fázi jeho realizace. Činnosti koordinátora při přípravě díla a při jeho realizaci mohou být vykonávány toutéž osobou.“

Pokud uvedený text podrobíme rozboru, tak o skutečnosti, zda se bude určovat nebo nebude určovat koordinátor, rozhoduje výše uvedený rozhodovací postup. Proto bylo v zákoně také použito budoucího času. Budou-li na staveništi působit… Je zde uvedeno zaměstnanci více než jednoho zhotovitele, takže se do tohoto posouzení nezapočítávají práce a činnosti realizované osobami samostatně výdělečně činnými (dále jen „OSVČ“) a jejich rodinnými příslušníky. Dále se zde ukládá zadavateli stavby, aby při určování počtu koordinátorů přihlédl k rozsahu a složitosti díla. Stavba např. dálnice s počtem předpokládaných subdodavatelů v řádu stovek s desítkami stavebních objektů asi nebude zajistitelná pouze jedním koordinátorem. Při určování počtu určených koordinátorů je třeba zvážit i otázku náročnosti na koordinaci jednotlivých prací a činností. Poslední věta pak konstatuje, že osoba, která bude vybrána jako koordinátor ve fázi přípravy, může být současně i koordinátorem ve fázi realizace stavby. Pro zadavatele stavby takovéto řešení může přinést výhodu, např. v tom, že nebude třeba vypisovat další výběrové řízení. Navíc v takto nastaveném režimu nemůže koordinátor

pro realizaci stavby kritizovat práci svého předchůdce, např. špatně zpracovaný plán BOZP, neboť je sám jeho autorem. Zároveň dochází i k tomu, že koordinátor ve fázi realizace stavby je seznámen s procesem projektování a zná názory projektanta a rovněž i zadavatele stavby na řešení jednotlivých problémů spojených s výstavbou díla. Velmi častým případem je, že zadavatelé staveb určují pouze koordinátora ve fázi realizace a opomíjejí určit koordinátora ve fázi přípravy s nejrůznějšími odůvodněními. Tyto důvody jsou vedle neznalosti jejich zákonných povinností, na které je upozorní až kontrolní orgán i takové, že původní dokumentace nepředpokládala tak velký rozsah prací, že dokumentace byla zpracována před účinností zákona a ležela tzv. v šuplíku v očekávání, zda budou přiděleny dotace (přechodná ustanovení již v této době nejsou aktuální) apod. Proto je třeba zdůraznit.

Pokud nastane nutnost určit koordinátora, tak vždy musí být určen pro obě fáze provádění stavby, a to jak pro přípravu, tak i pro realizaci stavby.

Kdo může být koordinátorem určuje ustanovení § 14 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb.

Koordinátorem je fyzická nebo právnická osoba určená zadavatelem stavby k provádění stanovených činností při přípravě stavby, popřípadě při realizaci stavby na staveništi. Koordinátorem může být určena fyzická osoba, která splňuje stanovené předpoklady odborné způsobilosti (§ 10), tj. musí mít **platný doklad o úspěšně vykonané zkoušce odborné způsobilosti koordinátora, který nesmí být starší 5 let ode dne vykonání této zkoušky.** Právnická osoba může vykonávat činnost koordinátora, zabezpečí-li její výkon odborně způsobilou fyzickou osobou. Koordinátor nemůže být totožný s osobou, která odborně vede realizaci stavby. Toto je velmi důležité zákonné ustanovení, které bývá ze strany zadavatelů staveb velmi často porušováno, případně zadavatelé staveb toto ustanovení, ať již vědomě anebo nevědomě obcházejí.

Co je vlastně jádrem této povinnosti zadavatele stavby?

Je to provedení právního aktu, který musí provést výhradně zadavatel stavby, kterým se z odborně způsobilé osoby koordinátora stane koordinátor na konkrétní akci. Pokud tento akt provede někdo jiný (projektant, stavební dozor, zhotovitel), **koordinátor není určen a jedná se o porušení zákona ze strany zadavatele stavby.** Na tomto místě je třeba upozornit na rozhodnutí soudu, které neumožňuje kontrolním pracovníkům oblastních inspektorátů práce posuzovat správnost nejrůznějších pověření a zmocnění a inspektoři musí jednat při kontrolách výhradně se zadavateli staveb! Pokud jsme již zde uvedli a bude uvedeno i dále, povinností zadavatele stavby je celá řada a tyto povinnosti nemůže za něho splnit jím pověřená osoba. Řadu věcí totiž musí zadavatel stavby realizovat prostřednictvím smlouvy o dílo a tu většinou pověřená osoba nezná, resp. nemůže ovlivnit z pohledu zapracování konkrétních otázek kolem koordinátora. Ustanovení § 14 odst. 2 dále uvádí další nepřímou povinnost z hlediska určení koordinátora. Touto povinností je, že zadavatel stavby může za koordinátora pouze určit fyzickou osobu, která má **PLATNÉ osvědčení o úspěšném vykonání zkoušky u akreditované společnosti.** Kromě určení fyzické osoby za koordinátora, může zadavatel stavby určit za koordinátora i právnickou osobu, pokud tato právnická osoba je schopná činnost koordinátora zajistit opět odborně způsobilou fyzickou osobou k činnosti koordinátora. **V žádném případě není koordinátor určen, jestliže pověřená právnická osoba „za-**

jistí“ koordinátora prostřednictvím další právnické osoby. Řetězení těchto vztahů zákon nepřipouští. V této souvislosti je třeba upozornit ještě na jednu skutečnost a tou je povinnost, aby určený subjekt měl pro svoji činnost živnostenské oprávnění, pokud nevykonává tuto činnost, např. v rámci pracovněprávního vztahu. Příslušná živnost se nazývá **„Poskytování služeb v oblasti bezpečnosti práce“.**

Po formálně právní stránce jsou různé možnosti určení koordinátora na stavbě. Nejčastějším způsobem je uzavření obchodní smlouvy mezi zadavatelem stavby a fyzickou osobou nebo právnickou osobou. V případech, kdy zadavatel stavby uzavírá s koordinátorem smlouvu nejen na plnění povinností z hlediska koordinátora, ale i na zabezpečení technického dozoru na staveništi, používá zadavatel stavby mandátní smlouvu (nově příkazní smlouvu), a to dle zákona č. 89/2012 Sb. (nový občanský zákoník), a to proto, že na technický dozor stavebníka přenáší některé své pravomoci, jako např. potvrzování faktur, schvalování úprav projektu, jednání se stavebními úřady apod. U některých zadavatelů staveb (například u městských úřadů) přistoupily tyto orgány samosprávy k tomu, že zaměstnaly nebo umožnily udělat některého zaměstnance zkoušku z odborné způsobilosti koordinátora. **V tomto případě pak zadavatel stavby je současně jako právnická osoba i koordinátorem, a pokud tuto činnost vykonává na svých akcích, nepotřebuje ani živnostenské oprávnění.** Obdobně může zadavatel stavby postupovat i tou cestou, že na dohodu o provedení prací nebo na dohodu o pracovní činnosti zaměstná odborně způsobilou fyzickou osobu koordinátora, která není jeho zaměstnancem. I v tomto případě bude zadavatel stavby současně koordinátorem. **V těchto případech, stejně jako u právnických osob, které jsou zadavatelem stavby určeny jako koordinátoři, by měl existovat vnitřní akt řízení, kterým vedoucí zaměstnanec jmenuje, určí nebo pověří konkrétního zaměstnance či jinou fyzickou osobu, aby na konkrétní stavbě vykonával činnost koordinátora.**

Jedna věc je určení koordinátora a další věcí pak je, kdo bude koordinátora odměňovat za jeho činnost. Pokud si zadavatel stavby uvědomí, jaké úkoly má ze zákona koordinátor plnit a že i on se může dostat v důsledku špatného plnění úkolů koordinátora do problémů a tím se stát i účastníkem správního řízení a v případech smrtelných úrazů i trestního řízení, určitě by měl výběru a určení koordinátora věnovat náležitou pozornost. Praxe ukazuje, že mnohdy zadavatelé staveb požadují, aby při výběrovém řízení zhotovitel doporučil koordinátora a náklady na jeho činnost zahrnul do celkové nabídkové ceny za zhotovení stavby. Potom zhotovitelem vybraného koordinátora formálně pověří výkonem činnosti s tím, že ho rovněž platí. I když stávající dikce zákona není porušena, udělali z „kozla zahradníka“, neboť u těchto osob dochází ke střetu zájmů.

V zákoně je proto uvedeno, že koordinátorem nesmí být osoba, která odborně vede realizaci stavby (stavbyvedoucí) a v rámci novelizace se uvažuje i o zpřísnění tohoto ustanovení, kdy koordinátor nebude moci být zhotovitelem na stavbě anebo zaměstnancem žádného ze zhotovitelů na stavbě.

Praxe uplynulých osmi let ukázala, že koordinátor, který je zaměstnancem zhotovitele nebo je s ním v nějakém blízkém vztahu, těžko bude vystupovat proti svému zaměstnavateli a např. „žalovat“ na opakované porušování bezpečnostních předpisů samotnému zadavateli stavby, jak mu ukládá zákon. **V souladu se zákonem nejsou také případy, kdy do smlouvy o dílo např. uvede zadavatel stavby, že zhotovitel nebo projektant**

určí, popř. zajistí, koordinátora. Byly i případy, kdy zajistit koordinátora měl zadavatelem stavby najatý technický dozor stavebníka. Jiným případem byla i argumentace, že v rozpočtu na zhotovení stavby, který je přílohou smlouvy o dílo se zhotovitelem, je položka na koordinátora a tím byl koordinátor určen nebo že koordinátor je uveden na oznámení o zahájení prací zaslaném na příslušný oblastní inspektorát a tím je koordinátor na dané stavbě určen. V několika případech pak bylo dotazem u takto uvedené osoby (koordinátora) zjištěno, že zmiňovaná fyzická osoba o této skutečnosti, že byla určena jako koordinátor na dané stavbě, vůbec neví, nebo že byla oslovena, aby zpracovala cenovou nabídku, ale od té doby se jí nikdo neozval. Stal se i případ, kdy zadavatel stavby vystavil pro koordinátora „plnou moc výhradně na koordinátora BOZP".

1.4.2 Určení koordinátora ve fázi přípravy

V současné době se určení koordinátora ve fázi přípravy jeví jako jeden z největších problémů při zabezpečování bezpečnosti práce na staveništi v České republice. Odhadem téměř v 50 % zaslaných oznámeních o zahájení stavby nejsou koordinátoři ve fázi přípravy určeni nebo jsou určeni formálně, resp. jsou uvedeni v oznámení o zahájení prací na stavbě přičemž k tomuto aktu došlo až v době realizace stavby, kdy například zhotovitel upozornil zadavatele stavby na jeho povinnost. Tento stav je dán zejména neinformovaností zadavatelů staveb a též projektantů, kteří by měli při uzavírání smlouvy na zhotovení projektu zadavatele stavby na tuto jeho povinnost upozornit. Koordinátor ve fázi přípravy se určuje většinou uzavřením smlouvy mezi osobou splňující zákonné předpoklady dle § 10 zákona se zadavatelem stavby. Zde je třeba důrazně upozornit na to, že zadavatel stavby často tento úkon přenechá projektantovi (bez kvalitně zpracovaného zmocnění), čímž však nedojde k naplnění zákonného požadavku a osoba určená projektantem není koordinátorem!

Přenášení povinností určení koordinátora ze zadavatele stavby na projektanta (anebo na zhotovitele) je nejen problematické, ale i protizákonné. Důvodem není jen platné znění ustanovení § 14 odst. 1 zákona, ale i to, že zadavatel stavby musí řešit další povinnosti, které nemůže právně pověřená osoba zajistit. Určení koordinátora by nemělo být řešeno mandátní smlouvou (nově dle OZ příkazní smlouvou), protože se zadavatel stavby nevzdává žádných svých práv ve prospěch koordinátora. Koordinátor pro zadavatele stavby vykonává, zejména úkoly stanovené v § 18 odst. 1 zákona č. 309/2006 Sb. a dále v § 7 nař. vlády č. 591/2006 Sb.

Tato ustanovení (doplněná o bod, že koordinátor zpracuje plán BOZP) jsou dostatečným vymezením předmětu smlouvy tzv. nepojmenované (inominátní) podle § 1746 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb.

1.4.3 Určení koordinátora ve fázi realizace stavby

Praktické poznatky ukazují, že zde je situace lepší než v případě určování koordinátorů ve fázi přípravy. Je to dáno zejména tím, že na uvedenou povinnost upozorní zadavatele staveb jím vybraní zhotovitelé, kteří zajišťují ve firmě školení z bezpečnostních předpisů a s problematikou zákona jsou, na rozdíl od projektantů nebo pracovníků stavebních úřadů, dobře obeznámeni. Při určování koordinátorů ve fázi realizace stavby zadavatelé

staveb často přistupují k tomu, aby tohoto koordinátora určil zhotovitel, tím však zadavatel stavby nesplní svoji zákonnou povinnost, protože pouze on může určit koordinátora.

Zhotovitelem určený pracovník za koordinátora není řádně určený koordinátor, i když splňuje požadované zákonné předpoklady a je držitelem platného osvědčení o získání této odborné způsobilosti!!!.

Často dávají zadavatelé staveb tuto podmínku do výběrového řízení na zhotovitele stavby. Ve své podstatě dělají z kozla zahradníka. Neuvědomují si, že koordinátor ve fázi realizace je na stavbě v podobné pozici jako technický dozor stavebníka. Jak bylo uvedeno již výše u komentáře schéma plnění povinností zadavatele staveb, tak tento technický dozor stavebníka zadavateli stavby zásadně „hlídá“, aby vynaložení finančních prostředků na stavbu bylo z hlediska provedení stavby v souladu s projektovou dokumentací a právními předpisy a normami pro provádění staveb. Na rozdíl od něho koordinátor ve fázi realizace stavby zase „hlídá“, aby zhotovitelé dodržovali právní předpisy v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a plán BOZP na staveništi a aby finanční prostředky na zajištění bezpečnosti práce, které jsou součástí celkové ceny za zhotovení stavby (díla), nebyly snadným ziskem jednotlivých zhotovitelů. V poslední době, možná i díky osvětě, se začínají zadavatelé staveb přiklánět k variantě, že požadují, aby koordinátora BOZP na staveništi ve fázi realizace stavby zajišťoval technický dozor stavebníka. Při této variantě musíme konstatovat, že u této skupiny koordinátorů jsou nízké znalosti a zkušenosti z oblasti bezpečnosti práce. Seznam osob, které složily úspěšně zkoušku z této odborné způsobilosti, je na internetové adrese: http://cz.osha.europa.eu/training/akreditace.php.

Do smlouvy s koordinátorem ve fázi realizace stavby kromě povinností uvedených v § 18 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb. a § 7 nařízení vlády č. 591/2006 Sb. by měl zadavatel stavby ještě požadovat, aby tento jím určený koordinátor aktualizoval podle podmínek na stavbě při její realizaci rovněž plán BOZP na staveništi.

1.5 Zajištění zpracování plánu BOZP na staveništi

Podle požadavku zákona musí zadavatel stavby před zahájením prací zajistit zpracování plánu BOZP na staveništi. Ustanovení § 15 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, uvádí:

„Budou-li na staveništi vykonávány práce a činnosti vystavující fyzickou osobu zvýšenému ohrožení života nebo poškození zdraví, které jsou stanoveny prováděcím právním předpisem, stejně jako v případech podle odstavce 1, zadavatel stavby zajistí, aby před zahájením prací na staveništi byl zpracován plán bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi (dále jen “plán”) podle druhu a velikosti stavby tak, aby plně vyhovoval potřebám zajištění bezpečné a zdraví neohrožující práce. V plánu je nutné uvést potřebná opatření z hlediska časové potřeby i způsobu provedení; musí být rovněž přizpůsoben skutečnému stavu a podstatným změnám během realizace stavby.“

Co se rozumí požadavkem, aby byl plán zpracován již před zahájením prací? Odpověď vychází z toho, kdy se musí plán zpracovávat. Je to ve dvou, resp. třech specifických případech.

V prvním případě se jedná o práce a činnosti uvedené v příloze č. 5 k nařízení vlády č. 591/2006 Sb., o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích viz. dále, např. práce ve výšce nad 10 m, práce spojené s nebezpečím zasypání u výkopů hlubších 5 m, práce nad vodou, práce a činnosti prováděné v ochranných pásmech inženýrských sítí a práce spojené se zabudováním těžkých betonových, železných atd. dílů do stavby. V těchto případech má zadavatel stavby dvě možnosti, jak plán BOZP zajistit. Buď je sám zkušený odborník na to, aby mohl sám plán zpracovat nebo má odborné vlastní zaměstnance a zpracuje si plán sám (např. bude požadovat vymalovat vlastní rozvodnu vysokého napětí, kdy plán bude řešit zajištění malíře před úrazem elektrickým proudem, obsahově se bude jednat o tzv. B příkaz). Pokud se bude jednat o práce a činnosti, kde zadavatel stavby není sám odborníkem, objedná si zpracování plánu (a předložení kopie) ve smlouvě o dílo s vybraným zhotovitelem. Například při objednání opravy střešní krytiny ve výšce nad 10 m. Může být otázkou, proč by zadavatel stavby měl mít kopii plánu a co s ní bude dělat. U uvedeného případu by například zadavatele stavby mělo zajímat, jak bude řešena doprava pracovníků a materiálu na střechu a jak bude zajištěn prostor pod prací ve výšce, neboť to může mít zásadní dopad do jeho činnosti (zhotovitel může např. plánovat zajištění vyloučením provozu).

Příloha č. 5 nařízení vlády č. 591/2006 Sb., o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích

Práce a činnosti vystavující fyzickou osobu zvýšenému ohrožení života nebo poškození zdraví, při jejichž provádění vzniká povinnost zpracovat plán

1. *Práce vystavující zaměstnance riziku poškození zdraví nebo smrti sesuvem uvolněné zeminy ve výkopu o hloubce větší než 5 m.*
2. *Práce související s používáním nebezpečných vysoce toxických chemických látek a přípravků nebo při výskytu biologických činitelů podle zvláštních právních předpisů.*
3. *Práce se zdroji ionizujícího záření, pokud se na ně nevztahují zvláštní právní předpisy.37)*
4. *Práce nad vodou nebo v její těsné blízkosti spojené s bezprostředním nebezpečím utonutí.*
5. *Práce, při kterých hrozí pád z výšky nebo do volné hloubky více než 10 m.*
6. *Práce vykonávané v ochranných pásmech energetických vedení, popřípadě zařízení technického vybavení.*
7. *Studnařské práce, zemní práce prováděné protlačováním nebo mikrotunelováním z podzemního díla, práce při stavbě tunelů, pokud nepodléhají dozoru orgánů státní báňské správy.7)*
8. *Potápěčské práce.*
9. *Práce prováděné ve zvýšeném tlaku vzduchu (v kesonu).*

10. Práce s použitím výbušnin podle zvláštních právních předpisů.2)

11. Práce spojené s montáží a demontáží těžkých konstrukčních stavebních dílů kovových, betonových, a dřevěných určených pro trvalé zabudování do staveb.

Komentář k příloze č. 5

Zadavatelé staveb musí do **oznámení o zahájení prací** uvést, které body na jejich stavbě budou prováděny. Často k této povinnosti namítají, že nemají potřebné informace, co z uvedených bodů bude či nebude realizováno. Z tohoto pohledu mají dva smluvní partnery, kteří musí být schopni tuto informaci zadavateli stavby poskytnout. Jsou jimi projektanti a koordinátoři ve fázi přípravy. Je samozřejmé, že plány bezpečnosti a ochrany zdraví na staveništi musí řešit v příloze uvedenou práci a činnost z hlediska přijetí konkrétních opatření z hlediska bezpečnosti práce. Setkal jsem se s plánem, který byl zpracováván z důvodu, že pod vedením vysokého napětí se prováděla úprava komunikace spočívající v jejím rozšíření v poloměru oblouku. Jednalo se o malé zemní práce spočívající ve skrývce ornice a výkopu rýhy pro osazení obrubníků a provedení konstrukce vozovky. Na 12ti stránkách však zpracovatel nereagoval vůbec na to, aby stanovil opatření při práci v ochranném pásmu (jaké zemní stroje na staveništi mohou pracovat, jak odvážet materiál a přivážet obrubníky-skládání jeřábem nebo hydraulickou rukou apod.) a uvedené stránky popsal nejrůznějšími informacemi o příjezdu na staveniště, o povinnostech zhotovitele, o bezpečnostních předpisech atd.

Ve druhém a třetím případě se zpracovává plán BOZP z důvodu toho, že práce na staveništi při realizaci díla překročí výše uvedený rozsah (500 „osobodní“, více jak 30 pracovních dní a současně dva a více dnů zde bude pracovat více než 20 fyzických osob).

Dva případy jsou podle toho, zda nastane zadavateli stavby povinnost určit či neurčit koordinátora.

- Pokud se koordinátor neurčuje (např. z důvodu, že práce jsou prováděny svépomocí nebo jedním zhotovitelem), tak nejčastěji bude asi zpracovatelem plánu BOZP projektant, kterému to mimo jiné ukládal prováděcí předpis stavebního zákona, a to dříve platná vyhláška č. 499/2006 Sb., ale po její novelizaci vyhláškou č. 62/2013 Sb. tato povinnost z tohoto právního předpisu vypadla. Proto si **zadavatel zpracování plánu BOZP bude muset přiobjednat** podle zvláštního zákona, kterým je zákon č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. ***Pro zadavatele stavby je nepříjemné, že zodpovídají za obsah plánu a současně musí zajistit, aby plán byl v průběhu realizace upravován podle podmínek stavby. Pokud se bude jednat o zadavatele staveb bez zkušeností v oblasti bezpečnosti práce na staveništi, musí si tyto povinnosti ošetřit smluvně s projektantem a zhotovitelem.***

- Pokud se koordinátor ve fázi přípravy stavby určuje, tak s ohledem na ustanovení nařízení vlády č. 591/2006 Sb. § 7 písm. c) tento koordinátor zodpovídá za obsah plánu BOZP, tj. ***koordinátor ve fázi přípravy stavby zabezpečuje, aby plán obsahoval, přiměřeně povaze a rozsahu stavby a místním a provozním podmínkám staveniště, údaje, informace a postupy zpracované v podrobnostech nezbytných pro zajištění bezpečné a zdraví neohrožující práce.*** Zpracovatelem opět může být pro-

jektant, ale lepší je, aby zpracování plánu BOZP si pro projektanta objednal zadavatel stavby u jím určeného koordinátora ve fázi přípravy stavby. Naplnění požadavku před „zahájením prací" zajistit zpracování plánu BOZP na staveništi je v tomto druhém a třetím případě dáno dokončením projektové dokumentace pro stavební povolení.

V textu uvedených ustanovení zákona a nařízení vlády je uveden **požadavek na obsah plánu bezpečnosti a ochrany zdraví na staveništi.** Již bylo výše uvedeno, že by se měl zadavatel stavby s jeho obsahem seznámit. Mimo jiné proto, že za zhotovení tohoto písemného dokumentu poskytuje jeho zpracovateli odměnu, tj. své finanční prostředky. Praxe ukazuje, že úroveň plánů BOZP je doposud velmi nízká a ve své podstatě zde zpracovatelé plánů, místo zpracovávání plánů reagujících na konkrétní podmínky staveniště a realizované stavby, opisují obecná ustanovení právních předpisů, nejrůznější registry rizik, přehledy rizik, ale i nesmyslná ustanovení jako např. že na staveništních komunikacích bude omezená rychlost na 15 km/hod., a to přesto, že je zřejmé, že na staveništi žádné komunikace nemohou být, protože stavba bude, např. realizována v proluce mezi dvěma domy, návody na poskytování první pomoci, požární zprávy, opisují resp. kopírují technická řešení jednotlivých stavebních objektů podle průvodní nebo souhrnné technické zprávy apod.

Jak zadavatel stavby pozná, že plán BOZP je dobrý nebo ne?

Na co by se při jeho čtení měl zaměřit? Může úroveň plánu posoudit, když je absolutním laikem? Určitě v základu ano! Uveďme si znaky, které naznačí zadavateli, zda může plán BOZP považovat za vyhovující:

- **plán BOZP obsahuje konkrétní návrhy řešení jednotlivých požadavků v oblasti BOZP** tzn., že správný plán BOZP neobsahuje fráze typu „při práci ve výšce musí být zaměstnanci chráněni proti pádu…někdy doplněno kolektivním nebo osobním zajištěním nebo kombinací obou způsobů", „výkopy musí být zajištěny zábradlím nebo zábranou nebo výkopkem nebo páskou…" , „zhotovitel stanoví …technologické postupy, způsob řešení,…"

- **plán řeší podrobně způsob zajištění staveniště.** Obecně, s výjimkou liniových staveb, musí být staveniště oploceno. Ne vždy to však lze realizovat (oplocení např. nahradí zeď sousedního objektu, zelená stěna, vodoteč, existence skály apod.). Řada staveb se realizuje za provozu a potom je nutné, aby plán popsal náhradní řešení atd.. Obdobné platí u liniových staveb, které musí být ohrazeny dvoutyčovým zábradlím.

- **pokud se předpokládají zemní práce, měl by plán popsat způsob provedení** výkopů a jejich zajištění proti pádu osob do výkopu a proti zavalení osob ve výkopu-pažení, svahování. Na veřejných komunikacích specifikovat přechody a přejezdy přes výkopy, jejich šířku.

- **práce ve výšce je od 1,5 metru. Plán by měl stanovit konkrétní kolektivní způsob zajištění** - lešení, zábradlí, sítě, zábrana. Pokud bude navrhováno osobní jištění, měl by být specifikován kotevní bod tohoto jištění, způsob propojení s pracovníkem (pohyblivý zachycovač, zatahovací zachycovač, zkracovač lana apod.). Důležitou informací by měla být informace o zajištění prostoru pod prací ve výšce (instalace ochranné stříšky, ohrazení zábradlím ohroženého prostoru, střežení prostoru pověřeným pracovníkem, vyloučení provozu).

- **správně zpracovaný plán BOZP neobsahuje registry rizik** – obecné formulace typu riziko úrazu při práci se stroji, riziko pádu ze žebříku, … někdy toto bývá doplněno hodnocením, že se jedná o riziko přijatelné, závažné nebo číselně vyjádřené jako součin několika čísel…někdy doplněné o větší množství opatření (např. riziko pádu z výšky -bude lešení, zábradlí, zakrytí otvorů…osobní jištění…)
- **správně zpracovaný plán BOZP neobsahuje nejrůznější obecné kapitoly** s nadpisem: Obecné požadavky na bezpečnost práce. Poskytování první pomoci při úrazu elektrickým proudem. Traumatologický plán. Řád staveniště. Povinnosti zadavatele, koordinátora, stavbyvedoucího…

UKÁZKA Z NEVYHOVUJÍCÍHO PLÁNU BOZP

Na dalších stánkách publikace jsou příklady nevyhovujícího plánu BOZP. Následující tři strany textu jsou ukázkou nevyhovujícího plánu BOZP, který čítal 75 stránek. Jednalo se přitom z hlediska požadavků na obsah plánu o jednoduchou stavbu. Z níže uvedených stran asi nikdo nepochopí, že se jednalo o stavbu 700 metrového úseku dvoupruhové silnice budované na zelené louce bez násypů nebo zářezů s několika propustky, jenž byl protínán dvěma vlečkovými kolejemi. Domnívám se, že i zcela nezasvěcený člověk musí pochopit, že teorie o zařazování do kategorií rizik, obecný soupis s čím vším by měla být seznámena obsluha stroje bez ohledu, zda se na staveništi nachází nebo nikoliv až po vrchol, který představuje třetí strana, poskytující informaci o tom, co je pitná voda, kolik% z jakých zdrojů se v České republice nachází atd. Snad jen na smutné pobavení se inspektor po dotazu, jaká jsou na stavbě rizika (kontrola byla v době, kdy se na stavbě dlouhodobě nepracovalo z důvodu nedořešených projekčních detailů) od určeného koordinátora dozvěděl, že může od nákladního auta odpadnout kolo a jako opatření proti tomuto riziku musí inspektor na staveništi používat výstražnou vestu…

2.f) BOZP - ANALYZA VYHODNOCENI ZARAZENI RIZIK PRI STAVEBNICH PRACI

VYHODNOCENÍ TŘÍDY - ZAŘAZENÍ RIZIK PŘI STAVEBNÍCH PRACÍ
I.třída : práce s mírným stupněm nebezpečí ohrožení života a zdraví
II.třída : práce s přijatelným stupněm nebezpečí ohrožení života a zdraví
III. třída:práce se zvýšeným stupněm nebezpečí ohrožením života a zdraví
IV. třída:práce s vysokým stupněm nebezpečím ohrožením života a zdraví
V. třída : práce s přímým ohrožením života a zdraví osob

a.)Výkon stavebních prací:	Třída -zařazení rizik
Stavební práce vykonávané ve výškách od:1,5m - do 10m nad okolní plochou	II. třída
Stavební práce vykonávané ve výškách nad :10m okolní plochy	III. třída
Stavební práce vykonávané v hloubkách od:2m - do: 5m	II. třída
Stavební práce vykonávané v hloubkách od:5m - do 10m	III. třída
Stavební práce vykonávané v hloubkách více než 10m	IV. třída
Stavební práce vykonávané u břehu vodoteče	III. třída
Stavební práce vykonávané ve vodoteči	IV. třída
b.)Výkon stavebních prací:	**Třída -zařazení rizik**
Stavební práce vykonávané u napětí nad 1kV do 35 kV včetně : s vodiči bez izolace, s vodiči s izolací základní , se závěsným kabelovým vedením	III. třída
Stavební práce vykonávané u napětí nad 35 kV do 110 kV	IV. třída
Stavební práce vykonávané u napětí nad 110 kV do 220 kV	IV. třída
Stavební práce vykonávané u napětí nad 220 kV do 400 kV	IV. třída
Stavební práce vykonávané u napětí nad 400 kV	V. třída
Stavební práce vykonávané u závěsného kabelového vedení 110 kV	II. třída
Stavební práce vykonávané u podzemního vedení elektrizační soustavy do 110 kV včetně a vedení řídící, měřící a zabezpečovací techniky	II. třída
stavební práce vykonávané pod tramvajovým trolejovým vedením 600-660V/ stejnosměrný proud	I. třída
Stav. práce vykonávané u nízkotlakých při tlaku: do 2kP=0,02at., a středotlakých plynovodů a plynovodních příp. do tlaku:0,3MPa, jimiž se rozvádí plyn v zastav. území obce a ostatních plynovodů a plynovod. příp.	I. třída
Výkon stavebních prací v dopravní komunikaci při provozu :ostatním motorových vozidel,vozidel městské kyvadlové dopravy a provozu kolejových vozidel a bez stanovené výluky pohybu osob	III. třída
Stavební práce vykonávané u silnice I. třídy a ostatní místní komunikace I. třídy	II. třída
Stavební práce vykonávané v silnici I. třídy a ostatní místní komunikace I. třídy	II. třída
Stavební práce vykonávané u silnice II. nebo III. třídy a místní komunikace II. třídy	II. třída
Stavební práce vykonávané v silnici II. nebo III. třídy a místní komunikace II. Třídy	II. třída
Stavební práce vykonávané u železniční trati	II. třída
c.)Výkon stavebních prací:	**Třída -zařazení rizik**
Stavební práce prováděné v zastavěném území	II. třída
Stavební práce prováděné v nezastavěném území	I. třída
Práce strojních zařízení a víceúčelových zařízení, práce zdvihacích strojních TZ a zdvihacích strojních VTZ	II. třída
Práce vozidel stavby-nákladní motorová vozidla	I.třída
Ruční demontážní a montážní práce při instalaci šoupat, vodovodního a kanalizačního potrubí	II. třída
Práce a obsluha motorových tlakových a elektrických agregátů	II. třída
Užívání a obsluha dočasných elektrorozvodných zařízení	III. třída
Práce ve výkopové rýze, práce v stavební jámě, práce v startovací šachtě při rámovaném protlačování	II. třída
Práce v vstupní šachtě při ručních-strojních prací s břemeny a elektrickým ručním vrátkem-hornická činnost	III. třída
Práce autojeřábu, práce věžového jeřábu, práce s vázacími prostředky a práce s břemeny	II. třída
Svařovací a elektroinstalační práce, práce s elektrickým TZ a s elektrickým VTZ	III. třída
Práce s tlakovým TZ a s tlakovým VTZ, práce s plynovým TZ a s plynovým VTZ	III. třída
Práce a užívání tlakových lahví propan-butan s přídavnými butanovými spotřebiči, plamenné ožehování PB	III. třída
Práce s chemickými látkami a s chemickými směsi(chloran sodný)	III. třída
Výstavba objektů(*vlezné podzemní vodoměrné-kanalizační šachty, armaturní šachty,čističky odpadních vod*)	II. třída
Bourání objektů (*vlezné podzemní vodoměrné-kanalizační šachty, armaturní šachty,čističky odpadních vod*)	II. třída
Instalace- demontáž konstrukce pažení, rozpěrných boxů	III. třída
Práce s ručním elektrickým, motorovým a tlakovým nářadím, ruční práce s elektrickým vrátkem	II. třída
Ruční-strojní demontáž tramvajových kolejových pásů	II. třída
Ruční demontáž úchytů a rozvodů tramvajového trolejového vedení prováděné z vysokozdvižné plošiny	II. třída
Ruční-strojní práce s břemeny a vázacími prostředky	II. třída
Strojní-ruční hloubení výkopových rýh v místech uložených rozvodů IS	II. třída
Strojní nahřívání a strojní pokládka živice, ruční úprava povrchu uložené živice	II. třída
Odebírání vzorků, provádění měření, provádění průplachů při stanoveném běžném provozním tlaku	II. třída

2.e). OPATŘENÍ K ZAJIŠTĚNÍ BOZP PŘI PRÁCI VÍCE STROJNÍCH ZAŘÍZENÍ NA STAVENIŠTI

Opatření k zajištění BOZP před zahájením prací strojních zařízení na staveništi:

1.) seznámení obsluh strojních zařízení s místem a druhem výkonu prací
2.) seznámení obsluh strojních zařízení s místem, hloubkou, směrem a druhem uložených rozvodů IS a pásem energetického vedení
3.) seznámení obsluh strojních zařízení s min.bezpečnými vzdálenostmi od tramvajových pásů, kolejových těles
4.) seznámení obsluh strojních zařízení s min.bezpečnými vzdálenostmi od tramvajového trolejového vedení
5.) seznámení obsluh strojních zařízení s min. bezpečnými vzdálenostmi od hran výkopových rýh, stavebních jam, šachet
6.) seznámení obsluh strojních zařízení s časovým harmonogramem stavebních prací
7.) seznámení obsluh strojních zařízení s max. určeným počtem-druhem strojních zařízení při výkonu prací na jednom pracovním úseku
8.) seznámení obsluh strojních zařízení s určenými vzájemnými bezpečnými odstupovými vzdálenostmi při pracovní činnosti
9.) seznámení obsluh strojních zařízení s ochrannými bezpečnostními pásmy určenými pouze pro pohyb a práci strojních zařízení
10.)seznámení obsluh strojních zařízení s ochrannými bezpečnostními pásmy určenými pouze pro pohyb a práci osob na staveništi
11.)seznámení obsluh strojních zařízení s hloubkou a šířkou strojně hloubených výkopových rýh, stavebních jam-šachet
12.)seznámení obsluh strojních zařízení s šířkou, délkou a max. váhou konstrukčních dílců určených k strojní práci s břemeny
13.)seznámení obsluh strojních zařízení s bezpečnými vzdálenostmi od pásem energetického vedení pod napětím
14.)seznámení obsluh strojních zařízení s bezpečnými vzdálenostmi od osob na staveništi
15.)seznámení obsluh strojních zařízení s bezpečnými vzdálenostmi od nástupních tramvajových ostrůvků a autobusových zastávek
16.)seznámení obsluh strojních zařízení s bezpečnými vzdálenostmi od dopravní komunikace a od chodníkových komunikací
17.)seznámení obsluh strojních zařízení s bezpečnými vzdálenostmi od vnitřního ostění plné klenby při pohybu v průjezdu objektu
18.)seznámení obsluh strojních zařízení s max. přípustným zatížením na $1 m^2$ určených pracovních ploch
19.)seznámení obsluh strojních zařízení s místem detekovaných nezajištěných podzemních dutin-kavern na staveništi
20.)seznámení obsluh strojních zařízení s druhem vizuálního kontaktu s vazači určeného pro strojní práce s břemeny-ukládání,zdvih,pohyb
21.)seznámení obsluh strojních zařízení druhem výstražné vizuální/akustické signalizace určené k okamžitému zastavení pohybu a přerušení pracovní činnosti strojních zařízení na staveništi a s určenou osobou pověřenou k vydání výstražné signalizace
22.)seznámení obsluh strojních zařízení s druhem vizuálních pokynů určených k pohybu na staveništi-směr, rychlost, zastavení
23.)seznámení obsluh strojních zařízení s druhem pracovní činnosti osob a s max. počtem osob a s časovou etapizací výkonu prací strojních zařízení a osob při práci na jednom pracovním úseku a při souběžném výkonu stavebních prací
24.)seznámení obsluh strojních zařízení s ochrannými bezpečnostními pásmy určené pouze pro pohyb a práci ostatních vozidel stavby
25.)seznámení obsluh strojních zařízení s místem bezpečného vjezdu-výjezdu staveniště
26.)seznámení obsluh strojních zařízení s ochrannými bezpečnostními pásmy určené pro :
ukládání stavebního materiálu, stavební suti a vytěžené zeminy,k umístění agregátů, k umístění svařovacích agregátů,
k umístění a práci tlakových nádob propan-butan, k umístění CHLaCHS-chemických látek a chemických směsí,k umístění azbestu
27.)seznámení obsluh strojních zařízení s řízenými a ohraničenými kontrolovanými pásmy určených pro práci a nakládání
s CHLaCHS(chemické látky a chemické směsi) a s azbestem,
28.)seznámení obsluh strojních zařízení s bezpečnou organizací práce a s bezpečným tempem práce při výkonu stavebních prací
v dopravní komunikaci, u tramvajových pásů a u kolejových těles
29.)vzájemné seznámení obsluh strojních zařízení s přidělenou-určenou pracovní činností, místem výkonu prací a druhem výkonu prací
30.)seznámení obsluh strojních zařízení s riziky na staveništi a s bezpečnými technologickými pracovními postupy
31.)při výkonu prací vyhrazených zdvihacích zařízení, určit osobu k stálému dozoru práce jeřábu a určit revizního technika

Opatření k zajištění BOZP při práci strojních zařízení na staveništi:

1.) dodržování stanoveného max. přípustného zatížení pracovních zařízení strojních zařízení
2.) dodržování stanoveného max. přípustného zatížení vázacích prostředků-ocelové/textilní
3.) užívání výstražné světelné a akustické signalizace při pohybu a práci strojních zařízení
4.) dodržování stanovené max. přípustné nivelety strojních zařízení-° náklonu strojních zařízení
5.) užívání upínacího háku strojních zařízení pouze s instalovanou protiskluznou karabinou-pojistkou háku
6.) bezpečné ukotvení strojního zařízení při pracovní činnosti-spuštění zadního pracovního zařízení na okolní terén
7.) zajištění bezpečného výhledu a bezpečné dohlednosti obsluh strojních zařízení z kabin strojních zařízení
8.) pohyb strojních zařízení pouze na zajištěných dostatečně nosných,odvodněných a zhutněných určených komunikací se zakrytými nežádoucími otvory a zbavených všech nežádoucích podzemních dutin a kavern
9.) zajištění pohybu pracovních zařízení strojních zařízení mimo osu dopravní komunikace a motorových vozidel, tramvajových pásů, kolejových těles. tramvajového trolejového vedení a mimo osu pohybu osob
10.)zajištění strojně přenášených břemen zařízení mimo osu dopravní komunikace, tramvajových pásů, kolejových těles ,tramvajového trolejového vedení a mimo osu pohybu osob
11.)zajištění stálé a bezpečné vizuální a akustické komunikace obsluh strojních zařízení s vazači při strojních prací s břemeny
12.)dodržování bezpečné vzdálenosti od obalů uložených rozvodů IS ,horkovodu při strojním hloubení výkopových rýh,stav.jam, šachet
13.)provádění výkonu prací strojních zařízení pouze na určeném pracovním úseku a v určeném časovém pásmu
14.)provádění pouze přidělených druhů výkonu prací určených pro strojní zařízení
15.)pohyb strojních zařízení pouze na určených trasách a v určených bezpečnostních pásmech pro pohyb a práci strojních zařízení
16.)dodržování max. přípustné rychlosti při pohybu strojních zařízení na staveništi: 15km/hod
17.)dodržování stanovených bezpečnostních přestávek obsluh strojních zařízení
18.)určení osoby při couvání, otáčení ,vjezdu a výjezdu strojních zařízení na staveništi
19.)dodržování přísného zákazu převážení osob a pohybu osob na pracovním zařízení strojních zařízení
20.)pohyb strojních zařízení pouze s bezpečným výhledem obsluhy strojního zařízení z kabiny strojního zařízení
21.)pohyb strojních zařízení se zavěšeným břemenem na pracovním zařízením na staveništi při max.rychlosti:5km/hod
23.) přerušení práce strojních zařízení při dohlednosti menší než:30m
24.)výkon prací strojních zařízení-vyhrazených zdvihacích zařízení pouze po provedených stanovených technických revizí/elektrorevizí
25.)upínání břemen k upínacímu háku pouze s instalovanou pojistkou a po provedení technických revizí vázacích prostředků
26.)práce strojních zařízení pouze po předchozí kontrole funkčnosti brzd a hydrauliky, tlaku v pneumatikách, ovládání směru pohybu

16. BOZP - ZAJIŠTĚNÍ BOZP OSOB/ZAMĚSTNANCŮ PŘI PROVÁDĚNÍ TLAKOVÝCH ZKOUŠEK A PRŮPLACHŮ VODOVODNÍCH ŘADŮ

Preambule k úpravě pitné vody:

18.Vodárenská úprava pitné vody Obsah:
1 Definice
2 Voda dle původu
3 Znečištění pitné vody
4 Předúprava vody
5 Úprava vody
6 Postupy úpravy
6.1 Usazování v usazovacích nádržích
6.2 Čiření
6.3 Filtrace
6.4 Sorpce
6.5 Oxidace a dezinfekce
6.6 Provzdušňování (aerace)
6.7 Odželezování a odmanganování
6.8 Mikrobiologické a biologické způsoby úpravy vody
6.9 Ostatní způsoby úpravy vody
7 Skladování vody

Definice upravit
Jako pitná voda se označuje „zdravotně nezávadná voda, která ani při trvalém požívání nevyvolá onemocnění nebo poruchy zdraví přítomností mikroorganismů nebo látek ovlivňujících akutním, chronickým či pozdním působením zdraví fyzických osob a jejich potomstva, jejíž smyslově postižitelné vlastnosti a jakost nebrání jejímu požívání a užívání pro hygienické potřeby fyzických osob." (Vyhláška 376/2000 Sb.)
Voda dle původu upravit

Pitná voda se získává úpravou surové vody.
Zdroje, z kterých se v ČR získává voda:
Podzemní – asi 45 % zdrojů;
U podzemních vod se jedná zpravidla o odstraňování oxidu uhličitého, odželeznění a odmanganování.
Povrchové – asi 55 % zdrojů.
Voda s povrchových zdrojů je považována za méně kvalitní a spolehlivou, protože její kvalita se může rychle měnit v závislosti na měnících se přírodních podmínkách (kvalita se zhoršuje po jarním tání sněhu a po záplavách). Na jejím znečištění se nejvíce podílí organické látky, koloidní látky a suspendované látky (řasy), je nutné odstranit zákal, v některých případech i železo a mangan.

U vody z obou zdrojů je nutné zajistit její zdravotní nezávadnost, především co se týče obsahu bakterií.
Znečištění pitné vody upravit

Znečištění pitné vody může pocházet z nejrůznějších zdrojů. Nejvíce se na něm podílí zemědělství, doprava, těžba, průmyslová výroba, těžba, služby, ale také přirozené zdroje. Konkrétně se znečišťování vod děje cestou vypouštění odpadních vod z továren a domácností nebo při zemědělské produkci. Nesmíme zapomínat, že na znečišťování se nepodílí výhradně lidská činnost, ale také přírodní pochody, jako sopečná činnost, sesuvy půdy, vyplavování toxických látek z podloží nebo větší množství současně uhynulých organismů. Za znečištění je také považován nález zvýšené radioaktivity vody z úniku radioaktivních látek (například v energetice) a znečištění tepelné.
Zdroje pitné vody jsou znečišťovány zejména:
Organickými látkami:
bílkoviny, sacharidy, tuky a produkty, vzniklými jejich štěpením (fekální znečištění);
karcinogenní aromatické látky (průmysl);
průmyslové tuky a oleje;
organická rozpouštědla (průmysl);
fenoly, tenzidy (čistící prostředky);
pesticidy (zemědělství);
ropné produkty;
mikrobiální znečištění (patogenními zárodky);
přemnožení planktonu v důsledku zvýšeného obsahu živin - hlavně dusíku a fosforu (eutrofizace).
Anorganickými látkami:
toxické látky (rtuť v okolí hliníkáren, kadmium jako součást fosfátových hnojiv);
anorganické průmyslové kaly;
anorganické soli (zemědělství, chemie);
fosforečnany (prací prášky);
půdní a jílovité částice splavené do vody erozí.

Další a bližší informace o Plánech BOZP najdete v části 4 a v části 5 této publikace

1.6 Oznámení o zahájení prací na staveništi

1.6.1 Úvod

Zákon č. 309/2006 Sb. uložil zadavatelům staveb povinnost zasílat na příslušné oblastní inspektoráty práce **Oznámení o zahájení prací.** V § 15 odst. 1 zákona č. 309/2006 Sb. se uvádí:

„…zadavatel stavby je povinen doručit oznámení o zahájení prací, jehož náležitosti stanoví prováděcí právní předpis, oblastnímu inspektorátu práce příslušnému podle místa staveniště nejpozději do 8 dnů před předáním staveniště zhotoviteli; oznámení může být doručeno v listinné nebo elektronické podobě. Dojde-li k podstatným změnám údajů obsažených v oznámení, je zadavatel stavby povinen provést bez zbytečného odkladu jeho aktualizaci. Stejnopis Oznámení o zahájení prací musí být vyvěšen na viditelném místě u vstupu na staveniště po celou dobu provádění stavby až do ukončení prací a předání stavby stavebníkovi k užívání. Rozsáhlé stavby mohou být označeny jiným vhodným způsobem, například tabulí s uvedením potřebných údajů. Uvedené údaje mohou být součástí štítku nebo tabule umisťované na staveništi nebo stavbě.“

Položme si otázku, co k této povinnosti uložené zadavateli stavby, která je směrnicí 92/57/EHS zavedena v celé Evropské unii, zákonodárce vedlo?

Jak již bylo uvedeno výše, souvisí uvedená povinnost s organizací kontroly bezpečnosti práce na staveništích. Stavebnictví patří dlouhodobě k nejrizikovějším pracovištím v hospodářství a i ve statistikách pracovní úrazovosti je na předním místě z hlediska výskytu smrtelných a závažných pracovních úrazů. Organizace státního dozoru v této oblasti v České republice je postavena na evidenci zaměstnavatelů (firem) sídlících v regionu příslušného oblastního inspektorátu práce (dále jen „OIP“). U zaměstnavatelů sídlících ve stálých výrobních prostorách či provozovnách není problém organizovat jejich kontrolu. V případě staveb však přehled neexistuje. Běžně stavební firma sídlící v regionu jednoho OIP v tomto regionu neprovádí stavební činnost a její činnost je prováděna v regionu jiného OIP, který se však neměl možnost o její aktivitě dozvědět a naplánovat si případnou kontrolu. Někdo by mohl namítnout, že potřebné informace by kontrolní orgány mohly získat od stavebních úřadů. Tyto informace by však byly omezené, protože by se soustředily na informaci, že konkrétnímu zadavateli stavby byla povolena stavba s nějakým názvem. A navíc tato informace by byla příliš málo vypovídající a příliš by poskytování těchto informací zatěžovalo hodně úředníků. Proto směrnice Rady 92/57/EHS tento problém jednotně upravila cestou „oznámení“, a proto při cestách v zahraničí můžete na stavbách vidět oznámení o odpovídající jednotnému obsahu. Přestože zákon č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů a prováděcí nařízení vlády č. 591/2006 Sb., jednoznačně stanoví náležitosti oznámení o zahájení prací, velice často, a nejedná se mnohdy o zadavatele staveb, si někteří svévolně upravují předepsané náležitosti oznámení podle svých představ (např. přehazují jednotlivé položky, slučují je do tabulek, uvádějí nepožadované údaje apod.). Jedná se o protiprávní přístup, který ztěžuje zpracování nemalého počtu oznámení a v nich uvedených údajů.

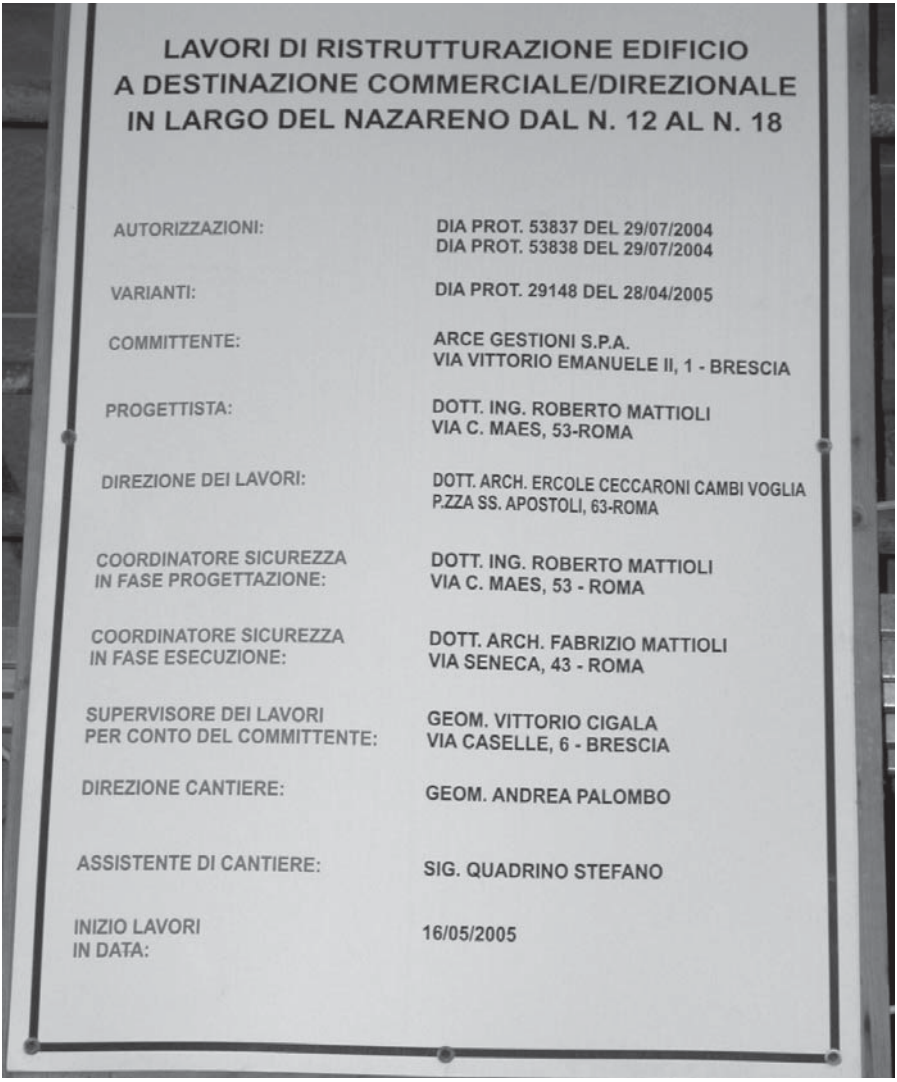

Ukázka oznámení o zahájení prací ze stavby v Italském Římě (2006)

1.6.2 Náležitosti oznámení o zahájení prací na stavbě

V této části publikace se budeme zabývat a probereme si jednotlivé položky oznámení o zahájení prací a k nim si uvedeme nedostatky, které se při jejich vyplňování vyskytují.

Ustanovení § 5 nařízení vlády č. 591/2006 Sb. odkazuje ve věci bližších podrobností k tomuto institutu na přílohu č. 4 k tomuto nařízení. Konkrétně stanoví, že náležitosti Oznámení o zahájení prací při realizaci stavby, které je zadavatel stavby povinen doručit oblastnímu inspektorátu práce, stanoví Příloha č. 4 k tomuto nařízení.

Příloha č. 4 nařízení vlády č. 591/2006 Sb. Náležitosti oznámení o zahájení prací

1. Datum odeslání oznámení.

Datum odeslání se uvádí ve formátu dd.mm.rok. Tento údaj má informační význam a prakticky by se mohl uplatnit v případě nějakého problému s doručením.

2. Název/jméno a příjmení, případně identifikační číslo, sídlo/adresa místa bydliště, případně místo podnikání zadavatele stavby (stavebníka).

Zde se uvádí přesné označení zadavatele stavby. Identifikační údaje je potřeba vyplnit v souladu např. s tím, jak je uveden zadavatel stavby v živnostenském rejstříku nebo v obchodním rejstříku. Je potřeba vždy uvést **identifikační číslo (dále jen „IČ“).** Jednak podle IČ se následně v databázi vyhledávají jednotlivé subjekty. Zároveň se provádí kontrola správnosti názvu zadavatele stavby. U nepodnikajících fyzických osob pak chybějící IČ potvrzuje tuto skutečnost. Nejčastějším nedostatkem v tomto bodě bývá právě chybějící identifikační číslo. Někteří zadavatelé staveb ke svému označení doplňují informaci o zmocněných či pověřených osobách. Tato informace je nadbytečná, protože při kontrole plnění povinností zadavatelů je pro inspektory jediným partnerem zadavatel stavby, který si k jednání může přizvat kohokoliv dle svého uvážení. Zodpovědnost zadavatele stavby je však objektivní, tzn. nepřenosná na jiné osoby.

3. Přesná adresa, popřípadě popis umístění staveniště.

V případech rekonstrukcí, přístaveb, zateplování apod. je naplnění tohoto požadavku jednoduché a stačí pouze napsat adresu. Jinak tomu bude v případě novostaveb nebo specifických staveb budovaných ve volném terénu (čističky odpadních vod, vodojemy, propustky a mosty na komunikacích, polní cesty). Zde by měl zpracovatel oznámení popsat umístění tak, aby podle tohoto popisu bylo možné stavbu nalézt. Může to být, např. propustek na silnici mezi obcemi x-y, most přes řeku u obce …, polní cesta na katastrálním území …, čistička na jižním okraji obce …, vodovod z obce… do obce… atp. Často zjišťovaným nedostatkem orgánů inspekce práce bývá příliš obecný popis konstatující, např. pouze jméno obce bez bližší specifikace.

4. Druh stavby, její stručný popis včetně uvedení prací a činností podle přílohy č. 5 k tomuto nařízení, pokud mají být na stavbě prováděny.

V tomto bodě se požadují dvě informace, což velmi často nebývá respektováno. První informací je druh stavby. Jedná se o důležitý údaj, ze kterého lze odvodit charakter stavby. Co by mělo být jako druh stavby uváděno? Ve své podstatě stačí jednoslovní vyjádření typu-novostavba, přístavba, modernizace, stavební úpravy, nástavba, odstranění, zateplení pláště, revitalizace, přestavba, vestavba stavby, změna technologie atd. Druhým údajem je uvedení jednotlivých prací a činností uvedené v příloze č. 5 k nařízení vlády č. 591/2006 Sb. (příloha uvedena pod bodem 3.5). Tento údaj je možný uvést opsáním konkrétního bodu do oznámení, nebo zkopírováním celé přílohy do oznámení a v tomto pak označení aktuálních bodů (méně vhodné řešení zbytečně rozšiřující rozsah oznámení). Nejúspornější vyjádření je pak pouhým odkazem na konkrétní bod přílohy (např. práce dle přílohy č. 5 k nařízení vlády č. 591/2006 Sb. budou podle bodů 6 a 11).

Nejčastějšími nedostatky jsou chybějící informace o druhu stavby. Někdy jsou vypisovány práce bez ohledu na znění přílohy typu-na stavbě budou zemní práce pro základy, zdění z cihelných bloků, osazování oken apod. Dále pak zjevně nejsou uvedeny správně připadající činnosti. Např. při stavbě ocelové skladové haly se bude určitě jednat o bod 11. Práce spojené s montáží a demontáží těžkých konstrukčních stavebních dílů kovových, betonových, a dřevěných určených pro trvalé zabudování do staveb, pokud bude prováděna rekonstrukce mostu přes řeku, lze předpokládat, že se bude jednat o bod 4. Práce nad vodou nebo v její těsné blízkosti spojené s bezprostředním nebezpečím utonutí.

5. Název/jméno a příjmení, případně identifikační číslo, sídlo/adresa místa bydliště, případně místo podnikání zhotovitele stavby a fyzické osoby zabezpečující odborné vedení provádění stavby, popřípadě vykonávající stavební dozor investora/stavebníka.

V tomto bodě jsou opět požadovány dvě informace. Jednak identifikace zhotovitele opět přesně dle výpisu z obchodního rejstříku nebo živnostenského rejstříku. Opět je zde důležité identifikační číslo. Platí stejné jako v případě bodu 2. Druhý údaj potom uvádí osobu, která je na stavbě stavbyvedoucím případně vedoucím projektu apod. Pokud je určen stavební dozor, pak se zde uvede jeho identifikace. Někdy nebývá jeden zhotovitel, ale stavbu realizuje sdružení firem. V tomto případě je nutno uvést všechny členy sdružení, samozřejmě včetně identifikačních čísel. Mezi často zjišťované nedostatky patří neuvedení IČ, někdy, zřejmě díky kopírování či přepisování, je IČ od jiné organizace, než která je slovně identifikována, chybí uvedení stavbyvedoucího. Protože oznámení o zahájení prací je umísťováno na veřejně přístupném místě, je dobré, aby u jména stavbyvedoucího bylo uvedeno i telefonní spojení. To může předejít tomu, že některé problémy vyvolané stavbou vůči okolí mohou občané řešit přímo se stavbyvedoucím místo posílání stížností na úřady.

6. Jméno a příjmení/název, případně identifikační číslo a sídlo/adresa místa bydliště, případně místo podnikání koordinátora při přípravě stavby.

Zde se uvádí identifikační údaje o koordinátorovi ve fázi přípravy. Jak je uvedeno v kapitole 3.4.1, tak jako koordinátor může být právnická nebo fyzická osoba. Pokud se uvádí identifikační údaje právnické osoby, tak vedle údajů korespondujících s příslušným rejstříkem, je potřeba tuto informaci doplnit o informaci-jméno a příjmení zaměstnance, který má osvědčení a bude u právnické osoby plnit úlohu koordinátora. Nejčastější nedostatky v tomto případě byly již dříve uvedeny. Především časté opomíjení určení koordinátora. Zadavatelé staveb pak u tohoto bodu uvádějí, že koordinátor nebyl určen. V některých případech, aby neupozornili na porušování zákona, sloučí tento bod s bodem 7 a nazvou jej, např. identifikace koordinátora. A z uvedených identifikačních údajů pak není zřejmé, kterého koordinátora vlastně zadavatel myslel. V častých případech, kdy zadavatelé staveb přenesou povinnost vyplnit a doručit oznámení o zahájení prací na koordinátory ve fázi realizace, se zde objevuje informace „není znám“. Jindy je zde uveden projektant samozřejmě bez uvedení konkrétní osoby a pro jistotu, aby se projektanta nikdo neptal, zda ví o tom, že je určen koordinátorem, chybí i bližší identifikační údaje. Velkou chybou je, pokud chybí identifikační číslo, protože při nepřesném zařazení koordinátora se z tohoto IČ zjistí, že je zaměstnancem či na dohodu pro právnickou

osobu pracující osobou. Místo uvedení IČ často zadavatelé uvádějí číslo osvědčení o zkoušce vybraného koordinátora, které však není požadovanou informací.

7. Jméno a příjmení/název, případně identifikační číslo a sídlo/adresa místa bydliště, případně místo podnikání koordinátora při realizaci stavby.

Pro určení koordinátora ve fázi realizace stavby plně platí uvedené jako v případě bodu 6. Znovu je třeba upozornit na důležité uvedení identifikačního čísla. K výše uvedenému lze snad navíc uvést poznatek, kdy se zjišťuje, že byl uveden konkrétní koordinátor pouze jménem a příjmením a po dotazu u této osoby se zjistilo, že se zadavatelem stavby žádný vztah nemá a o tom, že by měla být tato fyzická osoba určeným koordinátorem na konkrétní stavbě nemá žádné informace! Pouze uvedla, že jí zadavatel stavby zavolal a na něco se jí zeptal.

8. Datum předání staveniště zhotoviteli zadavatelem stavby a datum plánovaného ukončení prací.

Relativně jednoduchý požadavek překvapivě bývá velmi často nenaplňován. Jednak se zde požaduje uvést datum předání staveniště, což by mělo být vyjádřeno ve formě dd.mm.rok. Tento údaj totiž slouží při porovnání s datem doručení k tomu, zda byl splněn požadavek doručení 8 dnů před předáním staveniště. Praxe ukazuje, že někteří ze zištných důvodů uvedou pouze jako datum předání např. 5/2014.

Druhým požadavkem je datum plánovaného ukončení prací. Opět musí být uvedeno ve formátu dd.mm.rok. Toto datum by mělo korespondovat například s údajem uvedeným v obchodní smlouvě mezi zadavatelem a zhotoviteli. A to je problém v případě, kdy oznámení o zahájení prací připravuje koordinátor, který nemá přístup ke smlouvě, a tak si datum vymýšlí. To se zjišťuje snadno, pokud je uvedeno datum ukončení např. 30. 2. 2015. Často se prokáže vymyšlení data předání i tím, že toto datum připadne na neděli a přitom zadavatelem stavby je státní orgán veřejné správy nebo orgán samosprávy, kde nelze práci o víkendu předpokládat.

V některých oznámeních o zahájení prací se navíc uvádí nepožadovaný údaj, že zahájení prací bude…Místo údaje o předpokládaném ukončení prací je uvedeno, že budou ukončeny po 40 týdnech od jejich zahájení, což je absolutně nepoužitelná informace. Podíváme-li se na praktický význam těchto údajů, opět to slouží k nastavení parametrů pro plánování kontroly. Toto nastavení je možné provést pouze tak, že vyhledávač najde stavby s předáním staveniště od termínu … do termínu ukončení …

9. Odhadovaný maximální počet fyzických osob na staveništi.

Zde se uvádí odhad, kolik pracovníků v jednom dni maximálně bude na staveništi pracovat. Tento údaj má opět vazbu na posouzení, související s určením koordinátora (§ 15 odst.1 zákona č. 309/2006 Sb.). V některých oznámeních o zahájení prací na stavbě se setkáváme s údajem, který nasvědčuje, že uvedené číslo je počtem všech pracovníků, kteří se na stavbě zúčastní realizace stavby. Údaj by měl být jedním číslem, nikoliv např. 15 až 25 osob.

10. Plánovaný počet zhotovitelů na staveništi.

Zde se uvádí opět jedno číslo, které prezentuje předpokládaný počet zhotovitelů, kteří na stavbě budou pracovat. Tento údaj někteří zadavatelé staveb zjistí z výběrového řízení na dodavatele, kdy v tomto řízení požadují uvedení rozhodujících subdodavatelů s plněním větším např. než 10% z ceny díla apod. Údaj by měl být opět jedním číslem. Poměrně často se v oznámeních o zahájení prací uvádí, že bude jeden zhotovitel, což by znamenalo, že nemusí být určen koordinátor a k tomu je uveden dodatek, že další zhotovitelé budou vybráni zhotovitelem, se kterým zadavatel stavby uzavařel smlouvu o jejím zhotovení apod.

11. Identifikační údaje o zhotovitelích na staveništi.

Tento bod není významný a slouží pouze pro uvedení známých zhotovitelů, pokud jsou známi, např. z vyhodnocení výběrového řízení. Opět by se zde měly uvádět úplné identifikační údaje včetně IČ.

12. Jméno, příjmení a podpis zadavatele stavby, popřípadě fyzické osoby oprávněné jednat jeho jménem.

Bližší podrobnosti viz. následující bod.

1.6.3 Podepsání oznámení o zahájení prací

Zdánlivě jednoduchá povinnost, která je však často nedodržována. Místo zadavatele stavby nebo jeho zástupce (jako např. odpovědný zaměstnanec zadavatele-místo starosty to podepíše vedoucí odboru investic) bývají oznámení podepisována koordinátory, technickými dozory stavebníka a někdy jsou i bez podpisu s poznámkou oznámení zpracoval…. Mnohdy se potom stalo, že zadavatel stavby neměl při kontrole k předložení ani kopii tohoto koordinátorem apod. podepsaného oznámení, neměl ponětí o tom, co je jeho obsahem atd. Jindy se naopak divil, že by něco nevyplnil nebo neurčil koordinátora v přípravě, jak je na oznámení uváděno.

1.6.4 Doručení oznámení o zahájení prací

Rozeberme si tuto povinnost vyplývající pro zadavatele staveb ze zákona po jejich částech. První částí tohoto ustanovení je, že zadavatel stavby má doručit oznámení o zahájení prací 8 dní před předáním staveniště příslušnému OIP. Z nepochopitelných důvodů se často zadavatelé staveb vyhýbají naplnění této povinnosti. Výsledkem je, že na oblastní inspektorát práce jedno oznámení přijde několikrát, většinou jedno zašle koordinátor, následně další oznámení zašle zhotovitel apod. A když přijdou zaměstnanci kontrolního orgánu (OIP) k zadavateli stavby, tak ten nemá ani kopii oznámení o zahájení prací ani doklad o doručení oznámení k předložení kontrolnímu orgánu.

P**okud by se naplnění této zákonné povinnosti bralo úplně do důsledku, tak doručení na příslušný oblastní inspektorát práce někým jiným než zadavatelem stavby není splněna povinnost uložená mu v § 15 odst. 1 zákona č. 309/2006 Sb.** Spisové

služby totiž veškerou korespondenci vedou podle těch, kteří tuto korespondenci zaslali. A tak v případě elektronického podání např. e-mailem je uvedena ta osoba, která e-mail skutečně odeslala a tou není zadavatel stavby. A vzniká problém, týkající se prokázání splnění zákonné povinnosti zadavatele stavby.

Jaké jsou možnosti doručení Oznámení o zahájení prací?

V listinné podobě je to osobní doručení přímo na podatelnu příslušného oblastního inspektorátu práce, kde podatelna na kopii potvrdí převzetí a zadavatel stavby má potřebný doklad o splnění své zákonné povinnosti. Dále může oznámení o zahájení prací zaslat doporučeným dopisem anebo jinou formou poštovní přepravy. Zákon připouští i elektronické doručení, pro které v této době je úplně nejlepší, pokud oznámení o zahájení prací bude zasláno prostřednictvím datové schránky, kdy u odesílajícího je ihned k dispozici doklad o doručení. Druhou elektronickou cestou doručení je možnost využití e-mailové pošty. V tomto případě by tento způsob doručení měl být opatřen elektronickým podpisem. Oblastní inspektoráty práce samozřejmě zaregistrují na e-mailové zprávy rovněž bez elektronického podpisu, ale nelze v tomto případě odesílateli garantovat, že například e-mailová zpráva nespadne do SPAMU a zobrazí se v nevyžádané poště nebo může dojít k nechtěnému smazání apod. V těchto nejistých případech se zadavatel stavby vystavuje nebezpečí, že mu za nedoručení v případě zjištění bude udělena pokuta ve výši až 400 000 Kč podle zákona o inspekci práce. **Oznámení o dni zahájení stavby musí být doručeno na příslušný oblastní inspektorát práce 8 dní před předáním staveniště, což je velmi jednoduše kontrolovatelné porovnáním údaje o datu předání staveniště s datem přijetí oznámení na oblastní inspektorát práce.** Je zbytečné uvádět, že sice staveniště bylo předáno, ale se zahájením prací se počítá až třeba za 10 dní po předání a tím, že by vlastně nemusel být termín dodržen. Jedná se samozřejmě o neakceptovatelný výklad.

1.6.5 Vyvěšení Oznámení o zahájení prací

Zákon ukládá zadavateli stavby tuto povinnost:

„Stejnopis oznámení o zahájení prací musí být vyvěšen na viditelném místě u vstupu na staveniště po celou dobu provádění stavby až do ukončení prací a předání stavby stavebníkovi k užívání. Rozsáhlé stavby mohou být označeny jiným vhodným způsobem, například tabulí s uvedením potřebných údajů. Uvedené údaje mohou být součástí štítku nebo tabule umisťované na staveništi nebo stavbě“.

Naplnění tohoto požadavku je obdobné jako naplnění požadavku stavebních povolení požadujících vyvěšení štítku o povolení stavby po celou dobu realizace stavby. Stejnopis může vyvěsit většinou po dohodě se zhotovitelem zadavatel sám nebo prostřednictvím svého technického dozoru anebo tuto povinnost nejlépe smluvně realizuje prostřednictvím zhotovitele. U velkých staveb lze údaje uvést na informačních tabulích umístěných u vjezdů na staveniště. Problematické bývá, kam vyvěsit oznámení u liniových staveb. V těchto případech to nejčastěji bývá v místě zařízení staveniště nebo na začátku a konci těchto staveb prostřednictvím velkoplošných informačních cedulí. Určitým nepochopitelným poznatkem orgánů inspekce práce je, že u staveb čerpajících

dotace z fondů Evropské unie je instalace takovýchto tabulí povinná a má i stanovený obsah a rozměry. Ale na to, že by tento obsah byl provázaný s obsahem oznámení o zahájení prací se jaksi zapomnělo.

1.6.6 Aktualizace oznámení o zahájení prací

Zákon k tomuto bodu uvádí „***Dojde-li k podstatným změnám údajů obsažených v oznámení o zahájení prací, je zadavatel stavby povinen provést bez zbytečného odkladu jeho aktualizaci“.***

V průběhu výstavby může dojít k podstatným změnám ve srovnání se zaslaným oznámením o zahájení prací. Takovými změnami může být změna v osobě koordinátorů, stavebního dozoru stavebníka, může se změnit i zadavatel stavby, termín dokončení, hlavní zhotovitel apod. V těchto případech zadavatel stavby upraví oznámení o zahájení prací a vyvěsí ho na staveništi k původnímu zaslanému na OIP. Zákon nepožaduje, aby se aktualizované oznámení zasílalo na OIP. Inspektoři mají při kontrolách možnost se se změnou seznámit při výkonu kontroly přímo u vstupu na staveniště.

1.7 Další povinnosti zadavatelů staveb

1.7.1 Zajišťování aktualizace plánu BOZP

Plán BOZP zpracovaný určeným **koordinátorem ve fázi přípravy stavby** nebo jinou osobou, pokud koordinátor nemusel být určen, nemusí vyhovovat vybraným zhotovitelům. Proto je nutno zajistit jeho aktualizaci, tj. úpravu tohoto plánu. Většinou si tuto aktualizaci zajistí zadavatel stavby ve smlouvě s určeným koordinátorem ve fázi realizace stavby. Tento koordinátor k aktualizaci plánu BOZP dostává podklady od jednotlivých zhotovitelů na dané stavbě, kteří mají povinnost 8 dní před zahájením prací na staveništi informovat koordinátora o zvolených postupech (tím se rozumí pracovní a technologické postupy) a z nich vyplývajících rizicích, včetně opatření přijímaných na odstranění nebo minimalizaci těchto rizik. Koordinátor by měl tyto postupy posoudit z pohledu požadavků právních předpisů v oblasti BOZP a zároveň z pohledu nutnosti zajistit koordinaci bezpečnosti práce na staveništi.

Koordinátor ve fázi realizace stavby může zcela přijmout mu předané postupy, které se pak stanou změnou plánu BOZP, nebo je zcela zamítnout a trvat na původním řešení uvedeném v plánu BOZP anebo, většinou na kontrolním dnu koordinátora, dohodnout s ostatními zhotoviteli kombinované řešení. V tomto případě i zápis z tohoto kontrolního dne může být formou úpravy plánu BOZP. Složitější situace z hlediska aktualizace plánu BOZP bude v případech, kdy si koordinátor jejich zajištění řešil při pracích a činnostech vystavujících fyzické osoby zvýšenému riziku. Zde se nepředpokládá, s ohledem na omezený rozsah takového plánu a činností, že by mělo docházet k nějakým podstatným změnám. Pokud by však hrozilo, že některý ze zhotovitelů může dodržování plánu BOZP obcházet, pak by bylo dobré tohoto zhotovitele na stavbě smluvně k dodržení plánu zavázat a uložit mu smluvní povinnost, že změny plánu BOZP budou s ním předem projednány a odsouhlaseny.

1.7.2 Předání veškerých podkladů a informací koordinátorovi pro jeho činnost, včetně informace o fyzických osobách, které se mohou s jeho vědomím zdržovat na staveništi.

Z hlediska koordinátora ve fázi přípravy by měl koordinátor od zadavatele stavby dostat informaci obdobnou jako projektant z hlediska zadání stavby, tj. aby znal dobře jeho záměr a představy o funkčnosti a účelu stavby. Měla by zaznít i informace o časové představě o době realizace (zejména důležité ve vazbě na klimatické podmínky) a termínu plánovaného ukončení. Někteří zadavatelé staveb mají i specifické představy o způsobu realizace stavby, kdy dopředu již počítají s tím, že řadu prací budou provádět zhotovitelé na jeho přímé objednávky. U specifických staveb (např. železniční stavby, stavby jaderné elektrárny nebo stavby v rámci jejího území, stavby v působnosti ministerstva obrany a ministerstva vnitra apod.) by měli koordinátoři získat informace o platných právních předpisech, upravujících pravidla chování a vstup osob na tato staveniště – styk s utajovanými skutečnostmi, opatření z hlediska pohybu v kontrolovaném pásmu, požadavek na speciální školení pro vstup do kolejišť apod. V případě koordinátora ve fázi realizace těchto informací bude více. Základním požadavkem bude předání plánu BOZP na staveništi, který byl v rámci přípravy zpracován na tuto stavbu. Dále by měl koordinátor ve fázi realizace obdržet informace z obchodní smlouvy se zhotovitelem, zejména pro případy, kdy tato smlouva dává koordinátorovi nějaké pravomoci (např. vydání zákazu práce/činnosti, předávání návrhů na pokuty a sankce apod.) případně upravuje pravidla pro styk mezi ním a dalšími účastníky výstavby (informace o technickém dozoru stavebníka, požadavky na subdodavatele zhotovitele, konání kontrolních dnů zadavatele stavby apod.). Požadavek na poskytnutí přehledu fyzických osob, které se mohou s vědomím zadavatele stavby zdržovat na staveništi má význam především proto, aby si koordinátor ošetřil styk s těmito fyzickými osobami a způsob poskytování informací o aktuálních rizicích bezpečnosti práce na staveništi. Tyto informace, které získávají zhotovitelé na kontrolních dnech koordinátora, je většinou systémově nastaven tak, že právě zhotovitelé přenášejí informace o rizicích na staveništi těmto fyzickým osobám vstupujícím na staveniště, neboť koordinátor nebývá denně na staveništi přítomen.

1.7.3 Poskytování potřebné součinnosti koordinátorovi

Jedná se o povinnost pro zadavatele stavby, která je zákonem o inspekci práce uvedena mezi správními delikty s postihem až 300 000 Kč. Prakticky se bude jednat hlavně o to, aby zadavatel stavby si smluvně s jím vybraným zhotovitelem vytvořil podmínky k ovlivnění bezpečnosti práce na staveništi. Bude se jednat o případ, kdy určený koordinátor ve fázi realizace zjistí u některého subjektu porušování zásad bezpečnosti práce (přičemž s tímto subjektem nemá zadavatel smlouvu), vytkne mu je a stanoví opatření k nápravě, včetně termínu a při opakované kontrole zjistí, že subjekt koordinátora nerespektoval. Zákon tomuto koordinátorovi nařizuje, aby o této skutečnosti informoval zadavatele stavby. Z této konstrukce je zřejmé, jak je nevhodné, pokud povinnost určit koordinátora pro realizaci se snaží zadavatel stavby přenést na zhotovitele! Prakticky lze tento požadavek naplnit ve smlouvě zadavatele stavby se zhotovitelem, kdy zhotoviteli je ve smlouvě uvedeno, že za nedodržování bezpečnosti práce může dojít ke krácení proplácení faktur, uložení smluvních pokut, zastavení prací apod.

1.7.4 Zavázání všech zhotovitelů na stavbě k součinnosti s určeným koordinátorem po celou dobu přípravy a realizace stavby

Velmi důležitá a obtížně splnitelná povinnost. Prakticky jde o to, že zadavatel stavby musí najít způsob, kterým se všichni projektanti a zhotovitelé v dostatečném předstihu před zahájením prací (více než 8 dní viz. §16 zákona 309/2006 Sb.) dozví o kontaktu na jím určeného/určené koordinátory a je jim připomenuta jejich **zákonná povinnost s koordinátory spolupracovat.** Prakticky jedinou reálnou cestou jak naplnit tento požadavek je zapracování této zákonné povinnosti do smlouvy mezi zadavatelem stavby se zhotovitelem/li a projektantem/ty.

Je třeba upozornit, že tato zákonná povinnost v případě projektantů a koordinátorů ve fázi přípravy nebývá řešena, což má přímý negativní dopad na úroveň zpracování jak projektové dokumentace, tak plánů BOZP na staveništi.

V případě nesplnění této povinnosti zadavatelem stavby ve fázi realizace stavby pak dochází k hrubému narušení celého systému zajišťování BOZP na staveništi nastaveného tímto zákonem, neboť zhotovitel bez této prokazatelné informace nemůže být hodnocen jako subjekt, který porušuje ustanovení § 16 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů (zúčastňovat se kontrolních dnů, dodržovat plán BOZP, spolupracovat s koordinátorem atd.).

1.8 Nedostatky zjišťované u zadavatelů staveb na kontrolách orgánů inspekce práce

Velkou chybou zadavatelů staveb je snaha vyhýbat se naplnění povinností uložených zákonem a jejich předávání jiným subjektům, zejména koordinátorům a technickým dozorům. Přitom zákonem stanovené požadavky nepředstavují žádný velký problém a jsou více méně administrativního charakteru.

Pokud budeme rekapitulovat základní nedostatky, kterých se zadavatelé staveb dopouštění, tak se bude jednat o nedostatky v následujících bodech:

- **Při určování koordinátora ve fázi přípravy.** Zadavatelé staveb, buď z nedostatku informací anebo cíleně, protože po výběru projektanta nechtějí absolvovat výběrová řízení na koordinátora ve fázi přípravy stavby, opomínají tento problém řešit. Přitom je známo, že samotní projektanti zadavatele staveb, na nedodržení tohoto zákona neupozorňují.
- **Při určování koordinátorů.** Zadavatelé staveb se protiprávně nebo cíleně snaží vyhnout povinnosti koordinátora určit a hlavně mu též za jeho práci zaplatit. Proto se snaží hledat vesměs protiprávní cesty, a to má v praxi za důsledek, že koordinátora určují sami zhotovitelé nebo technický dozor stavebníka, popřípadě inženýrské organizace, které pro zadavatele stavby připravují a zajišťují stavební povolení atd.
- **Při doručování oznámení o zahájení prací.** Opět se zde díky některý zadavatelům staveb tohoto oznámení objevují taková oznámení o zahájení prací, ve kterých nejsou uvedeny všechny předepsané informace anebo jsou v oznámení uvedeny zjevně smyšlené

informace apod. Místo zadavatelem stavby jsou oznámení doručována na příslušné oblastní inspektoráty práce jinými subjekty (např. koordinátory, zhotoviteli na stavbě apod.).

- **Při zpracování plánu BOZP.** Pokud se plány pro danou stavbu zpracovávají, tak k tomu dochází na poslední chvíli. U některých zadavatelů staveb, kdy si i plán BOZP objednají včas, se zadavatelé staveb nezajímají o obsah tohoto plánu a zaplatí za plán, jehož obsahem jsou nekonkrétní a nepotřebné informace.
- **Součinnost zadavatele stavby při její realizaci s určeným koordinátorem.** Zadavatelé staveb mnohdy negativně působí na koordinátora s cílem dosažení úspory v nákladech stavby cestou vyvíjení tlaku na ně, aby „zavíraly oči" při nedodržování požadavků bezpečnosti práce. V obchodních smlouvách zadavatelů staveb s určeným koordinátorem nejsou ošetřeny možnosti reagovat na upozornění koordinátorů o porušování bezpečnostních předpisů na stavbě zhotoviteli a vyvozovat z této informace opatření vůči konkrétním zhotovitelům
- **Povinnost zadavatele stavby zajistit součinnost určeného koordinátora (koordinátorů) se zhotoviteli na stavbě.** Tuto povinnost lze v praxi zajistit především v obchodních smlouvách uzavíraných mezi zadavatelem stavby a zhotovitelem na dané stavbě.

2. Plány BOZP na staveništích

2.1 Úvod

Na tomto místě je vhodné připomenout známé úsloví, že dějiny se opakují ve spirále. Není to však jen v případě dějin, ale i v oblasti bezpečnosti práce. Přestože jsme v době před rokem 1989 nevěděli o povinnosti spojené s vyhledáváním rizik na pracovištích, přesto jsme vyhledávání rizik prováděli. Jen jsme to nazývali třístupňová kontrola bezpečnosti práce. Obdobně ve vazbě na stavebnictví platila známá a často tolik připomínaná vyhláška Českého úřadu bezpečnosti práce a Českého báňského úřadu č. 324/1990 Sb., o bezpečnosti práce a technických zařízení při stavebních pracích, která v ustanovení § 4 uváděla:

§ 4 Příprava staveb

(1) Dodavatel stavebních prací musí v rámci dodavatelské dokumentace vytvořit podmínky k zajištění bezpečnosti práce.

(2) Součástí dodavatelské dokumentace je technologický nebo pracovní postup, který musí být po dobu stavebních prací k dispozici na stavbě.

(3) Technologický postup musí stanovit

a) návaznost a souběh jednotlivých pracovních operací,

b) pracovní postup pro danou pracovní činnost,

c) použití strojů a zařízení a speciálních pracovních prostředků, pomůcek apod.,

d) druhy a typy pomocných stavebních konstrukcí (lešení, podpěrných konstrukcí, plošin apod.),

e) způsoby dopravy (svislé i vodorovné) materiálu včetně komunikací a skladovacích ploch,

f) technické a organizační opatření k zajištění bezpečnosti pracovníků, pracoviště a okolí,

g) opatření k zajištění staveniště (pracoviště) po dobu, kdy se na něm nepracuje,

h) opatření při pracích za mimořádných podmínek.

(4) Pracovní postup musí stanovit požadavky na provedení stavební práce při dodržení zásad bezpečnosti práce.

(5)Pokud v typových podkladech nejsou pro stavební práce stanoveny způsoby zajištění bezpečnosti práce, musí být stanoveny v dodavatelské dokumentaci.

(6) V dodavatelské dokumentaci musí být rovněž stanovena opatření pro případ ohrožení přírodními živly (záplavy, sesuvy půdy apod.), dále opatření při stavebních pracích za provozu a při souběhu prací několika dodavatelů a rovněž opatření při postupném odevzdávání staveb a objektů do provozu a užívání.

(7) Dodavatelská dokumentace nemusí obsahovat opatření na zajištění bezpečnosti práce v rozsahu podle odstavců 1 až 4, pokud se jedná o stavební práce malého rozsahu (drobné a jednoduché stavby, jednoduché stavební úpravy a udržovací práce) nebo jde-li o stavební práce, jejichž bezpečné provádění je upraveno technickými normami. Odpovědný pracovník určí v těchto případech nezbytná opatření k zajištění bezpečnosti práce před započetím jednotlivých prací (skládky, rozmístění a použití strojů, zařízení, pracovní postupy apod.) a učiní o tom záznam ve stavebním deníku.

Jak pojmenovat výše uvedené požadavky podle současné legislativy? Například zadavatel stavby musí „zpracovat plán BOZP“, ale i další ustanovení vyhlášky č. 324/1990 Sb. obsahovala požadavky, které mají odraz v současné legislativě. Například § 5 dnes již zrušené vyhlášky č. 324/1990 Sb. uváděl.

Povinnosti při odevzdání staveniště (pracoviště)

(1) Vzájemné vztahy, závazky a povinnosti v oblasti bezpečnosti práce musí být mezi účastníky výstavby dohodnuty předem a musí být obsaženy v zápise o odevzdání staveniště (pracoviště), pokud nejsou zakotveny v hospodářské smlouvě. Shodně se postupuje při souběhu stavebních prací s pracemi za provozu.

(2) Dodavatel stavebních prací je povinen seznámit ostatní dodavatele s požadavky bezpečnosti práce obsaženými v projektu stavby a v dodavatelské dokumentaci.

(3) Při stavebních pracích za provozu je provozovatel povinen seznámit pracovníky dodavatele se zásadami bezpečného chování na daném pracovišti a s možnými místy a zdroji ohrožení. Obdobně je povinen dodavatel stavebních prací seznámit určené pracovníky provozovatele s riziky stavební činnosti.

A opět zde máme vazbu na ustanovení zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů a zákoníku práce § 101 odst. 3 a 4 (zákon č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů), která uvádí:

(§ 101 odst. 3 ZP)

Plní-li na jednom pracovišti úkoly zaměstnanci dvou a více zaměstnavatelů, jsou zaměstnavatelé povinni vzájemně se písemně informovat o rizicích a přijatých opatřeních k ochraně před jejich působením, která se týkají výkonu práce a pracoviště, a spolupracovat při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci pro všechny zaměstnance na pracovišti. Na základě písemné dohody zúčastněných zaměstnavatelů touto dohodou pověřený zaměstnavatel koordinuje provádění opatření k ochraně bezpečnosti a zdraví zaměstnanců a postupy k jejich zajištění.

(§ 101odst. 4 ZP)

Každý ze zaměstnavatelů uvedených v odstavci 3 je povinen

a) zajistit, aby jeho činnosti a práce jeho zaměstnanců byly organizovány, koordinovány a prováděny tak, aby současně byli chráněni také zaměstnanci dalšího zaměstnavatele,

b) dostatečně a bez zbytečného odkladu informovat odborovou organizaci a zástupce zaměstnanců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, a nepůsobí-li u něj, přímo své zaměstnance o rizicích a přijatých opatřeních, které získal od jiných zaměstnavatelů.

Nyní si můžeme položit otázku, proč vlastně vznikl pojem Plán BOZP na staveništi, proč najednou potřebujeme koordinátory a proč ukládáme povinnosti i zadavatelům staveb?

Odpověď je vcelku jednoduchá. Zatímco v době vzniku vyhlášky č. 324/1990 Sb. bylo běžné, že většinu prací a činností na staveništi realizovali zaměstnanci pouze jednoho zaměstnavatele, následující doba a změny nejen ve společenském, politickém, ale i v podnikatelském prostředí, přinesla specializaci jednotlivých stavebních profesí a s tím ekonomické výhody pro zadavatele staveb. Dnes již nemá na trhu práce šanci zaměstnavatel, který bude mít zaměstnance vyučené, například v oboru topení, neboť tito zaměstnanci by za rok realizovali zakázky například pouze na 4 rodinné domy. V tržním hospodářství nejsou schopni konkurovat specializovaným topenářský firmám, které za rok realizují mnohonásobně více zakázek a díky tomu získávají množstevní slevy od dodavatelů stavebních materiálů. Na toto změněné podnikatelské prostředí v odvětví stavebnictví musela reagovat i Evropská unie a jako poslední z členských států EU i Česká republika. Výsledkem toho pak bylo přijetí Části třetí zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, se stanovením povinností jednotlivým účastníkům výstavby. Třetí část zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, zkráceně stanoví, že dnes již nemáme jednoho zhotovitele, a proto musíme řešit v oblasti bezpečnosti práce situaci tak, aby otázky a způsob zajištění bezpečnosti práce nebylo jen problematikou každého ze specializovaných zhotovitelů, ale byla tato problematika mezi těmito zhotoviteli koordinována. Uveďme si uvedené změny na příkladu výstavby rodinného domu.

Dříve v jednotlivých okresech existovaly Okresní stavební podniky (OSP). Pokud zadavatel stavby chtěl postavit rodinný domek, navštívil tento OSP, předal mu dokumentaci, resp. si u něj objednal zpracování projektové dokumentace a po zadání k realizaci tento OSP kompletně svými zaměstnanci tento domek zrealizoval. Z hlediska bezpečnosti práce si například postavil obvodové lešení, které sloužilo jeho zaměstnancům pro zdění, pro zajištění proti pádu z výšky při montáži oken, krovu, střešní krytiny, hromosvodu i antény. V okamžiku, kdy uvedené činnosti jsou realizovány nikoliv jedním zaměstnavatelem, ale specializovanými organizacemi, by uvedený příklad představoval nutnost opakované montáže a demontáže obvodového lešení. Prakticky zedníci by z tohoto lešení vyzdili stěny objektu, lešení by demontovali. Po nich by přišli tesaři montovat krov a postavili si opět obvodové lešení pro zajištění proti pádu z výšky. Po demontáži lešení by na střechu nastoupili pokrývači, kteří by si pro zajištění proti pádu z výšky postavili obvodové lešení a tak by bylo možno pokračovat dál. Samozřejmě tento stav by zadavateli stavby (investorovi, objednateli) přinesl nežádoucí náklady a úspora, spočívající v množstevních slevách specializovaných dodavatelů, by byla vynulována zvýšenými náklady na zajištění bezpečnosti práce. Místo jedné montáže lešení a následné jeho demontáže by se v nákladech stavby objevila tato položka několikanásobně. A z uvedeného příkladu se dostáváme k tomu, proč se zpracovávají plány BOZP na staveništích, kde se předpokládá více zhotovitelů a proč zavádět institut koordinátorů BOZP na staveništích. Plány BOZP by měly odstranit nesystémovost v řešení opatření zajištění bezpečnosti práce, a to v našem případě vyloučit opakované montáže a demontáže lešení, a koordinátoři BOZP na staveništi by měli koordinovat opatření k zajištění bezpečnosti práce tak, aby navržená opatření nesloužila pouze jednomu zhotoviteli, ale byla použitelná pro všechny zhotovitele na stavbě, kteří jsou ohroženi stejným rizikem. Jinak řečeno, aby například první zhotovitel pro sebe realizoval zábradlí k zajištění proti pádu z výšky tím způsobem, že toto zábradlí bude sloužit i dalším třem zhotovitelům, kteří na předmětném pracovišti budou realizovat své stavební práce.

Co se stalo po schválení zákona č.309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů?

Postupně začaly vznikat akreditované subjekty, které získaly oprávnění provádět zkoušky z odborné způsobilosti u uchazečů o výkon činnosti koordinátora. Tyto akreditované subjekty k problematice plánu BOZP uváděly (a mnohdy stále uvádějí), že se vlastně neví, co mají plány BOZP obsahovat. Koordinátoři se snažili vymýšlet, co do plánů BOZP napsat, aby jejich finanční odměna za zpracovaný plán BOZP byla „zasloužená“. Své výtvory postupně doplňovali o výtvory jiných koordinátorů, s jejichž plány se setkávali při realizaci staveb, a tak se dnes v praxi setkáváme s plány BOZP zcela odtrženými od reality, nic neřešícími ve vazbě na konkrétní stavbu, plnými citacemi právních předpisů, registrů rizik, traumatologických řádů, dále ustanoveními o poskytování první pomoci při úrazech elektrickým proudem, provozními řády staveniště, informacemi o povinnostech zadavatelů staveb, zhotovitelů na stavbách, stavbyvedoucích i koordinátorů apod.

Koordinátory se často stávají fyzické osoby, které nemají pro výkon stavební činnosti a bezpečnosti práce ve stavebnictví nejen vzdělání, ale ani bližší povědomí ze své pracovní praxe. Jedná se o fyzické osoby, které mají místo technického vzdělání například ekonomické a někdy i humanitní vzdělání, a které jsou přesvědčeny o tom, že se stačí naučit odpovědi na potřebný počet písemných a ústních otázek pro absolvování zkoušky této odborné způsobilosti a pak pro jejich činnost v praxi bude

stačit zkopírovat do plánů BOZP kvantum informací, kterým sice sami úplně nerozumějí, protože neumí vysvětlit důvod jejich prezentování v plánech BOZP, ale pro nezasvěceného laika (zadavatele staveb) tyto informace vypadají odborně a zaplatí za ně. Při přečtení některých plánů BOZP se čtenář neubrání dojmu, jestli by nebylo lepší dát do desek knihu Jaroslava Haška Osudy dobrého vojáka Švejka a na tyto desky napsat „Plán BOZP na staveništi".

Možná tento příměr vypadá silně nadsazený, ale realita je skutečně taková. Jak jinak hodnotit plán BOZP na víceúčelovou obchodní a kancelářskou budovu, ve kterém se píše, že rodinný domek bude s přistavenou garáží atd. a po dotazu, co tím zpracovatel plánu BOZP chtěl vyjádřit, tak se tazateli dostane odpovědi, že zpracovatel plánu zapomněl příslušnou část textu dřívějšího plánu BOZP umazat…!!! Přes snahu nejrůznějších vzdělávacích společností, které jsou i držiteli akreditace v této oblasti, a které v této oblasti působí, se dosud nepodařilo tento stav změnit. Stále se objevují nejrůznější lobbistické skupiny, které prosazují své názory na plány BOZP, a které nepřinášejí v procesu výstavby bezpečnosti práce žádnou přidanou hodnotu.

Koordinátoři nechtějí akceptovat zákonné požadavky na obsah plánů BOZP s odkazem, že je nemohou naplnit, protože neznají zhotovitele a že tito zhotovitelé musí sami zpracovat jednotlivé postupy řešení a přijmout opatření k zajištění bezpečné a zdravotně nezávadné práce. Ale současně jedním dechem požadují, že jedině oni jsou ti vyvolení, kteří mohou plány BOZP zpracovávat. Na nejrůznějších workshopech a diskuzních fórech lobují za svoje nic neříkající obecnosti a odmítají akceptovat podstatu celé záležitosti, tj. proč se v našem právním řádu řeší plány BOZP, proč se určují koordinátoři a proč mají další jednotliví účastníci výstavby v oblasti bezpečnosti práce zákonné povinnosti.

2.2 Legislativní požadavky na obsah plánů BOZP na staveništích

Pokud chceme účinně řešit zlepšování stavu bezpečnosti práce na staveništích, musíme, jak se s oblibou říká, „začít od hlavy", kterou je v tomto případě zadavatel stavby (investor) a právní předpis, který usměrňuje jeho jednání, a to v Části třetí zákona č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy, ve znění pozdějších předpisů. Část třetí se nazývá: Další úkoly zadavatele stavby, jejího zhotovitele, popřípadě fyzické osoby, která se podílí na zhotovení stavby, a koordinátora bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi. Pokud zadavatel stavby chce realizovat nějaké stavební dílo, tak má dva zájmy. Aby dílo bylo, co nejlevnější a zároveň, aby bylo zrealizováno, v co nejkratší době. Oba požadavky mají více či méně negativní dopad na zajišťování bezpečnosti práce při realizaci stavby. Omezení finančních prostředků vede u zhotovitelů na staveništi k nebudování pomocných stavebních konstrukcí a nepřijímání bezpečnostních opatření; zkracování lhůt výstavby zase vede ke koncentraci prací, činností a pracovníků na jednom společném pracovišti často v jednom času, kteří se tak mohou vzájemně v souběhu prací ohrožovat.

Aby tyto snahy byly eliminovány, požaduje uvedený zákon, aby zadavatel stavby v době přípravy stavby, kdy se zpracovává projektová dokumentace, určil koordinátora při přípravě díla a ve spolupráci projektantů s tímto koordinátorem zajistil zpracování řádné projektové dokumentace a plánu BOZP na staveništi k zajištění bezpečného provádění prací na staveništi.

Co má tento plán BOZP obsahovat?

To nám stanoví vedle zákona č. 309/2006 Sb. i nařízení vlády č. 591/2006 Sb. Zákon v § 15 odst. 2 uvádí: ***„Budou-li na staveništi vykonávány práce a činnosti vystavující fyzickou osobu zvýšenému ohrožení života nebo poškození zdraví, které jsou stanoveny prováděcím právním předpisem, stejně jako v případech podle odstavce 1, zadavatel stavby zajistí, aby před zahájením prací na staveništi byl zpracován plán bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi (dále jen „plán“) podle druhu a velikosti stavby tak, aby plně vyhovoval potřebám zajištění bezpečné a zdraví neohrožující práce. V plánu je nutné uvést potřebná opatření z hlediska časové potřeby i způsobu provedení“.***

Co nám toto ustanovení říká o plánu BOZP?

Plán BOZP se zpracovává:

podle druhu a velikosti stavby

- požadavek naznačuje, že plán BOZP může být jednoduchý a stručný (např. popis opatření při práci v ochranném pásmu) až po složitý a rozsáhlý (pokud řeší stavbu s velkým počtem stavebních objektů a množstvím prací s rizikem);

plně vyhovoval potřebám zajištění bezpečné a zdraví neohrožující práce

- zde je stanoveno, že řeší bezpečnost práce, a proto další požadavky např. na požární bezpečnost, ochranu životního prostředí, jakost apod. nejsou požadovanou součástí plánu, s výjimkou případů, pokud nevyplývá jejich potřeba přímo z podmínek na daném staveništi;

potřebná opatření z hlediska časové potřeby

- koncentrace prací přináší zvýšená rizika na staveništi. Ze souběhu prací pak vyplývají konkrétní bezpečnostní požadavky, např. práce nad sebou, zajištění bezpečnosti práce v místě pod prací vykonávanou ve výšce apod.;

opatření z hlediska způsobu provedení

- je vyjádřením základního a nejdůležitějšího požadavku, to je, aby byly stanoveny konkrétní postupy prací s návrhem konkrétních bezpečnostních opatření;

plán BOZP musí být rovněž přizpůsoben skutečnému stavu a podstatným změnám během realizace stavby

- zde je uvedeno, že plán BOZP zpracovaný v přípravě stavby musí být aktualizován s ohledem k technologiím vybraných zhotovitelů, a proto se při realizaci prací upravuje plán koordinátorem určeným pro realizaci.

Uvedená ustanovení zákona mají charakter obecných požadavků na všechny tři případy, kdy je povinností zadavatele stavby zajistit zpracování plánu BOZP na staveništi.

Jedná se o případy:

- kdy jsou na pracovišti prováděny práce a činnosti vystavující fyzickou osobu zvýšenému ohrožení života a poškození zdraví (viz. příloha č. 5 nařízení vlády č. 591/2006 Sb.) a
- v případech, kdy rozsah stavby přesáhne stanovenou dobu (500 dní v přepočtu na 1 fyzickou osobu nebo více jak 30 dní, přičemž více než jeden den zde pracuje více než 20 fyzických osob). V tomto případě se může jednat o stavby, kdy není určen koordinátor (např. protože stavba nepotřebuje ohlášení nebo stavební povolení od stavebního úřadu, nebo je realizována pouze jedním zhotovitelem) a
- stavby, kdy je určen koordinátor již ve fázi přípravy stavby.

Přehledně tyto skutečnosti ukazuje následující schéma

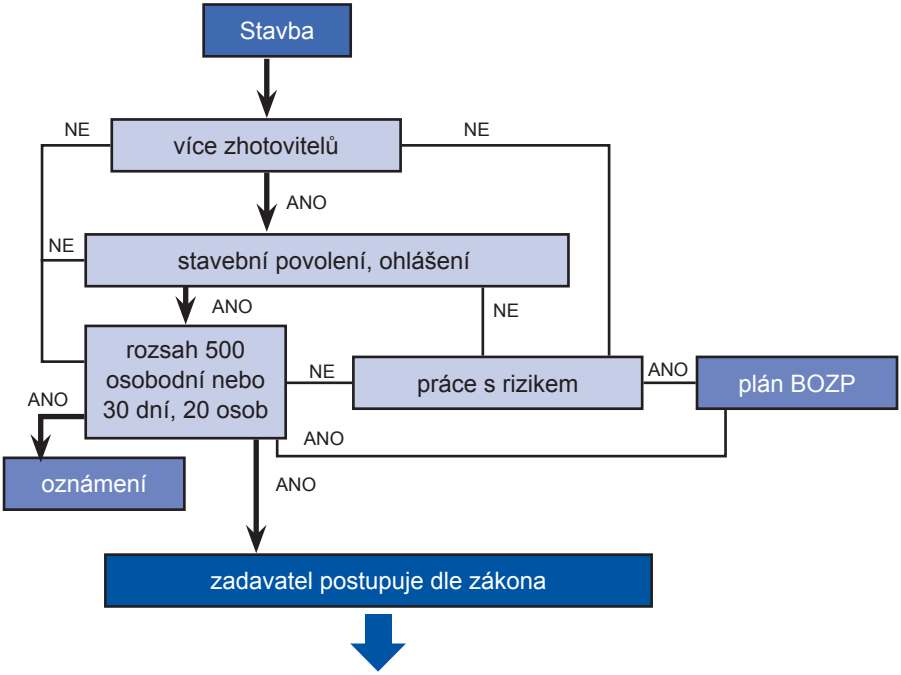

Pro třetí případ, kdy je určen koordinátor pro přípravu, si můžeme upřesnit výše uvedené požadavky na obsah plánu konkrétněji na základě ustanovení nařízení vlády č. 591/2006 Sb. kde se v § 7 písm. c) uvádí:

„Koordinátor během přípravy stavby zabezpečuje, aby plán obsahoval, přiměřeně povaze a rozsahu stavby a místním a provozním podmínkám staveniště, údaje, informace a postupy zpracované v podrobnostech nezbytných pro zajištění bezpečné a zdraví

neohrožující práce, a aby byl odsouhlasen a podepsán všemi zhotoviteli, pokud jsou v době zpracování plánu tito zhotovitelé již známi“. Pokud toto ustanovení rozebereme, dostaneme, mnohými koordinátory požadovanou, osnovu plánu BOZP.

Koordinátor ve fázi přípravy stavby:

zabezpečuje

- toto ustanovení nepřímo určuje, že zpracovatelem plánu je koordinátor pro přípravu stavby. Nevylučuje to však možnost, že plán zpracuje někdo jiný a koordinátor jej pouze „posvětí“, neboť za dodržení následujících bodů zodpovídá a může být i pokutován;

přiměřeně povaze a rozsahu stavby a místním a provozním podmínkám staveniště

- uvedené naznačuje, že náplň plánu není universální, ale musí reagovat na jednotlivé podmínky na staveništi. Kvalitu plánu předurčuje také kvalita zpracování projektové dokumentace;

údaje

- obecný pojem s možností širšího výkladu. Takovými údaji by měly být základní informace o stavbě, informace pro vyplnění oznámení o zahájení prací, doporučení pro určitý počet koordinátorů ve fázi realizace, pro četnost konání kontrolních dnů koordinátora atd..;

informace a postupy zpracované v podrobnostech nezbytných pro zajištění bezpečné a zdraví neohrožující práce

- technologické a pracovní postupy, které naznačí požadavky na přijetí konkrétních opatření z hlediska bezpečnosti práce. Těmito postupy se „prokazuje“, že lze stavbu za uvedených podmínek bezpečně realizovat a následně i bezpečně provádět údržbu. Současně „rozkrývá“ resp. specifikuje či konkretizuje režijní náklady na realizaci stavby z pohledu požadavků na zajištění bezpečnosti práce.

Zatímco zákon požaduje, aby byla uvedena opatření z hlediska způsobu provedení, tak v nařízení vlády č. 591/2006 Sb. se již tento požadavek koncentruje do požadavku, aby plán obsahoval postupy. Samozřejmě, že jsou myšleny postupy a opatření řešící bezpečnost práce, nikoliv postupy řešící zajištění jakosti apod.

Jak vyložit pojem postup (technologický postup)?

V plánu BOZP se jedná o dokument, který komplexně popisuje všechna bezpečnostní opatření, které bude na staveništi nutno řešit s ohledem na bezpečnou realizaci stavby.

Součástí technologického postupu jsou pracovní postupy

- pracovní postupy, tj. dokument, který popisuje konkrétní bezpečnostní opatření při jednotlivých pracovních činnostech a operacích (doporučujeme se nyní ještě jednou podívat na bod 2.1 a porovnat si uvedené požadavky s tím, co již dříve bylo dnes již zrušenou vyhláškou č. 324/1990 Sb. požadováno).

2.3 Proces zpracovávání plánů BOZP na staveništích při přípravě stavby a jejich aktualizace při realizaci stavby

Nejdříve si zopakujme, kdy se musí zpracovávat plány BOZP na staveništích. Můžeme si to přehledně uvést do tří skupin a) až c):

a) Práce a činnosti vystavující fyzickou osobu zvýšenému ohrožení života nebo poškození zdraví, při jejichž provádění vzniká povinnost zpracovat plán

- Práce vystavující zaměstnance riziku poškození zdraví nebo smrti sesuvem uvolněné zeminy ve výkopu o hloubce větší než 5 m.
- Práce související s používáním nebezpečných vysoce toxických chemických látek a přípravků nebo při výskytu biologických činitelů podle zvláštních právních předpisů.
- Práce se zdroji ionizujícího záření, pokud se na ně nevztahují zvláštní právní předpisy
- Práce nad vodou nebo v její těsné blízkosti spojené s bezprostředním nebezpečím utonutí.
- Práce, při kterých hrozí pád z výšky nebo do volné hloubky více než 10 m.
- Práce vykonávané v ochranných pásmech energetických vedení, popřípadě zařízení technického vybavení.
- Studnařské práce, zemní práce prováděné protlačováním nebo mikrotunelováním z podzemního díla, práce při stavbě tunelů, pokud nepodléhají dozoru orgánů státní báňské správy.
- Potápěčské práce.
- Práce prováděné ve zvýšeném tlaku vzduchu (v kesonu).
- Práce s použitím výbušnin podle zvláštních právních předpisů.2)
- Práce spojené s montáží a demontáží těžkých konstrukčních stavebních dílů kovových, betonových, a dřevěných určených pro trvalé zabudování do staveb.;

b) práce a činnosti, které svým rozsahem přesáhnou 500 dní v přepočtu na 1 fyzickou osobu nebo trvají více jak 30 pracovních dní, kdy více jak jeden den zde pracuje více jak 20 pracovníků. Z důvodu nenaplnění dalších dvou ukazatelů z výše uvedeného schématu se v tomto případě neurčují koordinátoři

c) stejný požadavek jako v případě bodu b), ale je zde již naplněna povinnost zadavatele stavby určit koordinátory BOZP pro danou stavbu.

Na toto rozdělení pak navazuje odpověď na otázku, kdo zpracovává tyto plány BOZP. Jak je podrobně uvedeno v části 3, zajistit zpracování plánů BOZP před zahájením prací je povinností zadavatelů staveb. V případě bodů a) a b) mají zadavatelé staveb následující možnosti.

- **První možností je, že si plány BOZP zpracují zadavatelé staveb sami.** To je běžný stav ve většině firmách, když si uvědomíme, že zadavatel stavby je současně zaměstnavatel a formou vnitřních předpisů v souladu s požadavky zákona č. 309/2006 Sb.,

ve znění pozdějších předpisů dle § 5 organizuje práci a stanoví pracovní postupy pro jednotlivé činnosti spojené například s údržbou objektů (mytí oken ve výšce, provádění revizí hromosvodů, provádění prací v ochranných pásmech-vystavování „B“ příkazů apod.). Tyto postupy jsou pak plány BOZP na dané činnosti. Pro jejich zpracování může využít svých odborně způsobilých zaměstnanců anebo jiných odborně způsobilých osob dle § 9 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

- **Druhou možností zadavatelů staveb je, že si zpracování plánu BOZP objednají jako součást zakázky u poptaného zhotovitele.** Opět by neměl být s tímto problém, neboť i zhotovitel je zaměstnavatel a platí pro něj povinnost uložená v § 5 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů (pro připomenutí: Zaměstnavatel je povinen organizovat práci a stanovit pracovní postupy tak, aby byly dodržovány zásady bezpečného chování na pracovišti…). Kromě zhotovitelů samozřejmě se může zadavatel stavby obrátit s požadavkem na zpracování plánu BOZP na odborně způsobilé osoby z řad koordinátorů nebo na projektanty apod.
- **V případě podle bodu c) tj., kdy se určuje koordinátor, je již situace jiná. Zatímco v předchozím případě zadavatel stavby „zodpovídá“ za to, aby plán měl požadované náležitosti a s ohledem na objektivní zodpovědnost zaměstnavatele v některých případech „zodpovídá“ i za obsah, tak v tomto případě je tato zodpovědnost přenesena na jím určeného koordinátora ve fázi přípravy stavby.** (Koordinátor během přípravy stavby zabezpečuje, aby plán obsahoval). Je celkem jedno, kdo plán BOZP zpracuje (zadavatel stavby jej může zpracovat sám, anebo si jej objedná u projektanta), ale nejlepším řešením pro něj je (a v rámci diskusí o novelizaci zákona se zvažuje příslušná úprava směřující k tomu, že na stavbách s určeným koordinátorem bude tento výhradním zpracovatelem plánu BOZP), aby jím určený koordinátor byl přímo jeho zpracovatelem.

2.4 Obsah plánů BOZP na staveništích

Pokud jsme v předchozí části trochu odbočili od obsahu plánu BOZP k jeho zpracovatelům, navažme nyní na část 2.2, kde bylo legislativně probráno vymezení obsahu plánů BOZP. Končili jsme u pojmu postupy prací (pracovní, technologické).

Co by měly tyto postupy v plánu BOZP řešit? V odpovědi na tuto otázku nám pomohou příslušná ustanovení nařízení vlády č. 591/2006 Sb. a nařízení vlády č. 362/2005 Sb., která jsou ve své podstatě souhrnem rizik vyskytujících se na staveništích, včetně uvedení potřebných mnohdy variantních opatření. Postupy si můžeme rozčlenit do následujících částí, u kterých jsou uvedeny příklady, a na která by se zpracovatel plánu BOZP měl soustředit (zde je vhodné upozornit na to, že obsah plánu BOZP zde není vyčerpávající). Na začátek této části si stanovme základní osnovu obsahu plánu BOZP na staveništi:

Minimální požadavky na rozsah a obsah plánu BOZP

a. **základní a všeobecné údaje** (především název stavby, místo stavby, zadavatel stavby, projektant, koordinátor BOZP, zpracovatel projektové dokumentace, základní

popis stavby, rozsah stavby, popis prací předpokládaných na stavbě, vnější vazby stavby na okolí a vliv okolí na stavbu),

b. **informace potřebné pro vyplnění oznámení o zahájení prací** dle přílohy č. 4, přehled právních předpisů vztahujících se k realizaci stavby

c. **soupis podkladů a dokumentů použitých jako podklad ke zpracování plánu BOZP**

d. **postupy staveniště** řešící a specifikující oplocení, ohrazení stavby s ohledem na místní podmínky a ve vazbě na časový předpokládaný průběh realizace stavby, vstupy a vjezdy na staveniště, prostory pro skladování a manipulaci s materiálem (i mimo staveniště), osvětlení stavenišť a pracovišť, ochranná pásma a opatření proti jejich poškození, řešení opatření při nebezpečí výbuchu či požáru, komunikace na staveništi, včetně podjíždění vedení, hlavní vypínač stavby, prozatímní rozvody elektřiny po staveništi, potřeba oddělených napájení pro zařízení staveniště, čerpání vody, noční osvětlení, vnější vlivy na stavbu-otřesy od dopravy, nebezpečí povodně, sesuvu zeminy, opatření pro případ krizové situace, řešení svislé a vodorovné dopravy osob a materiálu, umístění a řešení zařízení staveniště.

e. **postupy provádění zemních prací ř**ešící zajištění provádění výkopů, u kterých je riziko zasypání osob, druhy pažení, šířka výkopu, sklony svahu, technologie ukládání sítí do výkopu, zabezpečení okolních staveb, snižování a odvádění povrchové a podzemní vody, řešení zajištění proti pádu do výkopu a konkrétní způsob zajištění, přechody a přejezdy přes výkopy, osvětlení ohrazení, úpravy pro slepce, přeprava zemin, dopravu materiálu do výkopů, vstupy osob do výkopu, způsob manipulace se zeminou

f. **postupy pro betonářské práce** řešící způsob dopravy betonové směsi, zajištění pracovníků proti pádu do směsi, pohyb po výztuži, přístup k místům betonáže, předpokládané provedení bednění

g. **postupy pro zednické práce ř**ešící základní technologie zdění-zevnitř objektu -ochranné zábradlí zvenku, z obvodového lešení, zajišťování otvorů ve svislém zdivu, dopravu materiálu pro zdění, zajištění pod prací ve výškách

h. **postupy pro montážní práce** řešící bezpečnostní opatření při jednotlivých montážních operací a s tím spojených opatření pro zajištění pomocných stavebních konstrukcí, přístupy na místo montáže, způsob zajišťování otvorů vzniklých s postupem montáže, doprava stavebních dílů a jejich upevňování a stabilizace,

i. **postupy pro bourací a rekonstrukční práce** řešící základní technologie bourání -ruční, strojní, kombinované, výbušninami, zajištění pracovišť s bouráním, podchycení bouraných konstrukcí, odvoz sutin, zajištění pracovníků ve výšce, inženýrské sítě-zabezpečení, náhradní vedení, zabezpečení okolních objektů a prostor,

j. **postupy řešící způsob montáže stropů,** včetně pomocných konstrukcí, řešení zajištění ve výšce po obvodu a v místě montáže, doprava materiálu, zajištění pod prací ve výšce, určení kotevních bodů při navrhování osobního zajištění,

k. **postupy pro práce na střechách,** řešící způsob zajištění proti pádu na volném okraji, proti sklouznutí, proti propadnutí střešní konstrukcí, doprava materiálu, konkrétní způsob zajištění pod prací ve výšce konkretizovat, při navrhování osobního zajištění specifikace systému zachycení pádu včetně určení kotevních bodů

l. **postupy řemeslných prací** přidružené stavební výroby řešící požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (zejména dopravu materiálu, jeho skladování na pracovišti, zajištění pracoviště z hlediska požadavků při práci ve výšce, pomocné stavební konstrukce použité pro jednotlivé práce, použití strojů, atp.) dle profesí, zejména montáž antén a hromosvodů, osazování oken, montáž zábradlí, vodorovné izolace balkonů, teras a střech, montáž výtahů, vzduchotechniky, klimatizací, provádění nátěrů a fasád, dokončovací práce kolem objektu-chodníky, osvětlení

m. **postupy řešící jednotlivé práce a činnosti a stanovící opatření způsobená prolínáním jednotlivých prací** jako je např. nasazení více jeřábů, práce za provozu veřejných dopravních prostředků (dráha, silniční nebo závodová doprava), opatření vycházející ze specifik vyplývajících z podmínek u provozovaných objektů např. při rekonstrukci či stavbách v areálech zadavatelů.

n. **specifické požadavky na stavbu** (reagující na požadavky vzešlé např. z konzultací s OIP, stavebním úřadem, požadavky orgánů ochrany veřejného zdraví a dalších orgánů státní správy), práce a činnosti spojené s používáním toxických chemických látek, ionizujícího záření, výbušnin podle zvláštních právních předpisů, v souvislosti s přílohou č. 5, bod 10, k nařízení vlády č. 591/2006 Sb., atp.

Je nezbytné připomenout, že pokud se nebudou některé z výše uvedených prací na stavbě vyskytovat, tak body obsahující postupy těchto prací se v konkrétním plánu BOZP na danou stavbu samozřejmě neuvedou!!!

Požadavky na plány BOZP

Dříve, než si podrobně rozebereme jednotlivé body uvedených požadavků, uveďme si, jak ke zpracování plánů BOZP přistupovat z hlediska jejich strategie. Jak již bylo výše uvedeno, tak při zpracování plánů se přihlíží mimo jiné k velikosti stavby. A od této velikosti je pak potřeba volit způsob zpracování plánů BOZP. Začneme-li stavbami menšího rozsahu, jako jsou například zateplování paneláků, výstavba rodinných a obytných domů, rekonstrukce silnic, mostů, výstavba skladových a výrobních hal, budování protipovodňových opatření, čističek odpadních vod a tak podobně, pak je vhodné postupovat podle uvedených bodů, neboť jsou seřazeny již v souladu s postupem prací a nemají větší rozsah (jedná se např. o zemní práce, které lze popsat najednou, neboť budou pouze pro založení objektu, jedná se o jednu střechu atp.).

U větších staveb, které lze charakterizovat větším množstvím stavebních objektů je potřeba strategii zvážit, aby se nestal plán BOZP nepřehledným. Díky většímu počtu objektů může být řešení provedeno jako v prvním případě s tím, že například problematika zemních prací bude vyspecifikována ke každému objektu a po vyřešení této problematiky se přistoupí k dalšímu bodu a ten bude opět specifikován k jednotlivým stavebním objektům. Druhou možností je, že plán bude zpracován dle jednotlivých požadavků po jednotlivých stavebních objektech. Například při výstavbě železniční trati bude samostatně řešeno těleso dráhy, samostatně budou řešeny mosty na trati a samostatně budou řešeny práce ve stanicích. Obdobně u různých areálů mohou být samostatně řešeny výrobní haly, kancelářské budovy, kotelny a trafostanice apod.

V tomto místě je potřeba reagovat na časté námitky ze strany samotných koordinátorů, kteří jsou přesvědčeni o tom, že nelze zpracovat požadované postupy bez znalosti kon-

krétního zhotovitele, který by jim sdělil, jak hodlá bezpečnost práce na staveništi realizovat. Takovouto argumentaci je potřeba zásadně odmítnout, protože vyvolává otázku. Proč tedy potřebujeme koordinátory, když všechnu činnost budou dělat zhotovitelé? Smysl zavedení plánů BOZP a koordinátorů byl již v úvodu této části naznačen.

Budoucí koordinátor jako osoba odborně způsobilá ve fázi přípravy a ve fázi realizace stavby musí podle nařízení vlády č. 592/2006 Sb. přílohy č. 2 u zkoušky před odbornou zkušební komisí prokázat kromě jiného i znalosti technologií při provádění staveb a souvisejících činností, potřebných pro výkon činností koordinátora.

Z uvedeného lze těmto koordinátorům na jejich konstatování, že nemohou zpracovat plán, protože neznají zhotovitele odpovědět, že se asi neměli stát držiteli osvědčení, neboť jim chybí požadované znalosti. Na omluvu tohoto tvrdého stanoviska je potřeba uvést, že nevychází z reálné situace spojené se zpracováváním plánů. Přesto, že se zákonem předpokládá, že koordinátor ve fázi přípravy bude spolupracovat s projektantem a zde získá potřebné informace o představách projektanta a očekávaných technologiích na staveništi realizovaných, realita je jiná.

S výjimkou koordinátorů, kteří jsou součástí projekčních týmů, se plány BOZP zpracovávají na poslední chvíli. Bývá to v okamžiku, kdy vybraný zhotovitel vznese dotaz na zadavatele stavby, zda má zajištěný plán BOZP a teprve v tomto okamžiku se zadavatel stavby lidově řečeno „chytí za nos“ a snaží se co nejrychleji napravit své pochybení. A tak koordinátor-zpracovatel plánu často bez znalostí: dokumentace, místa a podmínek na staveništi, bez možnosti konzultace s projektantem apod. urychleně „něco“ napíše. To „něco“ s vlastním plánem nemá moc společného. Většinou se jedná o obecná ustanovení právních předpisů, nejrůznější obecné povinnosti apod. obecná rizika na staveništi, jak již bylo v této publikaci uvedeno výše.

Předpokladem pro kvalitní zpracování plánu je samozřejmě podrobná znalost projektové dokumentace s případným doplňujícím vysvětlením a zodpovězením dotazů od zpracovatele dokumentace. To samo osobně však nemusí stačit, neboť úroveň projektových dokumentací je mnohdy nevyhovující. Co si jinak myslet o projektové dokumentaci na zateplení, která popisuje objekt na Litvínovském sídlišti, přestože se jedná o stavbu v Českých Budějovicích? Proto dalším předpokladem pro kvalitní zpracování plánu BOZP je podrobná znalost staveniště a jeho okolí. Zejména v případě staveb, na nichž se provádí rekonstrukce, zateplování, přístavby a nástavby atd. A třetím předpokladem jsou informace, které mají vazbu na požadavky státních orgánů (např. HZS, KHS, OIP a správců sítí dotýkajících se realizované stavby), které vyplývají ze zvláštních zákonů.

Závěrem této stati lze uvést, že zpracovatel plánu BOZP je jakýmsi „stavbyvedoucím pro bezpečnost práce“. Ve své podstatě, když se podíváme na práci stavbyvedoucího před zahájením stavby, tak ten se také seznamuje s projektovou dokumentací a rozhoduje o postupech realizace, co kdy a v jaké návaznosti bude realizováno. Výstupem je pak zpracovaný harmonogram prací, podle něhož organizuje práci na staveništi tak, aby splnil smluvní termín dohodnutý se zadavatelem stavby. A zpracovatel plánu BOZP by měl přemýšlet a uvažovat podobně jako jeho kolega stavbyvedoucí s tím, že navrhne takové řešení bezpečnostních opatření, aby to bylo účelné a zároveň pro danou stavbu ekonomicky přijatelné. A to vše vyjádří kvalifikovaný koordinátor právě v plánu BOZP.

Praxe ukazuje, že takovéto plány jsou ze strany zhotovitelů pozitivně přijímány a koordinátoři jsou díky takovýmto plánům BOZP respektováni.

Jinak je tomu v případech, pokud jsou plány BOZP plné obecností, obecných rizik, apod. Mezi „čtyřma očima" zhotovitelé na stavbách přiznávají, že se „seznamováním se s plánem BOZP" skončili u úvodních stran a po prolistování dalších stran se raději věnovali jiné činnosti. A protože kvalitních plánů je na základě mých zkušeností opravdu málo, setkáváme se často u zhotovitelů s „odstupy" k plánům BOZP a teprve později v případě kvalitních plánů BOZP, a to až při kontrole OIP jak dodržují plán BOZP zjistí, že v daném plánu BOZP jsou přece jen věcné a odůvodněné konkrétní požadavky z oblasti bezpečnosti práce, které by je v případě jejich naplnění nejen ochránily od pokut uložených OIP, ale zvýšily by i bezpečnost práce na staveništi.

Zpracovatelům plánů BOZP doručuji, aby si vždy odpověděli objektivně na otázku: „pokud bych byl zadavatelem stavby, napsal bych si pro sebe takovýto plán BOZP a zaplatil bych za takový plán BOZP odměnu, kterou si za ní od zadavatele stavby nárokuji?"

2.5 Poznámky a praktické rady pro zpracování plánů BOZP

2.5.1 Zajištění staveniště

Tato problematika patří mezi ty důležitější, kterými se musí zpracovatel plánu BOZP zabývat. Přitom se jedná o problematiku, která se mění podle druhu a místa realizace stavby. Staveniště podle právního předpisu musí být oploceno po celém svém obvodu.

To však platí, s výjimkou staveb na zelené louce, kde není toto řešení většinou realizovatelné. Proto musí zpracovatel plánu BOZP hledat náhradní řešení k dosažení požadované úrovně zajištění staveniště. Místo oplocení může zajištění staveniště tvořit, například štítová zeď sousedního objektu (pozor na případ, kdy v této zdi jsou dveře, kterými by se na stavbu mohli dostat nepovolané osoby), terénní překážka (skála, opěrná zeď, vodoteč) nebo zelená stěna. Je zde potřeba řešit i časovou vazbu tzn., ve které fázi výstavby a za jakých podmínek bude možné dočasné oplocení odstranit. Těmi podmínkami může být střežení staveniště hlídací službou, odstranění stavebního materiálu z okolí stavby, uzavření všech otvorů do objektu, přechod na trvalé rozvody elektřiny apod.

Ještě větší nároky představuje řešení zajištění staveniště **v případech liniových staveb,** např. rekonstrukcí místních komunikací. Zde je potřeba hledat způsoby, jak po dobu rekonstrukce bude zajištěn bezpečný přístup obyvatelů domů kolem rekonstruované komunikace, jak bude zajištěno zásobování a přístup do obchodů, jak bude zajištěn příjezd vozů záchranné služby a hasičů. Místo instalace požadovaných cedulí se zákazem vstupu nepovolaných osob by měl koordinátor navrhnout cedule, informující o pravidlech pohybu po staveništi při přístupu do objektů. Je zde možné řešení, aby každý z dotčených obyvatel obdržel do schránky informační leták s následujícím textem.

INFORMACE

pro obyvatele v okolí staveniště

Na základě vydaného stavebního povolení pro zadavatele stavby ……., zodpovědná osoba…… telefon ……..bude ve dnech ……probíhat rekonstrukce ……. Hlavním dodavatelem je firma …….zastoupená stavbyvedoucím …tel….. a mistry……tel. Koordinaci bezpečnosti práce zajišťuje zadavatelem stavby určený koordinátor p. ……..tel……

Na staveništi budou probíhat následující práce:

- budování hlavního vodovodního řadu
- budování přípojek vody.

V rámci povolené stavby budou na staveništi probíhat práce, které v nezbytné míře mohou omezit Vaše zvyklosti a ztížit Vám Váš pobyt. V zájmu zhotovitele je, aby k tomu docházelo co nejméně. Současně je v zájmu zhotovitele, aby nedocházelo k ohrožení života a zdraví zaměstnanců, jak mu ukládají právní předpisy, ale i Vás spoluobčanů včetně Vašich dětí.

Proto se řiďte následujícími upozorněními:

- respektujte výstražné cedule a dodržujte uvedené zákazy a příkazy,
- řiďte se pokyny pracovníků stavby,
- pohybujte se pouze po vyznačených cestách,
- nezdržujte se v nebezpečných prostorech stavebních strojů, které jsou dány dosahem pracovního zařízení zvětšeným o 2m,
- vyhýbejte se místům s nebezpečím pádu do výkopů, může dojít k uvolnění zeminy a jejímu sesutí do výkopu,
- při cestě z domova a zpět si uvědomte, že nelze zajistit rovné a upravené zpevněné cesty a proto používejte tomu odpovídající obuv,
- uvědomte si, že zodpovídáte za své děti, a proto je hlídejte a náležitě informujte o nebezpečích, které na ně na stavbě číhají,
- s uvedenou informací seznamte i osoby, která Vás navštěvují (známé, listonoše, lékaře apod.),
- pokud budete v období rekonstrukce řešit specifické problémy (dovoz uhlí, dodání zboží, nadměrných výrobků atp.), vždy hledejte způsob řešení u výše uvedených zástupců zhotovitele
- budete-li mít dojem, že zhotovitel nebo některý jeho podzhotovitel svojí činností porušuje zásady bezpečnosti práce, projednejte tuto skutečnost s vedoucím zaměstnancem stavby nebo s koordinátorem,
- nepřibližujte se ke skládkám materiálu, může dojít k porušení stability apod. s následným nebezpečím zavalení, zasypání apod. s možnými vážnými zdravotními následky.

Věříme, že omezení způsobená touto výstavbou Vám vynahradí kvalitně a bezpečně realizované a dokončené dílo, které Vám bude dlouho sloužit k Vaší maximální spokojenosti

zhotovitel stavby, firma xy

Třetím specifikem zajištění staveniště jsou pak stavby spojené s rekonstrukcí provozovaných objektů nebo nejrůznější vestavby či přístavby nebo nástavby provozovaných objektů.

Řešení bude obsahovat, např. instalaci izolačních stěn zabraňujících šíření prachu do provozovaných prostorů, nutnost dočasného přerušení nějakých činností, vyklizení či odpojení zařízení, omezení v dodávkách plynu, vody, elektřiny a náhradní řešení atp.

Vedle řešení oplocení či ohrazení je další otázkou řešení zajištění elektrického napájení stavby.

Požadavky na hlavní vypínač jsou uvedeny v právním předpise a požaduje se, aby v době, kdy se na staveništi nepracuje, byl zabezpečeným způsobem elektrický proud vypnut. To však není možné v případech, kdy je potřeba zajistit vytápění stavebních buněk a sociálních zařízení, kdy je potřeba provádět nepřetržité čerpání spodní vody nebo osvětlovat z důvodu ostrahy staveniště. Pak je třeba vybudovat rozvody odděleně od napájení staveniště. Je třeba také zvážit, jak rozvést elektrický proud na jednotlivá pracoviště, např. stanovením podružných rozvaděčů umístěných v prostoru u schodiště v každém patře apod.

Do této části patří i řešení dopravy osob a materiálu na staveništi.

Zda bude použit stavební výtah s dopravou osob, stabilní jeřáb nebo autojeřáb, kde budou postaveny.

Do této části patří i případné zřizování skládky nejrůznějšího stavebního či jiného materiálu.

Příklad zajištění liniové stavby

2.5.2 Postup provádění zemních prací

I tato část patří mezi ty nejdůležitější věci při zpracování plánu BOZP. Základními problémy řešení je určení způsobu provedení výkopů (ruční, strojní), od čehož se pak odvíjí způsob zajištění svislých stěn výkopů. Velice často koordinátoři uvádějí, že výkopy budou paženy od 1,3m v zastavěném území a 1,5m v nezastavěném území. **To je však chybná interpretace, neboť uvedené platí pouze pro ručně kopané výkopy!** U strojně kopaných výkopů musí být svislé stěny zajištěny vždy bez ohledu na hloubku. Nemusí se zajišťovat pouze v případech, kdy se do výkopů nebude vstupovat, což musí být v plánu uvedeno. U výkopů se svislými stěnami je pak potřeba pracovat i s požadavkem na jeho minimální šířku, která musí být 0,8m. Přitom je třeba počítat i s tím, že část ze zvolené šířky zabere instalace pažení. Někdy jako řešení, kdy se lze vyhnout těmto náročným požadavkům, je vhodné zvolit výkopy svahované, kdy by měl koordinátor zvážit předpokládaný sklon svahu (nařízení vlády předpokládá použití již zrušené ČSN Zemní práce, kde byly stanoveny orientační sklony svahů ve vazbě na třídu horniny, kterou se koordinátor dozví u projektanta). To však není možné, pokud se výkopy realizují v komunikacích apod.

Dalším bodem k řešení je zajištění proti pádu do výkopu. Právní předpis nabízí celkem 7 možností řešení a ne vždy jsou všechny použitelné pro konkrétní případ. Zejména je potřeba při rozhodování o zvoleném způsobu zvážit další problém mající vazbu na hloubku výkopu. Pokud je totiž hloubka výkopu větší než 1,5m, vstupuje k řešení i problematika zajištění při práci ve výšce dle nařízení vlády č. 362/2005 Sb. Pokud totiž bude potřeba přístupu zaměstnanců u těchto výkopů na jejich hranu, např. z důvodů dopravy materiálu do výkopu (beton, pažící prvky, potrubí nebo šoupata, prefabrikáty šachet apod.), nelze zajištění provést zábranou.

V souvislosti s těmito body koresponduje i naplnění dalšího požadavku na plán BOZP, kterým je i **řešení časových vazeb jednotlivých prací a pracovních činností na staveništi.** Je důležité, a to i z hlediska nákladů, zda se výkop bude realizovat po částech a průběžně se do něj bude instalovat potrubí, nebo se výkop provede v celé délce a potom se v něm budou provádět práce. Tento způsob bude znamenat zvýšené náklady na zajištění stěn i hran výkopů.

Vedle těchto základních otázek je potřeba řešit otázku přechodů či přejezdů přes tyto výkopy. Od plánu BOZP se očekává, že stanoví minimální šířku přechodů (nařízení vlády č. 591/2006 Sb. příloha č.3, část III bod 3) a jejich umístění. Svá specifika pak mají **speciální zemní práce, zejména při vrtání otvorů pro pilotové založení** (zajištění proti pádu osob do těchto otvorů, ochranné pásmo), při provádění štětovnic s následným odtěžením zeminy (zajištění proti pádu z výšky).

Příklad zajištění výkopu ve městě

Příklad zapaženého výkopu

2.5.3 Postup pro betonářské práce

Tento postup stejně jako další uvedené postupy jsou spojeny zejména s problematikou zajištění při práci ve výšce. V případě betonáží je potřeba zejména řešit **přístup osob k místu betonáže.** Pokud se jedná o armované plochy, je zakázáno chodit po výztuži prováděné, tak i při betonáži, což nelze absolutně dodržet. Je však potřeba, aby byly

zřizovány pomocné přístupové komunikace. Pro práci ve výšce pak je potřeba budovat pomocné konstrukce, ze kterých se bude ukládka betonu realizovat.

Při tom je potřeba řešit zajištění nejen z pomocné konstrukce, ale i směrem do betonované konstrukce. Toho lze dosáhnout tím, že pomocná konstrukce, na které budou pracovníci stát, bude 110 cm pod horní úrovní bednění, nebo na bednění bude zřízeno zábradlí, případně bude zejména u tenkostěnných konstrukcí z druhé strany postavena další pomocná konstrukce-lešení.

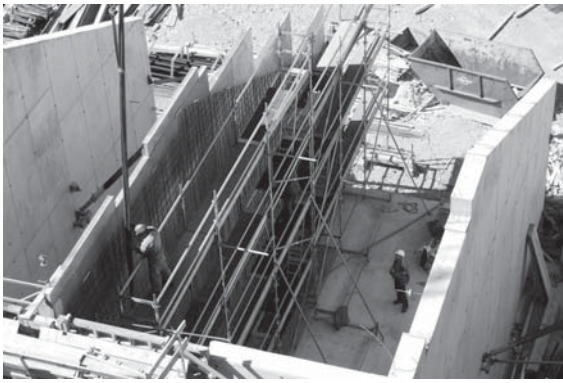

2.5.4 Postup pro zednické práce

Zednická činnost nevyžaduje specifické požadavky z hlediska provádění. Problémy mohou být ve spojení s dopravou materiálu (občas bývá celá paleta cihel pokládána na lešení), s prostorem pro zdění, vážením rohů špalet. A tak opět nejvyšší důraz je potřeba klást na řešení otázky spojené se zajištěním pracovníků při práci ve výšce. Nabízí se provádění zdění obvodových zdí dvojím způsobem. Z hlediska bezpečnosti práce jednoznačně i s přihlédnutím k navazujícím činnostem je řešení zdění z lešení postaveného vně objektu vhodnější. Nedostatkem tohoto řešení je jednak složitější doprava cihel na podlahu lešení i přístup zaměstnanců, výhodou pak jsou bezpečnostní prvky, kdy takovéto lešení může sloužit současně k zajištění proti pádu z výšky při budování stropů, střech, osazování oken, montáži hromosvodu, klempířských prvků, parapetů, okapů včetně svodů atd.

Častější bývá provádění zdění obvodových stěn z vnitřní strany. Toto má výhodu v tom, že na podlahách stropů mohou být ukládány celé palety s cihlami a je zde většinou pohodlnější přístup po schodištích pro pracovníky. Na druhou stranu je však komplikovanější zajištění při práci ve výšce. Prakticky to vyžaduje, aby s postupem výstavby již od země byly po fasádě instalovány nosné svislé prvky (např. 6 m trubky z trubkového lešení), ke kterým se průběžně připevňují vodorovné prvky zábradlí. To jednak nebývá až tak jednoduché z hlediska bezpečné realizace, navíc tato konstrukce na fasádě zůstává a demontovat ji je možné až při postavení lešení pro provedení fasády.

Pokud se zajištění provádí jiným způsobem (zajišťováním vždy v budovaném patře), tak jsou zde často zjišťovaná porušení požadavků na bezpečnost práce. Jednak

pracovníci na stropě nejsou zajištěni proti pádu z výšky při zakládání zdiva a do výšky zdiva 60 cm, od které výšky se již při zdění nemusí provádět v souladu s právním předpisem zajištění proti pádu z výšky přes budovanou zeď. Po vyzdění zdi do obvyklé pracovní výšky (150 cm) se pak pro zvýšení místa práce většinou staví kozové lešení. A toto lešení by mělo být vysoké pouze 90 cm, leč v praxi tomu tak nebývá a lešení si zhotovitelé staví do úrovně dokončené zdi, resp. pár centimetrů pod ní. A opět dochází k porušování bezpečnostních požadavků pro práci ve výšce. Dalším významným problémem je řešení zajištění proti pádu z výšky, pokud se ve zdi vynechávají otvory pro okna apod. Zde již nelze průběžně se zděním instalovat zábradlí, takže je nutné, aby lešení mělo zábradlí směrem ke zdi. Přes něj se však zdění pohodlně provádět nedá. Po dokončení zdění navíc je nutno vyřešit zajištění pracovníků proti pádu z výšky při osazování překladů a navazujících činností. Zejména osazení oken, kdy zevnitř v okenním otvoru instalované zábradlí brání vložení rámu do otvoru a pokud si montážníci oken zábradlí odstraní, dochází k závažnému porušení předpisů pro práci ve výšce.

2.5.5 Postup pro montážní práce

U těchto montážních prací je potřeba se zamyslet nad způsobem provedení jednotlivých pracovních montážních činností (osazení sloupů, průvlaků, vazníků, panelů, fasádních prvků) a k tomuto provedení vždy specifikovat konkrétní způsoby zajištění bezpečnosti práce ve vazbě na požadavky právního předpisu pro práci ve výšce. Je potřeba nezabývat se pouze vlastním osazením, ale i navazující operací, a to z čeho a jak se provede odvázání osazeného dílu. S tím souvisí nezbytně požadavek, aby plán BOZP řešil i podmínky pro montáž, kterými bude úprava terénu pro stání zdvihacích zařízení, pohyb montážních plošin, pojízdných lešení, prostředků pro výstup do místa práce apod. U plošin i jeřábů by měl zvážit zpracovatel plánu BOZP i počet těchto zařízení na staveništi a postup montáže s ohledem na zavážení jednotlivých dílů a jejich dopravu na místo uložení.

Příklad práce na montážní plošině umožňující dopravu montážníků do těžko přístupných míst

Příklad používání záchytné sítě k zajištění BOZP při práci ve výšce

2.5.6 Postup pro bourací a rekonstrukční práce

Příklad rekonstrukce užívaného objektu

K bouracím pracím lze uvést, že se v podstatě jedná o stejné problémy, které bylo nutno řešit při budování jen s opačným postupem.

Základní postup pro bourání by měla obsahovat projektová dokumentace, takže k řešení v plánu BOZP při kvalitním zpracování dokumentace toho zpracovateli moc nezbývá.

Náročnost bouracích prací se samozřejmě odvíjí od zvolené technologie. Od nejnáročnějšího ručního bourání po nejjednodušší bourání pomocí strojů nebo výbušnin. Při provádění bouracích prací je vždy potřeba řešit zajištění celého staveniště (oplocení) a zároveň i pracoviště tzn., aby se do bouraného objektu nedostali pracovníci v době, kdy např. bude strojně strháván krov apod.

Ještě větší důležitosti pak mají tyto požadavky v případech prováděných rekonstrukcí, kdy objekty nezřídka bývají částečně provozovány nebo užívány.

2.5.7 Postup řešící způsob montáže stropů

Montáž resp. budování stropních konstrukcí, je v zásadě vždy spojeno s řešením otázky zajištění bezpečnosti práce pracovníků při práci ve výškách. Bez ohledu na technickou konstrukci stropu je potřeba mít v předstihu připravené zajištění proti pádu z výšky po obvodu objektu (viz. provádění zednických prací). To musí být z důvodu následných prací, protože i když vyřešíme zajištění montážníků pomocí osobního jištění, při dokončené ploše stropu, nebude-li vnější kolektivní zajištění, bude každý, kdo na tuto plochu vstoupí, porušovat právní předpisy pro práci ve výšce. Podle druhu stropu pak je potřeba řešit jeho montáž. U monolitických stropů jsou problémy z hlediska budování bednění, které by mělo být montováno z podlahy, ale mnohdy plošné desky jsou na nosné prvky osazovány ze shora. Pak je potřeba vymyslet kotevní bod pro osazující pracovníky tak, aby nespadli z výšky cca 3 m. Toho se nedosáhne, pokud kotevní bod bude v úrovni budované podlahy. Platí zásada, že v tomto případě by měl být kotevní bod nad zaměstnan-

cem. Takovýmto bodem může být, podobně jako při osazování panelů a filigránů, využití háku jeřábu, ke kterému se umístí pomocné lano k připevnění pohyblivého zachycovače pádu nebo k zavěšení zatahovacího zachycovače pádu. Při tvorbě stropů ze stropních vložek by jejich osazování mělo být prováděno zespodu z pojízdných lešení, dvojitých žebříků, prostorového lešení apod.

2.5.8 Postup pro práce na střechách

Do tohoto postupu spadají jak vodorovné střechy, tak i klasické sedlové, valbové apod. střechy. U plochých vodorovných střech platí stejné zásady jako v případech stropů. Ze tří požadavků, které musí plán BOZP řešit, a to zajištění proti pádu na volném okraji střechy, proti propadnutí střechou a proti sklouznutí v těchto případech připadá pouze první požadavek. A opět, pokud není na vnějším okraji (a kolem světlíků a dalších otvorů) kolektivní zajištění a činnosti se řeší prostřednictvím osobního jištění, nastává problém, jak vyřešit kotevní body. Je potřeba, aby pracovníci byli zajištěni tímto zajištěním již při vstupu na střechu. Pokud není na střeše vymezen prostor zábranou 110 cm vysokou vzdálenou od okrajů střechy alespoň 150 cm, nesmí se od kotevního místa odvázat. To je možné pouze v tomto vymezeném prostoru, plán však musí řešit, jak se bude provádět zajištění při pokládce izolací, provádění klempířských prvků na atice, montáže vzduchotechniky a dalších konstrukcí. Pokud jsou na střeše i světlíky, tak nejlepším řešením zajištění proti pádu z výšky je, pokud se již při montáži do otvoru umístí sítě nebo třeba mříž z KARI sítí.

Co se týče klasických šikmých střech, tam jsou k řešení všechny tři požadavky. **Mezi nejsložitější řešení u střech je bezpečné vybudování krovu, nosné konstrukce střešní krytiny.** Zejména u ručně vázaných krovů bývá často problém zajistit bezpečnost pracovníků, pokud pro montáž nemají k dispozici pomocné konstrukce nebo dvojité žebříky či plošiny.

Ukázka porušování právního předpisu pro práci ve výšce. V pravé dolní části naopak je vidět fungující koordinace opatření k zajištění volných okrajů, kdy již při osazování krokví jsou na nich umístěny držáky budoucího zábradlí resp. sítí.

Jak požaduje nařízení vlády č. 362/2005 Sb., o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky, tak přednostně by mělo jako zajištění proti pádu z výšky sloužit kolektivní zajištění.

Jak ukazují následující obrázky, není to až tak velký problém, leč praxe v České republice je zatím zcela nevyhovující. Nejčastěji se zajištění na volném okraji řeší postavením ochranného nebo záchytného lešení. Toto řešení však má nedostatky v prostoru štítových zdí.

Kolektivní zajištění volných okrajů střechy s pomocí držáků upevněných na krokvích. Tyto držáky jsou konstruovány tak, že umožňují práci na okraji střech a nebrání ani osazení okapů.

Příklad řešení kolektivního zajištění u štítu, kde je velmi dobře vidět universálnost držáků zábradlí, které lze rektifikovat ve vodorovném směru tak, aby zábradlí lícovalo s hranou střechy.

Příklad kolektivního zajištění volných okrajů střechy pomocí ochranného lešení včetně prostoru u štítové zdi včetně instalace štítového zábradlí.

Pokud se na šikmých střechách používá osobního jištění, je velmi důležité určení kotevního místa. Vzhledem k tomu, že se na střechy natahují parotěsné folie, není jako kotevní bod použitelná krokev a střešní latě nemají potřebnou únosnost. Systém zachycení pádu je většinou tvořen pohyblivým zachycovačem pádu, který se obousměrně pohybuje po svisle nataženém laně. Toto lano může být ukotveno z druhé strany střechy, než na které se provádějí práce. Jiným řešením je v hřebenu zřízení kotevního bodu pomocí nataženého lana mezi kotevními body zřízenými z půdního prostoru.

Proti sklouznutí a proti propadnutí se zřizují pomocné plošiny nebo žebříky. Jejich řešení musí umožnit bezpečný pohyb po těchto konstrukcích, neboť jakékoliv vyšlápnutí mimo plošinu má nedozírné následky. K tomuto dochází nejčastěji u oprav a rekonstrukcí střech s krytinou z desek z vlnitého eternitu apod. kdy vzdálenost nosných latí bývá kolem 1 m.

Příklad zajištění proti sklouznutí nahrazující zajištění na volném okraji

Podobně jako u ostatních prací ve výšce se nesmí zapomínat na povinnost řešení zajištění bezpečnosti práce pod prací ve výšce.

2.5.9 Postup řemeslných prací

U tohoto postupu je třeba, aby si zpracovatel plánu BOZP uvědomil, že k úplnému dokončení stavby se provádí velké množství dokončovacích činností, které jsou sice z hlediska rizik méně významné, přesto však opět ve spojitosti s požadavky na zajištění bezpečnosti práce ve výškách přinášejí nemalé problémy. Takovými pracemi ve výšce může být osazování trvalých zábradlí na schodištích nebo balkonech, provádění nátěrů různých konstrukcí ve výšce, osazování svítidel, protipožárních hlásičů apod., kompletace výtahů, dokončovací terénní práce (opěrné zdi), veřejné osvětlení, montáž kamerových systémů apod. Z hlediska zpracovatele plánu BOZP je nutné, aby si všechny uvedené činnosti koordinátor uvědomil a pokud to jde, využil k jejich řešení např. pomocných stavebních konstrukcí, které sloužily pro práce hlavní stavební výroby. Pokud se to nepodaří, nezbývá než hledat a popsat k těmto činnostem způsoby provedení, což ne vždy bude řešitelné prostředky osobního jištění a je možné, že bude potřeba opětovného postavení pomocné konstrukce pro práci ve výškách nebo objednání pracovní plošiny.

Při neřešení těchto prací ve výšce s ohledem na požadavky bezpečnosti práce to v praxi dopadá tak, jako je to zachyceno na následující fotografii.

2.5.10 Postup řešící jednotlivé práce a činnosti a stanovící opatření způsobená prolýnáním jednotlivých prací

Obecně stanovený název postupu by měl řešit specifika jednotlivých druhů staveb. Do této problematiky budou spadat otázky, kdy na pracovišti budou zřízena kontrolovaná pásma (např. při odstraňování azbestových výrobků), z jejichž zřízení vůči zhotovitelům vyplynou bezpečnostní opatření. Budou to opatření, která mohou být vyvolána specifikou činnosti zadavatele (např. zákaz kouření z důvodu rizika výbuchu apod.). Budou sem patřit opatření spojená s omezením provozu zadavatele stavby nebo provozovatele, tj. například výluka na kolejích při některých činnostech, omezení prací v určité době (např. z důvodu hluku na pracovišti), bude zde řešena kooperace ve spojitosti s provozovatelem (např. odpojení trafostanice pro provedení určitých prací, vystěhování určitých prostorů, …). Bude potřeba, aby se koordinátor zabýval činností jeřábu v případech, kdy na staveništi bude nasazeno více jeřábů, jejichž činnost bude potřeba koordinovat z důvodu, např. přesahu výložníků. Bude potřeba se vypořádat s mimořádnými situacemi, jako postup pro případ hrozící povodně (například u staveb čistíren odpadních vod apod.), sesuvy zeminy, poddolované území apod. Mohou zde být k řešení i opatření související s omezením činností z důvodu existence letového prostoru, omezení ve vazbě na telekomunikační zařízení a další podobné otázky vycházející z vyjádření správních a dalších orgánů k územnímu a stavebnímu řízení.

2.5.11 Ukázka konkrétního plánu BOZP

V této ukázce nejsou uvedeny informace a identifikační údaje, které si umí každý zpracovatel plánu BOZP zpracovat sám. Jedná se o konkrétní akci a konkrétní podmínky, které na jiných obdobných stavbách nemusí být vytvořeny, a proto nelze ukázku bez úprav a změn kopírovat pro jiné akce.

Prováděné práce a činnosti:

Při provádění této stavby budou probíhat následující základní práce a činnosti.
Po celém obvodu objektu bude provedeno zateplení systémem ETICS v min. tl. 120 mm z desek polystyrénu. V požárních pásech nad hlavním a bočním vstupem bude použit izolant z minerální vaty s podélnými vlákny

Rekonstrukce otopného systému – výměna rozvodů a otopných těles, nová přípojka z výměníkové stanice

Na střeše bude provedena nová skladba střešního pláště s krytinou z PVC hydroizolačních pásů s novou tepelnou izolací z polystyrénových desek celkové tl. 180 mm, bez větrané mezistřeší dutiny.

Bude provedena rekonstrukce rozvodů vody včetně hydrantů

Bude provedena úprava vrátnice spočívající v úpravě dispozice. V prostoru dotčeném stavebními úpravami je navržena recepce, kuchyňka a WC pro recepci. Vedle recepce je z prostoru vstupní haly navrženo WC pro ZTP. Navržená recepce je od vstupní haly oddělena novou prosklenou příčkou.

Související činnosti:

pokácení či ořezání vzrostlých jehličnatých stromů rostoucích v těsné vzdálenosti fasády

oprava hromosvodné soustavy

zřízení kotevního systému na střeše pro realizaci stavby a údržbu.

Doporučení pro realizaci z hlediska činnosti koordinátora ve fázi realizace:

s ohledem na náročnost prováděných prací se doporučuje, aby kontrolní dny koordinátora probíhaly 1x za 14 dní

2.6 Postupy řešící koordinaci prací a způsoby provedení z hlediska bezpečnosti práce

2.6.1 Staveniště

Vlastní staveniště lze rozdělit do dvou skupin. První skupinou jsou venkovní prostory, které jsou jednak z části u hlavního vchodu – západní strany volně přístupné veřejnosti a dále se jedná o prostory, které jsou v majetku zadavatele stavby a jsou od veřejných prostor odděleny oplocením s vrátky pro pěší a dvoukřídlovými vraty pro vjezd vozidel ke garáži a výměníku ve vlastnictví Teplárny.

Druhou skupinou jsou pracoviště v objektu budovy, které budou zejména v prostoru 1.NP.

Z hlediska zabezpečení staveniště bude na západní straně zřízeno oplocení o výšce min. 180 cm, které bude přerušeno v prostoru hlavního vstupu do budovy (zakončeno k fasádě objektu). U vjezdu bude zakončeno též k fasádě tak, aby mohl při určitých pracích být využit vedlejší vstup do budovy. Pokud tento vstup bude z technologických a bezpečnostních důvodů využíván pro vstup veřejností, bude zde z oplocení zřízen přístupový koridor. Vnitřní část staveniště tzn. za stávajícím oplocením (zbývající severní, jižní a východní strany objektu) nebude oplocována, neboť se jedná o uzavřený prostor, jehož obvod je zajištěn plotem u zahrady bytového domu a budovami výměníku a garáží. Pro ukládání stavebního materiálu bude využit prostor okolo garáží č. 6 a 7. Oddělení tohoto prostoru od zbývající části dvora (ostatní garáže a prostor pro zajíždění služebních vozidel) bude pomocí zábrany tvořené sloupky s vodorovným zábradlím o výšce 110 cm případně bezpečnostní páskou. Zaměstnanci budou upozorněni na to, že se nesmí zdržovat a bezdůvodně pohybovat v prostoru staveniště. Na dveřích vedoucích z budovy na dvůr bude vyvěšena cedule se zákazem vstupu na staveniště. Tyto cedule budou i v místech, kde se bude vstupovat na staveniště-např. v místech přerušeného oplocení na západní straně.

Zabezpečení pracovišť uvnitř objektu nebude realizováno žádnými technickými opatřeními. Po dohodě se zadavatelem stavby budou příslušné prostory na nezbytně nutnou dobu vystěhovány a prosté zaměstnanců. Případná rizika vyplývající z prováděných prací (např. záření při svařování) budou řešeny dodavateli organizací práce.

Prostory u vstupů do objektů budou opatřeny ochrannými stříškami v délce minimálně 200 cm od svislice vedené po líci fasády resp. lešení.

Z hlediska připojení na energie, tak pro práce prováděné ve venkovním prostoru bude zřízen hlavní staveništní rozvaděč upravený tak, aby jej bylo možno vypnout bez potřeby elektrotechnické kvalifikace a aby v době, kdy se na staveništi nebude pracovat, byl tento rozvaděč vypnut a zajištěn proti neoprávněnému zapnutí (uzamčen). Rozvaděč bude označen a budou s ním seznámeni všichni pracovníci na staveništi. Napojení bude provedeno z rozvaděče v garáži č. 2. Další rozvody se nepředpokládají budovat a elektrický proud bude na pracoviště veden pomocí prodlužovacích kabelů. V místech pohybu vozidel budou kabely chráněny proti přejíždění.

Pracoviště uvnitř objektu, kdy by bylo potřeba zdroje elektrického proudu, budou využívat stávající zásuvkové rozvody v budově. Ty budou využívány i pro případ zřízení osvětlení pomocí přenosných světel.

Jak je uvedeno v projektové dokumentaci, tak sociální zařízení bude pomocí chemických WC. Technologickou vodu bude možné odebírat v garáži č. 2.

Po celou dobu realizace stavby bude potřeba zajistit přístup do výměníkové stanice Teplárny k provedení pravidelných kontrol případně údržby. Zaměstnanci provádějící tyto kontroly budou o rizicích spojených s realizací stavby informováni prostřednictvím svých nadřízených, kterým bude zaslán informační dopis.

Kolem západní strany budovy vede vedení 22kV, které má ochranné pásmo 7m od krajního vodiče. Z uvedeného důvodu veškeré manipulace spojené např. s dopravou materiálu na střechu musí být prováděny ze zpevněné plochy dvora! Přes dvůr je vedeno zemní elektrické vedení mezi výměníkem a budovou. Toto vedení musí být před zahájením prací vytyčeno a v případě prací ve vzdálenosti do 1m od vedení nelze používat strojů.

Při manipulaci se stavebním materiálem uvnitř budovy je nutno dbát na to, aby nedošlo k úrazu zde se pohybujících zaměstnanců. Pro splnění tohoto požadavku bude manipulace prováděna potřebným počtem zaměstnanců a bude možné i na určitou dobu přerušit pohyb po chodbách či schodišti. Odložený materiál musí být zajištěn proti sklopení, pádu či rozvalení, nesmí výrazně zužovat průchozí profil a nesmí být skladován na únikové cestě. Výstup na střechu bude po žebříku výstupním otvorem z dámského WC. Po dobu provádění prací na střeše bude toto WC mimo provoz, protože žebřík znemožňuje bezpečný průchod na toaletu.

Návštěvy v budově po celou dobu provádění prací uvnitř budovy se zde budou pohybovat výhradně za doprovodu zaměstnanců, kteří budou informováni prostřednictvím svých vedoucích o rizicích, které na staveništi budou vznikat s postupem výstavby a o kterých bude informovat koordinátor na svých kontrolních dnech (zápisy z těchto kontrolních dnů budou zasílány elektronicky určenému vedoucímu zaměstnanci OIP). Ten bude též účastníkem těchto kontrolních dnů.

2.6.2 Zemní práce

Akce předpokládá pouze malý rozsah zemních prací. Bude se jednat o výkop pro teplovodní přípojku mezi výměníkovou stanicí a budovou. S ohledem na to, že tento výkop bude v zabezpečeném uzavřeném prostoru a hloubka výkopu bude malá, nemusí se provádět zajištění proti pádu do výkopu. Bude stačit ze strany od vjezdu výkopek.

Nepředpokládá se budování přechodu přes výkop ani přejezdu. Stěny výkopu budou svahované. Sklon svahu stanoví stavbyvedoucí podle podmínek na pracovišti v době realizace. Provedení výkopu nesmí být prováděno v době demontáže fasády a budování lešení.

2.6.3 Zateplení a bourání

3.3.1 Práce na zateplení fasády budou zahájeny po vybudování oplocení. Nejdříve dojde k odstranění stávajících plastových obkladů a dřevěných nosných latí. Toto bude provedeno z pojízdných nůžkových plošin s dosahem do výšky 10m nebo jiných montážních plošin. Uvolněný obklad a latě budou sváženy na této plošině. Je zakázáno shazování z výšky. Odstraněný materiál bude ihned ukládán do kontejnerů. Zajištění prostoru pod prací ve výšce bude tvořit oplocení, tzn. Dle nařízení vlády č. 362/2005 Sb. se bude jednat o vyloučení provozu. Při pracích nad vchodem bude tento uzavřen a po dobu demontáže bude využíván vedlejší vchod. Pro odstraňování bude použito ruční nářadí.

3.3.2 Před provedením vlastního zateplení bude provedeno odstranění MIV a vyzdění vzniklých otvorů. I tyto práce budou provedeny z pojízdných plošin, které poslouží i k dopravě materiálu. Platí uvedené v bodě 3.3.1. Elektrické nářadí pro bourání bude ze dvora připojeno na hlavní vypínač, na západní straně bude ze zásuvek v objektu.

3.3.3 Pro vlastní zateplování bude postaveno fasádní lešení. V místech vstupů bude toto lešení doplněno o stříšku. Vzdálenost lešení od fasády bude 25 cm. V místech výklenků, oken bude zřízeno vnitřní jednotyčové zábradlí. Předpokládá se, že lešení bude vždy ze dvou sousedících stran. Doprava materiálu na zateplení bude ručně případně pomocí jednoduché kladky s textilním lanem min. 10 mm.

2.6.4 Střecha

Před zahájením prací na střeše musí být proveden záchytný systém, vedený v úžlabí střechy. Při budování tohoto systému se budou zaměstnanci jistit k bodu vytvořenému ve stěně výstupního prefabrikátu. K tomuto systému se budou zaměstnanci jistit pomocí systému zachycení pádu tvořeném zachycovacím postrojem, přídavným lanem se zkracovačem nebo zatahovacím zachycovačem pádu. Aby nebylo nutné celodenní používání POZ, bude ve vzdálenosti 1,5m od kraje střechy zřízena zábrana tvořená sloupky s dostatečnou stabilitou (např. zabetonované v pneumatice) o výšce 1,1 metru, na které bude připevněn plastový řetěz nebo lano obtočené bezpečnostní páskou. K dopravě materiálu pro toto zajištění bude využito plošiny používané pro demontáž fasády. Přístup na střechu je po žebříku z dámského WC ve 3.NP, který však neumožňuje dopravu materiálů na střechu. Proto doprava polystyrenu, PVC izolace atd. bude pomocí mobilního jeřábu ze dvora OIP. Napojení na elektrickou energii bude pomocí prodlužovacího kabelu z dámského WC. Veškeré práce mimo vyznačený prostor zábranou musí být prováděny s uvedeným systémem zachycení pádu-týká se provádění atiky, jímačů hromosvodné soustavy, apod.

2.6.5 Rekonstrukce topení a vody

Práce spojené s provedením rekonstrukce topení a rozvodů vody nepředstavují významné riziko pro zaměstnance zadavatele i zaměstnance zhotovitelů. Rizika spojená s dopravou materiálu viz. bod 3.1.Litinové radiátory o cca 30 článcích budou před transportem demontovány na tři části. Pro realizaci bude použito ruční nářadí a ruční elektrické nářadí, které bude připojováno na zásuvkové rozvody v kancelářích. Při použití technologie svařování je nutno zabránit vstupu nepovolaných osob do místa svařování instalací bezpečnostní značky (viz. nařízení vlády č. 591/2006 Sb. příl. č.3 část XIII bod 2). Potřebný materiál pro práce bude na pracovišti resp. chodbách skladován pouze v nezbytně nutném množství (zpracovatelném v jedné směně).

2.6.6 Práce PSV – stavební úpravy vrátnice

3.6.1 Rekonstrukce vrátnice obnáší bourací práce nenosných příček a podlahy. K zamezení prášení bude bouraný prostor oddělen od provozu budovy instalací zástěny tvořené rámem s nataženým igelitem. Odvážení vybouraného materiálu bude ručně pomocí kolečka. Obdobně bude realizováno i navážení materiálu na nové příčky. Před zahájením bouracích prací bude odpojena elektrická energie odpojením vodiče v rozvaděči u příslušného jističe.

3.6.1 Pro provádění nových příček, montáž podhledů a další práce ve vrátnici bude použito volně stojící lešení s výškou podlahy do 150 cm a dvojitého žebříku.

3.6.2 Montáž hromosvodné soustavy na střeše proběhne dle výše uvedených zásad (bod 3.4). Svislý svod je nutno realizovat v době, kdy v místě jeho vedení bude postaveno fasádní lešení, resp. bude k dispozici pojízdná plošina.

2.6.7 Prolínání prací

V případě změny v uvedeném plánu BOZP je nutné zvážit následující otázky:

- v případě vypuštění použití plošin pro demontáž fasády a postavení lešení bude problém zajistit kotvení tohoto lešení. V některých místech bude přímo nemožné, protože pod izolací se nachází skleněná MIV.
- na základě rozhodnutí příslušného úřadu bude potřeba provést pokácení nebo ořezání větví u vzrostlých jehličnatých stromů. Protože tyto stromy rostou na hranici ochranného pásma, je při kácení či ořezávání nutno zvolit vhodnou technologii respektující uvedenou skutečnost
- práce na střeše mohou být zajištěny proti pádu na volném okraji bez použití systému zachycení pádu v případě, že by bylo kolem celé budovy provedeno fasádní lešení s podlahou na úrovni atiky (ochranné lešení dle ČSN 73 8106).
- otázka zásobování elektrickým proudem je odvislá od znění obchodní smlouvy tzn., zda bude zhotovitel odebírat elektřinu přes vlastní měření nebo náklady na elektrickou energii ponese zadavatel. V případě nutnosti vlastního měření by bylo vhodné v 1.NP v prostoru schodiště zřídit podružný rozvaděč, ze kterého by se připojovali zaměstnanci provádějící práce uvnitř budovy a na západní a severní straně fasády

- zadavatel stavby by měl organizovat dopravu služebními vozidly tak, aby omezil jejich pohyb v prostoru dvora. Po dobu realizace prací na východní straně objektu a střeše nebude možné venkovní parkování vozidel (tzn. mimo garážová stání)
- při stavbě lešení je třeba vzít v úvahu, že na fasádě jsou instalovány klimatizační jednotky, kdy se nepočítá s jejich demontáží.
- projektová dokumentace předpokládá odstranění různých vedení připevněných k fasádě. Tato vedení by jejich správci měla být odstraněna nebo odpojena. Pokud by k tomu nedošlo, může to mít vliv na provoz lešení (bude vedení zasahovat do průchozího profilu)
- Před demontáží lešení na severní straně fasády bude potřeba provést umytí skleněných ploch-neotevíratelných oken
- v případě potřeby větší mezery mezi podlahou lešení a fasádou pro provedení zateplovacího systému je možné postupovat tak, že lešení bude ve vzdálenosti max. tl. izolace+25cm, přičemž se bude zateplovací systém provádět odspodu a vyšší patra lešení budou přístupná vždy až po té, kdy izolace bude v úrovni podlahy a tím bude mezera mezi izolací a podlahou max. povolených 25 cm. Při této technologii však bude nezbytné, aby počínaje montáží lešení, všichni, kteří budou vstupovat na podlahy lešení s mezerou větší než 25 cm, byli při pohybu i práci zajištěni osobním jištěním s místem úvazu za vnější zábradelní tyč.

2.6.8 Platné právní předpisy

- **základním právním předpisem z hlediska bezpečnosti práce je zákon, který má vazbu na prováděné práce, je zákon 309/2006 Sb.,** ve znění pozdějších předpisů. Požadavky na pracoviště na staveništi řeší § 2 a §3, požadavky na technická zařízení § 4 a požadavky na organizaci práce § 5. Povinnosti zhotovitelů stanoví § 16. Povinnosti zadavatelů staveb řeší § 14 a § 15, povinnosti koordinátorů, zejména § 18.
- **prováděcími právními předpisy k tomuto zákonu** s vazbou na práce na staveništi jsou:
  - nařízení vlády č. 101/2005 Sb. řešící požadavky na pracoviště
  - nařízení vlády č. 362/2005 Sb. řešící požadavky na zajištění proti pádu z výšky, do hloubky, propadnutí či sesutí
  - nařízení vlády č. 591/2006 Sb. řešící minimální požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništi
- **základní povinnosti zaměstnavatelů stanoví zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů,** zejména § 101 až §103. Postupy ohledně poskytování osobních ochranných pracovních prostředků stanoví § 104 a podrobněji rozpracovává nařízení vlády č.495/2001 Sb.
- z hlediska požární ochrany platí zákon č. 133/1985 Sb., ve znění pozdějších předpisů a k tomu vyhláška č. 246/2001 Sb.

3. Koordinátor BOZP na staveništi ve fázi přípravy stavby

3.1 Úvod

Určení koordinátora ve fázi přípravy je povinností zadavatelů staveb a mělo by proběhnout v období, kdy si zadavatel stavby objednává zpracování projektové dokumentace pro stavební povolení nebo ohlášení stavby. Pouze při splnění tohoto požadavku může koordinátor kvalitně naplnit požadavky, které jsou na něj ze zákona kladeny. Pokud zadavatel stavby tuto svoji povinnost v daném termínu nedodrží a hodlá určit koordinátora ve fázi přípravy až v okamžiku, kdy se předává staveniště (mnohdy chce dotyčného určit i současně jako koordinátora ve fázi realizace), měl by se mít tento koordinátor na pozoru a případně do smlouvy uvést, že z důvodu pozdního určení koordinátora se může stát, že některé skutečnosti, zejména z nedostatečně zpracované projektové dokumentace ve vazbě na údržbu, se objeví až v průběhu výstavby a mohou vyvolat vícenáklady pro zadavatele stavby. Při určování koordinátora je potřeba vždy ve smlouvě specifikovat, v jaké fázi má koordinátor fungovat. Pokud je totiž obecně uvedeno, že zadavatel stavby určuje koordinátorem příslušnou osobu, jedná se o určení, které v případě kontroly nebo jiného problému (např. smrtelném úrazu na staveništi) může vyvolat rozdílný názor, co měl zadavatel stavby při svém určování na mysli.

Koordinátoři obecně nemají ze zákona vyplývající žádná práva, ale mají povinnosti, které jsou uvedeny v ustanovení § 18 odst. 1 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů a v prováděcím předpise, kterým je nařízení vlády č. 591/2006 Sb. (§ 7). Doporučuje se, aby ve smlouvě o určení koordinátora byl předmět smlouvy vymezen přímo odkazem na tyto právní předpisy, neboť i v případě, kdy by některý bod z právního předpisu ve smlouvě nebyl uveden, přesto je povinností koordinátora naplnit všechny povinnosti v těchto právních předpisech uvedené.

I když si tato publikace neklade za cíl řešit finanční otázku, tj. odměňování koordinátorů, je potřeba si uvědomit, a též o tom přesvědčit i zadavatele staveb, že činnost koordinátora není pouze otázkou zpracování plánu BOZP, ale že cena za službu koordinátora obnáší množství konzultací s projektantem, důkladné obeznámení se s budoucím staveništěm, jsou zde i nepřímé náklady spojené se získáním osvědčení, spojené se vzděláváním a účastí na vzdělávacích seminářích. Patří sem i potřeba sledování nových trendů ve stavebnictví, například nových strojů a metod práce.

Praxe se však dostala, i s velkým přičiněním samotných koordinátorů ve fázi přípravy, úplně někam jinam. Jedinou činností se pro ně v této fázi stalo zpracování plánů BOZP . A jak je uvedeno výše, jednalo se nejčastěji o universální plány tvořené opsanými statěmi z právních předpisů, registry rizik atp. Důležitý v plánu BOZP nebyl obsah, ale hlavně hodně popsaných stran s tabulkami vyhodnocení rizik, které pro laika vypadají jako vysoce odborné statě, kterým nerozumí (většinou ani jejich tvůrce). A když pak takovýto universální plán BOZP, u kterého se měnila pouze hlavička a identifikační údaje, koordinátor prodával, tak i pár tisíc za něj mu stačilo. Setkal jsem se i s tím, že projektanti se začali přihlašovat ke zkouškám na koordinátory se slovy „raději si udělám zkoušku na koordinátora, než abych za takové nesmysly platil někomu cizímu“. Jedná se o období,

kdy podle vyhlášky č. 499/2006 Sb. byl plán BOZP součástí povinného obsahu projektové dokumentace a zadavatelé staveb odmítali náklady spojené s činností koordinátora platit nad rámec peněz určených na projekt. Postavili tak Plán BOZP do stejné roviny jako ostatní dokumenty, jako např. neplatí zvlášť za požární zprávu, statické posouzení, posouzení energetické náročnosti atd.

Za této situaci často zpracovávaných špatných plánů BOZP jsou v obtížné pozici i inspektoři oblastních inspektorátů práce. Pokud se totiž k plánům BOZP dostávají v rámci posuzování projektových dokumentací, jedná se o „nedokončené" plány a k těm lze mít pouze připomínky, ale nelze za ně udělit pokutu. A pokud se s plány BOZP potkávají na stavbách, tak je to v době, kdy většinou činnost koordinátora je skončena, někdy i v delším časovém období, a je právně obtížné pokutovat někoho v době, kdy již jeho činnost skončila.

3.2 Legislativní požadavky na činnost koordinátorů BOZP na staveništích ve fázi přípravy stavby

Jak opakovaně uvádím, povinnosti koordinátorovi ukládá zákon a za jejich porušení lze koordinátora následně pokutovat. Podívejme se na jednotlivé povinnosti a k nim pak na příslušný komentář. Základním ustanovením, týkající se povinností koordinátorů je ustanovení § 18.

Pro koordinátory ve fázi přípravy uvádí následující:

§ 18 odst.1 Koordinátor je při přípravě stavby povinen

a) v dostatečném časovém předstihu před zadáním díla zhotoviteli stavby předat zadavateli stavby přehled právních předpisů vztahujících se ke stavbě, informace o rizicích, která se mohou při realizaci stavby vyskytnout, se zřetelem na práce a činnosti vystavující fyzickou osobu zvýšenému ohrožení života nebo poškození zdraví a další podklady nutné pro zajištění bezpečného a zdraví neohrožujícího pracovního prostředí a podmínek výkonu práce, na které je třeba vzít zřetel s ohledem na charakter stavby a její realizaci,

Prvním bodem je povinnost předání přehledu právních předpisů v dostatečném časovém předstihu zadavateli stavby. Z praxe jsme se setkali při dotazu, zda koordinátoři takto činní odpovědi zadavatele stavby, co by se seznamem dělali, když se budu chtít s právními předpisy seznámit, tak si je najdou v počítačovém programu, např. v ASPI nebo na internetu apod. Přes tento postoj musí koordinátor svoji povinnost naplnit. Praxí se ustálilo, že přehled platných právních předpisů vztahujících se ke stavbě je součástí obsahu plánu BOZP, který je zpracováván v přípravě pro zadavatele stavby a je na zadavateli stavby, aby se s plánem BOZP, stejně jako s projektovou dokumentací, seznámil.

Položme si však otázku, proč tento požadavek zákon přináší. Uvedeme to na příkladu z praxe. Jeden koordinátor volal na oblastní inspektorát práce dotaz. Mám v plánu BOZP napsáno, že na střeše musí být po obvodu zábradlí. Zadavatel stavby se mi ptá, proč tam má být? Můžete mi poradit? Z uvedeného příkladu je asi zřejmé, jakých kvalit byl

zpracovatel plánu BOZP a vychází z toho i důvod, proč uvádět platné předpisy, které se dané stavby dotýkají. Občas, a doufejme, že se to stane pravidlem, si některý zadavatel stavby ve snaze o dosažení, co nejnižších nákladů na stavbu, plán BOZP přečte a bude požadovat po jeho zpracovateli, aby tam nepsal, že stavba bude oplocená, že pro opravu střechy bude potřeba postavit lešení atd. A je na koordinátorovi ve fázi přípravy, aby o své pravdě vyjádřené v plánu BOZP přesvědčil zadavatele stavby a vysvětlil mu, že jím navržený způsob k naplnění konkrétních požadavků platných právních předpisů je pro zadavatele stavby optimální. V řadě případů to bude znamenat i potřebnou odvahu a přesvědčovací schopnosti koordinátora ve fázi přípravy. Konec konců, jedním z kvalifikačních a hodnotících požadavků přílohy č. 2 nařízení vlády č. 592/2006 Sb. je při zkoušce prokázat komunikační schopnosti žadatele o osvědčení na koordinátora.

Dalším požadavkem je podání informace o rizicích, které se mohou při realizaci stavby vyskytnout. I v tomto případě se jedná o obdobný problém uvedený v předcházejícím odstavci. Jeho naplnění se v praxi děje opět přes plán BOZP, kdy se doporučuje, aby plán BOZP obsahoval návrh vyplnění tiskopisu pro doručení oznámení o zahájení prací dle přílohy číslo 4 nařízení vlády č. 91/2006 Sb. Proč tomu takto je? Musíme předpokládat, že zadavatel stavby je osobou, která nutně nemusí být znalá čtení výkresů anebo nemá zájem studovat detaily projektu proto, aby byla schopna vyplnit a doručit řádně vyplněný tiskopis. A vedle projektanta by měl být koordinátor další osobou, která zadavateli poradí, např. s tím, že na základě znalostí projektové dokumentace vyhledá a napíše práce a činnosti vystavující fyzickou osobu zvýšenému ohrožení života nebo poškození zdraví. Poslední část uvedeného ustanovení pak uvádí, že zadavatel stavby by měl být koordinátorem ve fázi přípravy stavby seznámen i s dalšími podklady a problémy, se kterými se může stavba s ohledem na charakter prací setkat. Takovým případem mohou být, například práce spojené s rekonstrukcí objektů, kdy bude potřeba z důvodu zajištění bezpečnosti práce činit některé kroky vůči nájemníkům a uživatelům objektů, které nemusí být jimi pozitivně vnímány. Mohou to být opatření při rekonstrukci městských komunikací, kdy činnost pro zadavatele bude například pro obchody kolem této komunikace znamenat problémy s jejich zásobením, se sníženou tržbou, s nutným bezproudím či odpojením přívodu vody a dalších energií atd.

Další bod má vazbu, zejména na projektanta, neboť v době projektování by mohl být určen zhotovitel snad jen u soukromého subjektu, který by preferoval již dopředu konkrétního zhotovitele, například z důvodu spokojenosti s jeho prací při předchozí akci apod.

Jaká povinnost je uvedena pod písmenem b)?

b) bez zbytečného odkladu předat projektantovi, zhotoviteli stavby, pokud byl již určen, popřípadě jiné osobě veškeré další informace o bezpečnostních a zdravotních rizicích, které jsou mu známy a které se dotýkají jejich činnosti.

Stavba je živý celek a přináší specifické problémy. Z uvedeného ustanovení prakticky vyplývá, že koordinátor ve fázi přípravy stavby průběžně během zpracovávání projektové dokumentace komunikuje s pověřeným projektantem a u jednotlivých stavebních objektů či technologií vnáší do této činnosti své zkušenosti a svoji odbornost v oblasti bezpečnosti práce. Samozřejmě reaguje i na problematiku uvedenou v předchozím bodu ohledně informací zadavatelům staveb a s projektantem hledá vhodná řešení.

Poslední zákonná povinnost ukládá koordinátorovi ve fázi přípravy následující:

c) provádět další činnosti stanovené prováděcím právním předpisem.

Tímto prováděcím předpisem je nařízení vlády č. 591/2006 Sb., které je vydáno na základě ustanovení § 3 odst. 3 zákona č, 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Pro pořádek jen uvedeme, že ustanovení zákona č. 309/2006 Sb., v znění pozdějších předpisů, ve svém § 3 odst. 2 pod písm. q) uvádí: ***Zaměstnavatel je povinen dodržovat další požadavky kladené na bezpečnost a ochranu zdraví při práci při přípravě projektu a realizaci stavby, jimiž jsou dodržování bližších minimálních požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništích stanovených prováděcím právním předpisem.***

Další povinnosti a činnosti koordinátora uvádí § 7 nařízení vlády č. 591/2006 Sb.

Koordinátor během přípravy stavby

a) dává podněty a doporučuje technická řešení nebo organizační opatření, která jsou z hlediska zajištění bezpečného a zdraví neohrožujícího pracovního prostředí a podmínek výkonu práce vhodná pro plánování jednotlivých prací, zejména těch, které se uskutečňují současně nebo v návaznosti; dbá, aby doporučované řešení bylo technicky realizovatelné a v souladu s právními a ostatními předpisy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a aby bylo, s přihlédnutím k účelu stanovenému zadavatelem stavby, ekonomicky přiměřené.

A opět se dostáváme k tomu, že koordinátor spolupracuje s projektantem a v rámci této spolupráce s ním probírá, jak bude vhodné časově řešit realizaci stavby, návaznost jednotlivých pracovních operací. Při tom by koordinátor v tomto procesu měl dbát na to, aby doporučená řešení při jejich realizovatelnosti byla i v souladu s požadavky předpisů na bezpečnost práce. Je zde i určitá ochrana respektující oprávněné zájmy zadavatele stavby a tou je ustanovení, že opatření k zajištění bezpečnosti práce mají být přijímána s ohledem na účel stavby daný zadavatelem stavby, ale že mají být též i ekonomicky přiměřená. Pojem přiměřenosti však neznamená, že nebudou prováděny žádná opatření k zajištění bezpečnosti práce.

Koordinátor během přípravy stavby dále

b) poskytuje odborné konzultace a doporučení týkající se požadavků na zajištění bezpečné a zdraví neohrožující práce, odhadu délky času potřebného pro provedení plánovaných prací nebo činností se zřetelem na specifická opatření, pracovní nebo technologické postupy a procesy a potřebnou organizaci prací v průběhu realizace stavby.

I v tomto bodě se znova uvádí, co by měl koordinátor ve spolupráci s projektantem realizovat. Jeho pozice je v tom, aby projektantovi poskytoval odborné konzultace. Ty by měly směřovat jednak do oblasti odhadu délky času na provedení plánovaných prací a činností, majících vazbu na bezpečnostní požadavky. To bude například v případech rekonstrukcí městských komunikací, kdy bude potřeba zkoordinovat jednotlivé činnosti (výměna vodovodních, plynových, kanalizačních vedení včetně montáže domovních

přípojek atp.). Závěr ustanovení pak již uvádí vazbu na pracovní a technologické postupy a potřebnou organizaci práce, což vlastně představuje (jak jsme již uvedli v části 4) základ zpracování plánu BOZP na staveništi.

Zatímco uvedená dvě ustanovení jsou spíše nekontrolovatelná a mohou se stát aktuální v případě nějakého sporu, následující dvě ustanovení již zakládají povinnost kontrolovatelnou a při jejím nesplnění i pokutovatelnou.

Koordinátor během přípravy stavby

c) zabezpečuje, aby plán obsahoval, přiměřeně povaze a rozsahu stavby a místním a provozním podmínkám staveniště, údaje, informace a postupy zpracované v podrobnostech nezbytných pro zajištění bezpečné a zdraví neohrožující práce, a aby byl odsouhlasen a podepsán všemi zhotoviteli, pokud jsou v době zpracování plánu známi.

Toto ustanovení je podrobně probráno v části publikace specializované na zpracování a obsah plánů BOZP na staveništi. Abychom se vyhnuli nutnosti listování publikací pro získání základní informace, uveďme zde text jednoho z posledních návrhů nově připravované přílohy č. 6 k nařízení vlády č. 591/2006 Sb., který je v současné odbornou veřejností diskutován s Ministerstvem práce a sociálních věcí za účelem jeho připravované novelizace:

Minimální požadavky na obsah plánu BOZP na staveništi

1. Tato nově navrhovaná příloha nařízení vlády č. 591/2006 Sb. stanoví minimální požadavky na obsah plánu BOZP s ohledem na § 15 odst. 2 a odst. 3 zákona č. 309/2006 Sb.
2. Plán BOZP, který se zpracovává při přípravě stavby a aktualizuje se po celou dobu realizace stavby s ohledem na konkrétní podmínky stavby, je výsledkem spolupráce zadavatele stavby a projektanta s koordinátorem BOZP na staveništi, který odpovídá za jeho odbornou úroveň.
3. Obsahem plánu BOZP je stanovení postupů řešících bezpečnostní opatření pro realizaci stavby s ohledem na konkrétní podmínky plánované stavby tak, aby tato opatření zajistila bezpečnost práce pro všechny osoby zúčastněné na výstavbě, včetně veřejnosti dotčené prováděnými stavebními pracemi. Z tohoto důvodu musí být plány BOZP zpracovány.
4. Plán BOZP musí obsahovat konkrétní doporučené způsoby řešení požadavků na bezpečnost práce a technických zařízení vyplývajících z platných právních předpisů a vyhodnocení rizik při přípravě a při realizaci stavby.
5. Koordinátor BOZP v plánu BOZP uvede pracovní postupy stavebních prací, nebo montážních prací, nebo dokončovacích a údržbářských prací, spojené s konkrétními opatřeními, která řeší bezpečnost a ochranu zdraví při práci na staveništi.

6. **Konkrétní minimální požadavky na obsah plánu BOZP jsou uvedeny po písm. a) až písm. n):**

a. základní a všeobecné údaje (především název stavby, místo stavby, zadavatel stavby, projektant, koordinátor BOZP, zpracovatel projektové dokumentace, základní popis stavby, rozsah stavby, popis prací předpokládaných na stavbě, vnější vazby stavby na okolí a vliv okolí na stavbu),

b. informace potřebné pro vyplnění oznámení o zahájení prací dle přílohy č. 4, přehled právních předpisů vztahujících se k realizaci stavby,

c. soupis podkladů a dokumentů použitých jako podklad ke zpracování plánu BOZP,

d. postupy při zajištění staveniště řešící a specifikující oplocení, ohrazení stavby s ohledem na místní podmínky a ve vazbě na časový předpokládaný průběh realizace stavby, vstupy a vjezdy na staveniště, prostory pro skladování a manipulaci s materiálem (i mimo staveniště), osvětlení stavenišť a pracovišť, ochranná pásma a opatření proti jejich poškození, řešení opatření při nebezpečí výbuchu či požáru, komunikace na staveništi, včetně podjíždění vedení, hlavní vypínač stavby, prozatímní rozvody elektřiny po staveništi, potřeba oddělených napájení pro zařízení staveniště, čerpání vody, noční osvětlení, vnější vlivy na stavbu např. otřesy od dopravy, nebezpečí povodně, sesuvu zeminy, opatření pro případ krizové situace, řešení svislé a vodorovné dopravy osob a materiálu, umístění a řešení zařízení staveniště,

e. postupy provádění zemních prací řešící zajištění provádění výkopů, u kterých je riziko zasypání osob, druhy pažení, šířka výkopu, sklony svahu, technologie ukládání sítí do výkopu, zabezpečení okolních staveb, snižování a odvádění povrchové a podzemní vody, řešení zajištění proti pádu do výkopu a konkrétní způsob zajištění, přechody a přejezdy přes výkopy, osvětlení ohrazení, úpravy pro slepce, přeprava zemin, dopravu materiálu do výkopů, vstupy osob do výkopu, způsob manipulace se zeminou,

f. postupy pro betonářské práce řešící způsob dopravy betonové směsi, zajištění pracovníků proti pádu do směsi, pohyb po výztuži, přístup k místům betonáže, předpokládané provedení bednění,

g. postupy pro zednické práce řešící základní technologie zdění, např. zevnitř objektu - ochranné zábradlí zvenku, z obvodového lešení, zajišťování otvorů ve svislém zdivu, dopravu materiálu pro zdění, zajištění pod prací ve výškách,

h. postupy pro montážní práce řešící bezpečnostní opatření při jednotlivých montážních operací a s tím spojených opatření pro zajištění pomocných stavebních konstrukcí, přístupy na místo montáže, způsob zajišťování otvorů vzniklých s postupem montáže, doprava stavebních dílů a jejich upevňování a stabilizace,

i. postupy pro bourací a rekonstrukční práce řešící základní technologie bourání např. ruční, strojní, kombinované, výbušninami, zajištění pracovišť s bouráním, podchycení bouraných konstrukcí, odvoz sutin, zajištění pracovníků ve výšce, inženýrské sítě-zabezpečení, náhradní vedení, zabezpečení okolních objektů a prostor,

j. postupy řešící způsob montáže stropů, včetně pomocných konstrukcí, řešení zajištění ve výšce po obvodu a v místě montáže, doprava materiálu, zajištění pod prací ve výšce, určení kotevních bodů při navrhování osobní zajištění,

k. postupy pro práce na střechách, řešící způsob zajištění proti pádu na volném okraji, proti sklouznutí, proti propadnutí střešní konstrukcí, doprava materiálu, konkrétní způsob zajištění pod prací ve výšce konkretizovat, při navrhování osobního zajištění specifikace systému zachycení pádu včetně určení kotevních bodů,

l. postupy řemeslných prací přidružené stavební výroby řešící požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (zejména dopravu materiálu, jeho skladování na pracovišti, zajištění pracoviště z hlediska požadavků při práci ve výšce, pomocné stavební konstrukce použité pro jednotlivé práce, použití strojů, atp.) dle profesí, zejména montáž antén a hromosvodů, osazování oken, montáž zábradlí, vodorovné izolace balkonů, teras a střech, montáž výtahů, vzduchotechniky, klimatizací, provádění nátěrů a fasád, dokončovací práce kolem objektu např. chodníky, osvětlení,

m. postupy řešící jednotlivé práce a činnosti a stanovící opatření způsobená prolínáním jednotlivých prací jako je např. nasazení více jeřábů, práce za provozu veřejných dopravních prostředků (dráha, silniční nebo závodová doprava), opatření vycházející ze specifik vyplývajících z podmínek u provozovaných objektů např. při rekonstrukci či stavbách v areálech zadavatelů stavby,

n. specifické požadavky na stavbu (reagující na požadavky vzešlé např. z konzultací s OIP, stavebním úřadem, požadavky orgánů ochrany veřejného zdraví a dalších orgánů státní správy), práce a činnosti spojené s používáním toxických chemických látek, ionizujícího záření, výbušnin podle zvláštních právních předpisů, v souvislosti s přílohou č. 5, bod 10, k nařízení vlády č. 591/2006 Sb., atp. **Pokud se nebudou některé z výše uvedených prací na stavbě vyskytovat, body obsahující postupy těchto prací se v konkrétním plánu neuvedou.**

7. Plány BOZP se upravují a aktualizují podle požadavků jednotlivých zhotovitelů tak, aby byla zachována vazba bezpečnostních opatření pro všechny následující zhotovitele na staveništi.

8. U velkých a rozsáhlých staveb (např. stavby dálnic, elektráren, železničních koridorů, kampusů apod.) s množstvím stavebních objektů lze plán BOZP zpracovávat dle výše uvedeného obsahu na jednotlivé stavební celky a objekty se specifikací společných opatření (zajištění staveniště, doprava materiálu, staveništní komunikace apod.).

Posledním ustanovením v § 7 nařízení vlády č. 591/2006 Sb. je následující povinnost:

Koordinátor během přípravy stavby

d) zajistí zpracování požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví při práci při udržovacích pracích.

Jedná se trochu o úkol, který může být nad síly koordinátora, přičemž podobně jako u předchozího bodu je vystaven koordinátor při špatném plnění pokutě až do výše 300 tis. Kč. Problém je totiž v tom, že zajistit splnění této povinnosti je třeba v součinnosti s projektantem a přesvědčit o tom mnohdy i zadavatele stavby.

Většina opatření obsažená v plánu BOZP má takový charakter, že vyžaduje zapracování rovněž do projektové dokumentace.

Napsat do plánu BOZP, že na střeše bude zřízen záchytný systém, nestačí pro to, aby se na tomto základě systém realizoval. Pokud se zadavatel stavby postaví proti názorům a oprávněným podloženým požadavkům koordinátora, není v jeho silách dosáhnout realizace těchto požadavků. V těchto případech lze koordinátorům doporučit, aby o svých požadavcích prokazatelně písemně informovali zadavatele stavby a projektanta a pokud by došlo k tomu, že kontrolou se zjistí signalizovaný nedostatek, tak aby tímto sdělením argumentovali inspektorům OIP při kontrole. Nemusí se však nutně jednat pouze o kontrolu OIP. **Mnohdy větším trestem bude pro zadavatele staveb, pokud v rámci kolaudace se ze strany dozorných orgánů objeví dříve signalizovaný a neakceptovaný nedostatek, což ve svém důsledku nebude znamenat pouze oddálení povolení k provozu a nesplnění termínu, ale zadavatel stavby díky tomu může přijít i o dotace, což již může být víc než nezanedbatelná položka.**

Někteří zadavatelé staveb po koordinátorech požadují zpracování plánu údržby. Jedná se o dokument, který používají pro své dodavatele jako manuál pro provádění oprav a údržby. Jiní zadavatelé staveb pak v rámci tohoto bodu požadují zpracování návrhů provozních řádů, revizních řádů atd. Jaké jsou požadavky i s příklady správné praxe na udržovací práce uvádí následující část.

3.3 Problematika údržby staveb a činnost koordinátorů BOZP při přípravě staveb

Ustanovení vyhlášky č. 268/2009 Sb., která je prováděcím předpisem ke stavebnímu zákonu (zákon č.183/2006 Sb., „stavební zákon“) uvádí následující:

POŽADAVKY NA BEZPEČNOST A VLASTNOSTI STAVEB

§ 8

Základní požadavky

(1) Stavba musí být navržena a provedena tak, aby byla při respektování hospodárnosti vhodná pro určené využití a aby současně splnila základní požadavky, kterými jsou

a) mechanická odolnost a stabilita,

b) požární bezpečnost8),

c) ochrana zdraví osob a zvířat, zdravých životních podmínek a životního prostředí9),

d) ochrana proti hluku10),

e) bezpečnost při užívání,

f) úspora energie a tepelná ochrana11).

(2) Stavba musí splňovat požadavky uvedené v odstavci 1 při běžné údržbě a působení běžně předvídatelných vlivů po dobu plánované životnosti stavby.

Jak je zřejmé, tak i při užívání objektů patří bezpečnost práce mezi základní požadavky na stavbu. Kde lze tyto požadavky najít?

Kromě uvedené vyhlášky, ze které by měli projektanti vycházet, jsou to bezpečnostní předpisy zejména nařízení vlády č. 101/2005 Sb. stanovící požadavky na pracoviště a dále ČSN upravující požadavky na jednotlivé profese nebo řešení stavebních konstrukcí (zejména řady 73 a 74). Významným předpisem je zde rovněž nařízení vlády č. 362/2005 Sb., které řeší problematiku práce ve výškách. I když po jejím přečtení zde nenajdeme návod, co by se mělo řešit, nutno uvažovat v souvislostech se základním požadavkem, že ve většině případů při práci a pohybu ve výšce nad 1,5m od okolního terénu, musí být zaměstnanci zajištěni proti pádu. A rázem je tu problém, jak zajistíme revizního technika hromosvodů při provádění revize, kominíka při čištění komínů, uklízečku při mytí oken a světlíků, elektrikáře při výměně výbojky ze žebříku, geodeta při zaměřování jeřábové dráhy mostového jeřábu, dopravu strojů montážními otvory při jejich výměně nebo poruše, sečení trávy u svahů nad opěrnými zdmi atd.

3.3.1 Vybrané požadavky dle nařízení vlády č. 101/2005 Sb., o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí s komentářem k tomuto nařízení vlády

2.2.6 Průlezné nebo průchodné kanály, otvory a kolektory, v nichž je nutné provádět pravidelnou kontrolu, údržbu nebo opravy, musí být větratelné, podle potřeby odvodněné a bezpečně přístupné, včetně zajištění dostatku prostoru pro práce v nich a potřebného osvětlení.

Na stavbách často vznikají obtížně přístupné prostory, pro které však právní předpis stanoví bezpečnostní a hygienické požadavky. Mezi bezpečnostní právní předpisy patří zejména dodržení šířky komunikací, podchozích výšek a zároveň sem patří i častý problém, kdy v nedostupném místě jsou uzavírací armatury nebo šoupata. A koordinátor by se měl ptát, jak se taková armatura bude ovládat např. v případě poruchy, odstávky zařízení apod. Řešením může být například prodloužení hřídele s ovládacím kolem do dostupného místa, vytvoření výstupu s plošinou pro ovládání apod. Obdobný problém bývá u oken, která z důvodu výšky nad podlahou nelze otevřít a podobně.

2.3.1 Únikové cesty a východy musí svým druhem, počtem, kapacitou, technickým vybavením a provedením odpovídat požadavkům zvláštních právních předpisů, musí zůstat trvale volné, bez překážek a vést co nejvhodnější cestou k východu do volného prostoru nebo na bezpečné místo. V případě nebezpečí musí mít zaměstnanci možnost rychle a co nejbezpečněji opustit pracoviště.

Kromě požadavku, aby chodby a prostory určené k úniku nebyly zužovány např. vyčnívajícími stavebními konstrukcemi nebo instalovanými elektro skříněmi apod., nesmí se též zapomínat na úpravu prostoru ve směru úniku, aby se nestalo, že za dveřmi po jejich otevření budou třeba dva schody, bude chybět zábradlí při různé výši komunikací apod., což povede k pádům unikajících a stresovaných osob.

2.3.3 Dveře, kterými prochází úniková cesta, pro případ nebezpečí

- musí být průchodné bez dalších opatření a zvláštní pomoci,
- se otevírají zpravidla ve směru úniku,
- nesmí zajištěním proti vstupu nepovolaných osob bránit úniku a evakuaci osob,
- nesmí být posuvné nebo karuselového provedení,
- nouzové východy, určené v projektové dokumentaci stavby, se otevírají ve směru úniku.

2.3.4 Mechanismus ovládání dveří, kterými prochází úniková cesta, musí být zvolen tak, aby mohly být snadno a bez zbytečného prodlení otevřeny jakoukoli osobou, která by je chtěla použít v případě nebezpečí.

Dnes již existuje řada uzamykacích systémů dveří, které jsou z jedné strany uzamčené, ale z druhé strany je lze otevřít. Protože však jejich cena výrazně překračuje cenu obyčejných dveří, je snahou zadavatelů staveb ušetřit a požadavek právního předpisu nerespektovat.

3.1 Přístup na konstrukci střechy vyrobené z materiálu o nedostatečné pochůzné pevnosti nesmí být zaměstnavatelem povolen, pokud nejsou zajištěny podmínky pro bezpečný výkon práce.

Jednoznačný zákaz vstupu na nepochůzné střechy. Pokud by přesto bylo potřeba na takovéto střeše něco opravovat, je potřeba si vytvořit pomocnou podlahu, která roznese zatížení od vstupující osoby. Je-li předpokládatelné častější vstupování, měla by takováto komunikační podlaha být vyřešena včetně zajištění proti jejímu opuštění, již v projektové dokumentaci. Další o střechách v následující části.

3.2.1 Prosklené nebo průsvitné stěny, zejména celoskleněné příčky v prostorech nebo v blízkosti pracovišť a dopravních komunikací, musí být zřetelně označeny ve výši 1,1 m až 1,6 m nad podlahou a vyrobeny z bezpečnostního materiálu nebo chráněny tak, aby se zabránilo nebezpečnému kontaktu zaměstnance s těmito stěnami nebo příčkami, nebo úrazu v případě jejich rozbití.

Rozsáhlé skleněné plochy se u některých staveb (prodejny automobilů) staly velkou módou. Zadavatelé staveb se brání na tyto plochy lepit nějaké pruhy nebo provádět nějaké značení, neboť se domnívají, že negativně ovlivní pohled skrz skla na vystavené výrobky. Někdy místo nalepování folií pomůže k upozornění na skleněnou plochu instalace ozdobných květin v květináčích nebo nějaké lavičky na sezení apod.

3.2.3 Nechráněné otvory ve stěnách, s výjimkou otvorů, jejichž dolní okraj leží výše než 1,1 m nad podlahou, nebo otvorů o šířce menší než 0,30 m a výšce menší než 0,75 m, musí být zabezpečeny proti vypadnutí osob, pokud by mohlo dojít k pádu do větší hloubky než 1,5 m. Profil průlezných otvorů musí odpovídat způsobu použití.

Toto ustanovení je identické s ustanovením § 3 odst.5 nařízení vlády č. 362/2005 Sb. Pokud se zamyslíte nad tím, co se zde uvádí, zjistíte, že ve vyšších patrech kancelářských budov nemůžete otevírat křídlová okna. Je to proto, že parapety bývají 80-90 cm vysoké a tudíž nenaplní požadavek výšky 110 cm a po otevření okna zde vznikne otvor širší než 30 cm a vyšší než 75 cm. A jak potom zabezpečit větrání pro přítomné osoby? Přitom řešení je například při provádění výměny oken navrhnout taková okna, která tento problém vyloučí-viz. obrázek, kdy otevírané křídlo není hned nad parapetem, ale je zde vloženo výklopné okno. Takovéto řešení by mělo být standardem zejména ve školských zařízeních včetně ubytovacích (studentské koleje).

3.3.4 Zaměstnanci nesmí být vystaveni nebezpečí pádu z výšky na pracovišti nebo na komunikaci s podlahou umístěnou výše než 0,5 m nad okolní podlahou nebo terénem. Pro tento účel je nutno zajistit bezpečný přístup.

3.3.5 Zábradlí musí být zřízena u pracovišť a komunikací o nestejné úrovni, je-li rozdíl úrovní vyšší než 0,5 m a na volných okrajích mostů, lávek, ochozů, galérií, na schodištích a vyrovnávacích rampách. Zábradlí není třeba, je-li bezpečnost osob zajištěna jiným způsobem, například parapety, zdivem nebo jinou konstrukcí. Hrozí-li nebezpečí podklouznutí osob, popřípadě pádu předmětů, musí být zábradlí u podlahy opatřeno ochrannou lištou o výšce nejméně 0,1 m.

Odlišně od požadavku nařízení vlády č. 362/2005 Sb., které požaduje zajištění proti pádu z výšky až od výšky 1,5 metru, v případě pracovišť se požaduje instalace zábradlí již při rozdílu výšek 50 cm. K takovému případu dojde, například když z vodorovné komunikace vede sjezd do podzemí (např. garáže). O nutnosti instalace zábradlí mohou mnozí pochybovat, ale v okamžiku, kdy plochu zasype sníh, rázem se pro jeho úklid ukáže, jak je důležité vidět, kde dochází k rozdílu výšek a kudy má jet sněžný pluh.

3.3.6 Všechny otvory nebo nebezpečné prohlubně v podlahách musí být zakryty nebo ohrazeny. Poklopy nebo kryty musí mít nosnost odpovídající nosnosti

okolní podlahy a musí být osazeny tak, aby se nemohly samovolně odsunout nebo uvolnit, a musí být zapuštěny do stejné úrovně s okolní podlahou.

Toto ustanovení stanoví požadavky na poklopy. Ve vazbě na požadavky spojené se zajištěním proti pádu do hloubky je potřeba si uvědomit, že poklopy jsou v podlahách instalovány z důvodu, aby se někdy odstraňovaly. A s tím je spojené riziko pádu osob při jejich odstraňování nebo naopak při jejich osazování do otvoru. Jako řešení se nabízí použití osobního jištění, ale ne vždy je v přijatelné vzdálenosti kotevní bod k dispozici. Proto by mělo být vytvoření tohoto bodu (například instalací na zdi vedle otvoru) součástí řešení v projektové dokumentaci. To není však jediný problém. Je totiž potřeba zajistit, aby do odkrytého otvoru nespadli ti, kteří kolem otvoru budou chodit nebo se u něj budou podílet na manipulaci s transportovaným materiálem. Řešením je při realizaci stavby v podlaze zabudovat otvory, do nichž se v případě potřeby osadí sloupky odnímatelného zábradlí.

3.4.10 Průlezné otvory musí mít dostatečné rozměry pro jejich používání osobami. Průlezné otvory nesmějí mít žádný rozměr menší než 0,7 m ve stropech a než 0,6 m u zřídka používaných vstupních otvorů do šachet nebo kanálů. Uvedené rozměry vstupních otvorů nesmí být zužovány žebříky nebo stupadly.

Mnohdy mají projektanti tendenci navrhovat nejrůznější průlezné otvory (na střechu, do šachet, nádrží apod.) na samé povolené rozměrové hranici. Následně pak vyvstane dodatečný požadavek, aby byl průlez zateplen a rázem chybí potřebné rozměry. Jiným problémem je řešení výstupu, neboť v případě šikmých výstupních žebříků projektant řádně nedocení poměry v místě výstupu (např. žebřík vyjde před dveře, které se otevírají do prostoru jeho umístění) a při hledání jiného umístění se ukáže, že za žebříkem nebude požadovaný prostor.

5.2 Spojení nebo křížení komunikací musí být zpravidla v jedné úrovni. Komunikace o různých úrovních s výškovým rozdílem větším než 0,20 m se spojují šikmými rampami nebo schodišti

Hodně častá situace, kdy díky nekvalitně zpracované projektové dokumentaci nebo práci zhotovitelů se v závěru ukáže, že je potřeba překonat výškový rozdíl 20 cm cca 50 cm, což je pak řešeno vytvořením dvou schodů. To je však nepřípustné, neboť následující ustanovení požaduje, aby ve schodišťovém rameni byly minimálně 3 schodišťové stupně. Na následujícím obrázku je příklad, kdy původně zde instalované 2 schody byly

Ukázka, kdy dva schody byly nahrazeny rampou

nahrazeny rampou. Každému asi bude zřejmé, že došlo k výraznému zvýšení bezpečnosti osob vstupujících do objektu, vezmeme-li si případ, kdy na schody napadl sníh, popř. byly pokryty ledem. Nejen výrazně složitější úklid sněhu na schodech v porovnání s úklidem na rampě, ale i v případě uklouznutí a pádu člověka hrozilo závažnější zranění pádem na hranu schodu než na plochu rampy.

5.10 V jednom schodišťovém rameni nesmějí být méně než tři stupně. Ve stavbách pro výrobu a skladování5) musí být první (nástupní) a poslední (výstupní) stupeň v každém rameni rozeznatelný od okolní podlahy. Volné strany schodů a odpočívadel musí být opatřeny ochranným zařízením proti pádu osob a každé schodišťové rameno musí být vybaveno madlem alespoň po jedné straně.

Přesto, že požadavek na odlišení prvního a posledního stupně od okolní podlahy se týká pouze staveb pro výrobu a skladování, určitě je dobře, pokud je toto provedeno i u schodišť na tribunách sportovních stadionů, v kinech a divadlech, v prodejnách a nákupních centrech atp. Většinou je tento požadavek řešen natřením hran schodů na žluto nebo nalepením žlutých pásů.

Vhodnějším řešením trvalého charakteru je například použití jiného materiálu na schody a na podestu (beton x dlažba x asfalt…) nebo použití jiného odstínu obkladu schodišťových stupňů od podest. Dále bývá špatně vykládán požadavek na zábradlí, které musí být na obou stranách schodišť, pokud je zde volný prostor (není zde zeď), zatímco madlo je v případech schodišť vetknutých mezi dvě zdi. Madlo stačí, aby bylo pouze na jedné z těchto zdí. Pokud by se jednalo o případ, že z jedné strany budou volné okraje a z druhé strany schodiště zeď, stačí vybudovat zábradlí na volném okraji a madlo již není potřeba instalovat.

Po levé straně ukázka zapuštěného madla, které nezužuje průchozí profil schodiště

5.11 Schodišťové rameno nesmí začínat bezprostředně za dveřmi nebo vraty. Mezi schodišťovým ramenem a dveřmi musí být plošina, jejíž délka musí být alespoň 0,75 m zvětšená o šířku schodišťového stupně.

Tento požadavek bývá často obtížně udržitelný, zejména u rekonstrukcí staveb ve starých zástavbách, historických objektech apod. Pro snížení rizik spojených s používáním takovýchto schodišť je jako řešení možnost upravit otevírání dveří směrem od schodiště.

5.14 Pod vystupujícími konstrukčními prvky nad komunikacemi, zejména pod zavěšeným vedením, kabelovými lávkami, svítidly apod., musí být ve všech prostorech, kde se zdržují nebo procházejí osoby, dodržena alespoň minimální podchodná výška 2,1 m od podlahy

Pokud z nějakých důvodů není uvedený požadavek dodržen, je potřeba hledat náhradní řešení. Vedle bezpečnostního označení je tímto řešením obložení vystupujícího prvku měkkým obkladem např. molitanem, vytvoření náběhu z plechu, aby překážka neměla ostré hrany. Překážkou mohou být svítidla v různých kolektorech umístěná na jejich stropech. Pokud nejde jejich umístění realizovat na bočních stěnách (např. z důvodu lávek pro elektrická vedení), je výhodnější neumísťovat je do osy komunikace, ale spíše ke kraji.

3.3.2 Vybrané požadavky ve vazbě na nařízení vlády č. 362/2005 Sb.

V této části se budeme zabývat opatřeními při údržbě staveb ve vazbě na nařízení vlády č. 362/2005 Sb., které řeší problematiku práce ve výškách a nad volnou hloubkou. Na úvod je třeba uvést trochu historie s vydáním tohoto právního předpisu, což bude dobré pro pochopení požadavků versus vlastní praxe. Před vydáním tohoto nařízení vlády byla problematika bezpečnosti práce ve výšce řešena v České republice ve vyhlášce č. 324/1990 Sb. Vydání této vyhlášky zrušilo předchozí část požadavků na práce ve výškách uvedených ve vyhlášce č. 48/1982 Sb. Jednotným znakem obou právních předpisů a předmětem kritiky ze strany Evropské unie byla skutečnost, že tyto požadavky platily pouze pro oblast stavebnictví, zatímco ostatní resorty práci ve výškách neměly ošetřenou. Dnem nabytí platnosti a účinnosti nařízení vlády č. 362/2005 Sb. se prakticky ze dne na den objevily požadavky pro práci ve výškách v dopravě, zemědělství, průmyslu atd. A je možné, na základě mých poznatků konstatovat, že se tyto resorty, na rozdíl od stavebnictví, s požadavky na práci ve výškách dostatečně nevyrovnaly. Z hlediska pochopení požadavku nařízení vlády č. 362/2005 Sb. se jedná o jednoznačné ustanovení, leč jeho naplnění mnohdy přináší řadu složitostí, nutnosti budování pomocných konstrukcí a s tím související další náklady.

Jak zní ustanovení § 3 odst. 1 nařízení vlády č. 362/2005 Sb.?

(1) Zaměstnavatel přijímá technická a organizační opatření k zabránění pádu zaměstnanců z výšky nebo do hloubky, propadnutí nebo sklouznutí nebo k jejich bezpečnému zachycení (dále jen "ochrana proti pádu") a zajistí jejich provádění

a) na pracovištích a přístupových komunikacích nacházejících se v libovolné výšce nad vodou nebo nad látkami ohrožujícími v případě pádu život nebo zdraví osob například popálením, poleptáním, akutní otravou, zadušením,

b) na všech ostatních pracovištích a přístupových komunikacích, pokud leží ve výšce nad 1,5 m nad okolní úrovní, případně pokud pod nimi volná hloubka přesahuje 1,5 m.

Z tohoto ustanovení je potřeba upozornit na několik důležitých bodů. Za prvé je zde uvedeno, **zaměstnavatel přijímá…**Mluvíme zde o tzv. objektivní odpovědnosti, které se nemůže zaměstnavatel zprostit dokonce ani tím, že jediným porušením bude porušení právního předpisu ze strany zaměstnance! Mnozí zaměstnavatelé stále žijí v přesvědčení, že když zaměstnance proškolí, tak potom se již nemusí o nic starat. Obdobně pak přistupují i k upozorněním, že při údržbě staveb dochází k práci ve výškách. Často opakovanou odpovědí na položenou otázku bývá odpověď „My si na to najmeme horolezce". Zapomínají přitom na ustanovení zákoníku práce § 101 odst. 5, které uvádí, že povinnost zajišťovat bezpečnost práce má zaměstnavatel i vůči osobám, které se s jeho vědomím zdržují na jeho pracovišti.

Druhé upozornění je na větu, kde se zaměstnavateli ukládá povinnost zajistit provádění opatření. A opět jsme u objektivní zodpovědnosti zaměstnavatele. Setkáváme se s tím, že zaměstnavatel má množství vnitřních předpisů, technologických postupů, vyhodnocení rizik, školení a seznamování ve vazbě na problematiku práce ve výškách, leč nedokáže zajistit, aby se teorie z právních předpisů stala praxí na pracovištích, přesto, že je mu to právním předpisem uloženo.

Třetím upozorněním je pak specifikace, kde má zaměstnavatel plnit povinnosti při práci ve výšce. Není to jen na pracovištích, ale i na přístupových komunikacích na tato pracoviště!

Další ustanovení pak uvádí: ***Ochranu proti pádu zajišťuje zaměstnavatel přednostně pomocí prostředků kolektivní ochrany, kterými jsou zejména technické konstrukce, například ochranná zábradlí a ohrazení, poklopy, záchytná lešení, ohrazení nebo sítě a dočasné stavební konstrukce, například lešení nebo pracovní plošiny.*** **Ač toto ustanovení není formulováno jako jednoznačná povinnost, je zde přesto stanoven poměrně důrazně požadavek, upřednostňovat kolektivní zajištění (jedná se o taková zajištění, která fungují vůči všem subjektům vstupujícím na dané pracoviště) před zajištěním osobním (zajišťuje jednu osobu).** Asi by zaměstnavatel byl považován za podivína, kdyby zajištění na schodištích proti pádu z výšky v kancelářských budovách řešil místo instalace zábradlí tím, že by každému zaměstnanci pořídil zachycovací postroj a zaměstnanci by chodili po schodišti přivázáni k bezpečnostnímu lanu. **Při zajišťování údržby mu to však divné nepřijde a s osobním jištěním počítá jako se standardem.** A nyní si uveďme případy, kam všude budou chodit zaměstnanci (nebo pracovníci s vědomím zaměstnavatele) a hledejme cesty, jak je ve výšce zajistit. Takovými pracemi je například sekání trávy nad opěrnými zdmi, které nejsou opatřeny zábradlím. Je jimi odstraňování nejrůznějších poklopů do šachet a nádrží. Jsou jimi revizní a údržbářské práce na hromosvodech, opravy a údržba zařízení pro šíření signálů internetu nebo mobilní sítě, jsou jimi geodetické práce u kolejí mostových jeřábů, opravy nátěrů ocelových konstrukcí (okapy, nosné konstrukce označení organizací a reklamních panelů), úklid sněhu ze střech, výměna výbojek v osvětlovacích tělesech, mytí oken, atd.

Ukázka zajištění při pohybu po jeřábové dráze

^

Ukázka plošiny pro mytí skel. Každému musí být jasné, že takovouto konstrukci musí řešit projektant a tím naplnění povinnosti „zajistit zpracování požadavků…“ nelze řešit pouhým popisem v Plánu BOZP, jak to řeší někteří koordinátoři, ale výhradně spoluprací se zhotovitelem projektové dokumentace, který toto řešení zahrne do projektové dokumentace. Obdobné platí i pro následující obrázek.

Manipulátor umožňující mytí skleněných ploch členité fasády. V této souvislosti je potřeba upozornit na případy, kdy je problém se k oknům a skleněným plochám z důvodu jejich čištění nelze dostat z důvodu instalace předokenních žaluzií, markýz a jiných stínících, reklamních nebo ozdobných prvků na fasádách objektů.

Zařízení-plošina pro kontrolu a údržbu ocelových mostů. Její výhodou je, že při provádění uvedených činností nedochází k omezení provozu na mostě, ke kterému dochází v případech provádění oprav a revizí z plošin, umístěných na automobilových podvozcích stojících na mostovce mostu.

4. Zábradlí se skládá alespoň z horní tyče (madla) a zarážky u podlahy (ochranné lišty) o výšce minimálně 0,15 m. Je-li výška podlahy nad okolní úrovní větší než 2 m, musí být prostor mezi horní tyčí (madlem) a zarážkou u podlahy zajištěn proti propadnutí osob osazením jedné nebo více středních tyčí, případně jiné vhodné výplně, s ohledem na místní a provozní podmínky. Za dostatečnou se považuje výška horní tyče (madla) nejméně 1,1 m nad podlahou

Toto důležité ustanovení v podstatě uvádí, že **pokud se provádí kolektivní zajištění proti pádu z výšky, musí být zábradlí provedeno tak, aby jeho horní úroveň byla alespoň 110 cm vysoká.** Přeneseno do praxe, tak pokud budou šachty vyšší či vysoké 110 cm nad terénem, není potřeba provádět zakrytí šachet nebo jiná opatření. Obdobné platí na vodorovných plochách (stropech) a zejména střechách. Ideálním řešením zajištění na střechách je vhodné, pokud územní povolení či jiné důvody tomu nebrání, navrhnout atiku 110 cm vysokou a veškeré problémy se zajištěním při opravách a údržbě střešního pláště jsou dlouhodobě vyřešené. Dokonce i při porovnání tohoto řešení ve srovnání s instalací zádržných systémů na střechách, které musí být pravidelně revidovány, záchytné postroje a další součásti systému zachycení kromě revizí musí být po ukončení jejich životnosti nahrazovány novými prvky atd.

Ukázka střechy s atikou výšky minimálně 110 cm, která umožňuje pohyb osob bez dodatečných zajištění osob proti pádu z výšky.

(4) Ochranu proti pádu není nutné provádět

a) na souvislé ploše, jejíž sklon od vodorovné roviny nepřesahuje 10 stupňů, pokud pracoviště, popřípadě přístupová komunikace, jsou vymezeny vhodnou ochranou proti pádu, například zábranou umístěnou ve vzdálenosti nejméně 1,5 m od okraje, na němž hrozí nebezpečí pádu (dále jen "volný okraj").

Ustanovení, které je velmi často špatně interpretováno. Uvádí se zde, že lze se pohybovat po vodorovných a mírně sklonitých plochách (do 10 stupňů) za předpokladu, že přístupu k volnému okraji je zabráněno instalací zábrany umístěné minimálně 150 cm od okraje. Za zábranu se považuje přírodní nebo umělá překážka, která svým umístěním brání pohybu osob nebo jejich pohyb usměrňuje, přičemž nemusí splňovat požadavky na zatížení a pevnost, jako jsou kladeny na zábradlí. Nejčastější zábranou jsou bezpečnostní pásky natažené ve výšce 110 cm. Jejich nevýhodou je, že mají nízkou pevnost a často dochází k tomu, že tyto pásky se přetrhnou a pak vlají např. ze střech. Jako vhodnější řešení je lepší použití plastových bílo červených řetězů nebo různých lan či provazů. Je třeba připomenout, že mimo zábranou vymezený prostor bez dalšího jištění nemohou pracovníci chodit. Problém bývá zejména ve spojení s tím, jak se zaměstnanci dostanou do tohoto zábranou vymezeného prostoru, pokud výstup je například po žebří-

ku, který končí na volném okraji plochy. Tam po opuštění žebříku je pracovník nezajištěn proti pádu z výšky. A pokud si uvědomíme, že střecha nebo plocha bude namrzlá nebo zapadaná sněhem apod., je riziko pádu z výšky značné. Na tuto skutečnost reagovala ČSN 74 3282 Pevné kovové žebříky pro stavby platná od 1.3.2013, jak ukazuje následující obrázek z této normy.

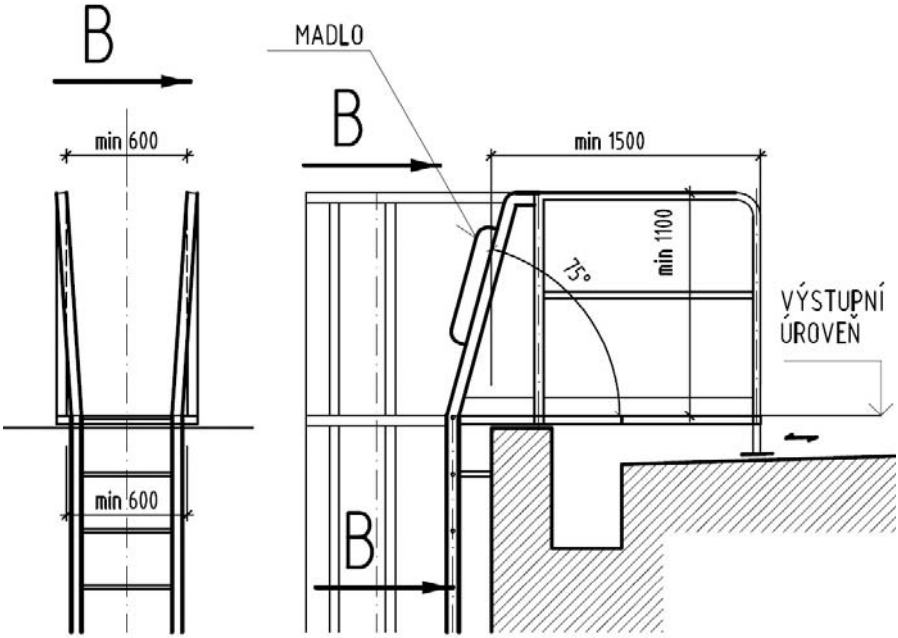

V podobném duchu ukazuje následující obrázek úpravu výstupu na střechu zajištěnou zábranou minimálně 150 cm od kraje.

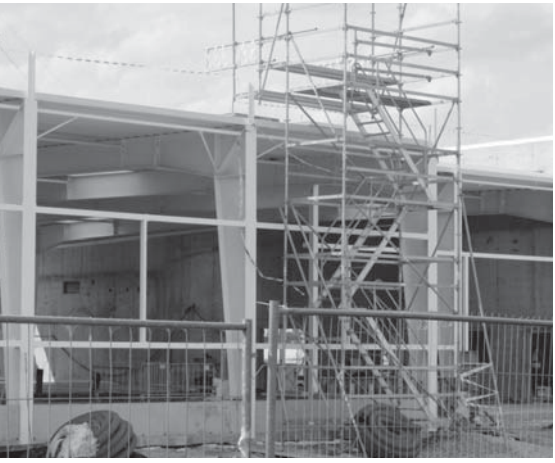

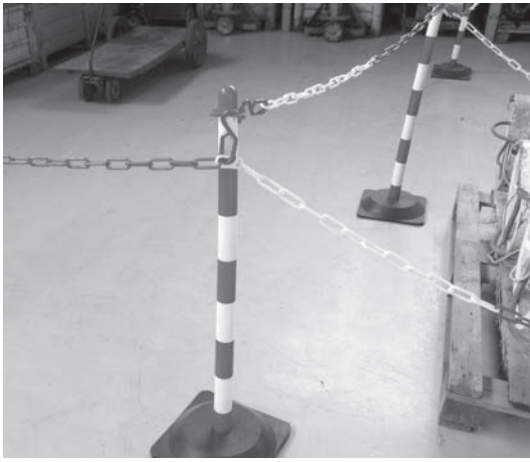

Žebříky používané pro výstup (sestup) musí svým horním koncem přesahovat výstupní (nástupní) plošinu nejméně o 1,1 m, přičemž tento přesah lze nahradit pevnými madly nebo jinou pevnou částí konstrukce, za kterou se vystupující (sestupující) zaměstnanec může spolehlivě přidržet.

Tento požadavek je běžně akceptován v případě, kdy se jedná o stavební činnost. Následující dva obrázky ukazují řešení výstupu ze šachet, které jsou, například v komunikaci a nelze u nich vybudovat pevnou konstrukci, které by se vystupující či sestupující podržel a obdobně řešený sestup a výstup do nádrže, která je zakrývána zasunovacími poklopy.

Při práci na žebříku musí být zaměstnanec v případech, kdy stojí chodidly ve výšce větší než 5 m, zajištěn proti pádu osobními ochrannými pracovními prostředky

Takovými pracemi může být například výměna osvětlovacích zdrojů ve sportovních halách, která je prováděna z výsuvných nebo pojízdných žebříků. V těchto případech je potřeba, aby v předstihu byly u těchto svítidel vytvořeny kotevní body, ke kterým se pracovník po výstupu na místo práce přivážen, resp. přichytí prostředky osobního jištění.

Zaměstnance vykonávající práci na střeše je nutné chránit proti

a) pádu ze střešních plášťů na volných okrajích,

b) sklouznutí z plochy střechy při jejím sklonu nad 25 stupňů,

c) propadnutí střešní konstrukcí.

Jak již bylo uvedeno výše, je ideální, pokud zajištění proti pádu z volného okraje střechy je provedeno kolektivním zajištěním. Pokud se nenajde tato cesta, tak nezbývá,

než na střechu instalovat záchytný systém. Ten bývá tvořen systémem samostatných kotevních bodů, který však není uživatelsky moc přívětivý, neboť pro uživatele znamená použití dvou úvazů, kdy se uváže k jednomu bodu jedním úvazem, dojde k druhému bodu a uváže se druhým úvazem a pokud bude chtít pokračovat dál, musí se vrátit k prvnímu bodu odvázat a jištěn druhým úvazem pokračovat k třetímu bodu. Proto je uživatelsky komfortnější, pokud kotevní body jsou propojeny vodícím lanem. Jak ukazuje následující obrázek, tak při umístění zatahovacího zachycovače pádu má pracovník možnost jištěného pohybu jak ve směru vedení, tak i v kolmém směru.

Opět je třeba připomenout, že na takovéto střeše zajištěné systémem osobního jištění se bez aktivního jištění nelze pohybovat. Proto je nutné při navrhování zajištění projektovat toto již od místa výstupu.

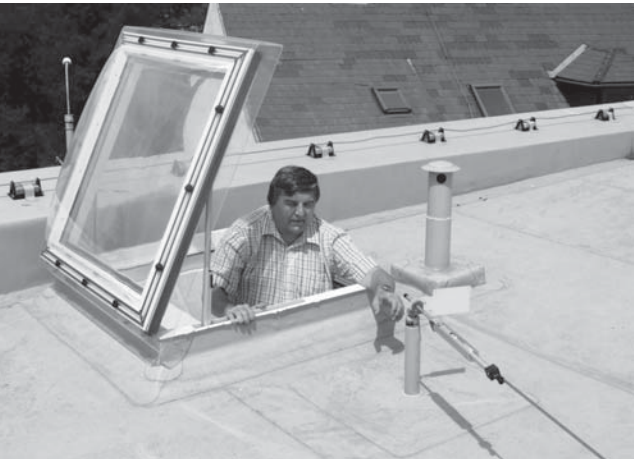

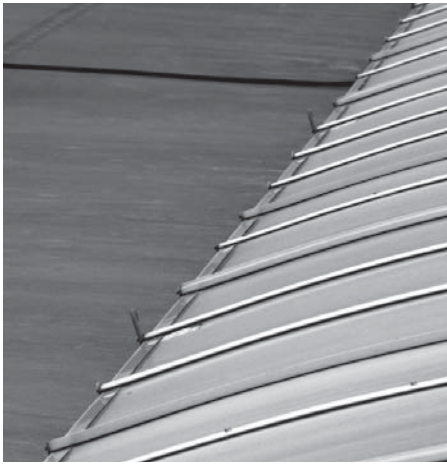

Kotevní body pro osobní jištění při čištění světlíků

3.4 Nedostatky v činnosti koordinátorů BOZP na staveništích ve fázi přípravy stavby

Na závěr této kapitoly si ještě jednou uveďme přehledně problémy související s činností koordinátorů ve fázi přípravy, včetně naznačení cest možných řešení. Základní problém začíná již při jejich určování, kdy **ve více než 30 % jsou v oznámeních o zahájení prací**

uváděny informace, že koordinátoři ve fázi přípravy nebyli určeni. Tam, kde určení byli, se jednalo o určení na poslední chvíli, tzn. v době, kdy již byl vybrán zhotovitel, a měla začít stavba. Možná řešení tohoto problému jsou v legislativní rovině, kdy je potřeba, aby se tato nečinnost zadavatelů staveb se stala správním deliktem podle zákona č. 251/2005 Sb.

V tomto smyslu se připravuje na Ministerstvu práce a sociálních věcí návrh novely zákona o inspekci práce. Dále bude vhodné novelizací zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, upřesnit, kdy by měla činnost koordinátora ve fázi přípravy začít, tzn., že koordinátor ve fázi přípravy by měl být určen již v době, kdy zadavatel stavby zadává projektantovi zpracování projektové dokumentace. Další možností zlepšení stavu pro určování koordinátora, již pro přípravu stavby a hlavně pro jejich činnost, se jeví možnost uvádění určených koordinátorů ve fázi přípravy i realizace ve stavebních povoleních vydávaných stavebními úřady, tak jak se zde uvádí informace o zpracovateli projektové dokumentace, určeném technickém dozoru, zhotoviteli stavby.

Dalším problémem k řešení je otázka znalostí a zkušeností koordinátorů. Zde se legislativně nabízí cesta ve zpřísnění zákonných předpokladů této odborné způsobilosti a tím i požadavků na odborné znalosti těchto koordinátorů a hlavně na praktické dovednosti tyto znalosti z oblasti realizace staveb uplatňovat v praxi. Toho lze dosáhnout legislativní úpravou příslušných ustanovení zákona č 309/2006 Sb. Současně by měl být vytvořen větší tlak orgánů státní správy na držitele akreditace, kteří prostřednictvím odborných zkušebních komisí prověřují znalosti uchazečů o získání odborné způsobilosti. Je potřeba dosáhnout toho, aby držitelé akreditací zajišťovaly pro uchazeče o zkoušku vzdělávání, ve kterém jim budu poskytovat nejen správné informace, ale i vzdělávání v rozsahu odpovídajícímu náročnosti těchto zkoušek. Vzdělávání v rozsahu 1–3 dny nelze považovat za dostatečné pro přípravu na tuto zkoušku.

Základním výstupem činnosti koordinátora ve fázi přípravy je kvalitně zpracovaný plán BOZP.

Z tohoto pohledu zlepšení stavu v této oblasti je možné dosáhnout vydáním právního předpisu, který stanoví **minimální požadavky na obsah tohoto plánu.** Zároveň je potřeba působit na zadavatele staveb, aby automaticky neproplácely plány BOZP, které jsou zpracovány v obecné rovině, neřeší vazby na konkrétní podmínky staveniště a neobsahují zejména konkrétní způsoby řešení, opatření k zajištění bezpečnosti práce při realizaci stavby. Cesta ke zkvalitnění činnosti koordinátora nezbytně povede i přes řešení problému s odměnou za jeho činnost, kterou budou zadavatelé staveb za kvalitní plány koordinátorům platit. Je víc než potřebné, aby v této ceně byly zakalkulovány náklady spojené se získáním osvědčení, s nutností pravidelného vzdělávání, se seznámením s místem staveniště i náklady spojené s konzultacemi se zpracovateli projektové dokumentace. Potom již nebudou muset koordinátoři navyšovat rozsah plánu BOZP nicneříkajícími citacemi předpisů a podobných nevyužívaných informací. Je potřeba hledat i cesty k tomu, aby se zlepšila situace v řešení bezpečnosti práce při údržbě objektů. Tato povinnost je uložena jak projektantům, kteří však nemají v této oblasti potřebné praktické zkušenosti a poznatky, tak i koordinátorům ve fázi přípravy staveb, kteří by své odborné znalosti měli vnést do zpracovávaných projektových dokumentací. Pro zkvalitnění této problematiky by bylo jistě vhodné, kdyby různé zájmové společnosti působící v této oblasti zpracovávaly příklady poznatků z údržby staveb a daly je k dispozici odborné veřejnosti pro jejich aplikaci v praxi.

4. Koordinátoři ve fázi realizace stavby

4.1 Úvod

Koordinátoři ve fázi realizace musí být určeni zadavateli staveb před předáním staveniště zhotoviteli. Ve své podstatě úplně přesně lze tuto dobu specifikovat ve vazbě na ustanovení § 16 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, jako dobu, **minimálně 8 dní před předáním staveniště,** neboť toto je nejzazší doba, kdy může zhotovitel naplnit svoji povinnost vůči koordinátorovi uvedenou v tomto ustanovení.

Určování by se mělo nejčastěji realizovat uzavřením smluvního vztahu mezi zadavatelem stavby a jím vybraným koordinátorem. Mělo by se jednat o smlouvu, jejímž předmětem by měl být odkaz na § 18 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů a na § 8 nařízení vlády č. 591/2006 Sb. (nebo citace s konkretizací, jak např. zadavateli staveb bude jednotlivé povinnosti koordinátor dokladovat a na základě kterých pak bude prováděna fakturace apod.). Setkáváme se často s tím, že určení bývá řešeno uzavřením mandátních (nově příkazních) smluv. V případě určování koordinátora však k takovému to druhu smluv není důvod, protože zadavatel staveb na koordinátora nepřevádí žádné ze svých pravomocí, jako je tomu například v případech technických dozorů stavebníka, který za zadavatele stavby podepisuje faktury, projednává a odsouhlasuje změny projektu, více práce atd.

V některých smlouvách jsme se setkali s tím, že zadavatel stavby rozšířil předmět činnosti koordinátora o další požadavky, které souvisely se zhotoviteli. Například o požadavek, že koordinátor bude kontrolovat vedení docházky u zhotovitelů, požívání alkoholu prováděním příslušných testů u účastníků výstavby, kontrolu školení a různých kvalifikačních průkazů u zhotovitelů, kontrolu zdravotní způsobilosti atd. Takovéto rozšíření bez toho, že by bylo smluvně odsouhlaseno se zhotoviteli, je nepřípustné. **Koordinátor je totiž v pozici, kdy zákon mu nedává pravomoc ukládat zhotovitelům povinnosti nad rámec stanovený těmto zhotovitelům zákonem. Navíc je i problematický důvod, proč jsou takovéto požadavky ze strany zadavatelů vznášeny.** Chtějí snad tímto přebírat na sebe zodpovědnost zákoníkem práce uloženou zaměstnavatelům? Mají koordinátoři dostatek znalostí a informací, aby mohli kvalifikovaně předložené požadované dokumenty zhotovitelů posoudit?

Velkým problémem zjišťovaným při kontrole určení koordinátora je otázka „vysoutěžené ceny“, a to často nejnižší ceny za tuto činnost. Aniž by tato publikace chtěla hledat řešení v této oblasti, tak je nutno konstatovat, že již z výše uvedené ceny je zřejmé, že za tuto cenu není možné plnit povinnosti uložené zákonem koordinátorovi. Například cena ze smlouvy nepokryje ani náklady koordinátora na cestu z místa svého sídla na staveniště a zpět, pokud by ji měl vykonat např. dvakrát za měsíc. To pak vede ke zjištěním, že koordinátora na staveništi nikdo nezná a v okamžiku oznámení kontroly tento koordinátor urychleně vytváří antidatované materiály, kterými chce doložit svoji činnost. Proto se v diskusích i v návrzích samostatných zákonů o koordinátorech (v letech 2002-2005) předpokládala povinnost vedení deníku koordinátora, ve kterém by tento koordinátor chronologicky zaznamenával úkony, které v rámci své odbornosti na konkrétní stavbě resp. stavbách činil (jednoduchý zápis, kdyby u datu bylo napsáno,

že byl kontrolní den s odkazem na samostatný zápis, že byl telefonicky konzultován stavbyvedoucím na způsob řešení zajištění ve výškách, že prováděl kontrolu oplocení staveniště atp.). Častá argumentace kontrolovaných koordinátorů je, že inspektorem OIP požadované naplnění jejich povinností nemohou za nasmlouvané peníze splnit v žádném případě, nemůže být polehčující okolností při stanovení případného postihu nebo důvodem k jeho neudělení. Argumentace koordinátora tipu „investor chtěl, abych jezdil na stavbu 1x za měsíc“ opět nemá žádný pozitivní efekt na posuzování práce koordinátora. Je prostě nutné konstatovat, že pokud není koordinátor schopen naplnit své povinnosti ze zákona na předmětné stavbě, tak ať smlouvu se zadavatelem za nevýhodných podmínek neuzavírá.

Činnost koordinátora ve fázi realizace má odlišný charakter od činnosti koordinátora ve fázi přípravy.

Zatímco v přípravě se jedná spíše o tvůrčí činnost spojenou s konzultacemi s projektantem, hlavním znakem činnosti koordinátora ve fázi realizace je organizační a odborná práce s velkým množstvím zástupců zhotovitelů. To klade zvýšené požadavky na komunikační dovednosti těchto koordinátorů, a proto i v příloze č. 2 k nařízení vlády č. 592/2006 Sb. je požadavek, aby uchazeči o získání odborné způsobilosti koordinátora při zkoušce prokázali **znalost základních nástrojů komunikace.** Koordinátoři jsou vystaveni nutnosti jednání s lidmi a hledání řešení při nejrůznějších protichůdných názorech mezi nimi. To u těchto koordinátorů ale předpokládá, že mají nejen teoretické znalosti z oblasti bezpečnosti práce na staveništi, ale dokáží takovéto znalosti i v praxi aplikovat. Nezřídka se setkáváme s tím, že koordinátoři nedokáží vysvětlit nejrůznější v jimi zpracovaných plánech BOZP uvedené citace z právních předpisů, nedokáží vysvětlit pojmy používané ve svých zápisech (oplocení, ohraničení, ohrazení nebo co je zábradlí, zábrana, jaký je rozdíl mezi školením a seznámením atd.). Velmi často se koordinátoři pasují do role zákonodárců (aniž by si toho byli vědomi) a ukládají zhotovitelům další povinnosti nad rámec povinností, které zhotovitelům ukládá zákon. To pak vede k oprávněným sporům mezi odborně způsobilými osobami v prevenci rizik zhotovitelů a koordinátory, které vedou k dotazům na OIP nebo diskuzních fórech a nevytvářejí potřebnou tvůrčí atmosféru na staveništích. Je potřeba uvést, že v řadě případů koordinátoři ukládající povinnosti zhotovitelům nad rámec zákona neprokázali při kontrole OIP, že si plní své povinnosti zákonem uložené. Velkým problémem zjišťovaným při kontrolách koordinátorů je úroveň výstupů z jejich činnosti. Někteří koordinátoři se neumí vyjádřit jinak než zákon (…místo kotvení musí být dostatečně únosné, zaměstnanci musí být zajištěni a zaměstnavatel zajistí…) jiní zase své myšlenky uvádí heslovitě bez souvislostí nebo přímo se jedná o nesmyslná konstatování (místo úvazu bude zhotovitel, kontrola-nezajištěná jáma,lešení-viz.foto atp.).

Ukázka textu závady z kontrolního protokolu dokumentující výše uvedené:

…. Dle sdělení koordinátora jsou závady z kontrol zapsány v části 5. zápisů z KD BOZP. Ze znění jednotlivých zápisů však není zřejmé, zda se vůbec jedná o nedostatek, na který bylo prokazatelně upozorněno.(např.bod č. 5.11.v zápisech z KD č.02, 03, 04,05 má identický text začínající „KBOZP žádá ing. Vopičku o účast ...“ s termínem odstranění - ihned)“.

Pokud již obsah směřuje k problematice BOZP, tak není specifikován nositel porušení např. v zápisech 02-05 bod 5.2. je identický text „ZAJIŠTĚNÍ VÝKOPŮ,JAM zhotovitel požádán o pravidelnou kontrolu a zajištění všech výkopů- -ohraničení zábradlí, výstražnou páskou- “ s uvedením textu **„Nezajištěno V CELÉM ROZSAHU STAVENIŠTĚ“.** V zápise z kontroly stavby ze dne xxxxxxx kromě závad technického charakteru je např. závada „1.3. Koordinace prací,zajištění všech jam, výkopků, v hale „C“ bazénu-zhotovitel zajistí ihned-ohraničení okolo bazénu, práce na lešení. Stávající nevyhovující, zhotovitel ihned“ …..

4.2 Legislativní požadavky na činnost koordinátorů BOZP na staveništích ve fázi realizace stavby

Povinnosti koordinátora ve fázi realizace stavby jsou uvedeny v ustanovení § 18 odst. 2 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o následující ustanovení.

Koordinátor je při realizaci stavby povinen

a) bez zbytečného odkladu

1. informovat všechny dotčené zhotovitele na stavbě o bezpečnostních a zdravotních rizicích, která vznikla na staveništi během postupu prací.

Uvedený požadavek je ze strany koordinátorů velmi často opomíjen. V ustanovení je potřeba zdůraznit, že povinnost je uložena koordinátorovi a ten není oprávněn tuto povinnost přenášet na generálního zhotovitele apod. **Dále z uvedené povinnosti musí koordinátor informovat všechny dotčené zhotovitele,** což nelze naplnit tím, že informace se poskytne pouze vybraným zhotovitelům, kteří například chodí na kontrolní dny a ostatní zhotovitelé na staveništi informaci od koordinátora neobdrží. A poslední bod, na který je potřeba upozornit a ve většině zjištění při kontrolách se to ukazuje jako nedostatek, je požadavek, že informace má být o rizicích vzniklých s postupem výstavby. Nelze za vyhovující považovat proto obecné informace universálního charakteru sdělující, že při zemních pracích jsou rizika…, při práci se stroji jsou rizika…., při práci ve výšce jsou rizika…a to vše bez ohledu na to, že **uvedená rizika se v příslušné době již na staveništi nevyskytují, neboť uvedené práce jsou již dokončeny. Blíže pak v samostatné kapitole.**

2. upozornit zhotovitele stavby na nedostatky v uplatňování požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví při práci zjištěné na pracovišti převzatém zhotovitelem stavby a vyžadovat zjednání nápravy; k tomu je oprávněn navrhovat přiměřená opatření.

Druhý zákonný požadavek stanoví povinnost koordinátorovi provádět na staveništi kontroly zaměřené na dodržování požadavků na bezpečnost práce. Zásadně by se mělo jednat o nedostatky zjistitelné fyzicky, nikoliv o kontrolu postavenou na dokla-

dech, jako jsou doklady o revizích elektrických zařízení, doklady o zkouškách tlakových nádob, doklady o kvalifikaci obsluh strojů atp. Takovouto kontrolu si musí zajišťovat zaměstnavatel sám prostřednictvím svých vedoucích zaměstnanců nebo odborně způsobilých osob. Téměř identicky je požadavek na kontrolu formulován i v ustanovení nařízení vlády č. 591/2006 Sb. v § 8 odst.1 písm. d). Významným znakem požadavku, který bývá často opomíjen, je skutečnost, že upozornění musí směřovat ke zhotoviteli, který převzal pracoviště. Častá praxe bývá ze strany koordinátorů taková, že se stavbyvedoucím projdou staveniště a koordinátor pak požaduje odstranění zjištěných nedostatků u tzv. generálního zhotovitele, místo konkrétního nositele porušení. Zákon koordinátorovi dává oprávnění, aby navrhl přiměřená opatření k odstranění zjištěného nedostatku u každého zhotovitele na dané stavbě. Podrobněji o kontrolách v samostatné části.

3. oznámit zadavateli stavby případy podle bodu 2, nebyla-li zhotovitelem stavby neprodleně přijata přiměřená opatření ke zjednání nápravy,

I tato konkrétní zákonná povinnost přináší v praxi problémy a chybné postupy ze strany koordinátorů. Často se zjišťuje, že v každém zápise z kontrolních dnů se opakovaně uvádí, že nedostatek nebyl zhotovitelem odstraněn a trvá. Zjistí-li se takováto skutečnost a není-li koordinátor schopen dokladovat prokazatelné informování zadavatele stavby, dopouští se správního deliktu s možností sankce až 300 000 Kč. Proč k tomu dochází má několik příčin. Jednou z nich je skutečnost, že závada ve své podstatě není závadou z oblasti fyzické bezpečnosti práce. Jako příklad lze uvést závadu, že zhotovitel nepředal rizika…že se nezúčastňuje kontrolních dnů…že nepředložil technologické postupy ke schválení… Dalším důvod, proč dochází k porušení povinnosti ze strany koordinátora, je dán **způsobem komunikace se zadavatelem stavby,** který doporučujeme řešit ve smlouvě určující koordinátora. Koordinátoři uvádějí, že zadavatel je o jejich zjištěních informován, protože zadavateli stavby k faktuře přikládají zápisy z kontrolních dnů nebo mu je zasílají na vědomí elektronickou poštou. Někteří volí k zadokumentování nedostatků formu zápisu do stavebního deníku a uvádějí, že se s obsahem těchto zápisů může seznámit zadavatel stavby nebo že jeho zástupce technický dozor stavebníka se s tím seznamuje při provádění zápisů do tohoto deníku. Vzhledem k tomu, že je zadavatel stavby povinen v rámci součinnosti s koordinátorem zajistit nápravu, je víc než nutné, aby oznámení zaslané zadavateli stavby obsahovalo dostatečné podklady pro jeho následný postup. Takovéto oznámení by mělo obsahovat informaci, kdy došlo ke zjištění nedostatku, podrobný popis nedostatku nejlépe s uvedením porušení (rozpor se zákonem či nařízením vlády s uvedením konkrétního paragrafu, rozpor s požadavkem plánu BOZP s uvedeným konkrétním bodem atd.), který zhotovitel je nositelem porušení (včetně informace o převzetí pracoviště), jaké bylo požadováno opatření a v jakém termínu a co bylo zjištěno při kontrole odstranění nedostatku (datum provedení kontroly, popis stavu včetně případné fotodokumentace).

b) provádět další činnosti stanovené prováděcím právním předpisem.

Uvedené ustanovení ukládá koordinátorovi povinnost provádět i další činnosti, které jsou uvedeny v § 8 nařízení vlády č. 591/2006 Sb. Jednou z hlavních činností je činnost spočívající v naplnění vlastní podstaty zřízení koordinátora, kterou je koordi-

nace opatření k zajištění bezpečnosti práce mezi jednotlivými zhotoviteli. **Co ukládá koordinátorovi toto ustanovení nařízení vlády č. 591/2006 Sb.?**

Koordinátor během realizace stavby podle § 8 dost. 1:

a) koordinuje spolupráci zhotovitelů nebo osob jimi pověřených při přijímání opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci se zřetelem na povahu stavby a na všeobecné zásady prevence rizik a činnosti prováděné na staveništi současně popřípadě v těsné návaznosti, s cílem chránit zdraví fyzických osob, zabraňovat pracovním úrazům a předcházet vzniku nemocí z povolání.

V tomto ustanovení se reaguje na stejný problém, jako bylo již uvedeno v části týkající se zpracování plánu BOZP. Jde o to, že jak plán BOZP, tak i následně činnost koordinátora ve fázi realizace stavby musí obsahovat taková opatření k zajištění bezpečnosti práce, aby tato opatření nesloužila pouze jednomu zhotoviteli, ale všem, kteří budou při své činnosti provádět své práce na staveništi. Uvedeme-li si toto na příkladu realizace výrobní haly, tak smyslem činnosti koordinátora je, aby již od montáže ocelové konstrukce přemýšlel a následně navrhoval bezpečnostní opatření, která po ukončení montáže budou sloužit i pro dodavatele tepelné izolace na střeše haly, pro dodavatele hydroizolace, světlíků a samozřejmě i pro dodavatele záchytných systému budovaných pro provádění údržby střechy a zařízení zde umístěných včetně mytí světlíků z venku. Zkušenosti z praxe ukazují, že tento požadavek je mnohdy „nad síly“ koordinátorů. Mnohdy se odkazují na to, že přece právní předpisy ukládají povinnost řešení takovýchto bezpečnostních opatření zhotovitelům, tak proč by to měli řešit oni. V zásadě proto, že právní předpisy předpokládají, že řešenou činnost bude realizovat jeden zhotovitel (a u toho se dá předpokládat, že si například po částečném dokončení nějakých prací nedemontuje ochranné zábradlí, pokud bude vědět, že v nějakém čase bude v pracích na konstrukci pokračovat), zatímco základní podmínkou pro určení koordinátora je skutečnost, že stavba bude realizována více zhotoviteli (a v tomto případě pak první zhotovitel, který si v našem případě vybudoval k zajištění bezpečnosti ochranné zábradlí, nemá po skončení své činnosti důvod toto zábradlí na stavbě ponechat pro další zhotovitele, když svoji práci již ukončil) a je potřeba opatření k zajištění bezpečnosti práce mezi nimi koordinovat (v daném případě zajistit, aby instalované zábradlí na staveništi bylo ponecháno i pro další budoucí zhotovitele). Často se při kontrolách koordinátorů setkáváme s tím, že při položení dotazu, jak dále bude řešena bezpečnost při následujících činnostech na pracovišti, s odpovědí, že koordinátoři toto nemohou vědět, protože ještě není vybraný zhotovitel, který bude tyto práce realizovat anebo, že ještě nedostali od vybraného zhotovitele jeho technologické postupy apod. Takovou odpověď nelze vyhodnotit jinak, než že tento koordinátor nenaplňuje zákonné ustanovení o činnosti koordinátora.

b) dává podněty a na vyžádání zhotovitele doporučuje technická řešení nebo opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci pro stanovení pracovních nebo technologických postupů a plánování bezpečného provádění prací, které se s ohledem na věcné a časové vazby při realizaci stavby uskuteční současně nebo na sebe budou bezprostředně navazovat

Toto ustanovení svým způsobem stanoví postavení koordinátora na staveništi. Velmi

často se stává, že si však koordinátoři svoji roli neuvědomují a místo, aby vystupovali na staveništi jako pomocníci zhotovitelů, ukládají nad rámec svých pravomocí úkoly těmto zhotovitelům. Je to hlavně požadavek, aby zhotovitelé vypracovali postupy, aby tyto postupy upravili, stanoví jim osnovy, jak mají postupy vypadat a co řešit. Role koordinátora by však měla být aktivní a on by měl být tím, kdo navrhuje řešení problému a ne pasivně čekat, co kdo vymyslí a předá mu. Ustanovení totiž vnímá koordinátora jako poradce, a pokud je koordinátor požádán, tak by měl doporučit zhotoviteli možnosti řešení opatření k zajištění bezpečnosti práce. Protože toto řešení by měl v ideálním případě stanovit plán BOZP na staveništi, bude se jednat o případy, kdy některé detaily v plánu nebyly řešeny nebo pokud došlo k úpravě plánu BOZP a tato úprava vedla ke změnám, které zhotovitel nepředpokládal a dostal se do situace, kdy neumí nalézt řešení.

c) spolupracuje při stanovení času potřebného k bezpečnému provádění jednotlivých prací nebo činností

Tento bod má praktickou vazbu na harmonogramy výstavby. Zatímco požadavek na časové vazby při zpracování plánu BOZP by měl stanovit podmínky pro řešení bezpečnosti práce ve vazbě na další činnosti (například při odstraňování dočasného zábradlí a montáži trvalého zábradlí na schodišti bude vyloučen pohyb osob po schodišti, a proto nelze po dobu demontáže a montáže schodišťového zábradlí plánovat v objektu další práce, pro jejichž realizaci je nutno používat schodiště). Z harmonogramu výstavby se koordinátor dostává k informacím, jak zhotovitel plánuje práce a nástupy jednotlivých podzhotovitelů a toto posuzuje z pohledu zajišťování opatření bezpečnosti práce tak, že je pro podzhotovitele připravena tzv. stavební připravenost. To vše je vázáno na délku realizace jednotlivých činností a prakticky by měl koordinátor toto diskutovat se stavbyvedoucím na stavbě.

d) sleduje provádění prací na staveništi se zaměřením na zjišťování, zda jsou dodržovány požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví při práci, upozorňuje na zjištěné nedostatky a požaduje bez zbytečného odkladu zjednání nápravy.

Toto ustanovení, na rozdíl od předchozích, je u mnoha koordinátorů jejich jedinou činností. Často se pasují do role „bezpečáků“ zaměstnavatelů anebo dokonce inspektorů SÚIP. Co ustanovení uvádí a na co je potřeba upozornit? Jednak je zde uvedeno, že sledují prováděné práce. Tím je jasně naznačeno, že zjišťované nedostatky by měly vycházet ze sledování činností zhotovitelů a neměly by být „papírového“ charakteru (revize, školení, nedostatky v technologických postupech, organizační nedostatky apod.). Pokud je nějaký nedostatek zjištěn, musí koordinátor na něj upozornit. Upozornění by mělo být prokazatelné, tzn. písemné a mělo by obsahovat požadavek na zjednání nápravy. Prakticky by zde měl být vysloven požadavek, co konkrétně koordinátor požaduje a do kdy očekává zjednání nápravy. Toto má pak přímou vazbu na požadavek odst. 2 písm. c), kdy se k uvedené písemné formě navíc ukládá požadavek na písemný záznam o tom, zda a jak byl nedostatek odstraněn. Častým dotazem koordinátorů je, zda mohou zakázat na stavbě při porušení bezpečnostních předpisů práci. Zákon jim toto neumožňuje. Přitom řešení je jednoduché. Když například koordinátor zjistí, že zaměstnanci ve výšce nepoužívají prostředky osobního jištění, může místo zákazu požadovat okamžité odstranění nedostatků.

e) kontroluje zabezpečení obvodu staveniště, včetně vstupu a vjezdu na staveniště s cílem zamezit vstup nepovolaným fyzickým osobám.

Ustanovení specifikuje jednu z konkrétních kontrolních povinností koordinátora. Důvodem je skutečnost, že zajištění staveniště proti vstupu nepovolaných osob má velký význam pro celkovou bezpečnost tam, kde se stavby realizují. Není asi horších šetření, než šetření závažných a smrtelných úrazů dětí, které si šly hrát na volně přístupné staveniště. Má-li koordinátor správně naplňovat svoji povinnost, musí se především orientovat v legislativním prostředí. To mu dává dvě možnosti. Buď zajištění staveniště posoudí s ohledem na požadavky přílohy č. 1 k nařízení vlády č. 591/2006 Sb. anebo s požadavky uvedenými v plánu BOZP. Často se při kontrolách koordinátorů setkáváme s tím, že zjevné nesmysly v plánech BOZP automaticky nepovažují za problém a pokud je na ně vznesen dotaz, např. proč na staveništi není umístěna příkazová značka stanovící omezenou rychlost, ptají se, kde by měla být umístěna, když na staveništi nejsou žádné staveništní komunikace… Že tento dotaz vycházel z jejich plánu BOZP, podle kterého koordinátor provádí kontrolu, jim však nedochází. Takováto zjištění a jim podobná pak vedou ke konstatování, že koordinátor si neplní svoji zákonnou povinnost.

f) spolupracuje se zástupci zaměstnanců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a s příslušnými odborovými organizacemi14), popřípadě s fyzickou osobou provádějící technický dozor stavebníka.

Mezi jednu z oblastí činnosti odborových organizací patří i zájem o problematiku bezpečnosti práce. Proto se zde uvádí možnost spolupráce koordinátora s odborovou organizací případně se zástupci zaměstnanců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Prakticky však nejsou poznatky o takovéto spolupráci v praxi. Jiná již je situace v případě spolupráce s osobou provádějící technický dozor stavebníka. Tato spolupráce přináší zejména koordinátorovi pozitivní efekty pro jeho činnost, neboť představitelé technických dozorů stavebníka si na stavbách vybudovali náležité postavení a respekt a mohou podpořit koordinátora při jeho práci. Vzájemná spolupráce je často spojena s koordinací termínů kontrolních dnů, kdy se osvědčuje, když kontrolní den investora probíhá po nebo před kontrolním dnem koordinátora.

g) zúčastňuje se kontrolní prohlídky stavby, k níž byl přizván stavebním úřadem podle zvláštního právního předpisu.

I tato možnost nebývá v praxi často využívána. Jednak kontrolní prohlídky ze strany stavebních úřadů nebývají na stavbách časté. Jiným problémem, proč koordinátoři nejsou na kontrolní prohlídky zváni, je absence informací o určeném koordinátorovi na staveništi. Pokud stavební úřady tuto informaci nemají, nelze ani počítat s tím, že by při oznamování prohlídky mohli koordinátora pozvat. Vesměs by to bylo možné realizovat pouze přes zadavatele stavby s tím, že budou předpokládat, že koordinátor byl určen. Zlepšení by jistě přineslo, kdyby bylo povinností do stavebního povolení uvádět jména zadavatelem určených koordinátorů. Pak by o nich úředníci stavebních úřadů věděli a mohli by je na kontrolní prohlídky stavby zvát.

Koordinátor během realizace stavby dále podle § 8 dost. 2 nařízení vlády č. 591/2006 Sb.

a) navrhuje termíny kontrolních dnů k dodržování plánu za účasti zhotovitelů nebo osob jimi pověřených a organizuje jejich konání.

Velmi důležitým aspektem činnosti koordinátora jsou kontrolní dny, které koordinátor organizuje. I když ustanovení uvádí, že se kontrolní dny konají za účelem dodržování plánu BOZP, jejich **důvodem k organizování je hlavně cesta k naplnění dalších povinností koordinátora, jak výše uvedeno.** Z uvedeného ustanovení je třeba upozornit na dva aspekty, které se v praxi nedodržují. Jedná se o povinnost navrhovat termíny kontrolních dnů. Zde je koordinátorům dána volnost, aby sám zvážil podmínky na staveništi a podle toho operativně svolával kontrolní dny. V procesu výstavby jsou různé etapy, na které je potřeba pružně reagovat. Po rozběhu stavby může například nastat dlouhé období, kdy na staveništi bude realizovat práci jeden zhotovitel a bude se jednat z hlediska řešení problematiky o opakované činnosti (např. při zdění vícepodlažní budovy bude zajištění bezpečnosti práce stejné v prvním podlaží stejně jako ve druhém, třetím atd.). Bude zde období, kdy stavba bude zastavena z důvodu klimatických podmínek (zimní období). A většinou na závěr bývá finišování s dokončením stavby a na staveništi se vyskytuje velký počet subdodavatelů realizujících vybavení stavebních objektů různými řemesly (elektro instalace, topení, vzduchotechnika, zabezpečovací technika, obklady a dlažby, malování a nátěry, montáž nábytku, rozvody a kompletizace vody a odpadů atd.). I když se většinou jedná o práce, které na společná pracoviště nevnášejí rizika, jako je tomu při pracích HSV (práce ve výškách, zemní práce, doprava materiálů,…), jedná se o koncentraci velkého množství pracovníků na relativně malém prostoru, kdy pak je častější přítomnost koordinátora na staveništi nutná.

Jak má koordinátor stanovovat termíny kontrolních dnů? Jak se o těchto termínech dozvědí všichni zhotovitelé na staveništi, kteří zde realizují nebo budou realizovat své práce? Odpověď je odvislá od naplnění požadavku uvedeného v § 16 písm.b) zákona č. 309/2006 Sb., který uvádí:

Zhotovitel stavby je povinen

e) ***nejpozději do 8 dnů před zahájením prací na staveništi doložit, že informoval koordinátora o rizicích vznikajících při pracovních nebo technologických postupech, které zvolil.*** Z uvedeného ustanovení má každý zhotovitel volně řečeno povinnost spojit se s koordinátorem nejpozději 8 dní před zahájením prací. Aby věděl, kdo je tím koordinátorem, musí si své povinnosti nejdříve splnit zadavatel stavby, jehož povinnost je uložena v ustanovení § 14 odst. 4 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů ***(zadavatel je povinen…zavázat všechny zhotovitele stavby, popřípadě jiné osoby k součinnosti s koordinátorem po celou dobu přípravy a realizace stavby).*** Pokud se dále podíváme na řešené ustanovení, tak se zde říká, že by zhotovitel měl informovat (nikoliv předat, jak velmi často požadují koordinátoři po zhotovitelích) o tom, co bude na stavbě provádět a jak bude řešit při své činnosti bezpečnost práce (rizika vznikající při zvolených pracovních nebo technologických postupech). Opět za významné nepochopení uvedeného ustanovení je

praxe, kdy koordinátoři a následně i zhotovitelé z ustanovení zákona vyvozují, že se musí předávat rizika. A tak po stavbách putují stovky papírů s registry rizik s obecnými ustanoveními o jejich odstranění, s riziky, která nemají vůbec vazbu na prováděné práce atd. Opětovně je zde potřeba zdůraznit, že koordinátor nemá právo po zhotovitelích vyžadovat a ukládat povinnosti nad rámec zákona!

Jak tedy má být naplněno toto ustanovení ze strany zhotovitele? Jsou tři možnosti. První je poskytnutí informace koordinátorovi, že já jako zhotovitel budu na stavbě realizovat konkrétní činnost, která je popsána v plánu BOZP, protože základem plánu BOZP jsou právě pracovní postupy. O této informaci poskytutné zhotovitelem koordinátorovi, vydá koordinátor potvrzení, které následně požadují při kontrole zhotovitele kontrolní pracovníci OIP. Druhou možností s vazbou na třetí je případ, kdy zhotovitel hodlá realizovat svoji činnost odlišně od plánu BOZP. V tomto případě předloží svůj pracovní postup, se kterým má koordinátor možnost 8 dní se seznámit, a nejlépe na kontrolním dnu koordinátora jej projednat s ostatními zhotoviteli. A zde se liší druhá možnost od třetí. Výstupem totiž bude varianta, že předložený postup bude odsouhlasen v celém rozsahu a koordinátor jej zapracuje jako aktualizaci plánu BOZP. Jiným výstupem bude případ, kdy z důvodu následných činností nebude koordinátor s předloženým postupem souhlasit a bude požadovat dodržení postupu uvedeného v plánu BOZP, což by měl zhotovitel respektovat, neboť plán BOZP by měl být dokumentem, který je přikládán zhotovitelům spolu s projektovou dokumentací ke stanovení ceny za provedené práce. Jako příklad lze uvést například změnu ze strany zhotovitele, který pro své práce má dle plánu BOZP použít lešení, ale zhotovitel bude chtít změnu postupu takovou, že práce provede za použití osobního jištění. Koordinátor tuto změnu odmítne s ohledem jednak na požadavek nařízení vlády č. 362/2005 Sb., kdy má být přednostně používáno kolektivní jištění a zároveň toto odmítne i z důvodu, že postavené lešení bude sloužit i pro další pracovní činnosti z titulu ochranné, záchytné nebo pracovní konstrukce. (v uvedeném příkladu je skrytě schována snaha, jak zvýšit svůj zisk na úkor zajištění bezpečnosti práce). Opět je potřeba, aby zhotovitel obdržel od koordinátora potvrzení o předání postupu. Třetí variantou řešení je výstup, kdy se zhotoviteli vyhoví částečně. Jako příklad lze uvést například situaci, kdy plán BOZP bude při provádění zemních prací předpokládat zajištění proti pádu do výkopu pomocí zábradlí (pevná konstrukce na hraně výkopu splňující normové požadavky) a zhotovitel bude požadovat změnu na zajištění výkopu pomocí zábrany (umísťuje se minimálně 1,5 metru od hrany výkopu, konstrukčně popsána v příloze k NV 591/2006 Sb.). Podle podmínek na staveništi se zjistí, že zajištění pomocí zábrany bude možné v části výkopu, zatímco v jiné části možné nebude, protože zábrana by zasáhla do pracovního prostoru jiných zhotovitelů, vedla by blíže než 1,5 m od hrany komunikace a též i z důvodu, že při realizaci navazujících činností (doprava betonu, pažení, potrubí, bednění, výztuže do výkopu) bude nutno, aby byli zaměstnanci zajištěni proti pádu do výkopu hlubšího více jak 1,5 metru v souladu s požadavky nařízení vlády č. 362/2005 Sb. Výstupem tohoto příkladu je pak popsání tohoto řešení (vytvoření postupu) koordinátorem s tím, že tento postup opět bude aktualizací plánu BOZP.

Po krátké odbočce se vraťme zpět k položeným otázkám, jak stanovit termíny konání kontrolních dnů a toto sdělit zhotovitelům. Koordinátor by svého kontaktu se zhotovitelem měl využít k navázání kontaktů, domluvení se na způsobu komunikace a oznámit zhotoviteli i místo, termín a čas konání kontrolních dnů koordinátora.

Jaké informace by si měl koordinátor zjistit?

Takovými základními informacemi by měly být:

- identifikace zhotovitele (obchodní jméno, IČ, adresa sídla)
- jméno vedoucího zaměstnance, který je za prováděné práce zodpovědný, resp. bude tyto práce řídit, telefonní a emailový kontakt případně jiný druh spojení
- informace o předpokládaném počtu zaměstnanců a spolupracujících OSVČ případně dalších subdodavatelů, kteří budou na práce zhotovitele navazovat apod. (samozřejmě tito subdodavatelé budou muset splnit požadavek na „kontaktování" koordinátora)
- informace o pracovních postupech (viz. výše)
- informace o převzetí pracoviště a jeho specifikace (zda pracoviště je vymezeno podle činnosti – např. provedení elektro rozvodů na SO č. xx, nebo podle konkrétních míst -např. střecha SO xx)
- předpokládaný termín zahájení prací a ukončení prací
- adresa na zasílání zápisů z kontrolních dnů
- objednavatel prací-jeho identifikace obchodním jménem, IČ apod., případně jeho zástupce zajišťující kontakt se zhotovitelem včetně telefonického spojení apod.

Pokud si koordinátor na základě uvedených informací vytvoří tiskopis s názvem např. evidenční list zhotovitele, doplní jej o následující informace, může tento tiskopis (v kopii předaný zhotoviteli na stavbě) sloužit i jako požadovaný doklad o informování koordinátora.

Doplňujícími údaji by měly být:

- název koordinátora BOZP (obchodní jméno, adresa, IČ)
- jméno a identifikační údaje koordinátora včetně spojení (jméno a příjmení, telefon, email atd.)
- datum, místo, čas, způsob oznamování termínů kontrolních dnů koordinátora
- informace o způsobu upozorňování na zjištěné nedostatky (bude realizováno při kontrolních dnech, budou samostatné zápisy zasílané na konkrétní adresu apod.)

Bližší informace o organizování kontrolních dnů koordinátora jsou uvedeny v následující kapitole

Koordinátor sleduje, zda zhotovitelé dodržují plán a projednává s nimi přijetí opatření a termíny k nápravě zjištěných nedostatků. Povinnost, která vesměs není ze stran koordinátorů realizována. Důvod je přitom zjevný. Plány BOZP jsou zpracovány tak, že neřeší konkrétní realizaci bezpečnostních opatření na staveništi, tzn. neobsahují postupy, a proto jsou nekontrolovatelné. V těchto případech pak nezbývá koordinátorovi při realizaci stavby vytvářet pracovní postupy řešící bezpečnost práce při jednotlivých činnostech ve spolupráci se zhotoviteli, jak zhotovitelům ukládá zákon č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů v § 16 písm. b), které uvádí:

Zhotovitel stavby je povinen

Poskytovat koordinátorovi součinnost potřebnou pro plnění jeho úkolů po celou dobu svého zapojení do přípravy a realizace stavby, zejména mu včas předávat informace a podklady potřebné pro zhotovení plánu a jeho změny, brát v úvahu podněty a pokyny koordinátora, zúčastňovat se zpracování plánu.

Koordinátoři v rozporu s uvedenými povinnostmi zhotovitelů tyto povinnosti protiprávně rozšiřují a po zhotovitelích požadují, aby jim předávali své postupy, a tím vlastně pasují zhotovitele do role zpracovatelů plánu BOZP na staveništi. Kromě právních aspektů je potřeba konstatovat, že za zpracování plánu i za jeho aktualizaci jsou placeni koordinátoři zadavatelem stavby a nikoliv zhotovitelé a byli by jistě koordinátoři, kteří opakovaně vyžadují po zhotovitelích postupy, překvapeni, kdyby tito zhotovitelé jim spolu s postupy poslali fakturu za požadovanou službu.

Pro naplnění uvedené povinnosti se tak mnohdy bude jednat nikoliv o kontrolu nedokonale zpracovaného plánu, ale o kontrolu aktualizací plánu BOZP, na kterých se koordinátor dohodl se zhotoviteli a například formou popisu pracovního postupu v zápisech z kontrolních dnů koordinátora plán aktualizoval. Projednávání nedostatků z dodržování plánem stanovených postupů, uvedení požadovaných opatření a termínů splnění je většinou bodem, který by měl být řešen na kontrolních dnech koordinátora.

Provádí zápisy o zjištěných nedostatcích v bezpečnosti a ochraně zdraví při práci na staveništi, na něž prokazatelně upozornil zhotovitele, a dále zapisuje údaje o tom, zda a jakým způsobem byly tyto nedostatky odstraněny.

Při své činnosti má koordinátor zákonem stanovené povinnosti, které jsme podrobně probrali. Zákon obecně není právním předpisem, který by kromě požadavků, měl stanovit způsoby řešení těchto požadavků. Proto je na samotném koordinátorovi, jak bude v případě kontroly schopen naplnění své povinnosti prokázat. Jiná situace je v případě jeho kontrolní činnosti, kdy mu ustanovení platného právního předpisu přímo ukládá provádět zápisy a tím písemnou formou dokladovat svoji činnost. Velmi častou chybou koordinátorů je, že při svém naplnění uvedené povinnosti důsledně nenaplňují uvedený text. Ten požaduje, aby byly dodrženy následující zásady kontroly a zápisu:

- upozornění musí směřovat k tomu, kdo se dopustil jeho porušení (nedostatku)
- upozornění musí být prokazatelné
- formulace nedostatku musí být napsána tak, aby z ní bylo zřejmé, co je předmětem nedostatku (specifikace místa zjištění), v rozporu s kterým předpisem je tento nedostatek (např. NV, plánem BOZP, bodem x části Postup staveniště)
- požadavek na odstranění nedostatku stanovením termínu a je v pravomoci koordinátora i stanovení způsobu odstranění
- zápis o tom, zda a jak byl nedostatek odstraněn (odstraněn nebyl nebo částečně, odstraněn byl provedením instalace…apod. a nedostatek zanikl postupem výstavby).

Z uvedených zásad je zřejmé, že k vedení dokumentace, týkající se upozorňování na nedostatky zhotovitelů není vhodné používání formy zápisů do stavebních deníků, přesto, že je to koordinátorům právním předpisem (stavební zákon) umožněno a řadou zástupců různých akreditovaných organizací nebo sdružení doporučováno.

4.3 Seznamování se s postupy na staveništích a s riziky, která z toho vyplývají (kontrolní dny koordinátora)

Co se týče organizování kontrolních dnů koordinátora, lze tuto problematiku popsat třemi možnými řešeními odvíjejícími se od velikosti stavby a počtu zhotovitelů na staveništi. Tato řešení nemají jednoznačné hranice a je výhradně na koordinátorovi, aby zvážil, jak naplní a bude schopen dokladovat naplnění svých zákonných povinností.

4.3.1 Stavby s malým počtem zhotovitelů, krátká doba realizace

U takových staveb převažují práce a činnosti jednoho zhotovitele. Koordinátor ve své podstatě nemá příliš co koordinovat, neboť nejsou další zhotovitelé. Přesto by koordinátor měl znát postupy řešení opatření k zajištění bezpečnosti práce i u tohoto jednoho zhotovitele (tyto postupy jsou v plánu BOZP, případně je nutno postupovat dle dříve uvedeného a formou aktualizace plánu je zaznamenat do zápisu z kontrolních dnů koordinátora). Obecně lze uvést, že koordinátor při kontrole musí umět zodpovědět otázky typu: Jak bylo provedeno zajištění bezpečnosti při provádění ….? Kde je toto uvedeno? Co se týče povinnosti koordinátora v oblasti seznamování s riziky s postupem výstavby, tak zde je opět jeho role méně významná. To však neznamená, že se zástupcem zhotovitele tuto oblast nebude vůbec řešit. Je potřeba si uvědomit, že i na této stavbě vznikají s postupem výstavby nová rizika a, i když jsou pouze od jednoho zhotovitele, působí tato rizika na další osoby, vstupující na staveniště - minimálně na koordinátora samotného (např. pokud půjde provádět kontrolu provádění prací na střeše, musí vědět, jaký systém osobního zajištění zhotovitel zvolil, aby se mohl předem jím vybavit a zároveň musí znát i místo úvazu, aby se ve výšce zajistil), ale je zde i stavební dozor, zadavatel, projektant…Navíc musí být koordinátor připraven i na okamžik, kdy mu bude oznámen nástup dalšího zhotovitele, aby mohl správně vyhodnotit rizika a tohoto zhotovitele s nimi seznámit.

Hlavní náplní práce koordinátora na těchto stavbách zůstává kontrolní činnost. Její zásady a provádění je uvedeno v následující části. I když je na stavbě jeden zhotovitel případně malý počet zhotovitelů, nesnímá tento fakt z koordinátora povinnost organizovat kontrolní dny.

V praxi se však bude jednat spíše o setkání jednoho či několika zástupců zhotovitelů, kde se proberou potřebné otázky stavby, provede se její prohlídka a koordinátor si při ní provede i kontrolní činnost. V každém případě i z takovéhoto kontrolního dne se doporučuje provést zápis, který mimo jiné bude i dokladem a výkazem o činnosti koordinátora. I když již bylo uvedeno, že není vhodné psát zápisy z kontrolních dnů koordinátora případně zápisy o kontrolách koordinátora do stavebního deníku, neboť se jedná o nepřehledné řešení, přesto praxe ukazuje, že koordinátoři tento postup často volí. Pokud má koordinátor doložit při kontrole takovéto doklady, znamená to nutnost nepohodlného listování jednotlivými stavebními deníky a i jejich kopírování většinou na takovýchto stavbách nelze provést z důvodu absence potřebné kopírovací techniky. Navíc, v případě psaní závad do stavebního deníku, mohou tyto závady být směřovány pouze k tomu, kdo stavební deník vede. U ostatních zhotovitelů na staveništi musí koordinátor najít jinou formu prokazatelného sdělení nedostatku. I když řešením může být podepsání příslušného záznamu ve stavebním deníku dotčenými podzhotoviteli, zůstává problém v tom, že tito podzhotovitelé nemají

v ruce žádný doklad o tom, co je na nich požadováno, v jakém termínu mají nedostatek odstranit apod. A jak to na stavbách tohoto typu chodí, nebývá ani stavební deník trvale na stavbě, případně zde bývá pouze aktuálně vedený výtisk a starší deníky jsou již uloženy mimo staveniště a koordinátor k nim nemá neomezený přístup. A pak se mu snadno může stát, že neprovede následnou kontrolu nedostatku uvedeného v deníku, který v době jeho následné přítomnosti již na staveništi nebude. A proto MPSV v návrhu nobely zákona navrhuje, aby koordinátor měl povinnost psát stručné záznamy o výkonu své činnosti v elektronické či listinné podobě. Z hlediska časového nastavení je výhodné koordinovat kontrolní den koordinátora s termíny konání kontrolních dnů zadavatele stavby. Častým nedostatkem však při spojení obou dnů bývá, že z kontrolních dnů je pouze jeden zápis a to zápis zadavatele (investora) resp. jeho technického dozoru. I když se v těchto zápisech objevují body, např. Koordinátor upozornil na nutnost dodržování bezpečnosti práce apod., nelze z této dokumentace přisvědčit koordinátorovi, že on organizoval svůj kontrolní den. Proto minimálně z takovéhoto společného jednání by měl koordinátor udělat vlastní zápis.

4.3.2 Stavby středního rozsahu

Jedná se o nejčastější skupinu staveb. Zde by již kontrolní dny měly mít standartní průběh a měli by se jich zúčastňovat všichni zhotovitelé provádějící práce na staveništi. Zákon však umožňuje, že tak jak osoby samostatně výdělečně činné na kontrolním dnu zastupuje zhotovitel, který si je nasmlouval, tak i některé další zhotovitele může jiný zhotovitel zastoupit. Bude se jednat zejména o ty zhotovitele, kteří své práce realizují podle postupů objednatelů a pod jejich přímým řízením.

Institut kontrolního dne koordinátora je základním prostředkem pro naplnění jeho zákonných povinností.

Proto by za účasti všech zhotovitelů měly být probírány jednotlivé činnosti zhotovitelů, z nichž vyplývající rizika a opatření pro jejich minimalizaci i řešení přijímání opatření k zajištění bezpečnosti práce ve vazbě na postup výstavby a činnosti budoucích zhotovitelů. Zhotovitelé zde mají možnost obracet se na koordinátora s dotazy, jaké by bylo nejlepší řešení jejich pracovních postupů, diskutovat o časových aspektech prováděných prací ve vazbě na zajišťování bezpečnostních opatření (např. se dohodnou, kdy jiný dodavatel provede na pracovišti ve výšce kolektivní zajištění, aby pak mohli zahájit své práce na tomto pracovišti apod.). Termíny konání kontrolních dnů v tomto případě musí koordinátor volit tak, aby zajistil naplnění svých požadavků, měl přehled o prováděných pracích z hlediska zajištění bezpečnosti práce a zároveň zajistil informování o rizicích na staveništi vznikajících s postupem výstavby pro nově nastupující zhotovitele. Z těchto kontrolních dnů je nezbytné, aby vznikl samostatný zápis, který bude zasílán nejenom přítomným zástupcům zhotovitelů, ale i těm, kteří se z nějakého důvodu nemohli kontrolního dne zúčastnit.

Teprve rozesláním zápisu z kontrolního dne koordinátora koordinátor prokazatelně naplní svoji povinnost, informovat všechny zhotovitele o rizicích vzniklých na staveništi s postupem výstavby. Samozřejmě za předpokladu, že zápis bude tuto informaci konkrétně uvádět, tzn., že zde nebude pouze obecná věta, že přítomní byli seznámeni s riziky. Konkrétní příklad zápisu s naznačeným způsobem vedení ukazuje následující vzor. Dále uvádím příklad zápisu z kontrolního dne koordinátora (kursivou vyznačena ukázka možné formulace).

Zápis z kontrolního dne koordinátora číslo osvědčení x ze dne .....na akci .....

Přítomni:…….....

…….....

1. Informace o bezpečnostních a zdravotních rizicích, která vznikla na staveništi během postupu prací

- na stavbě nastoupila firma yy. Dle jejího oznámení bude na stavbě nové riziko pádu z výšky z montované konstrukce, které zaměstnanci budou eliminovat použitím OOPP pro práci ve výšce. Bez tohoto osobního jištění jsou prostory montované konstrukce nepřístupné
- organizace xx sděluje, že bude provádět bourací práce v místnosti 101. Vzhledem ke zvýšené hladině hluku se její zaměstnanci budou chránit sluchátky. Bez ochrany sluchu nelze v místnosti 101 provádět práci.
- při demontáži konstrukce ... bude prostor pod prací ve výšce zajištěn střežením určeným zaměstnancem zhotovitele. Všichni pracující na staveništi jsou povinni se řídit jeho pokyny

2. Koordinace spolupráce zhotovitelů nebo osob jimi pověřených při přijímání opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci

- na základě návrhu zhotovitele ...bude provedeno zajištění proti pádu do výkopu pomocí bezpečnostní pásky. Bylo dohodnuto, že vzhledem k hloubce výkopu větší než 150 cm a následným činnostem ve výkopu, bude v místech šachet zřízeno na hraně výkopu zábradlí se sestupem pomocí žebříku
- na plošině +10,3 bude zřízeno pevné zábradlí provedené tak, aby sloužilo i pro provedení izolace a dlažby
- před zahájením demontáže oken bude postaveno lešení tak, aby sloužilo jako záchytné pro okenáře a zároveň pro práce na fasádě

3. Kontrola dodržování požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví při práci

3.1 Firma ...neprovedla zajištění otvoru o rozměrech 40x30 na patře 6,6m v prostoru u jižního schodiště (viz.foto č.3.1). Požaduji nejpozději do ... provést únosné zakrytí otvoru.

3.2 zaměstnanci .... a pracovníci pánové .... provádějící montáž pálené krytiny na střeše objektu skladu nepoužívají postupem stanovené osobní jištění. Požaduji okamžité zjednání nápravy a zajištění používání POZ

4. Kontrola zabezpečení obvodu staveniště

- zajištění staveniště odpovídá plánu BOZP
- u vedlejšího vjezdu chybí zákaz vjezdu motorových vozidel. Požaduji do 3.3. po zhotoviteli ....osadit předepsanou dopravní značku
- na staveniště je zákaz vjezdu, přesto zde parkují osobní vozidla. Požaduji do týdne zajistit, aby auta na staveništi neparkovala. Platí pro všechny zhotovitele na staveništi.

5. Kontrola odstranění závad uvedených v předchozím zápise

- závada č. 2.1 zanikla postupem výstavby
- závada č. 2.2 byla odstraněna osazením zábradlí
- závada č.2.3 nebyla odstraněna. V souladu s ustanovením zákona č. 309/2006 Sb. § 18 odst. 2 písm.a) bod 3 bude o této skutečnosti informován zadavatel stavby se žádostí o zjednání nápravy

6. Kontrola dodržování plánu BOZP, jeho úpravy a aktualizace

- zhotovitel... provedl v rozporu s plánem BOZP bodem č. ..zajištění ve výšce pomocí zábrany. Požaduji do ... instalovat místo zábrany zábradlí
- s ohledem na postup výstavby bude možno od příštího týdne demontovat část oplocení ze strany chodníku. Hranici staveniště bude tvořit dokončená zeď budovaného objektu. Při případné krátkodobé práci ve výšce bude zajištění pod touto prací řešeno krátkodobým vyloučením provozu přehrazením chodníku s tabulkou Chodci, přejděte na druhou stranu.

7. Podněty, upozornění, náměty

- doporučuji vedoucím zaměstnancům zvýšit kontrolu svých zaměstnanců při používání OOPP
- upozorňuji, že v době , kdy se na staveništi nepracuje je nutno vypnout hlavní vypínač el. a tento uzamknout. Zároveň nutno uzamknout vjezdovou bránu...
- požaduji zajistit účast zástupce ....na příštím KD KOO

8. Příští kontrolní den koordinátora se uskuteční dne ...v ...hod.

Dne ..... zapsal koordinátor .....

Tento zápis byl dne …..... elektronicky rozeslán na adresy:

4.3.3 Velké a rozsáhlé stavby

Jedná se o případ staveb, které jsou realizovány na rozsáhlém území (stavba dálnic, železnic,…) nebo o stavby s velkým počtem stavebních objektů (kampusy, elektrárny,…) vyznačující se i značným počtem zhotovitelů na těchto staveništích. Zde se z hlediska konání kontrolních dnů nepodaří organizovat je za přítomnosti všech zhotovitelů, neboť na staveništi nejsou k dispozici potřebné prostory atd. Navíc by nebylo možné zajistit diferenciaci informací k jednotlivým zhotovitelům dle realizovaných prací.

Proto se u takovýchto staveb doporučuje provádění **dílčích kontrolních dnů** (pojem nevychází ze zákona), které budou realizovány po rozhodujících objektech (např. u železničních staveb bude dílčí kontrolní den na stavbě mostu, jiný na stavbě nádraží a další na provádění drážního tělesa). U staveb s více určenými koordinátory je pak ideální, aby se i tito koordinátoři specializovali podle tohoto členění. Z těchto dílčích kontrolních dnů, kde by vznikaly zápisy, obdobně jako v předchozí části, které by byly na hlavním kontrolním dnu koordinátora za přítomnosti hlavního zhotovitele a rozhodujících zhotovitelů (případně členů sdružení realizujících stavbu) podkladem pro řešení otázek, které mají dopad na celou stavbu (např. zajištění staveniště, rizika přesahující svým dosahem jeden stavební objekt či celek, koordinace prací mezi jednotlivými celky např. doprava na staveništi, zajištění elektrických rozvodů po staveništi apod.). Poznatky z takovýchto velkých staveb jsou negativní. Koordinátoři organizují pouze kontrolní dny za účasti hlavních zhotovitelů, v rozporu s platnými předpisy po nich požadují, aby koordinovali činnosti podzhotovitelů z hlediska přijímání opatření k zajištění bezpečnosti práce na staveništi a aby informovali své podzhotovitele o rizicích. Dokonce jsou koordinátoři, kteří po zhotovitelích požadují provádění kontroly oplocení, resp. zajištění staveniště nebo dokladování odstranění zjištěných nedostatků. Činnost těchto koordinátorů je vesměs administrativní a nepřináší stavbě žádný přidaný efekt. Veškeré informace podávané na kontrolních dnech koordinátora jsou pouze v obecné rovině.

Z hlediska kontrol ze strany OIP jsou uvedená zjištění posuzována jako neplnění povinností uložených zákonem koordinátorům ve fázi realizace staveb.

4.4 Koordinace opatření k zajišťování BOZP na staveništích

Rizika jsou určitý fenomén dnešní doby. Tak nějak lze začít část řešící tuto oblast. Přestože se riziky všichni zabývají, tak bývá problém, aby vysvětlili, proč je tento pojem v právních předpisech zaveden a co má v praxi přinést. Proto se podívejme na celou historii tohoto pojmu v naší legislativě.

Pojem riziko se poprvé objevil v zákoníku práce (zák. č. 65/1965 Sb.) při jeho novelizaci, která byla v roce 2000 vyvolána požadavkem na harmonizaci našich národní právních předpisů s právem Evropských společenství. Volně uvedeno lze změnu popsat jako změnu v povinnostech zaměstnavatelů, kdy do vydání novely měli povinnost zajišťovat bezpečnost práce v souladu s právními a ostatními předpisy pro bezpečnost práce. Novelizací došlo k tomu, že povinnost se změnila na povinnost, zajišťovat bezpečnost práce s ohledem na rizika (viz. §101 odst. 1 zákoníku práce).

Co tím bylo v podstatě řečeno? Že již zaměstnavateli nestačí pouze naplnit požadavky právních a ostatních předpisů, ale že musí sledovat práci svých zaměstnanců, posuzovat stroje a zařízení širším pohledem, zda i přes právním předpisům vyhovující stav, nezůstalo v kombinaci třeba s okolními podmínkami nějaké další nebezpečí, které by mohlo ohrozit zdraví nebo život zaměstnance. A pokud toto nebezpečí zjistí, tak jej vyhodnotí a toto vyhodnocení je oním **rizikem.**

Do doby, než se další novelizací do zákoníku práce dostal požadavek, že zaměstnavatel vede o rizicích a přijatých opatření dokumentaci (cca 5 let po zavedení pojmu riziko), probíhala činnost zaměstnavatelů i kontrolních orgánů v zaběhlých způsobech. Touto novelou však došlo k hledání cest, jak požadavek, který nebyl v té době ještě zákonnou povinností, naplnit. Řešení pak přinesla do praxe množství popsaných papírů o rizicích, které nikdo nečte, formálně se s nimi seznamuje a mnohdy jim vlastní uživatelé ani nerozumí. Nejrůznější obecné registry rizik, jak tyto mnohastránkové dokumenty byly nazvány, pak se začaly kopírovat do plánů BOZP na staveništi, začaly se předávat mezi zhotoviteli na společném pracovišti více zhotovitelů a zcela se zapomnělo, co bylo vlastním smyslem a podstatou zavedení pojmu rizika do našeho právního systému.

Po tomto úvodu se nyní podívejme podrobněji na současnou problematiku rizik. Povinnost pracovat s riziky ukládá zaměstnavatelům zejména ustanovení §102 zákoníku práce. Z tohoto ustanovení pak vyplývají následující znaky práce s riziky. Zaměstnavatel by měl rizika vyhledávat soustavně, zjištěná rizika odstraňovat, a pokud to nejde, tak minimalizovat důsledky těchto rizik; dál by měl s nimi a s přijatými opatřeními seznamovat své zaměstnance případně zaměstnance jiného zaměstnavatele, pracujícího na jeho pracovišti. Toto seznamování má být pouze v rozsahu, který se týká jejich činnosti nebo pracoviště. A jako poslední požadavek je pak povinnost vést o vyhledávání rizik a přijímání opatření dokumentaci. Pokud se na uvedené podíváme z pohledu zaměstnavatele, tak ten v podstatě naplňuje uvedené požadavky, aniž si to mnohdy uvědomuje, systémem činností.

O jaké činnosti se jedná a čím lze dokladovat naplňování požadavků zákona? Jak je uvedeno v úvodu této části a i v ustanovení zákoníku práce, tak nejvíce vyhledaných rizik a k tomu přijatých opatření v písemné podobě je v právních předpisech řešících bezpečnost práce. Je asi bezpředmětné hodnotit např. riziko pádu z výšky (existují případy, že bylo toto riziko vyhodnoceno zaměstnavatelem jako přijatelné nebo zanedbatelné), neboť toto riziko již vyhodnotil stát a všem subjektům prostřednictvím nařízení vlády č. 362/2005 Sb. uložil přijímat opatření k jeho minimalizaci nebo odstranění. Jiným druhem předpisů jsou pak zaměstnavatelem zpracovávané vnitřní předpisy, mezi ně patří i v této publikaci často uváděné pracovní postupy. A protože informovat někoho o riziku bez uvedení opatření na jeho odstranění nebo minimalizaci je bezpředmětné, jsou právě tyto správně zpracované postupy uvedeným opatřením na eliminaci rizik, a proto **§ 16 písm. a) zák.309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, uvádí, že zhotovitel by měl předávat informace o rizicích ve formě technologických nebo pracovních postupů.**

Dalšími písemnými doklady, které lze považovat za doklad o vyhledání rizik, a o přijatých opatřeních jsou **návody na použití.** Ve stavební praxi se s tímto návodem setkáváme v případě lešení, kde jejich existence je požadována nařízením vlády a dále u stavebních strojů a dalších zařízení. Dokladem o vyhledávání rizik u zaměstnavatele

jsou však i revizní zprávy jako výstup činnosti revizního technika na vyhrazených technických zařízeních, doklady resp. zápisy z kontrol pracovišť, doklady řešící kategorizaci prací, záznamy o úrazech apod. Blíže se podívejme v této souvislosti na problematiku osobních ochranných pracovních prostředků. Povinnosti zaměstnavatelům v oblasti poskytování osobních ochranných pracovních prostředků (dále jen „OOPP“) ukládá zákoník práce v § 104 odst. 1 ZP, kde se uvádí:

Není-li možné rizika odstranit nebo dostatečně omezit prostředky kolektivní ochrany nebo opatřeními v oblasti organizace práce, je zaměstnavatel povinen poskytnout zaměstnancům osobní ochranné pracovní prostředky.

Jak je zřejmé z textu, jedná se o činnost související s riziky. Důležité, a v praxi v některých resortech nerespektované, je podmiňující znění začátku uvedeného ustanovení. Jinak řečeno, zaměstnavatel by měl prvotně vytvořit zaměstnancům takové podmínky pro práci, aby nemuseli být chráněni před riziky OOPP. Nebo ještě jinak řečeno, pokud existuje kolektivní řešení (kolektivní řešení eliminuje problém pro všechny osoby vyskytující se v prostoru s rizikem, např. zábradlí na schodišti nebo balkoně odstraňuje riziko pádu z výšky pro všechny, kteří se zde budou pohybovat) **měl by zaměstnavatel toto řešení realizovat a teprve pokud takovéto řešení není nebo je finančně či jinak pro zaměstnavatele nepřijatelné, poskytuje zaměstnanci k minimalizaci rizik OOPP, který je na toto riziko vyroben a posouzen.**

OOPP pak zaměstnavatel poskytuje podle **vlastního seznamu zpracovaného na základě vyhodnocení rizik a konkrétních podmínek práce (§ 104 odst. 5 ZP).** A tento seznam, resp. část vnitřního předpisu naplňujícího uvedený požadavek, nás bude dále zajímat k pochopení povinností koordinátora ve vazbě na informování o rizicích. Dříve však je potřeba upozornit ještě na ustanovení § 104 odst. 2 zákoníku práce, které uvádí: **V prostředí, v němž oděv nebo obuv podléhá při práci mimořádnému opotřebení nebo znečištění nebo plní ochrannou funkci, přísluší zaměstnanci od zaměstnavatele jako osobní ochranné pracovní prostředky též pracovní oděv nebo obuv.** Zde je potřeba upozornit na podtržené slovíčko jako. Nejedná se tudíž o OOPP, které by chránily před riziky a ani zaměstnavatel nemá povinnost těmito prostředky zaměstnance vybavovat. Do této skupiny patří pracovní obuv, holínky, montérky, čepice, vatované kabáty, pláštěnky, sluneční brýle apod. K této skupině OOPP pak je potřeba poznamenat, že nepřísluší koordinátorovi na staveništi, aby se jí například při kontrolní činnosti zabýval, případně aby ji řešil v plánu BOZP na staveništi.

Příklad části vnitřního předpisu (směrnice) zaměstnavatele pro poskytování OOPP

RIZIKA A OOPP

Riziko mechanické úrazu hlavy úderem, pádem předmětů

Ochranná pomůcka:
- ochranná přílba dle ČSN EN 397

Výskyt rizik:
- montáž a demontáž konstrukcí pro práce ve výškách
- pohyb a práce v prostorech ohrožených pádem předmětů z výšky (např.z důvodu prací ve výšce, jeřábové dopravy)
- ruční bourání konstrukcí vyšších než 2 m
- vázání břemen u jeřábů
- práce ve výkopu hlubším než 2,0 m
- pohyb v prostorách s podchozí výškou menší než 210 cm

Vybavování:

trvalé :
- zedník
- tesař
- řidič
- zámečník
- stavební dělník
- stavbyvedoucí

dočasné :
- pracovníci kontrolních orgánů a úseků, návštěvy, exkurze, autorské dozory

na pracovišti:
- v kabině vysokozdvižného vozíku

Riziko mechanického poškození očí odletujícími částicemi

Ochranná pomůcka:
- ochranné pracovní brýle čiré
- ochranný štít

Výskyt rizika:
- broušení nářadím a stroji s odlétávajícími částicemi
- broušení betonových ploch se vznikem aerosolové směsi prachu a vody
- sekání tvrdých materiálů
- práce s chemikáliemi dle požadavku výrobce látky
- strojní a ruční omítání vápennou směsí nebo jinými škodlivými látkami

Vybavování :

trvalé :
- vybavení omítacího stroje
- zámečník
- práce u stabilních brusek

dočasné:
- přidělují stavbyvedoucí a vedoucí jednotlivých provozů dle technologického nebo pracovního postupu

na pracovišti:
- v dílně na zdi u kotoučové brusky ELKO

Riziko poškození sluchu hlukem

Ochranná pomůcka :
- sluchátka
- ušní zátky

Výskyt rizika :
- práce se sbíjecím kladivem v uzavřených prostorech s hlukem nad 85 dB
- stavební stroje dle návodu k obsluze
- truhlárna, zámečnická dílna – práce na strojích

Vybavování :

trvalé :
- stálé obsluhy strojů

dočasné :
- přidělují stavbyvedoucí a vedoucí jednotlivých provozů dle technologického nebo pracovního postupu

Po tomto teoretickém úvodu se podívejme na vlastní požadavek řešící informování o rizicích na společných pracovištích. Základní ustanovení je v § 101 odst. 3 ZP, které uvádí.

Plní-li na jednom pracovišti úkoly zaměstnanci dvou a více zaměstnavatelů, jsou zaměstnavatelé povinni vzájemně se písemně informovat o rizicích a přijatých opatřeních k ochraně před jejich působením, která se týkají výkonu práce a pracoviště, a spolupracovat při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci pro všechny zaměstnance na pracovišti. Na základě písemné dohody zúčastněných zaměstnavatelů touto dohodou pověřený zaměstnavatel koordinuje provádění opatření k ochraně bezpečnosti a zdraví zaměstnanců a postupy k jejich zajištění.

Jedná se o požadavek, který platí nejenom ve stavebnictví, ale i v ostatních resortech a při ostatních činnostech. Graficky si ho můžeme znázornit na následujícím obrázku, kde jednotlivá písmena A,B,C,D značí jednotlivé zaměstnavatele na společném pracovišti a písm. N pak dalšího zaměstnavatele, který na pracoviště následně přichází.

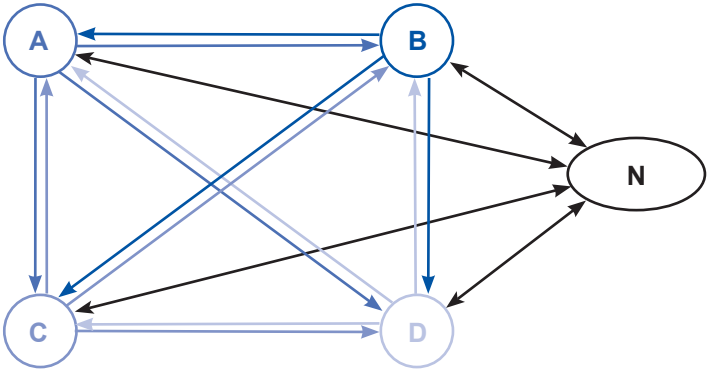

Jak je zřejmé z obrázku, naplnění požadavku zákoníku práce je možné realisticky zajistit pouze v případech omezeného počtu zaměstnavatelů na jednom pracovišti. S narůstajícím počtem zaměstnavatelů se stává situace téměř neřešitelnou. A protože právě ve stavebnictví ke koncentraci zaměstnavatelů na jednom pracovišti dochází, tak v našem případě speciální zákon, kterým je Třetí část zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, toto upravuje pro potřeby staveništ, přičemž je třeba zdůraznit, že se nedostává do rozporu s uvedeným požadavkem zákoníku práce. Z legislativních zásad platí, že je-li jedna problematika řešena více zákony, přednost má speciální zákon před obecným. Praxe zjišťovaná na stavbách, kdy si zhotovitelé mezi sebou vyměňují rizika a pak je ještě předávají koordinátorovi, není opodstatněná. Ukažme si, jak bude vypadat výše uvedené schéma podle Části třetí zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

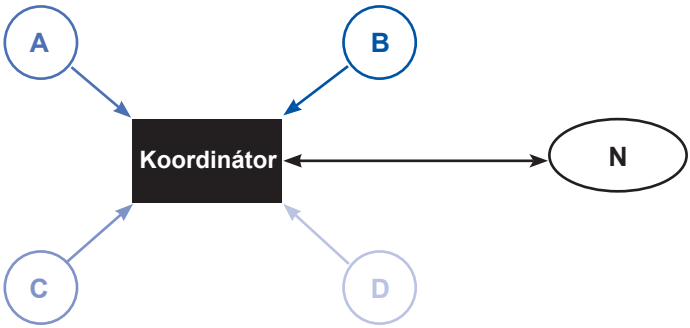

Jak je z obrázku zřejmé, došlo ke značnému zjednodušení při porovnání s řešením dle zákoníku práce. Právně je ustanovením § 16 zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, **zhotovitelům uložena povinnost 8 dní před zahájením prací informovat koordinátora o rizicích vyplývajících ze zvolených pracovních nebo technologických postupů.** Určený koordinátor by předané informace měl zpracovat a v souladu s § 18 odst. 2 bodu 1 písm. a) zákona č.309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, bez zbytečného odkladu informovat všechny dotčené zhotovitele.

Co je podstatou této informace, resp. jak by měla vypadat?

Již jsme uvedli, že rizika má povinnost zaměstnavatel odstraňovat nebo minimalizovat přednostně kolektivním způsobem. Pokud toto provede, není důvodu tuto skutečnost sdělovat ostatním zaměstnavatelům na společném pracovišti, stejně jako rizika a opatření vztahující se výhradně k činnosti jeho zaměstnanců (v praxi to byly například informace pro lešenáře o riziku pádu ze židle, pokud se na ní budou houpat nebo o možnosti popálení při přenášení horké kávy). Takže nám zbývají rizika, která jsou minimalizována použitím OOPP anebo organizačními opatřeními. A pokud má zaměstnavatel zpracovanou směrnici dle uvedeného příkladu, tak právě uvedená část je tou informací o rizicích na společném pracovišti, neboť příslušným rizikem (například hlukem) budou ohroženi i ostatní zaměstnanci na společném pracovišti pracující.

Co se týče organizačních opatření, pak jejich příkladem může být informace o zákazu kouření v prostorách, kde se například provádí nátěrové práce, zákaz uzavírání oken, aby nedošlo k přerušení větrání. Takovým organizačním opatřením je i informace, že prostor pod prací ve výšce bude v souladu s předpisy zajištěn střežením. Tuto informaci by pak přes své vedoucí zaměstnance měli obdržet všichni zaměstnanci pohybující se na společném pracovišti, aby tuto pověřenou osobu respektovali a jednali podle jejích pokynů, k čemuž obecně nemají povinnost. Na závěr této části uveďme často diskutovaný problém a v upozorněních koordinátorů často uváděný nedostatek ohledně používání ochranných přileb proti pádu předmětů na hlavu a používání výstražných vest. Setkáváme se s řadou důvodů, proč se na staveništi tyto prostředky požadují a ne ve všech případech by měl koordinátor tuto problematiku řešit. Z hlediska používání ochranných přileb je jedním z důvodů požadavek uvedený v plánu BOZP, kdy zpracovatel-koordinátor, většinou z důvodu existence jeřábové dopravy, práce na lešení, ve výškách apod. při zpracování jednotlivých postupů neumí bezpečnost práce-riziko pádu předmětů na lebku vyřešit kolektivním způsobem. Zhotovitelé pak mají povinnost dodržovat plán BOZP, tzn. zajistit, aby zaměstnanci v plánem uvedených prostorách používali přilby a koordinátor má povinnost kontrolovat dodržování plánu. Další případ, kdy koordinátor musí řešit tuto otázku, nastává v okamžiku, kdy některý ze zhotovitelů mu předá informaci, že při řešení svých pracovních postupů zajišťuje bezpečnost svých zaměstnanců použitím ochranné přilby a tudíž i zaměstnanci, kteří budou na společném pracovišti vystaveni stejnému riziku, musí toto OOPP používat. Další případy, které vedou k používání ochranných přileb na staveništi, jsou již diskutabilní, neboť vycházejí z požadavku zadavatele stavby nebo hlavního zhotovitele a jsou vyžadovány na základě smluvního vztahu účastníků výstavby. V těchto případech bývá koordinátor smluvně žádán, aby i používání přileb vyžadovaných smluvně kontroloval, ale jak již bylo uvedeno, není to zcela v souladu se zákonným postavením koordinátora, neboť tuto činnost vykonává nad rámec svých povinností.

Co se týče používání výstražných vest, tak pro jejich používání může mít koordinátor opodstatněný požadavek obsažený v ustanovení § 5 odst. 1 písm. d) zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, a to jako opatření proti zranění způsobená dopravou. Opět tato otázka může být řešena v plánu BOZP nebo jako součást informace o rizicích a přijatých opatřeních na staveništi.

Základem činnosti koordinátorů, jak konec konců vyplývá z vlastního názvu odbornosti, je koordinace opatření k zajištění bezpečnosti práce mezi jednotlivými zhotoviteli na staveništi. Jedná se o činnost, kde by měli koordinátoři projevit své znalosti z provádění staveb a schopnost předvídat dopředu jednotlivé kroky ve vazbě na přijímání potřebných opatření a požadavky předpisů k zajištění bezpečnosti práce. Při své činnosti by měli koordinátoři zvažovat jednotlivé kroky a činnosti, které se na stavbě realizují a následně budou prováděny tak, aby řešení bezpečnosti práce bylo provázané na všechny tyto činnosti. Protože tuto odbornou činnost nelze dostatečně obecně popsat, uveďme si požadavky včetně upozornění na možné chyby, na příkladech.

Při provádění zemních prací umožňuje nařízení vlády č. 591/2006 Sb. celkem 7 způsobů zajištění proti pádu do výkopu. Každý zhotovitel s ohledem na náklady bude navrhovat zajištění pomocí zábrany tvořené nataženou bezpečnostní páskou

umístěnou 1,5 metru od hrany. Tato páska však zabrání tomu, aby se k hraně výkopu dostali zaměstnanci, kteří budou do výkopu podávat stavební materiál, páska může omezovat nebo zabraňovat pohybu osob nebo vozidel na staveništi v době, kdy výkop ještě nebude zasypán, a na staveništi budou zahájeny další práce. Proto bude potřeba v těchto případech volit zajištění třeba instalací zábradlí, což bude víc než potřebné v případech, kdy výkopy budou hlubší než 1,5 metru a do problematiky zajištění bezpečnosti práce vstupují i požadavky nařízení vlády č. 362/2005 Sb.

Při provádění zdění jsou dvě možnosti provádění. Pokud se zdí zevnitř objektu, je potřeba vyřešit otázku zajištění proti pádu z výšky z objektu. To se realizuje v souladu s předpisem tak, aby zeď byla vždy minimálně 60 cm nad úrovní podlahy, ze které se zdění provádí. Problémem však je, jak zajistit pracovníky provádějící zdění v místech vynechaných otvorů např. pro okna. Řešením je, že současně se zděním se z vnější strany instaluje ochranné zábradlí, které se zvyšuje postupně s postupem výstavby. Navíc toto vnější zábradlí umožní bezpečnou montáž oken. Často používané řešení některými koordinátory je, že **do okenních otvorů instalují zevnitř zábradlí a že zdění v prostoru oken bude prováděno z lešení se zábradlím směrem ke zdi kromě nepohodlné práce neřeší právě bezpečnou montáž oken, neboť vnitřní zábradlí brání vložení okna do otvoru a při odstranění zábradlí není vyřešena bezpečnost montérů oken.**

Ukázka špatné koordinace opatření k zajištění bezpečnosti práce při zdění

Při provádění montážních prací je potřeba volit takové postupy, aby již při vlastní montáži byly budovány prostředky kolektivní ochrany-zábradlí.

Pokud koordinátor připustí, že montážníci budou při montáži jištěni osobním jištěním a tito po skončení opustí pracoviště, nastane problém pro další následné zhotovitele na pracovišti, jak zde bezpečně namontovat prostředky kolektivní ochrany. Pokud si toto koordinátor ohlídá, výrazně si usnadní řešení zajištění bezpečnosti práce dalších zhotovitelů při práci ve výškách.

Mostní nosníky s předem instalovaným zábradlím, jehož montáž proběhla na zemi před osazením nosníků na mostní opěry

Pro práci na střeše je výhodné požadovat, při montáži nosné konstrukce střechy, přípravu pro uchycení bezpečnostních sítí nebo zábradlí. Tím se umožní bezpečná montáž izolací, světlíků, solárních panelů a dalších zařízení na střeše umísťovaných.

Ukázka přípravy pro osazení dočasného zábradlí na střeše. Výrobce ocelové konstrukce připravil nátrubky, do kterých pak stačilo osadit sloupky zábradlí

Ukázka ochranného zábradlí a záchytných sítí při montáži ocelové haly, kde již výrobce haly připravil potřebné prvky pro instalaci sítí

Při provádění mostních objektů přes vodoteče je potřeba řešit, jak bude dopravován materiál z jedné strany na druhou a jak se dostanou pracovníci bezpečně z jednoho břehu na druhý. Většinou se to řeší vybudováním provizorního mostu nebo při menších rozpětích mostu vybudováním pomocného lešení.

Pomocný most umožňující bezpečné provádění restauračních prací bez ovlivňování zaměstnanců procházejícími staveništěm

…a takto to dopadne, když koordinátor ustoupí přání zadavatele a odsouhlasí nevybudování plánem BOZP původně plánovaného dočasného přemostění, které mělo sloužit pro uložení sítí i jako komunikace pro pracovníky mezi oběma břehy.

4.5 Významná oprávnění koordinátorů BOZP v jejich kontrolní činnosti na staveništích

O kontrolní činnosti koordinátorů bylo již krátce pojednáno při popisu jednotlivých povinností koordinátorů. Jejich kontrolní činnost si rozdělme do několika skupin.

První způsob kontroly koordinátorů je osobní ověření dodržování požadavků a zásad bezpečnosti práce, uvedených v právních předpisech. Při těchto kontrolách by měli koordinátoři posoudit zjištěný stav s požadavky platných právních předpisů anebo norem. Při kontrolách inspektory OIP se však zjišťuje, že koordinátoři si rozdělují závady na málo významné, na které neupozorňují a na významné, kdy již dochází k řešení se zhotovitelem. Koordinátoři omlouvají zjištěné nedostatky, na které inspektor upozorní, slovy, že se to tak dělá, že zhotovitelé prodělávají, neboť „vysoutěžili“ zakázku pod nákladovými cenami, aby zajistili pro své zaměstnance práci, a proto se po nich nemůže chtít, aby postavili třeba lešení apod. Dalšími zjišťovanými poznatky z kontrol koordinátorů je špatný výklad případně neznalost platných právních předpisů, podle kterých posuzují závadný stav. Uveďme si pár příkladů, na které by se měli koordinátoři zaměřit při jednotlivých stavebních činnostech.

Při provádění zemních prací je to, zejména způsob zajištění proti pádu zaměstnanců a ostatních osob do výkopu. Pokud je použito zábrany, musí tato zábrana být 1,5 metru od kraje. Dalšími nedostatky bývá zajištění stěn svislých výkopů. Koordinátoři si vysvětlují, že pažení není potřeba u výkopů do hloubky 1,3 metru v zastavěném území a 1,5 metru v nezastavěném území. Přitom si však neuvědomují, že tento požadavek platí pouze pro ručně kopané výkopy. U strojně kopaných výkopů se musí stěny zajišťovat vždy, pokud do nich vstupují pracovníci. K tomu je zde i požadavek, aby minimální šířka výkopu byla 80 cm. Dalšími požadavky, na které by se měl koordinátor zaměřit, jsou přechody přes výkopy. V předpise jsou uvedeny požadavky na jejich šířku i na instalaci ochranného zábradlí. S velkým rizikem pádu do výkopu se mohou koordinátoři setkat v případě vrtaných pilot. Zde v okamžiku, kdy vrtací stroj vyhloubí požadovaný otvor a odjede od něj, zůstává v terénu nezakrytá díra o průměru např. 60 cm. Jak pak takovou díru bezpečně zakrýt, aby pracovník nesoucí nějakou desku například neuklouzl a nespadl do díry, jak zde bezpečně provádět osazování výztuže atd.

Při provádění dalších prací se nedostatky objevují zejména ve vazbě na práci ve výšce a nad volnou hloubkou. Někteří koordinátoři například považují 60 cm vysokou atiku nebo 85 cm vysoký parapet za vyhovující zajištění, přesto, že předpis požaduje výšku zábradlí 110 cm. Obdobně koordinátoři připouštějí pohyb po střechách v domnění, že pokud pracovníci pracují dál než 1,5 metru od okraje, nemusí se žádné zajištění řešit. Nedostatky bývají na instalovaných lešeních, kde jsou nevyhovující výstupy, neúplné podlahy, chybějící zábradlí-dvoutyčové od výšky 2m na koncích lešení nebo při napojování lešení v rozích budov, vzdálenost podlah lešení více jak 25 cm od zdi bez vnitřního zábradlí případně chybějící zábradlí v místě oken. Některé z nedostatků na lešeních omlouvají konstatováním, že lešení je ve výstavbě případně v demontáži, aniž by to na něm bylo v souladu s právními předpisy vyvěšeno a toto vysvětlení akceptují i v případech, kdy je zjevné, že z lešení byly prováděny práce. Nedodržován bývá požadavek na přesah žebříku při výstupu. Samostatnou kapitolou je pak kontrola zajištění

pracovníků ve výšce používajících osobní jištění, kdy se zaměstnanci jistí ke kotevním bodům tak, že v případě pádu dopadnou až na zem, koordinátoři připouštějí cestu po střeše od místa výstupu ke kotevnímu bodu bez zajištění osobním jištěním, neřeší zajištění pracovníků v případech, kdy je na střechy jeřábem dopravován materiál apod.

Další specifickou kontrolou je kontrola zabezpečení staveniště proti vstupu nepovolaných osob. Většina koordinátorů nezná ustanovení nařízení vlády č. 591/206 Sb. které uvádí v § 2, že ***„zhotovitel při uspořádání staveniště dbá, aby byly dodrženy požadavky na pracoviště stanovené zvláštním právním předpisem3) a aby staveniště vyhovovalo obecným požadavkům na výstavbu podle zvláštního právního předpisu a dalším požadavkům na staveniště stanoveným v příloze č. 1 k tomuto nařízení; je-li pro staveniště zpracován plán bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi (dále jen "plán"), uspořádá zhotovitel staveniště v souladu s plánem a ve lhůtách v něm uvedených."***

Uvedený text prakticky uvádí, že tam, kde je zpracován plán BOZP, postupuje se v souladu s tímto plánem, pokud plán BOZP není zpracován nebo neřeší způsob zajištění staveniště, postupuje se podle přílohy č. 1 nařízení vlády č.591/2006 Sb., která uvádí:

Stavby, pracoviště a zařízení staveniště musí být ohrazeny nebo jinak zabezpečeny proti vstupu nepovolaných fyzických osob, při dodržení následujících zásad:

a) Staveniště v zastavěném území musí být na jeho hranici souvisle oploceno do výšky nejméně 1,8 m. Při vymezení staveniště se bere ohled na související přilehlé prostory a pozemní komunikace s cílem tyto komunikace, prostory a provoz na nich co nejméně narušit. Náhradní komunikace je nutno řádně vyznačit a osvětlit.

Pokud si uvedeme, že zastavěné území je každé území určené k realizaci stavby (často si dlouholetí pracovníci v oblasti bezpečnosti nevšimli změny proti znění obdobného ustanovení, které bylo ve vyhlášce č. 324/1990 Sb., kde se rozvádělo zastavěné území dovětkem „v zastavěném území obce nebo organizace"). Již při prvním přečtení si asi každý uvědomí, že striktní požadavek na souvislé oplocení nelze realizovat. Jak by se oplocovalo staveniště po celém obvodu, pokud by se jednalo o přístavbu nebo vestavbu mezi jiné dva objekty? Proč by měla být stavba oplocena kolem řeky, je-li z nějaké strany nepřístupná z důvodu terénního umístění (např. na skále, je pod ní opěrná zeď), problém je i s oplocením v případě provádění rekonstrukčních nebo udržovacích prací atd. Zajištění staveniště má samozřejmě i časový aspekt, protože staveniště přestane být staveništěm v okamžiku kolaudace resp. předání zadavateli. A asi žádný zadavatel stavby ani stavební úřad nebudou chtít přebírat či kolaudovat stavbu s dočasným oplocením. **Jediným řešením, jak zreálnit způsob zabezpečení staveniště skutečným podmínkám na něm, je cesta přes popis zabezpečení v Plánu BOZP.** Při kontrolách koordinátorů je často zjišťováno, že považují zajištění staveniště za vyhovující, aniž by bylo v souladu s přílohou č. 1 anebo s plánem BOZP. Zde je potřeba zdůraznit, že **koordinátor je odborně způsobilá osoba, která při řešení zajištění staveniště musí v plánu BOZP navrhnout náhradní postupy zajištění s ohledem na místní podmínky, aby se bezpečnost co nejvíce přiblížila požadavkům přílohy** (např. navrhne střežení stavby, instalaci kamerového systému s napojení na centrální pult hlídací služby

apod.). V případě vyšetřování nějakého problému spojeného se zajištěním staveniště musí počítat s tím, že bude muset náhradní řešení odlišné od právního předpisu před orgány veřejné správy (ve správním nebo trestním řízení) obhájit.

b) U liniových staveb nebo u staveništ', popřípadě pracovišť, na kterých se provádějí pouze krátkodobé práce, lze ohrazení provést zábradlím skládajícím se alespoň z horní tyče upevněné ve výši 1,1 m na stabilních sloupcích a jedné mezilehlé střední tyče; s ohledem na místní a provozní podmínky může toto ohrazení být nahrazeno zábranou podle přílohy č. 3 části III., bodu 2. k tomuto nařízení.

V případě liniových staveb je problematika zajištění staveništ' ještě složitější a na zpracování v plánech BOZP náročnější. Jen si uveďme, které stavby by podle přílohy měly být ohrazeny dvoutyčovým zábradlím po celém obvodu. Jsou jimi stavby na železnici (železniční koridory), výstavba dálnic a dalších silnic a přeložek, rekonstrukce městských komunikací, tranzitní plynovody, produktovody, vedení VN a VVN a další vzdušné a podzemní rozvody elektřiny atd. **U takovýchto staveb je role koordinátorů nezastupitelná a je na nich, aby reagovali na místní podmínky a odlišné zajištění staveništ' řádně popsali v plánech a následně i kontrolovali.** Poznatky z kontrol koordinátorů jsou v tomto směru negativní, neboť koordinátoři zajištění staveništ' často nekontrolují, a pokud kontrolují, tak zjištěný stav posuzují podle svých úvah, že se to tak dělá nebo že si myslí, že zajištění je vyhovující bez ohledu na požadavky platného právního předpisu nebo plánu BOZP, ve kterém je zajištění staveniště řešeno.

A na to navazuje třetí specifická kontrola, kterou je **kontrola dodržování plánu BOZP.** Již bylo uvedeno, že celá řada plánů BOZP není kontrolovatelná, protože neobsahuje konkrétní požadavky a postupy řešící bezpečnost práce. Jsou však i opačné případy, kdy například koordinátor v plánu BOZP požadoval, aby lékárnička obsahovala 10 balení acylpyrinu a při kontrole OIP pak nebyl schopen prokázat, že provedl kontrolu lékárniček. **Z tohoto případu by se měli koordinátoři poučit a nenafukovat plány BOZP nadbytečnými požadavky nad rámec zákonem stanovených, protože si pak přidělají práci při jejich kontrole.** Kromě již uvedeného postupu kontroly zajištění staveništ' do kontrol plánu BOZP zpravidla spadají kontroly zařízení staveniště a kontroly řešení komunikací pro zaměstnance zhotovitelů, zajištění svislé a vodorovné dopravy apod. Často zhotovitelé neakceptují například plánem BOZP předpokládanou instalaci stavebních výtahů pro dopravu osob a materiálu (důvod je zřejmý-úspora nákladů na realizaci na úkor lepších a mnohdy bezpečnějších podmínek pro výkon práce zaměstnanců) a to dokonce i u staveb, kde zajištění svislé dopravy požaduje nařízení vlády č. 591/2006 Sb. (více jak 30 metrů vysoké stavby), neakceptují požadavek na zřízení pomocného mostu jakožto komunikace pro pěší mezi oběma břehy stavby, jak ukazuje příklad v závěru předchozí části.

Poslední kontrolou je pak **kontrola odstranění zjištěných nedostatků.** Velice často koordinátoři nedostatky zaznamenají, ale v rozporu s právním předpisem již nedokumentují jejich odstranění. Odůvodňují to nejčastěji tím, že byli na stavbě do večera a počkali si, až to zhotovitel odstraní apod. Neprovádění kontroly bývá často zjišťováno v případech, kdy jsou nedostatky zaznamenávány do stavebních deníků a koordinátor během méně častých návštěv zapomene, že na nějaký nedostatek při předchozí

návštěvě stavby upozornil, a protože se stav na staveništi podstatně za dobu jeho nepřítomnosti změnil, již si na nedostatek nevzpomene (a protože nelistuje stavebním deníkem nebo tento je již nahrazen novým, tak si ani tímto způsobem nedostatek nepřipomene). **Je potřeba zdůraznit, že tato kontrola je uložena koordinátorovi a nemůže jí přenášet na zhotovitele, jak se občas v praxi zjišťuje.**

Z hlediska výstupů upozorňování na nedostatky je potřeba zdůraznit, jak má takový výstup vypadat. Jednak upozornění musí směřovat k tomu, kdo se dopustil jeho porušení (nedostatku). Nestačí uvést, že u výkopu chybí zábradlí, že pracovníci na střeše nejsou zajištěni, že otvor v podlaze není zakryt, výstupní žebřík na podestu je krátký apod., ale je potřeba k nedostatku uvést toho zhotovitele, který převzal pracoviště nebo jehož zaměstnanci prováděli činnost. Z citace nedostatku by mělo být zřejmé, co je předmětem zjištění, nejlépe je vhodné doplnit popis zjištěného nedostatku uvedením porušeného ustanovení právního předpisu. Formulace závady „výkop pro kanalizaci není zajištěn“ nespecifikuje, co měl koordinátor na mysli, o jaké zajištění šlo. Upozornění na nedostatek musí být prokazatelné a směřovat k subjektu, který za nedostatek zodpovídá a má jej i odstranit. Často si usnadňují práci koordinátoři tím, že jediným jejich partnerem je hlavní zhotovitel a jemu zapisují nedostatky s tím, aby zajistili jejich řešení (a případně pak koordinátorovi podal zprávu, jak bylo s nedostatkem naloženo). Formulace nedostatku musí být napsána tak, aby z ní bylo zřejmé nejen, co je předmětem nedostatku, ale kde byl nedostatek zjištěn (specifikace místa). Formulace některých koordinátorů „je nutné zajišťovat výkopy v celém rozsahu staveniště, které zajistí hlavní zhotovitel“ je nepřijatelná. U řady závad je dobré, pokud koordinátor využije svého práva a ke zjištěnému nedostatku uvede i svoji představu o řešení jejího odstranění. Specificky přistupují koordinátoři ke zjištěným nedostatkům z hlediska termínu odstranění nedostatku. Již bylo uvedeno, že není v pravomoci koordinátora vydávat zákazy práce, ale stejný efekt má požadavek, aby nedostatek byl odstraněn ihned (například v případě, že zaměstnanci mají osobní jištění pro práci ve výšce, ale neváží se ke kotevním bodům). Bývá však zjišťováno, že koordinátoři požadují ihned odstranit některé nedostatky, které pro zhotovitele znamenají nutnost přivezení materiálů nebo prvků potřebných k odstranění závady. Pak je potřeba volit reálnější lhůty odstranění.

Často se koordinátoři dopouštějí chyby, když mezi nedostatky uvádějí nedostatky „papírového“ charakteru nebo nedostatky organizační (i když jsou podloženy zákonem). Jedná se o nedostatek, že zhotovitel nepředložil dokument o vyhledání rizik a navržených opatřeních nebo technologický postup, nebo na kontrolní dny nechodí osoba odborně způsobilá v prevenci rizik, dále že hlavní zhotovitel nevede přehled o rizicích, že nedoložil revizi apod.

Zápis o tom, zda a jak byl nedostatek odstraněn, umožňuje čtyři varianty.

Nedostatek odstraněn

1. nebyl,
2. byl odstraněn částečně,
3. odstraněn byl provedením instalace…apod. a
4. nedostatek zanikl postupem výstavby (např. zasypáním výkopu).

Výhodné je, pokud koordinátor zaznamenává, resp. dokumentuje zjištěné nedostatky a jejich odstranění s využitím fotografické techniky.

4.6 Nedostatky v činnosti koordinátorů na staveništích ve fázi realizace stavby

Oproti koordinátorům ve fázi přípravy stavby je určování koordinátorů ve fázi realizace stavby prováděno. Je třeba však připomenout, že nezřídka je toto určení koordinátora realizováno jiným subjektem, než zadavatelem stavby, čímž z hlediska práva není koordinátor určen. Je tomu proto, že zadavatelé staveb dostávají potřebné informace od zhotovitelů při uzavírání obchodních smluv a navíc se jedná o dlouhodobější výkon činnosti, kdy je zvýšená možnost, že se na stavbě objeví kontrola. Určit koordinátora také nutí zadavatele stavby povinnost doručení oznámení o zahájení prací, jehož nedoručením hrozí právě zadavateli stavby možná pokuta. Z hlediska finančního ocenění koordinátorů se jedná o problém, který by si zasloužil hledat nějaké rozumné řešení. **U některých staveb získávají zakázky koordinátoři za tak nízké ceny, že jim nepokryjí ani náklady na cestu v řádu stovek kilometrů od bydliště. Potom je zjevné, že asi mnoho práce na stavbě neodvedou a své zákonné povinnosti proto nemohou plnit.**

Častým přáním zadavatelů staveb při poptávání technických dozorů stavebníka je, aby současně vykonávali i funkci koordinátora. V těchto případech není rozhodující cena za činnost koordinátora, neboť tvoří zlomek částky z částky za technický dozor stavebníka. Více než v případě koordinátorů ve fázi přípravy, je u koordinátorů ve fázi realizace potřebná praxe z realizace staveb. Mnohdy se setkáváme s koordinátory, kteří mají čerstvě vydaná osvědčení a na stavbách neví, jak naplnit své povinnosti. A pak je jen kručěk k tomu, aby se dostali do střetu se zkušenými zástupci zhotovitelů, což nepřispívá ke kvalitní a bezpečné realizaci stavby. Při nedostatku informací zároveň se snaží přebírat postupy od jiných kolegů, které ne vždy jsou těmi správnými rádci.

S tím souvisí i další aspekt, kdy koordinátor neumí aplikovat požadavky právních předpisů do praxe. Neumí vysvětlit pojmy a rozdíl mezi školením a seznámením, oplocením a ohrazením, zábradlím a zábranou, co jsou to rizika, zda musí být strojnické, lešenářské, vazačské či jeřábnické průkazy apod. Často dochází i k nesprávnému výkladu právních předpisů, kdy koordinátor připouští práci na střeše, je-li zde nízká atika, bez zajištění, neznají základní požadavky při použití osobního jištění, považují za normální práci ve výkopech se svislými stěnami bez pažení atd.

S praxí koordinátorů souvisí i další problém. Je jím neschopnost přemýšlet dopředu, jak bude stavba pokračovat, jaké budou následovat činnosti a jaké budou mít dopady na řešení opatření k zajištění bezpečnosti práce. Spokojují se s tím, že řeší pouze aktuální stav probíhajících činností. Při své činnosti se spoléhají na technologické postupy zhotovitelů, které však řádně neznají a odkazují na ně i v případech, kdy tyto postupy jsou zcela v obecné rovině (většinou se jedná o postupy zpracované pro zajištění jakosti) včetně obecných ustanovení bezpečnostních předpisů. Problematiku jeřábové dopravy pak řeší odkazem na systém bezpečné práce s jeřáby, který ani neviděli. Za velký problém pak je možné považovat přístup koordinátorů k požadavkům zadavatelů stavby, kteří v zájmu snížení nákladů na stavbu na koordinátory tlačí, aby se některá bezpečnostní opatření nerealizovala (např. oplocení staveniště) a koordinátoři jim ustupují a neumí si své postupy a řešení obhájit. Obdobně to platí i v případech, kdy se nechají přesvědčit zhotoviteli stavby a odsouhlasí jim například použití osobní-

ho jištění při práci ve výškách místo předpokládaného kolektivního jištění, jak ukazuje následující příklad.

V uvedeném případě koordinátor uvěřil tvrzení zhotovitele, že má vyřešeno osobní jištění svých zaměstnanců, kteří budou provádět izolaci střechy. Neuvědomil si však, že na střeše bude potřeba provést i další činnosti dalšími zhotoviteli a jejich zaměstnanci, jako jsou nátěry ocelových prvků na střeše nebo zadokumentované vrtání otvorů do střešní konstrukce.

Po provedené kontrole ze strany OIP pak nakonec musel zhotovitel přistoupit na požadavek platného právního předpisu a realizovat zajištění ve výškách instalací kolektivního zajištění pracoviště, jak ukazuje následující obrázek.

5. ZHOTOVITELÉ

5.1 Legislativní požadavky na činnost zhotovitelů na staveništích

Přesto, že zhotovitelé na stavbách jsou v celém procesu výstavby rozhodujícím činitelem, zákon na ně „pamatoval“ pouze dvěma odstavci. Je to proto, že vydáním zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, se na podstatě jejich činnosti nic zásadního nezměnilo a bylo pouze potřeba stanovit vazby na nově ustanovené koordinátory a nově zavedené plány BOZP.

Zákonné povinnosti zhotovitelů obsahuje § 16 zákona č.309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, podle kterého je zhotovitel stavby povinen:

a) nejpozději do 8 dnů před zahájením prací na staveništi doložit, že informoval koordinátora o rizicích vznikajících při pracovních nebo technologických postupech, které zvolil,

b) poskytovat koordinátorovi součinnost potřebnou pro plnění jeho úkolů po celou dobu svého zapojení do přípravy a realizace stavby, zejména mu včas předávat informace a podklady potřebné pro zhotovení plánu a jeho změny, brát v úvahu podněty a pokyny koordinátora, zúčastňovat se zpracování plánu, tento plán dodržovat, zúčastňovat se kontrolních dnů a postupovat podle dohodnutých opatření, a to v rozsahu, způsobem a ve lhůtách uvedených v plánu. Blíže bude uvedené ustanovení podrobně rozebráno v následující části.

Aby byl výčet požadavků ze zákona č.309/2006 Sb. kompletní, tak do této části je potřeba zařadit ještě ustanovení § 17, které uvádí:

(1) Jiná fyzická osoba, která se osobně podílí na zhotovení stavby a která nezaměstnává zaměstnance (dále jen “jiná osoba”), je povinna poskytnout zhotoviteli stavby a koordinátorovi potřebnou součinnost a postupovat podle pokynů nebo opatření k zajištění bezpečné a zdraví neohrožující práce stanovených zhotovitelem stavby. Jiná osoba informuje zhotovitele stavby nejpozději do 5 pracovních dnů před převzetím pracoviště, a není-li to ze závažných důvodů možné, bez zbytečného odkladu o všech okolnostech, které by mohly při její činnosti na staveništi vést k ohrožení života a poškození zdraví dalších fyzických osob zdržujících se na staveništi s vědomím zhotovitele.

(2) Jiná osoba

a) je povinna

1. dodržovat právní předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci na staveništi a přihlížet k podnětům koordinátora,

2. používat potřebné osobní ochranné pracovní prostředky24), technická zařízení, přístroje a nářadí, splňující požadavky stanovené zvláštním právním předpisem25),

b) nesmí vyřazovat, měnit nebo přestavovat svévolně ochranná zařízení strojů, přístrojů a nářadí a tato zařízení musí používat k účelům a za podmínek, pro které jsou určena.

(3) Odstavec 2 se vztahuje i na zhotovitele stavby, který osobně na staveništi pracuje.

Předmětem diskuzí u tohoto ustanovení je vlastní výklad pojmu „jiné osoby“. Jako ustálený výklad se uvádí, že se jedná o osoby uvedené v § 12, tzn. o zaměstnavatele, který je fyzickou osobou a sám též pracuje, jedná-li se o fyzickou osobu, která provozuje samostatně výdělečnou činnost (OSVČ), spolupracujícího manžela nebo dítě těchto uvedených osob a fyzickou nebo právnickou osobu, která je zadavatelem stavby nebo jejím zhotovitelem, popřípadě se na zhotovení stavby podílí. K tomu je potřeba ale doplnit, že jinou osobou kromě uvedeného bude i projektant, pokud bude na stavbě provádět nějakou činnost, geodet, členové družstva ale ustanovení bude platit i pro sousedskou výpomoc a i pro jiné osoby bez bližšího vymezení jejich právního postavení.

Co je předmětem uvedeného ustanovení? V podstatě je zde uvedeno, že každý, kdo se podílí na realizaci stavebního díla (stavby), musí respektovat a dodržovat právní předpisy k zajištění bezpečnosti práce vztahující se ke stavební činnosti, musí přihlížet k podnětům koordinátora, musí používat osobní ochranné pracovní prostředky, nářadí, stroje a další pomůcky, které splňují požadavky bezpečnosti práce. Jiné osoby nesmí odstraňovat, vyřazovat, měnit a upravovat ochranná zařízení strojů, přístrojů, zařízení atp. Ustanovení odstavce 1 tohoto paragrafu pak uvádí, že jiné osoby jsou povinny vytvářet součinnost zhotoviteli stavby a koordinátorovi. Tím je nepřímo stanoveno, že za tyto jiné osoby bude zodpovídat ten zhotovitel, s jehož vědomím nebo na jehož objednávku tyto jiné osoby na staveništi provádějí stavební činnost. I když je to méně pravděpodobné, tak zákon předjímá, že jiná osoba 5 dní před předáním pracoviště, informuje zhotovitele (odlišné od povinnosti zhotovitelů, informovat 8 dní před zahájením prací koordinátora) o všech okolnostech, které by mohly při její činnosti na staveništi vést k ohrožení života a poškození zdraví dalších fyzických osob zdržujících se na staveništi s vědomím zhotovitele. Ve většině případů však nedochází k tomu, že by zhotovitelé předávali pracoviště uvedeným jiným osobám.

5.2 Postup zhotovitelů při získání zakázky na práci na stavbě a nástupu na staveniště

Ustanovení § 16 písm. a) zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, bývá v praxi velmi často špatně interpretováno a mnohdy dochází až k „šikanování“ zhotovitelů ze strany koordinátorů ve fázi realizace staveb. V praxi se totiž povinnost z tohoto ustanovení aplikuje jako povinnost zhotovitele, že musí koordinátorovi předat registr rizik a dále technologické postupy. Pokud to zhotovitel neudělá, koordinátor mu tuto skutečnost píše jako nedostatek zjištěný na staveništi z hlediska bezpečnosti práce (což asi není pravdou).

Co se rozumí ustanovením uvedeným v § 16 písm. a) zákona č. 309/2006 Sb.?

Doporučuji toto ustanovení číst odzadu, tj. nejpozději do 8 dnů před zahájením prací na staveništi zhotovitel doloží, že informoval koordinátora o rizicích vznikajících při pracovních nebo technologických postupech, které zvolil. **Je zde uvedena zhotoviteli nepřímá povinnost, že má informovat koordinátora, nikoliv v praxi aplikovaný požadavek předat koordinátorovi informace o postupech, které pro realizaci stavby zvolil.** Tato informace může mít dvojí naplnění. Jednoduchou informací je konstatování, kdy zhotovitel sdělí koordinátorovi, že na stavbě bude realizovat své práce v souladu s postupy, uvedenými v plánu BOZP a požádá koordinátora o potvrzení, že tuto informaci mu poskytl. Toto potvrzení potřebuje k naplnění přímé povinnosti uvedené v tomto ustanovení a je předmětem kontroly ze strany OIP.

Druhým způsobem je pak podání informace, že zhotovitel hodlá provádět práce podle svého pracovního nebo technologického postupu. Ideálně pak tento postup předá v písemné formě koordinátorovi, a protože toto má být ze zákona provedeno 8 dní před zahájením prací, má právě takovýto čas koordinátor k dispozici, aby pracovní nebo technologický postup posoudil a nejlépe na kontrolním dnu koordinátora pak ve spolupráci s ostatními zhotoviteli rozhodl, zda zhotovitel může podle svého postupu stavbu realizovat, nebo z důvodu nevyřešení některých navazujících operací a činností bude trvat na dodržení postupu uvedeného v plánu BOZP. Třetí možností pak je, že se domluví s ostatními zhotoviteli na úpravě plánu BOZP tak, že v části bude zhotoviteli vyhověno a z části bude postupováno dle dohodnutých postupů.

A kde jsou v praxi tolik vyžadované registry rizik? Jak je zřejmé, tak ustanovení zhotovitelům takovouto povinnost neukládá. Přesto se však pojem rizika v ustanovení uvádí. Jak to tedy má být? Ustanovení uvádí „o rizicích vznikajících při…“, čili nejde o rizika, která má zhotovitel jako zaměstnavatel řešit v souladu s ustanovením zákoníku práce § 102, ale jde zásadně o **rizika spojená s konkrétně prováděnou prací na staveništi, tj. postupy zvolenými při stavebních pracích.** A tato rizika jsou řešena právě technologickými nebo pracovními postupy. Pokud se použije pojem riziko, tak bez uvedeného opatření nemá žádnou vypovídací hodnotu. Sdělit někomu informaci, že na stavbě hrozí nebezpečí pádu z výšky s případným dovětkem, že je nutno zaměstnance zajistit kolektivním nebo osobním zajištěním, nemá pro zhotovitele žádnou vypovídající hodnotu. A právě technologický postup toto riziko resp. přijatá opatření musí konkretizovat.

Pro čtenáře, který se s uvedenými skutečnostmi neztotožňuje, je potřeba zdůraznit, že pod pojmem technologický postup není myšlen na stavbách zadavateli požadovaný postup řešící zajištění jakosti a kvality realizovaného díla, ale postup, který řeší otázky realizace stavebních činností ve vazbě na požadavky bezpečnostních předpisů. K časté argumentaci, že technologické postupy, které řeší zajištění jakosti, obsahují i kapitolu bezpečnost práce, nutno uvést, že tato bezpečnost je postavena v obecné rovině opsáním ustanovení z nařízení vlády č. 362/2005 Sb. nebo nařízení vlády č. 591/2006 Sb.

Tak zatímco technologický postup zpracovaný pro zajištění jakosti uvádí např. „Výkopy v zastavěném území, na veřejných prostranstvích a v uzavřených objektech, kde probíhají současně i jiné činnosti, musí být zakryty, nebo u okraje, kde hrozí nebezpečí

pádu fyzických osob do výkopu, zajištěny zábradlím, přičemž prostor mezi horní tyčí a zarážkou u podlahy je nutno zajistit proti propadnutí osob způsobem odpovídajícím místním a provozním podmínkám bez ohledu na hloubku výkopu. Ve vzdálenosti větší než 1,5 m od hrany výkopu lze zajištění provést vhodnou zábranou zamezující přístupu osob do prostoru ohroženého pádem do hloubky. Za vhodnou zábranu se považuje zábradlí, u něhož nemusí být dodrženy požadavky na pevnost ani na zajištění prostoru pod horní tyčí proti propadnutí, přenosné dílcové zábradlí, bezpečnostní značení označující riziko pádu osob upevněné ve výšce horní tyče zábradlí, překážka nejméně 0,6 m vysoká nebo zemina z výkopu, uložená v sypkém stavu do výše nejméně 0,9 m“.

Technologický postup požadovaný k informování koordinátora by měl vypadat např. takto: *„Výkop pro kanalizaci bude v úseku mezi šachtami Š1-Š3 zajištěn na volném okraji výkopkem o výšce minimálně 90 cm, v úseku od šachty Š3 k rohu budovy šaten bude instalováno pevné zábradlí na hraně výkopu“.*

5.3 Spolupráce jednotlivých zhotovitelů na staveništi s koordinátorem BOZP při realizaci stavby

Po úvodním seznámení se s koordinátorem BOZP při předávání informace o zvolených postupech, včetně řešení rizik s tím spojených, přichází fáze realizační. Tato fáze je řešena ustanovením § 16 písm. b) zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, které uvádí: ***Zhotovitel stavby je povinen poskytovat koordinátorovi součinnost potřebnou pro plnění jeho úkolů po celou dobu svého zapojení do přípravy a realizace stavby, zejména mu včas předávat informace a podklady potřebné pro zhotovení plánu a jeho změny, brát v úvahu podněty a pokyny koordinátora, zúčastňovat se zpracování plánu, tento plán dodržovat, zúčastňovat se kontrolních dnů a postupovat podle dohodnutých opatření, a to v rozsahu, způsobem a ve lhůtách uvedených v plánu.***

Opět si proberme jednotlivé body této povinnosti. Jednak je zde zdůrazněno, že **zhotovitelé mají poskytovat koordinátorovi součinnost potřebnou pro plnění jeho úkolů.** Z toho jednoznačně vyplývá, že zhotovitelé v rámci součinnosti nemají za povinnost plnit úkoly uložené koordinátorům, jak k tomu mnohdy dochází v praxi. Jedná se zejména o neoprávněný požadavek, aby zhotovitelé během realizace předávali své postupy koordinátorům, které oni pouze zkontrolují.

Opakovaně je třeba uvést, že pracovní postupy pro realizaci stavby mají být zpracovány v rámci plánu BOZP na staveništi, za který zodpovídají koordinátoři určení ve fázi přípravy.

Pokud tyto plány nejsou takto zpracovány, musí koordinátor tyto postupy dopracovat, přičemž ze strany zhotovitelů v rámci součinnosti s koordinátorem je jejich povinností včas předávat informace a podklady pro zhotovení plánu nebo jeho změny a zúčastňovat se zpracování tohoto plánu.

Toto konstatování, i když se řadě koordinátorů nemusí líbit, vychází ze samotného principu zřízení koordinátora ve stavebnictví. Nejde zde o to, aby si každý zhotovitel zvolil svůj vlastní postup, jak chce svoji část prací na staveništi realizovat s ohledem na řešení bezpečnosti práce, ale jde zde o to, aby zpracovaný postup koordinoval opatření mezi jednotlivými zhotoviteli podílejícími se na realizaci díla. Uveďme si pro lepší pochopení uvedeného obecný příklad ve spojení s řešením zajištění při práci ve výšce. Při zavedené variantě, že postupy budou zpracovávat jednotliví zhotovitelé, by mohlo dojít k tomu, že první zhotovitel bude předpokládat realizaci svých prací ve výšce s použitím osobního jištění, druhý zhotovitel bude chtít zajistit své pracovníky ve výšce pomocí záchytného lešení, třetí pak bude předpokládat zajištění pomocí instalace zábradlí a poslední bude počítat s instalací zábrany 1,5 m od hrany pádu, protože jeho činnost bude pouze na části pracoviště ve výšce. Z tohoto příkladu je snad každému jasné, že takovéto postupy, i když budou správně zpracovány, nemohou stavbě přinést uspokojivé řešení a nemohou koordinátorovi ve fázi realizaci přinést potřebné informace. K uvedenému příkladu si uveďme, že plán BOZP by měl tuto situaci již dopředu popsat a předem uvést, že již u činností prvního zhotovitele bude postaveno lešení a toto záchytné lešení zde bude ponecháno až do skončení prací posledního zhotovitele. Pokud to v plánu nebude, měl by koordinátor ve fázi realizace dostat od zhotovitelů uvedené informace a na základě diskuse (nejlépe na jeho kontrolním dnu) by měl rozhodnout a napsat jako aktualizaci plánu dohodnutý postup. Je zde potřeba k tomuto modelovému příkladu zdůraznit ještě jeden významný aspekt. Jedná se o časový faktor spočívající v tom, že v době, kdy prvý zhotovitel již své práce realizuje, ještě nejsou známi zhotovitelé, kteří nastoupí na pracoviště v následujícím pořadí. **A proto je právě činnost a zpracování konkrétních postupů v plánech BOZP ze strany koordinátora nezastupitelné!**

Další povinností zhotovitelů je povinnost dodržovat plán BOZP. Jednoznačná a logická povinnost však v praxi naplňována není. Je to zřejmě tím, že plány mají tak nízkou úroveň zpracování, že zhotovitelé se jimi přestali zabývat. Přitom by jim měli být pro jejich činnost nepostradatelnými pomocníky. Opět si toto tvrzení uveďme na příkladu. Tímto příkladem je otázka zajištění staveniště. Ustanovení nařízení vlády požaduje u staveb (s výjimkou liniových) oplocení po celém obvodu o výšce 180 cm. U celé řady staveb však tento požadavek není možné splnit, protože se např. jedná o vestavbu či přístavbu k jiné budově, stavba je u vodoteče nebo jsou zde jiné přírodní překážky bránící vstupu apod. Řešení nabízí ustanovení nařízení vlády č. 591/2006 Sb. které uvádí, že pokud je pro stavbu zpracován plán BOZP, postupuje se při zajišťování staveniště podle tohoto plánu. A je plně v pravomoci zhotovitele po koordinátorovi požadovat úpravu plánu, což se z výše uvedených důvodů neděje. A tak, jak se při kontrole koordinátor podivuje nad dotazem inspektora, zda zkontroloval obsah lékárničky (což nad rámec požadavku obsahoval plán BOZP), tak se diví zhotovitelé při otázce, kde mají instalovat dopravní značku s vyznačením maximální povolené rychlosti 15 km/hod., když na staveništi žádné staveništní komunikace nejsou. Tento příklad je zjevnou ukázkou, že jak zhotovitelé, tak i koordinátoři s plánem BOZP nepracují (koordinátor má jednu z povinností kontrolovat podle plánu BOZP zajištění staveniště a kdyby tuto svoji povinnost naplňoval, tak by zjevné nesmysly v plánu BOZP musel zjistit, stejně jako zhotovitel, který podepsal, že se s plánem seznámil).

S plány BOZP pak koresponduje další povinnost zhotovitelů, kterou je postupovat podle dohodnutých opatření, a to v rozsahu, způsobem a ve lhůtách uvedených v tomto plánu. S touto povinností opět koresponduje povinnost koordinátora ve fázi realizace kontrolovat plnění této povinnosti.

Poslední z povinností zhotovitelů je **povinnost zúčastňovat se kontrolních dnů koordinátora k dodržování plánu BOZP organizovaných koordinátorem.** Ani tato povinnost zatím v praxi není naplňována. Protože tyto kontrolní dny většinou bývají různě navázány na kontrolní dny investora (TDI), kterých se zúčastňují rozhodující zhotovitelé a TDI, projektant, zástupce zadavatele apod., většina zhotovitelů na staveništi se jich nezúčastní. Zejména v případech, kdy koordinátor je současně TDI jsou kontrolní dny koordinátora velmi často formální neplnící svůj účel. Zúčastňovat se kontrolních dnů koordinátora mají v povinnostech všichni zhotovitelé, ale ne vždy je nutné ve všech případech, aby se kontrolních dnů účastnili.

Nebude to nutné v případech, kdy například zhotovitel-objednatel si realizaci určité části objedná u více poddodavatelů, kteří provádějí stejnou činnost (např. na zdění obvodových zdí se budou podílet 3 zhotovitelé). V tom případě pak zhotovitel-objednatel je nositelem zvolených postupů (má pro sebe převzaté pracoviště, zajišťuje materiál i bezpečnostní opatření na pracovišti) a zastupuje na kontrolním dnu KOO tyto zhotovitele.

Přesto je i u těchto subdodavatelů potřebné **splnění oznamovací povinnosti vůči koordinátorovi,** protože koordinátor potřebuje mít o zhotovitelích přehled a musí vyřešit, jak bude zajišťovat naplnění své povinnosti-bez zbytečného odkladu informovat všechny dotčené zhotovitele stavby o bezpečnostních a zdravotních rizicích, která vznikla na staveništi během postupu prací (např. zasíláním zápisů z KD KOO, kde budou tyto rizika konkrétně uvedena).

5.4 Přehled základních problémů zjišťovaných u zhotovitelů na stavbě orgány inspekce práce

Kromě uvedených povinností se činnosti zhotovitelů dotýká problematika podrobně popsaná v předchozích částech, zejména v části pojednávající o plánech BOZP a činnosti koordinátorů ve fázi realizace. Proto je vhodné si formou otázek a odpovědí na ně si některé informace zopakovat.

Otázka: Koordinátor po zhotovitelích požaduje doklady o odborné způsobilosti zaměstnanců, strojnické, lešenářské, vazačské a jeřábnické průkazy. Má na to právo?

Odpověď: Koordinátor ve fázi realizace má 3 okruhy povinností ze zákona.

- První povinností je informování všech zhotovitelů na staveništi s riziky vznikajícími s postupem výstavby.
- Druhou je koordinování činností mezi zhotoviteli při zajišťování opatření k zajištění bezpečnosti práce.
- A třetí je pak kontrolní činnost.

Koordinátor ve fázi realizace stavby má **kontrolovat resp. upozorňovat zhotovitele na porušování právních předpisů k zajištění bezpečnosti práce.** Upozornění musí směřovat k tomu zhotoviteli, který převzal pracoviště. V případě porušení právních předpisů při činnosti pak vůči zaměstnavateli příslušného porušujícího zaměstnance. V žádném případě do předmětu této činnosti nepatří kontrola nejrůznějších dokladů, jakými jsou revizní zprávy, doklady o školeních a kvalifikacích zaměstnanců, zdravotní prohlídky atd. Tato činnost spadá do zodpovědnosti zaměstnavatelů a k tomu mají odborně způsobilé osoby pro zajišťování úkolů v prevenci rizik. Další kontrolou, kterou musí koordinátoři provádět, je kontrola zajištění staveništ. Koordinátor musí posoudit, zda staveniště je zabezpečeno dle požadavku přílohy č. 1 k nařízení vlády č. 591/2006 Sb. (oplocení po celém obvodu, ohraničení u liniových staveb, tabule se zákazem vstupu, vjezdu atp.) nebo v souladu s plánem BOZP . Třetí kontrolou je pak kontrola dodržování plánu BOZP a jeho aktualizací. Pokud se např. koordinátor dohodne v rámci aktualizace plánu (nebo to plán BOZP již obsahuje) na tom, že výkop bude zajištěn zábradlím, nemůže zhotovitel zajistit výkop zábranou tvořenou páskou, i když předpisy k zajištění bezpečnosti práce nebudou porušeny.

K otázce kontroly průkazů a dokladů o školeních apod. je potřeba dodat, že ze zákona nejsou v současné době žádné průkazy, které by měl zaměstnavatel svým zaměstnancům vydávat a je pouze na jeho uvážení, jakým způsobem bude dokladovat kvalifikaci svých zaměstnanců (ZP § 103 odst. 3). Obdobně je to i se školeními, kdy zaměstnavatel má za své zaměstnance objektivní zodpovědnost a je pouze na něm, jaká školení, jak často, s jakým obsahem ve své organizaci bude organizovat, a to pokud zvláštní právní předpisy nestanoví jinak. Toto si zaměstnavatel upravuje vnitřním předpisem, který samozřejmě nemá povinnost koordinátorům předkládat a tím ani koordinátor nemá možnost doklad o školení posoudit a vyhodnotit jej, zda je vyhovující nebo ne.

Na závěr řečnická otázka pro koordinátory. „Opravdu chcete požadovat předložení těchto dokladů a zodpovídat (např. v případě šetření smrtelného úrazu) před orgány OIP nebo Policie České republiky za jejich správnost?“

Otázka: Pracuji ve stavební firmě. Momentálně realizujeme zakázku, kde po nás koordinátor BOZP požaduje nošení přileb, což je normální, ale pouze v čepicích, které mají certifikát ochranných pracovních pomůcek. Dosud jsem se s tímto požadavkem nesetkala a tak považuji jeho požadavek za neopodstatněný. Můžete mi odpovědět, zda má na takový postup nárok? Případně, kde má tento požadavek oporu v platné legislativě?

Odpověď: K zaslanému dotazu odpovím trochu šířeji. Povinnosti k nějakým plněním může stanovit pouze zákon [viz. Listina základních práv a svobod č. 2/1993 čl. 4-1) Povinnosti mohou být ukládány jen na základě zákona a v jeho mezích a při zachování základních práv a svobod.]. Co se týče používání OOPP, tak zákon č. 262/2006 Sb. (zákoník práce) v § 104 odst. 1 ukládá zaměstnavatelům, aby v případech, kdy nemohou odstranit riziko nebo jej dostatečně omezit opatřeními v organizaci práce, musí své zaměstnance chránit prostřednictvím osobních ochranných pracovních prostředků. **Jako povinnost již není formulován odst. 2, který umožňuje zaměstnavateli v prostředí, v němž oděv nebo obuv podléhá mimořádnému znečištění nebo opotřebení nebo v případech, kdy plní ochrannou funkci (např. ochrana před deštěm, chladem, slu-**

nečním zářením apod.) poskytovat jako OOPP též pracovní oděv nebo obuv (OPP). Co se týče vlastní aplikace uvedeného ve stavebnictví. Na stavbách, kde není určen koordinátor, se podle ustanovení ZP § 101 odst. 3 musí na společném pracovišti zúčastnění zaměstnavatelé vzájemně písemně informovat o rizicích. Smyslem tohoto požadavku není předávat si vzájemně „registry rizik", ale právě informace vycházející z výše uvedeného vyhledání rizik, na která se přijímala opatření v organizaci práce nebo v poskytování OOPP. (Poskytovat subjektům informace, např. že na schodišti bylo riziko pádu z výšky, a proto jsem tam nainstaloval zábradlí, jak občas bývá v praxi činěno, nemá dle mého žádný význam). **Na stavbách, kde je určen koordinátor se toto ustanovení neaplikuje, protože před zněním obecně závazného právního předpisu (ZP) má přednost speciální právní úprava,** v daném případě třetí část zákona č. 309/2006 Sb., a proto platí následující:

1. Podle ustanovení § 16 písm. a) zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů, má zhotovitel povinnost informovat koordinátora o postupech, v nichž řeší rizika vznikající při své plánované činností na staveništi (samozřejmě včetně přijatých opatřeních, neboť sdělovat riziko bez opatření je bezpředmětné a navíc v rozporu s jednotlivými ustanoveními zákoníku práce). Taková informace může vypadat například takto: Vzhledem k provozování jeřábu na pracovišti musí z důvodu rizika úrazu hlavy pádem předmětů nebo naražením na pohybující se břemeno zaměstnanci používat v ohrožených prostorech ochrannou přilbu.

2. Podle ustanovení § 18 odst. 2 písm. a) bodu 1 téhož zákona má koordinátor povinnost bez zbytečného odkladu o této informaci informovat všechny dotčené zhotovitele na staveništi. Dodržování tohoto opatření u dotčených zhotovitelů pak v rámci oprávnění dle uvedeného zákona č. 309/2006 Sb. § 18 odst. 2 písm. a) bodu 2 a nařízení vlády č. 591/2006 Sb. § 8 odst. 1 písm. d) je povinen koordinátor kontrolovat a při nedodržení požadovat zjednání nápravy.

Druhým případem, kdy musí být koordinátor aktivní ohledně poskytování OOPP, je případ, kdy požadavek vychází z dobře zpracovaného plánu BOZP na staveništi. Pokud zpracovatel plánu BOZP na staveništi při zpracovávání jednotlivých postupů, které jsou základem plánu, nedokázal řešit rizika kolektivním způsobem a řešil je prostřednictvím OOPP, pak je zhotovitel povinen dodržet tento plán BOZP (viz. § 16 písm. b zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů) a koordinátor má povinnost dodržování plánu BOZP kontrolovat dle ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) nařízení vlády č. 591/2006 Sb.. **Co se týče plánu BOZP, tak zhotovitelé mají možnost se na zpracování plánu, resp. na jeho změnách, podílet.**

Prakticky budou v úvahu připadat na staveništi:

- rizika vyžadující použití ochranné přilby (pohyb v prostoru ohroženém manipulací s břemeny, práce nad sebou např. na lešení, pohyb v prostorách se sníženou podchozí výškou,…),
- použití výstražné vesty s vysokou viditelností (práce na veřejných komunikacích spojené s vnitrostaveništní dopravou nebo jeřábovou manipulací s břemeny,…),
- použití sluchátek apod. (práce v prostorech s překročením hlukového limitu),
- použití respirátorů (v prostorách s výskytem prachu apod.),
- použití osobního jištění (při práci a pohybu po plochách s nebezpečím pádu z výšky) apod.

Třetím případem, kdy může konat koordinátor postupy ohledně OOPP, je případ stojící tak trochu mimo problematiku bezpečnosti práce. A to, že použití konkrétních OOPP je vyžadováno bez uvedení důvodu (s uvedením důvodu bych očekával, že toto je zapracováno v plánu BOZP pro konkrétní stavbu) zadavatelem stavby smluvně se zhotovitelem a následně kontrolu tohoto smluvního požadavku smluvně požaduje po koordinátorovi na staveništi. Může se jednat o použití přileb, výstražných vest, jednotných oděvů či obuvi apod.

Závěrem se nedomnívám, že by koordinátoři měli na staveništích řešit OOPP poskytované zaměstnavatelem na základě ustanovení § 104 odst. 2 ZP (např. zda zaměstnanci mají na sobě montérky, pracovní obuv, vatovaný kabát, pláštěnku, čepici apod.). Snad pro lepší pochopení ještě jeden příklad. Často bývá argumentace, že existuje riziko chladu a na toto riziko se musí používat vatovaný kabát. Na otázku, jak je toto riziko specifikováno resp. kdy toto riziko na zaměstnance působí, tázaný odpoví, že v zimě. Na to je reakce, zda všichni zaměstnanci musí 20. března pracovat ve vatovaném kabátě, i když bude 20 stupňů ve stínu? Asi nikdo nebude tvrdit, že musí, neboť odpovědí je, že zaměstnanec si kabát vezme, když mu bude zima. Jenže používání OOPP poskytovaných z důvodu rizika, nemůže být odvislé od vůle zaměstnance (dnes si přilbu vezmu, zítra bude horko, tak si ji nevezmu). Pokud tento vatovaný kabát zaměstnavatel poskytne dle § 104 odst. 2 zákoníku práce jako OPPP plnící ochranou funkci, tzn. chrání zaměstnancem před chladem, pak je na zaměstnanci, kdy se rozhodne před chladem se chránit. Toto však již není kontrolovatelné a není nic proti něčemu, když na jednom pracovišti méně otužilý zaměstnanec bude pracovat ve vatovaném kabátu, zatímco jeho kolega bude pracovat pouze v blůze apod.

Otázka: Jak je to se vzájemným informováním zhotovitelů o rizicích na staveništi?

Odpověď: Již v předchozí odpovědi bylo na tuto otázku částečně zodpovězeno. Legislativní zásada uvádí, že, je-li jedna problematika řešena dvěma zákony, postupuje se podle toho zákona, který je pro danou problematiku speciálním. V našem případě pro všechny zaměstnavatele platí ustanovení zákoníku práce § 101 odst.3, které uvádí: (3) Plní-li na jednom pracovišti úkoly zaměstnanci dvou a více zaměstnavatelů, jsou zaměstnavatelé povinni vzájemně se písemně informovat o rizicích a přijatých opatřeních k ochraně před jejich působením, která se týkají výkonu práce a pracoviště, a spolupracovat při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci pro všechny zaměstnance na pracovišti. Na základě písemné dohody zúčastněných zaměstnavatelů touto dohodou pověřený zaměstnavatel koordinuje provádění opatření k ochraně bezpečnosti a zdraví zaměstnanců a postupy k jejich zajištění. **Aplikace tohoto ustanovení je reálně řešitelná v případě, kdy těchto zaměstnavatelů na jednom pracovišti není velký počet.** Ve většině případů se navíc bude jednat o pracoviště, kdy rizika jsou trvalá a nemění se v čase. Je zde i možnost, že se zaměstnavatelé dohodnou na tom, kdo z nich bude koordinovat provádění opatření k ochraně bezpečnosti práce. V případě řady staveništ však je situace jiná, a proto je zde i úprava specifikovaná v Třetí části zákona č. 309/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Bude-li na jednom staveništi, např. 20 zhotovitelů, kteří v čase různě nastupují a odcházejí, aby došlo k naplnění ustanovení ZP, muselo by se písemné informování o rizicích provádět prakticky každý den (nastupující firma by musela „předat rizika“ např. 19 firmám na stavbě přítomným

a od nich zase získat jejich rizika. Druhý den by některá z firem ukončila své práce a s jejím odchodem by její rizika již na staveništi nebyla, ale jak by se to zbývajících 19 firem dozvědělo? A další den by nastoupil další zhotovitel a ten by se již dozvěděl o jiných rizicích než stávající zhotovitelé, protože by nedostal rizika od odešlé firmy. Je snad zjevné, že takto to na staveništi nemůže účelně fungovat.

Proto třetí část zákona 309/2006 Sb. toto specifikum pracoviště na staveništi s více zhotoviteli, upravilo. Jak? Informace o rizicích si nepředávají zhotovitelé mezi sebou, ale předávají je na jedno místo-koordinátorovi BOZP na staveništi. Ten je zapracuje do postupu výstavby (dozví se na svém kontrolním dnu) a informuje o nich všechny zhotovitele přítomné na staveništi. Navíc koordinátorovi zákon resp. nařízení vlády ukládá, že on je tím „pověřeným zaměstnavatelem", který na společném pracovišti (staveništi) koordinuje opatření k zajištění bezpečnosti práce. Proto i jednou ze tří rozhodovacích podmínek pro určení koordinátora je úvaha, že stavba bude realizována více zhotoviteli.

Pokud koordinátor ve fázi realizace stavby není určen, i když na společném pracovišti bude více zhotovitelů (např. rozsah prací nenaplní stanovené parametry, tj. 500 osobodní), postupují tito zhotovitelé v souladu s ustanovením zákoníku práce.

Otázka: Musí se kontrolních dnů koordinátora zúčastňovat odborně způsobilé osoby v prevenci rizik jednotlivých zhotovitelů?

Odpověď: Nemusí a koordinátor není oprávněn účast takovéto osoby na kontrolním dnu požadovat. Zákon mu takovouto pravomoc nedává a ani zhotoviteli neukládá, kdo se za něj bude kontrolních dnů zúčastňovat. Nejkompetentnějším zástupcem zhotovitele k účasti na kontrolním dnu bude určitě ten, kdo na staveništi práce řídí (mistr, stavbyvedoucí, vedoucí montér, jednatel…). Okrajově je účast na kontrolním dnu upravena v § 8 odst. nařízení vlády č. 591/2006 Sb. 2, kde je uvedeno koordinátor během realizace stavby a) navrhuje termíny kontrolních dnů k dodržování plánu za ***účasti zhotovitelů nebo osob jimi pověřených*** a organizuje jejich konání.

Otázka: Může koordinátor zakázat práci?

Odpověď: Ze zákona není koordinátor oprávněn vydávat zákazy práce. Přesto však stejného řešení v souladu se svými pravomocemi dosáhne tím, když upozorní na nedostatek a bude požadovat **okamžité** odstranění nedostatku (např. pokud zaměstnanci nebudou ve výšce používat osobní jištění). Viz. §8 odst. 1 nařízení vlády č. 591/2006 Sb.

Koordinátor během realizace stavby d) sleduje provádění prací na staveništi se zaměřením na zjišťování, zda jsou dodržovány požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví při práci, upozorňuje na zjištěné nedostatky a požaduje bez zbytečného odkladu zjednání nápravy.

Otázka: Musí koordinátor specifikovat porušení právních předpisů k zajištění bezpečnosti práce vůči zhotoviteli, který převzal pracoviště nebo vůči hlavnímu zhotoviteli?

Odpověď: Koordinátor musí upozorňovat v případech nedostatků na pracovišti toho,

kdo pracoviště převzal. V případě, že se bude jednat o nedostatky zjištěné při činnosti, musí upozornit zaměstnavatele porušujícího zaměstnance. Upraveno § 18 odst. 2 písm. a) bod 2 zákona č. 309/2006 Sb. „upozornit zhotovitele stavby na nedostatky v uplatňování požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví při práci ***zjištěné na pracovišti převzatém zhotovitelem stavby*** a vyžadovat zjednání nápravy; k tomu je oprávněn navrhovat přiměřená opatření".

Otázka: Koordinátor neustále po nás něco požaduje, chce po nás předávat postupy, harmonogram výstavby, a pokud se na něj obrátíme s dotazem, tak nás odbyde s tím, že vše musíme vyřešit my a jemu to sdělit. Je tento postup v pořádku?

Odpověď: Není. Koordinátor by měl být vůči zhotovitelům partnerem, který má společný cíl, kterým je bezpečné provedení stavby za přiměřených finančních nákladů. Naopak platný právní předpis koordinátorovi ukládá povinnost **dávat podněty k řešení problematiky bezpečnosti práce a na vyžádání zhotovitele doporučuje technická řešení nebo opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci** pro stanovení pracovních nebo technologických postupů a plánování bezpečného provádění prací, které se s ohledem na věcné a časové vazby při realizaci stavby uskuteční současně nebo na sebe budou bezprostředně navazovat.(nařízení vlády č. 591/2006 Sb. §8 odst.1 písm.b). Co se týče harmonogramu výstavby, tak ten má pro koordinátora velký význam, neboť se z něj dozví informace o nastupujících zhotovitelích a plánovaných pracích a v rámci součinnosti tudíž je povinností zhotovitele s tímto harmonogramem koordinátora seznamovat.

Otázka: Může koordinátor udělovat zhotovitelům pokuty za porušení bezpečnosti práce?

Odpověď: Ze zákona nemá koordinátor tuto pravomoc. Pokud však si koordinátor tuto pravomoc dohodne ve smlouvě se zadavatelem stavby a ten tuto skutečnost smluvně dohodne se zhotoviteli, pak tyto pokuty dávat může. Jedná se však o činnost nikoliv ze zákona, ale na základě soukromoprávního smluvního vztahu, takže vymahatelnost či přezkoumatelnost takovéto pokuty nelze řešit například stížností na OIP.

Otázka: Má koordinátor povinnost školit zaměstnance zhotovitele?

Odpověď: V žádném případě. U koordinátorů velmi často dochází k záměně nebo nepochopení rozdílu mezi pojmem „školení" a „seznámení". Zaměstnavatelé ze zákoníku práce mají povinnost provádět školení svých zaměstnanců při nástupu zaměstnance do zaměstnání, při změně pracovního zařazení, technologických postupů nebo ve zvlášť odůvodněných důvodech (změna předpisů). Zaměstnavatel má za své zaměstnance tzv. objektivní zodpovědnost, které se nemůže zprostit, ale může ji „ponížit". K tomu mu zákon ukládá, aby posoudil činnosti svých zaměstnanců a sám si pak stanovil četnost školení, jejich obsah, způsob ověřování znalostí a vedení dokumentace o tomto školení. **Školení je činností, kdy se zaměstnanec učí bezpečným návykům a provádění činností. Koordinátor nemá právo ani povinnost v tomto činit úkony za zaměstnavatele.** Jiná je situace v případě pojmu „seznámení". Jedná se o jednostrannou činnost, při níž osoba poskytující seznámení předává jednostranně jiným osobám nějakou informaci, aniž by ověřovala následně, zda to tato osoba pochopila apod. **A povinnost**

seznamovat resp. informovat zhotovitele o rizicích vznikajících v souvislosti s postupem výstavby, která je přímo právním předpisem uloženou povinností koordinátorovi. Seznamování se objevuje v dalších právních předpisech, např. v ustanovení § 103 odst. 1 písm. f) zákoníku práce.

6. Právní úprava bezpečnosti práce na staveništích v ČR

6.1 Směrnice Rady a národní právní úprava

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 309/2006 Sb., kterým se upravují další požadavky bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v pracovněprávních vztazích a o zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při činnosti nebo poskytování služeb mimo pracovněprávní vztahy (zákon o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci), ve znění pozdějších předpisů jsou dva **základní právní předpisy, které upravují problematiku bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,** zejména však bezpečnost práce. Kromě dalších právních předpisů i tyto právní předpisy zapracovávají (transponují) příslušné předpisy Evropských společenství, především směrnice Evropských společenství, do národního právního řádu.

Evropská unie od samotného svého vzniku věnovala svoji pozornost nejen ekonomickým podmínkám v členských zemích, ale i **sociální politice, kterou vnímala jako oblast, která je nezbytnou podmínkou dalšího ekonomického rozvoje a úspěšného fungování celé Evropské unie.** Proto je problematika bezpečnosti práce součástí sociální politiky a práv zaměstnanců v oblasti zajišťování bezpečného výkonu práce a pracovních podmínek a tak tato oblast (bezpečnost při práci) patří mezi základní sociální práva. V této oblasti bylo přijato mnoho směrnic, ale mezi ty nejvýznamnější, které se vztahují k obsahu této publikace, patří:

- **Směrnice Rady ze dne 12. června 1989 o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci,** tzv. rámcová směrnice (dále jen „89/391/EHS“),
- **Směrnice Rady ze dne24. června 1992 o minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví na dočasných nebo mobilních staveništích** (dále jen „92/57/EHS“), která je současně 8. dílčí směrnicí výše uvedené rámcové směrnice.

Na základě těchto dvou směrnic byla řešena i problematika zajištění vyšší úrovně bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništích ve výše uvedených dvou zákonech a v jejich prováděcích právních předpisech. Směrnice Rady však ovlivňují nejen zapracování standardů v oblasti bezpečnosti práce do národních právních předpisů, ale i jejich provádění v praxi, a to tím, že na začátku každé směrnice je úvod neboli preambule, ve které jsou obsažena prohlášení proč a s jakým cílem byly tyto směrnice přijímány. Ačkoliv by se mohlo zdát na první pohled, že preambule nemají pro aplikaci národního práva do praxe význam, tak je tomu právě naopak. Jedná se o významná **interpretační pravidla k jednotlivým článkům vlastního textu směrnic.**

V případě směrnice Rady 89/391/EHS je vhodné se zmínit o některých ustanoveních preambule této směrnice, která

- **určuje minimální požadavky na zlepšování pracovního prostředí v členských státech a zabezpečení vyšší úrovně bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a touto směrnicí nelze odůvodňovat snížení úrovně dosažené již v této oblasti v jednotlivých členských státech,**
- **národní právní úprava nemá ukládat správní, finanční ani právní omezení bránící vzniku a rozvoji malých a středních podniků,**
- **zdůrazňuje, že úkolem opatření přijímaných v oblasti BOZP je nejen snižování počtu pracovních úrazů, ale i zvyšování ochrany zaměstnanců a osob, které s nimi sdílejí společnou domácnost,**
- **stanoví, že zlepšování BOZP zaměstnanců při práci, které je cílem směrnice, nesmí být podřízeno ryze ekonomickým zájmům, tj. že opatření mají být přiměřená.**

Ve vztahu k zajišťování BOZP na pracovištích odborně způsobilými osobami v prevenci rizik je třeba uvést, zejména článek 7, ve kterém jsou stanoveny jejich povinnosti a oprávnění, ale i povinnosti zaměstnavatelů, které se promítly jak do zákoníku práce, tak do zákona č. 309/2006 Sb. Tyto odborně způsobilé osoby vykonávají preventivní činnosti k zajišťování bezpečné práce i na pracovištích staveništ, kde se setkávají s dalšími odborně způsobilými osobami, koordinátory BOZP na staveništích.

V preambuli směrnice Rady 92/57/EHS je navíc oproti preambuli rámcové směrnice uvedeno:

- **důvodem přijetí této směrnice je, že práce na dočasných a mobilních staveništích vystavují zaměstnance zvláště vysokým rizikům, a to i proto že je nedostatečná architektonická nebo organizační příprava staveb nebo nesprávné vypracování projektu stavby,**
- **na pracovištích staveniště vznikají pracovní úrazy často v důsledku nedostatečné koordinace mezi podniky (rozuměj právnické osoba a podnikající fyzické osoby, které mají zaměstnance), zejména pokud pracují současně nebo postupně na jednom pracovišti a nedodržují minimální požadavky v oblasti BOZP na staveništi,**
- **vzhledem ke zvýšení rizik na pracovištích staveniště je nezbytné rozšířit působnost této směrnice i na osoby samostatně výdělečně činné a na podnikající fyzické osoby.**

Transpozice směrnice Rady 92/57/EHS byla do národního práva provedena ustanoveními obsaženými v § 14 až § 18 zákona č. 309/2006 Sb., a to v ČÁSTI TŘETÍ nazvané DALŠÍ ÚKOLY ZADAVATELE STAVBY, JEJÍHO ZHOTOVITELE, POPŘÍPADĚ FYZICKÉ OSOBY, KTERÁ SE PODÍLÍ NA ZHOTOVENÍ STAVBY, A KOORDINÁTORA BEZPEČNOSTI A OCHRANY ZDRAVÍ PŘI PRÁCI NA STAVENIŠTI

§ 14

(1) Budou-li na staveništi působit zaměstnanci více než jednoho zhotovitele stavby, je ***zadavatel stavby povinen určit potřebný počet koordinátorů bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi*** *(dále jen "koordinátor") s přihlédnutím k rozsahu a složitosti díla a jeho náročnosti na koordinaci ve fázi přípravy a ve fázi jeho realizace. Činnosti koordinátora při přípravě díla a při jeho realizaci mohou být vykonávány toutéž osobou.*

(2) Koordinátorem je fyzická nebo právnická osoba určená zadavatelem stavby k provádění stanovených činností při přípravě stavby, popřípadě při realizaci stavby na staveništi. Koordinátorem může být určena fyzická osoba, která splňuje stanovené předpoklady odborné způsobilosti (§ 10). Právnická osoba může vykonávat činnost koordinátora, zabezpečí-li její výkon odborně způsobilou fyzickou osobou. Koordinátor nemůže být totožný s osobou, která odborně vede realizaci stavby20).

(3) Určí-li zadavatel stavby více koordinátorů, kteří působí při přípravě nebo realizaci stavby současně, vymezí pravidla jejich vzájemné spolupráce. Zadavatel stavby, který je fyzickou osobou a splňuje stanovené předpoklady odborné způsobilosti, koordinátora neurčí, bude-li činnost koordinátora vykonávat sám.

(4) **Zadavatel stavby je povinen předat koordinátorovi veškeré podklady a informace pro jeho činnost,** *včetně informace o fyzických osobách, které se mohou s jeho vědomím zdržovat na staveništi, poskytovat mu potřebnou součinnost a zavázat všechny zhotovitele stavby, popřípadě jiné osoby k součinnosti s koordinátorem po celou dobu přípravy a realizace stavby.*

(5) Koordinátor je povinen zachovávat mlčenlivost o všech informacích a skutečnostech, o nichž se v souvislosti s činností dozvěděl a které nelze sdělovat dalším osobám, nestanoví-li zvláštní právní předpis jinak.

(6) **Při přípravě a realizaci staveb**

a) u nichž nevzniká povinnost doručení oznámení o zahájení prací podle § 15 odst. 1,

b) které provádí stavebník sám pro sebe svépomocí podle zvláštního právního předpisu21), nebo

c) nevyžadujících stavební povolení ani ohlášení podle zvláštního právního předpisu22),

se koordinátor podle odstavce 1 neurčuje.

§ 15

(1) V případech, kdy při realizaci stavby

a) celková předpokládaná doba trvání prací a činností je delší než 30 pracovních dnů, ve kterých budou vykonávány práce a činnosti a bude na nich pracovat současně více než 20 fyzických osob po dobu delší než 1 pracovní den, nebo

b) celkový plánovaný objem prací a činností během realizace díla přesáhne 500 pracovních dnů v přepočtu na jednu fyzickou osobu,

je zadavatel stavby povinen doručit oznámení o zahájení prací, *jehož ná-*

ležitosti stanoví prováděcí právní předpis, oblastnímu inspektorátu práce příslušnému podle místa staveniště23) nejpozději do 8 dnů před předáním staveniště zhotoviteli; oznámení může být doručeno v listinné nebo elektronické podobě. Dojde-li k podstatným změnám údajů obsažených v oznámení, je zadavatel stavby povinen provést bez zbytečného odkladu jeho aktualizaci. Stejnopis oznámení o zahájení prací musí být vyvěšen na viditelném místě u vstupu na staveniště po celou dobu provádění stavby až do ukončení prací a předání stavby stavebníkovi k užívání. Rozsáhlé stavby mohou být označeny jiným vhodným způsobem, například tabulí s uvedením potřebných údajů. Uvedené údaje mohou být součástí štítku nebo tabule umisťované na staveništi nebo stavbě.

(2) Budou-li na staveništi vykonávány práce a činnosti vystavující fyzickou osobu zvýšenému ohrožení života nebo poškození zdraví, které jsou stanoveny prováděcím právním předpisem, stejně jako v případech podle odstavce 1, zadavatel stavby zajistí, aby ***před zahájením prací na staveništi byl zpracován plán bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi*** *(dále jen "plán") podle druhu a velikosti stavby tak, aby plně vyhovoval potřebám zajištění bezpečné a zdraví neohrožující práce. V plánu je nutné uvést potřebná opatření z hlediska časové potřeby i způsobu provedení; musí být rovněž přizpůsoben skutečnému stavu a podstatným změnám během realizace stavby.*

§ 16

Zhotovitel stavby je povinen

a) nejpozději do 8 dnů před zahájením prací na staveništi doložit, že informoval koordinátora o rizicích vznikajících při pracovních nebo technologických postupech, které zvolil,

b) poskytovat koordinátorovi součinnost potřebnou pro plnění jeho úkolů po celou dobu svého zapojení do přípravy a realizace stavby, zejména mu včas předávat informace a podklady potřebné pro zhotovení plánu a jeho změny, brát v úvahu podněty a pokyny koordinátora, zúčastňovat se zpracování plánu, tento plán dodržovat, zúčastňovat se kontrolních dnů a postupovat podle dohodnutých opatření, a to v rozsahu, způsobem a ve lhůtách uvedených v plánu.

§ 17

(1) Jiná fyzická osoba, která se osobně podílí na zhotovení stavby a která nezaměstnává zaměstnance (dále jen "jiná osoba"), je povinna poskytnout zhotoviteli stavby a koordinátorovi potřebnou součinnost a postupovat podle pokynů nebo opatření k zajištění bezpečné a zdraví neohrožující práce stanovených zhotovitelem stavby. Jiná osoba informuje zhotovitele stavby nejpozději do 5 pracovních dnů před převzetím pracoviště, a není-li to ze závažných důvodů možné, bez zbytečného odkladu o všech okolnostech, které by mohly při její činnosti na staveništi vést k ohrožení života a poškození zdraví dalších fyzických osob zdržujících se na staveništi s vědomím zhotovitele.

(2) Jiná osoba

a) je povinna

1. dodržovat právní předpisy o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci na staveništi a přihlížet k podnětům koordinátora,

2. používat potřebné osobní ochranné pracovní prostředky24), technická zařízení, přístroje a nářadí, splňující požadavky stanovené zvláštním právním předpisem25),

b) nesmí vyřazovat, měnit nebo přestavovat svévolně ochranná zařízení strojů, přístrojů a nářadí a tato zařízení musí používat k účelům a za podmínek, pro které jsou určena.

(3) Odstavec 2 se vztahuje i na zhotovitele stavby, který osobně na staveništi pracuje.

§ 18

(1) ***Koordinátor je při přípravě stavby povinen***

a) v dostatečném časovém předstihu před zadáním díla zhotoviteli stavby předat zadavateli stavby přehled právních předpisů vztahujících se ke stavbě, informace o rizicích, která se mohou při realizaci stavby vyskytnout, se zřetelem na práce a činnosti vystavující fyzickou osobu zvýšenému ohrožení života nebo poškození zdraví a další podklady nutné pro zajištění bezpečného a zdraví neohrožujícího pracovního prostředí a podmínek výkonu práce, na které je třeba vzít zřetel s ohledem na charakter stavby a její realizaci,

b) bez zbytečného odkladu předat projektantovi, zhotoviteli stavby, pokud byl již určen, popřípadě jiné osobě veškeré další informace o bezpečnostních a zdravotních rizicích, které jsou mu známy a které se dotýkají jejich činnosti,

c) provádět další činnosti stanovené prováděcím právním předpisem.

(2) ***Koordinátor je při realizaci stavby povinen***

a) bez zbytečného odkladu

1. informovat všechny dotčené zhotovitele stavby o bezpečnostních a zdravotních rizicích, která vznikla na staveništi během postupu prací,

2. upozornit zhotovitele stavby na nedostatky v uplatňování požadavků na bezpečnost a ochranu zdraví při práci zjištěné na pracovišti převzatém zhotovitelem stavby a vyžadovat zjednání nápravy; k tomu je oprávněn navrhovat přiměřená opatření,

3. oznámit zadavateli stavby případy podle bodu 2, nebyla-li zhotovitelem stavby neprodleně přijata přiměřená opatření ke zjednání nápravy,

b) provádět další činnosti stanovené prováděcím právním předpisem.

Tato právní úprava navazuje na zákonné povinnosti zaměstnavatelů, které jsou obsaženy v páté části Zákoníku práce (zákon č. 262/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů), která obsahuje v ustanoveních § 101 až § 103 základní povinnosti zaměstnavatelů, které se prolínají celou právní úpravou bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

§ 101

(1) Zaměstnavatel ***je povinen zajistit bezpečnost a ochranu zdraví zaměstnanců při práci*** *s ohledem na rizika možného ohrožení jejich života a zdraví, která se týkají výkonu práce (dále jen "rizika").*

(2) ***Péče o bezpečnost a ochranu zdraví při práci uložená zaměstnavateli podle odstavce 1 nebo zvláštními právními předpisy je nedílnou a rovnocennou součástí pracovních povinností vedoucích zaměstnanců na všech stupních řízení v rozsahu pracovních míst, která zastávají.***

(3) Plní-li na jednom pracovišti úkoly zaměstnanci dvou a více zaměstnavatelů, jsou ***zaměstnavatelé povinni vzájemně se písemně informovat o rizicích a přijatých opatřeních k ochraně před jejich působením, která se týkají výkonu práce a pracoviště, a spolupracovat při zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci pro všechny zaměstnance na pracovišti.*** *Na základě písemné dohody zúčastněných zaměstnavatelů touto dohodou pověřený zaměstnavatel koordinuje provádění opatření k ochraně bezpečnosti a zdraví zaměstnanců a postupy k jejich zajištění.*

(4) ***Každý ze zaměstnavatelů uvedených v odstavci 3 je povinen***

a) zajistit, aby jeho činnosti a práce jeho zaměstnanců byly organizovány, ***koordinovány a prováděny tak, aby současně byli chráněni také zaměstnanci dalšího zaměstnavatele,***

b) dostatečně a bez zbytečného odkladu informovat odborovou organizaci nebo zástupce zaměstnanců pro oblast bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, a nepůsobí-li u něj, přímo své zaměstnance o rizicích a přijatých opatřeních, které získal od jiných zaměstnavatelů.

(5) ***Povinnost zaměstnavatele zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci se vztahuje na všechny fyzické osoby, které se s jeho vědomím zdržují na jeho pracovištích.***

(6) ***Náklady spojené se zajišťováním bezpečnosti a ochrany zdraví při práci hradí zaměstnavatel; tyto náklady nesmějí být přenášeny přímo ani nepřímo na zaměstnance.***

§ 102

(1) Zaměstnavatel je povinen vytvářet bezpečné a zdraví neohrožující pracovní prostředí a pracovní podmínky vhodnou organizací bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a přijímáním opatření k předcházení rizikům.

(2) ***Prevencí rizik se rozumí všechna opatření vyplývající z právních a ostatních předpisů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a z opatření zaměstnavatele, která mají za cíl předcházet rizikům, odstraňovat je nebo minimalizovat působení neodstranitelných rizik.***

(3) Zaměstnavatel je povinen soustavně ***vyhledávat nebezpečné činitele a procesy pracovního prostředí a pracovních podmínek, zjišťovat jejich příčiny a zdroje.*** *Na základě tohoto zjištění vyhledávat a hodnotit rizika a přijímat opatření k jejich odstranění*

a provádět taková opatření, aby v důsledku příznivějších pracovních podmínek a úrovně rozhodujících faktorů práce dosud zařazené podle zvláštního právního předpisu jako rizikové mohly být zařazeny do kategorie nižší. K tomu je povinen pravidelně kontrolovat úroveň bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, zejména stav výrobních a pracovních prostředků a vybavení pracovišť a úroveň rizikových faktorů pracovních podmínek, a dodržovat metody a způsob zjištění a hodnocení rizikových faktorů podle prováděcího právního předpisu.

(4) ***Není-li možné rizika odstranit, je zaměstnavatel povinen je vyhodnotit a přijmout opatření k omezení jejich působení*** *tak, aby ohrožení bezpečnosti a zdraví zaměstnanců bylo minimalizováno. Přijatá opatření jsou nedílnou a rovnocennou součástí všech činností zaměstnavatele na všech stupních řízení. O vyhledávání a vyhodnocování rizik a o přijatých opatřeních podle věty první vede zaměstnavatel dokumentaci.*

(5) Při přijímání a provádění technických, organizačních a jiných opatření k prevenci rizik vychází zaměstnavatel ze všeobecných preventivních zásad, kterými se rozumí

a) omezování vzniku rizik,

b) odstraňování rizik u zdroje jejich původu,

c) přizpůsobování pracovních podmínek potřebám zaměstnanců s cílem omezení působení negativních vlivů práce na jejich zdraví,

d) nahrazování fyzicky namáhavých prací novými technologickými a pracovními postupy,

e) nahrazování nebezpečných technologií, výrobních a pracovních prostředků, surovin a materiálů méně nebezpečnými nebo méně rizikovými, v souladu s vývojem nejnovějších poznatků vědy a techniky,

f) omezování počtu zaměstnanců vystavených působení rizikových faktorů pracovních podmínek překračujících nejvyšší hygienické limity a dalších rizik na nejnižší počet nutný pro zajištění provozu,

g) plánování při provádění prevence rizik s využitím techniky, organizace práce, pracovních podmínek, sociálních vztahů a vlivu pracovního prostředí,

h) ***přednostní uplatňování prostředků kolektivní ochrany před riziky oproti prostředkům individuální ochrany,***

i) provádění opatření směřujících k omezování úniku škodlivin ze strojů a zařízení,

j) udílení vhodných pokynů k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci.

(6) Zaměstnavatel přijímá opatření pro případ zdolávání mimořádných událostí, jako jsou havárie, požáry a povodně, jiná vážná nebezpečí a evakuace zaměstnanců včetně pokynů k zastavení práce a k okamžitému opuštění pracoviště a odchodu do bezpečí; při poskytování první pomoci spolupracuje se zařízením poskytujícím pracovnělékařskou péči. Zaměstnavatel je povinen zajistit a určit podle druhu činnosti a velikosti pracoviště potřebný počet zaměstnanců, kteří organizují poskytnutí první pomoci, zajišťují přivolání zejména zdravotnické záchranné služby, Hasičského záchranného sboru České republiky a Policie České republiky a organizují evakuaci zaměstnanců. Zaměst-

navatel zajistí ve spolupráci se zařízením poskytujícím pracovnělékařskou péči jejich vyškolení a vybavení v rozsahu odpovídajícím rizikům vyskytujícím se na pracovišti.

*(7) **Zaměstnavatel je povinen přizpůsobovat opatření měnícím se skutečnostem, kontrolovat jejich účinnost** a dodržování a zajišťovat zlepšování stavu pracovního prostředí a pracovních podmínek.*

§ 103

*(1) **Zaměstnavatel je povinen***

a) nepřipustit, aby zaměstnanec vykonával zakázané práce a práce, jejichž náročnost by neodpovídala jeho schopnostem a zdravotní způsobilosti,

b) informovat zaměstnance o tom, do jaké kategorie byla jím vykonávaná práce zařazena; kategorizaci prací upravuje zvláštní právní předpis32),

c) zajistit, aby práce v případech stanovených zvláštním právním předpisem vykonávali pouze zaměstnanci, kteří mají platný zdravotní průkaz, kteří se podrobili zvláštnímu očkování nebo mají doklad o odolnosti vůči nákaze,

d) sdělit zaměstnancům, u kterého poskytovatele pracovnělékařských služeb jim budou poskytnuty pracovnělékařské služby a jakým druhům očkování a jakým preventivním prohlídkám a vyšetřením souvisejícím s výkonem práce jsou povinni se podrobit, umožnit zaměstnancům podrobit se těmto očkováním, prohlídkám a vyšetřením v rozsahu stanoveném zvláštními právními předpisy nebo rozhodnutím příslušného orgánu ochrany veřejného zdraví,

e) nahradit zaměstnanci, který se podrobí preventivní prohlídce, vyšetření nebo očkování podle písmene d), případnou ztrátu na výdělku, a to ve výši průměrného výdělku, popřípadě ve výši rozdílu mezi náhradou mzdy nebo platu podle § 192 nebo nemocenským a průměrným výdělkem,

f) zajistit zaměstnancům, zejména zaměstnancům v pracovním poměru na dobu určitou, zaměstnancům agentury práce dočasně přiděleným k výkonu práce k jinému zaměstnavateli, mladistvým zaměstnancům, podle potřeb vykonávané práce dostatečné a přiměřené informace a pokyny o bezpečnosti a ochraně zdraví při práci podle tohoto zákona a podle zvláštních právních předpisů32), zejména formou seznámení s riziky, výsledky vyhodnocení rizik a s opatřeními na ochranu před působením těchto rizik, která se týkají jejich práce a pracoviště,

g) zabezpečit, aby zaměstnanci jiného zaměstnavatele vykonávající práce na jeho pracovištích obdrželi před jejich zahájením vhodné a přiměřené informace a pokyny k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci a o přijatých opatřeních, zejména ke zdolávání požárů, poskytnutí první pomoci a evakuace fyzických osob v případě mimořádných událostí,

h) jestliže při práci přichází v úvahu expozice rizikovým faktorům poškozujícím plod v těle matky, informovat o tom zaměstnankyně. Těhotné zaměstnankyně, zaměstnankyně, které kojí, a zaměstnankyně-matky do konce devátého měsíce po porodu je dále povinen seznámit s riziky a jejich možnými účinky na těhotenství, kojení nebo na jejich

zdraví a učinit potřebná opatření, včetně opatření, která se týkají snížení rizika psychické a fyzické únavy a jiných druhů psychické a fyzické zátěže spojené s vykonávanou prací, a to po celou dobu, kdy je to nutné k ochraně jejich bezpečnosti nebo zdraví dítěte,

i) umožnit zaměstnanci nahlížet do evidence, která je o něm vedena v souvislosti se zajišťováním bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,

j) zajistit zaměstnancům poskytnutí první pomoci,

k) nepoužívat takového způsobu odměňování prací, při kterém jsou zaměstnanci vystaveni zvýšenému nebezpečí újmy na zdraví a jehož použití by vedlo při zvyšování pracovních výsledků k ohrožení bezpečnosti a zdraví zaměstnanců,

l) zajistit dodržování zákazu kouření na pracovištích stanoveného zvláštními právními předpisy33) .

***Informace a pokyny** je třeba zajistit vždy při přijetí zaměstnance, při jeho převedení, přeložení nebo změně pracovních podmínek, změně pracovního prostředí, zavedení nebo změně pracovních prostředků, technologie a pracovních postupů. O informacích a pokynech je zaměstnavatel povinen vést dokumentaci.*

(2) Zaměstnavatel je povinen zajistit zaměstnancům školení o právních a ostatních předpisech k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, které doplňují jejich odborné předpoklady a požadavky pro výkon práce, které se týkají jimi vykonávané práce a vztahují se k rizikům, s nimiž může přijít zaměstnanec do styku na pracovišti, na kterém je práce vykonávána, a soustavně vyžadovat a kontrolovat jejich dodržování. Školení podle věty první zaměstnavatel zajistí při nástupu zaměstnance do práce, a dále

a) při změně

1. pracovního zařazení,

2. druhu práce,

b) při zavedení nové technologie nebo změny výrobních a pracovních prostředků nebo změny technologických anebo pracovních postupů,

c) v případech, které mají nebo mohou mít podstatný vliv na bezpečnost a ochranu zdraví při práci.

*(3) **Zaměstnavatel určí obsah a četnost školení** o právních a ostatních předpisech k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, způsob ověřování znalostí zaměstnanců a vedení dokumentace o provedeném školení. Vyžaduje-li to povaha rizika a jeho závažnost, musí být školení podle věty první pravidelně opakováno; v případech uvedených v odstavci 2 písm. c) musí být školení provedeno bez zbytečného odkladu.*

(4) Zaměstnavatel je povinen těhotným zaměstnankyním, zaměstnankyním, které kojí, a zaměstnankyním-matkám do konce devátého měsíce po porodu přizpůsobovat na pracovišti prostory pro jejich odpočinek.

(5) Zaměstnavatel je povinen pro zaměstnance, který je osobou se zdravotním postižením, zajišťovat na svůj náklad technickými a organizačními opatřeními, zejména potřebnou úpravu pracovních podmínek, úpravu pracovišť, zřízení chráněných pracovních

míst a dílen, zaškolení nebo zaučení těchto zaměstnanců a zvyšování jejich kvalifikace při výkonu jejich pravidelného zaměstnání.

6.2 Přehled základních právních předpisů vztahující se k BOZP, včetně BOZP na staveništích (platné ke dni 31. 10. 2014)

Zákon číslo	Název zákona (ve znění pozdějších předpisů)
262/2006 Sb.	zákoník práce
309/2006 Sb.	o zajištění dalších podmínek bezpečnosti a ochrany zdraví při práci)
251/2005 Sb.	o inspekci práce
174/1968 Sb.	o státním odborném dozoru nad bezpečností práce
255/2012 Sb.	o kontrole (kontrolní řád) nabyl účinnosti dnem 1. 1. 2014
200/1990 Sb.	o přestupcích
258/2000 Sb.	o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů
500/2004 Sb.	správní řád
379/2005 Sb.	o opatřeních k ochraně před škodami způsobenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů
361/2000 Sb.	o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů
59/2006 Sb.	o prevenci závažných havárií
22/1997 Sb.	o technických požadavcích na výrobky a o změně a doplnění některých zákonů
350/2011 Sb.	o chemických látkách a chemických směsích a o změně některých zákonů (chemický zákon)
183/2006 Sb.	o územním plánování a stavebním řádu (stavební zákon)
89/2012 Sb.	občanský zákoník
141/1961 Sb.	trestní řád
372/2011 Sb.	o zdravotních službách
373/2011 Sb.	o specifických zdravotních službách
102/2001 Sb.	o obecné bezpečnosti výrobků
133/1985 Sb.	o požární ochraně

Nařízení vlády číslo	Název nařízení vlády (ve znění pozdějších předpisů)
406/2004 Sb.	o bližších požadavcích na zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při práci v prostředí s nebezpečím výbuchu
290/1995 Sb.	kterým se stanoví seznam nemocí z povolání
176/2008 Sb.	o technických požadavcích na strojní zařízení
361/2007 Sb.	kterým se stanoví podmínky ochrany zdraví při práci
591/2006 Sb.	o bližších minimálních požadavcích na bezpečnost a ochranu zdrví při práci na staveništích
592/2006 Sb.	o podmínkách akreditace a provádění zkoušek z odborné způsobilosti
101/2005 Sb.	o podrobnějších požadavcích na pracoviště a pracovní prostředí
362/2005 Sb.	o bližších požadavcích na bezpečnost a ochranu zdraví při práci na pracovištích s nebezpečím pádu z výšky nebo do hloubky
11/2002 Sb.	kterým se stanoví vzhled a umístění bezpečnostních značek a zavedení signálů
28/2002 Sb.	kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při práci v lese a na pracovištích obdobného charakteru
168/2002 Sb.	kterým se stanoví způsob organizace práce a pracovních postupů, které je zaměstnavatel povinen zajistit při provozování dopravy dopravními prostředky
378/2001 Sb.	kterým se stanoví bližší požadavky na bezpečný provoz a používání strojů, technických zařízení, přístrojů a nářadí
201/2010 Sb.	o způsobu evidence úrazů, hlášení a zasílání záznamu o úrazu
495/2001 Sb.	kterým se stanoví rozsah a bližší podmínky poskytování osobních ochranných pracovních prostředků, mycích, čistících a dezinfekčních prostředků
21/2003 Sb.	kterým se stanoví technické požadavky na osobní ochranné prostředky
148/2006 Sb.	o ochraně zdraví před nepříznivými účinky hluku a vibrací

Vyhláška číslo	Název vyhlášky
146/2008 Sb.	o rozsahu a obsahu projektové dokumentace
499/2006 Sb.	o dokumentaci staveb
48/1982 Sb.	kterou se stanoví základní požadavky k zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení
50/1978 Sb.	o odborné způsobilosti v elektrotechnice
246/2001 Sb.	o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (o požární prevenci)
73/2010 Sb.	o stanovení vyhrazených elektrických technických zařízení, jejich zařazení do tříd a skupin a o bližších podmínkách jejich bezpečnosti (o vyhrazených elektrických technických zařízeních)
18/1979 Sb.	kterou se určují vyhrazená tlaková zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti
19/1979 Sb.	kterou se určují vyhrazená zdvihací zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti
21/1979 Sb.	kterou se určují vyhrazená plynová zařízení a stanoví některé podmínky k zajištění jejich bezpečnosti
87/2000 Sb.	kterou se stanoví podmínky požární bezpečnosti při svařování a nahřívání živic v tavných nádobách
526/2006 Sb.	kterou se provádějí některá ustanovení stavebního zákona ve věcech stavebního řádu
268/2009 Sb.	o technických požadavcích na stavby

6.3 Akreditace pro provádění zkoušek a získávání odborných způsobilostí v oblasti bezpečnosti práce podle zákona č. 309/2006 Sb.

Právní úprava zajišťování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na pracovištích prostřednictvím fyzických osob, které jsou držiteli dokladu o úspěšném ověření jejich odborné způsobilosti – OSVĚDČENÍ, vychází ze směrnic Rady. V případě odborné způsobilosti fyzických osob k zajišťování úkolů v prevenci rizik se jedná o směrnici Rady 89/391/EHS, o které bylo pojednáno výše a u odborné způsobilosti k činnostem koordinátora BOZP na staveništi se jedná navíc o směrnici Rady 92/57/EHS. V § 10 zákona č. 309/2006 Sb. jsou upraveny zákonné předpoklady obou těchto odborných způsobilostí. Těmi jsou požadovaná minimální úroveň vzdělání, tj. středoškolské vzdělání ukončené maturitou a odborná praxe uchazečů v oboru dané odborné způsobilosti. Pro získání osvědčení, které se vydává na dobu 5 let, je nutné úspěšné vykonání zkoušky u některého z držitelů akreditací. Jejich seznam je spolu s dalšími informacemi, které se týkají akreditací a získání osvědčení, uveřejněn na webových stránkách národního FOCAL POINTU https://osha.europa.eu/fop/czech-republic/cs.

Ministerstvo práce a sociálních věcí na základě § 20 zákona má oprávnění vydávat na základě žádostí podnikajících fyzických osob nebo právnických osob akreditace pro provádění zkoušek. Ukazuje se, že slabým článkem systému ověřování znalosti a dovedností uchazečů touto zkouškou je nestandardizované vzdělávání, které by měly zajišťovat především akreditované subjekty. Výsledky kontrol inspektorů oblastních inspektorátů práce na pracovištích totiž dokládají, že všechny fyzické osoby, které získaly toto osvědčení by si měly více uvědomovat, že se v tomto případě jedná o regulované povolání, které lze vykonávat, buď prostřednictvím pracovněprávního vztahu pro svého zaměstnavatele anebo v jiném právním vztahu pro zaměstnavatele anebo pro zadavatele staveb, ale na základě získání živnostenského oprávnění pro „poskytování služeb v oblasti BOZP“.

Výkonem činností spadajících do dané odborné způsobilosti je tato odborně způsobilá fyzická osoba za svoji činnost odpovědná, a to nejen z hlediska uzavřeného právního vztahu (pracovněprávního, obchodního členského aj.), ale i jako osoba, která se dopustila přestupku, tj. nedodržela právní ustanovení veřejného práva a lze ji proto stíhat i trestně. Podobně se správního deliktu na úseku bezpečnosti práce dopustí právnická osoba tím, že například neplní povinnosti odborně způsobilé osoby koordinátora BOZP.

Dosavadní zkušenosti z uplynulých osmi let ukazují, že odborně způsobilé osoby přistupují k řádnému výkonu činností, které jsou oprávněny vykonávat stále dost **lehkomyslně.** Tato skutečnost potvrzená statistikou pracovních úrazů je příčinou vzniku zbytečných pracovních úrazů, zejména na staveništích v roce 2014, které vedly ke zmařeným lidským životům a ke vzniku dalších materiálních a jiných škod. V neposlední řadě by si odborně způsobilé osoby měly uvědomit, že neplnění jejich zákonných povinností může vést až ke vzniku trestní odpovědnosti.

Proto také Státní úřad inspekce práce navrhl v roce 2014 Ministerstvu práce a sociálních věcí v návaznosti na zpracovávání návrhu novely zákona č. 309/20006 Sb. novelizaci příslušných ustanovení zákona č. 251/2005 Sb., a to zapracováním do § 17 nových přestupků fyzických osob a do § 30 nových správních deliktů právnických osob na úseku bezpečnosti práce, které nedodržují své zákonné povinnosti obsažené v příslušných ustanoveních, zejména § 9 a § 10 a § 14 až § 18 zákona č. 309/2006 Sb. Navrhují se nové sankční postihy, ale výše sankcí zůstává nezměněna, protože lze v podmínkách ČR předpokládat, že i jejich stávající výše bude působit na odpovědné osoby dostatečně preventivně.

6.4 Kontrolní činnost orgánů inspekce práce dle zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce a Ministerstva práce a sociálních věcí podle § 20 zákona č. 309/2006 Sb. na úseku bezpečnosti práce

Kontrolní činnost orgánů inspekce práce dle zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce

Státní úřad inspekce práce a oblastní inspektoráty práce jsou správními úřady zřízené zákonem č. 251/2005 Sb., o inspekci práce. Sídla Státního úřadu inspekce práce a osmi oblastních inspektorátů práce a jejich působnost je upravena v tomto zákonu. Jejich seznam je obsažen v Příloze zákona.

Označení, sídla oblastních inspektorátů práce

1. ***Oblastní inspektorát práce pro hlavní město Prahu se sídlem v Praze*** *vykonává působnost v hlavním městě Praze*
2. ***Oblastní inspektorát práce pro Středočeský kraj se sídlem v Praze*** *vykonává působnost ve Středočeském kraji*
3. ***Oblastní inspektorát práce pro Jihočeský kraj a Vysočinu se sídlem v Českých Budějovicích*** *vykonává působnost v Jihočeském kraji a v kraji Vysočina*
4. ***Oblastní inspektorát práce pro Plzeňský kraj a Karlovarský kraj se sídlem v Plzni*** *vykonává působnost v Plzeňském kraji a v Karlovarském kraji*
5. ***Oblastní inspektorát práce pro Ústecký kraj a Liberecký kraj se sídlem v Ústí nad Labem*** *vykonává působnost v Ústeckém kraji a v Libereckém kraji*
6. ***Oblastní inspektorát práce pro Královéhradecký kraj a Pardubický kraj se sídlem v Hradci Králové*** *vykonává působnost v Královéhradeckém kraji a v Pardubickém kraji*
7. ***Oblastní inspektorát práce pro Jihomoravský kraj a Zlínský kraj se sídlem v Brně*** *vykonává působnost v Jihomoravském kraji a Zlínském kraji*
8. ***Oblastní inspektorát práce pro Moravskoslezský kraj a Olomoucký kraj se sídlem v Ostravě*** *vykonává působnost v Moravskoslezském kraji a Olomouckém kraji*

Každoročně Státní úřad inspekce práce sestavuje podle § 4 odst. 1 písm. c) zákona č. 251/2005 Sb. koncem roku **roční program kontrolních akcí** na následující rok. Některé z těchto kontrolních akcí se zařazují opakovaně a k nim patří i kontroly ve stavebnictví. Například v průběhu roku 2013 bylo provedeno 1 233 kontrol na staveništích právních subjektů podnikajících ve stavebnictví.

Co ukázaly výsledky těchto kontrol?

Nejčastěji inspektoři zjišťují nedostatky při zajišťování bezpečnosti práce zaměstnanců proti pádu z výšky, při určení vhodného osobního ochranného pracovního prostředku a jeho ukotvení a také jeho nezdůvodněného upřednostňování před prostředky kolektivní ochrany (nerespektující požadavky na bezpečnost práce ve výškách). Dále nedostatky při zajišťování volných okrajů střech při zajišťování bezpečnosti práce ve výškách. Kromě toho další nedostatky byly zjištěny u technických konstrukcí a dočasných stavebních konstrukcí (lešení), kterými jsou zaměstnanci chráněni proti pádu z výšky. Velmi často jsou rovněž zjišťovány nedostatky u pracovních postupů při zajištění bezpečnosti práce u výkopových prací.

Kontrolní činnost je vykonávaná orgány inspekce práce podle zákona č. 251/2005 Sb., o inspekci práce, ve znění pozdějších předpisů, dále podle zákona č. 255/2012 Sb., o kontrole (kontrolní řád), který nabyl účinnosti dne 1. 1. 2014. Kontroly na staveništích vykonává cca 28 inspektorů specializovaných na tuto oblast, kteří se zaměřují na plnění zákonných povinností v oblasti bezpečnosti práce, zejména na:

- ***Vzájemnou informovanost zaměstnavatelů o rizicích pracovišť na staveništích***
- ***Povinnosti zaměstnavatelů při vzniku pracovních úrazů***
- ***Poskytování osobních ochranných pracovních prostředků (OOPP) na základě výsledků vyhodnocení rizik na pracovištích, a to zejména v souvislosti s ochranou proti pádu z výšky, na přidělování OOPP proti pádu z výšky, určení místa ukotvení a jejich kontrolu***
- ***Zajišťování staveništ'***
- ***Práce ve výškách***
- ***Bezpečnostní požadavky na technické konstrukce (lešení) a zajištění prostoru pod místem, kde jsou práce ve výškách prováděny***
- ***Zajištění výkopů a stěn výkopů a stěn výkopů a provedení bezpečných sestupů a výstupů***
- ***Bezpečný provoz a používání strojů na staveništi***
- ***Manipulaci s materiálem***
- ***Výchozí revize prozatímního elektrického zařízení.***

Výsledky těchto kontrol potvrzují známou skutečnost, že pracoviště na staveništi patří mezi ta nejrizikovější pracoviště, na kterých dochází stále k řadě zcela zbytečným pracovním úrazům, kterým by bylo možno předejít, pokud by jednotliví účastníci výstavby nepodceňovali rizika ve výstavbě a pokud by dodržovali povinnosti, které jim platné právní předpisy pro jejich činnost ukládají. Nejčastější nedostatky jsou zjišťovány u menších subjektů a osob samostatně výdělečně činných, které přestože přebírají pracoviště na staveništích od velkých zhotovitelů, tak nemají zaveden systém řízení bezpečnosti práce, zvl. vyhledávání rizik a vnitřních kontrol na staveništi a podceňují rizika, která s sebou práce na staveništích nese. **Na úroveň bezpečnosti práce ve stavebnictví mají však významný vliv i zadavatelé staveb a jejich zhotovitelé, o jejichž vlivu na BOZP na staveništi pojednává celá tato publikace.**

O to důležitější je proto institut koordinátora BOZP na staveništi, jehož činnost mnohde vykonávají fyzické osoby způsobem neodpovídajícím jejich zákonným povinnostem, aniž si uvědomují rizika své činnosti a uzavírají smlouvy, na základě kterých tuto činnost nemohou odpovědně vykonávat.

V této souvislosti mám pro koordinátory BOZP na staveništích (rovněž však pro odborně způsobilé osoby k zajišťování úkolů v prevenci rizik) krátký exkurz do trestního práva, a to z toho důvodu, aby odborně způsobilé osoby nepodceňovaly, jako je tomu dosud, jimi vykonávané činnosti a důsledky, které z toho mohou pro ně vzniknout.

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, například obsahuje:

• ***§ 143 („usmrcení z nedbalosti“)***

Ten, kdo jinému z nedbalosti způsobil smrt proto, že porušil důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo ***uloženou mu podle zákonů o bezpečnosti práce****, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let. V případě, způsobí-li svým činem smrt nejméně dvou osob, tak odnětí svobody na tři léta až deset let.*

• ***§ 148 („ublížení na zdraví z nedbalosti“)***

Ten, kdo jinému z nedbalosti ublíží na zdraví tím, že poruší důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo ***uloženou mu podle zákona o bezpečnosti práce,*** *bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti. Pokud dojde k ublížení na zdraví nejméně dvou osob, proto, že hrubě porušil zákony o bezpečnosti práce, tak odnětím svobody až na tři léta.*

• ***§ 273 („obecné ohrožení z nedbalosti“)***

Kdo z nedbalosti způsobí obecné nebezpečí tím, že vydá lidi v nebezpečí smrti nebo těžké újmy na zdraví nebo cizí majetek v nebezpečí škody velkého rozsahu tím, že poruší důležitou povinnost vyplývající z jeho zaměstnání, povolání, postavení nebo funkce nebo ***uloženou mu podle zákona o bezpečnosti práce*** *odnětím svobody na šest měsíců až pět let nebo zákazem činnosti.*

Dlouhodobý negativní vývoj v počtu pracovních úrazů na staveništích a jejich následků nejen u nás, ale v celé Evropě si vyžádal v roce 1992 přijetí směrnice 92/57/EHS o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví pracovníků při práci, a v jejím rámci rovněž schválení nového institutu „koordinátora BOZP na staveništi“. Tato evropská právní úprava se promítla rovněž do našeho národního práva zákonem č. 309/2006 Sb. a jak ukazují výsledky kontrol, tak se sice již vžila, ale její praktické provádění v praxi má řadu nedostatků, které je třeba co nejdříve napravit. Proto Ministerstvo práce a sociálních věcí navrhuje v rámci navrhované novely tohoto zákona upřesnit kromě jiného povinnosti účastníků ve výstavbě a tyto, pokud nebudou plněny, tak současně navrhovanou novelou zákona o inspekci práce, důrazněji postihovat.

Kontrolní činnost Ministerstva práce a sociálních věcí (MPSV) podle § 20 zákona č. 309/2006 Sb. na úseku bezpečnosti práce

MPSV podle ustanovení § 20 zákona rozhoduje ve správním řízení o udělení, pozastavení, změně, zrušení nebo prodloužení akreditace fyzické nebo právnické osoby k provádění zkoušky z odborné způsobilosti. Tato doba může být na žádost držitele akreditace nebo oprávnění prodloužena o 10 let, jestliže držitel akreditace prokazatelně zkoušky z odborné způsobilosti nebo zvláštní odborné způsobilosti podle tohoto zákona v uvedené době soustavně prováděl. Zkoušky z odborné způsobilosti podle tohoto zákona může provádět i fyzická nebo právnická osoba usazená v jiném členském státě Evropské unie, jiném smluvním státě Dohody o Evropském hospodářském prostoru nebo ve Švýcarské konfederaci**, pokud akreditace nebo jiné oprávnění z tohoto státu k provádění obdobných zkoušek zaručuje úroveň bezpečnosti a ochrany zdraví**

při práci jako tento zákon a právní předpisy vydané k jeho provedení.

O udělení oprávnění provádět zkoušky fyzických osob z odborné způsobilosti podle zákona rozhoduje MPSV ve správním řízení. V současné době je registrováno celkem 37 subjektů, kterým MPSV udělilo akreditaci, z toho:

- ***25 držitelů akreditací pro provádění zkoušek v prevenci rizik v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci,***
- ***12 držitelů akreditací pro provádění zkoušek k činnostem koordinátora bezpečnosti a ochrany zdraví při práci na staveništi.***

V roce 2014 nebyla udělena žádná nová akreditace.

V návaznosti na zákonné oprávnění MPSV vykonává kontrolu podle zákona č. 552/1991 Sb., o státní kontrole, ve znění pozdějších předpisů, dodržování podmínek, na základě kterých byly akreditace pro provádění zkoušek na ověřování odborné způsobilosti uděleny.

Jaké jsou výsledky těchto kontrol?

Předmětem kontrol je při účasti na samotných zkouškách dodržování podmínek, na základě kterých byla žadateli o akreditaci udělena akreditace. Při kontrole jsou MPSV zjišťovány nedostatky, které se týkají ne příliš vhodného materiálně technického zajištění podmínek pro provádění zkoušek, a to jak nevhodnost zkušebních místností, tak dalších prostor určených během zkoušky pro uchazeče a pro činnost odborné zkušební komise, dodržování časového harmonogramu zkoušek a odhalení slabých míst při organizaci a vlastním provádění zkoušek. Další nedostatky se týkaly odlišností v systému řízení zkoušek od schváleného projektu nebo nedostatečného vyplňování formulářů přihlášek ke zkouškám. Ke zkvalitňování vlastního provádění zkoušek u jednotlivých držitelů akreditací přispívá zobecňování poznatků, které získávají členové odborných zkušebních komisí při kontrolách MPSV, které jsou poté projednávány při vlastním zasedání akreditační komise, event. při návrzích na změnu projektu zkoušek. Z tohoto důvodu nebylo doposud třeba aktualizovat metodiku zpracovanou MPSV pro předkládání a vyhodnocování projektů zkoušek. Praxe ukázala, že metodika je pro zpracování návrhů projektů určené žadatelům o akreditaci a pro jejich vyhodnocení dostačující. Nedostatečné je však u držitelů akreditace vzdělávání pro uchazeče o zkoušku a jejich další vzdělávání v průběhu 5 let, a proto se MPSV bude snažit tuto oblast s držiteli akreditací v blízké budoucnosti změnit a pokusit se o jeho standardizaci s cílem zvýšit odbornou úroveň těchto osob.

Závěr

Bezpečnost práce ve stavebnictví má v oblasti bezpečnosti a ochrany zdraví při práci významné místo, a proto se autor této publikace snažil z místa, které vykonává, jako inspektor jednoho z oblastních inspektorátů práce, přispět touto formou ke zvýšení úrovně znalostí platných právních předpisů na úseku bezpečnosti práce nejen u odborně způsobilých osob, ale i dalších účastníků ve výstavbě. Jak dalece se mu jeho záměr podařil, to zhodnotí teprve její čtenáři, pro které především je tato publikace určena. Autor publikace děkuje všem, kteří svým dílem, tj. jak názory, tak osobní podporou přispěli k jejímu zpracování.

Účelová neperiodická publikace

Bezpečnost práce ve stavebnictví

Vyšlo v roce 2014,
vydání první, 162 stran, 1000 výtisků.

Vydalo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR,
Na Poříčním právu 1, 128 01 Praha 2
jako neprodejnou účelovou publikaci.

Grafika a sazba: virtualworld.cz,
tisk: AMG, s.r.o.

ISBN 978-80-7421-085-3

Neprodejné